A katholikus hitvallás

Irta
Tower Vilmos

Második kiadás.

Szent István-Társulat
az Apostoli Szentszék könyvkiadója
Budapest

A KATHOLIKUS HITVALLÁS

IRTA

TOWER VILMOS

Második, javított és bővített kiadás.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT

AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA

BUDAPEST.

Nihil obstat.

Dr. Michaël Marczell
censor dioecesanus.

Nr. 2958.

Imprimatur.

Strigonii, die 13. Octobris 1926.

Dr. Julius Machovich
vic. generalis.

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

SZERZŐ ELŐSZAVA A II. KIADÁSHOZ.

Az első kiadást félve, aggodalommal, csak kisérleti léggömb gyanánt mertem útnak inditani. Magam éreztem legjobban írásomnak tökéletlenségét, fogyatékosságát és hiányait. Példányai azonban — minden reklám nélkül — gyorsan elfogytak.

A budapesti «Bocskai István», a pécsi «Zrinyi Miklós», a soproni «Rákóczi Ferenc», a kőszegi «Hunyadi Mátyás» m. kir. reáliskolai nevelőintézetek, a soproni «Zrinyi Ilona» tiszti leánynevelőintézet, a jutasi m. kir. honvéd altisztképző és nevelőintézet és több ipariskola tankönyvül fogadta el. De a példányok legtöbbjét, körülbelül 70%-át a nagyközönség vette meg.

Ez a körülmény arra inditott, hogy jelen kiadásban — meghagyva a tankönyv-

jelleget is — inkább a művelt nagyközönség izléséhez és szükségleteihez alkalmazkodjam. Különösen a Függelékben.

Örömmel értesültem, hogy szerény füzetem, különösen a konvertiták oktatásánál, jó szolgálatot teljesitett. Az elmult két évben néhány budapesti templomban másvallásúak részére tartott fölvilágositó előadások alkalmával a vezetőség ugyancsak könyvemet használta s ajánlotta vezérfonalul, aminek következtében másvallású hallgatók is nagy számmal vették és használták.

Schwarz Mária főnöknő, az Amerikában (Buffalo) élő magyar szociális testvérek egyik legbuzgóbb nővére pedig arról értesitett, hogy könyvem az Újvilágba szakadt magyar testvérek között is nagy kelendőségnek örvend.

E kedvező előjelek után a második, javitott és jelentékenyen bővitett kiadást kissé bátrabban merem világgá bocsátani.

Könyvem tartalmi módszer tekintetében *christocentrikus,* azaz alapja, súlypontja és középpontja a mi Urunk Jézus Krisztus, az út, az igazság és az élet, telve

kegyelemmel és igazsággal. «Ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur: Mert midőn látható alakban szemléljük Istenünket, általa a láthatatlan javak szerelmére ragadtatunk!» (Karácsonyi prefacio.)

Alaki módszerül a kátészerű kérdésfeleletek köré csoportositott folytatólagos szöveget választottam. Egyrészt dogmatikai, másrészt lélektani s vallás-pedagogiai okból.

Dogmatikai okból:

Nálunk kevésbbé, de külföldön, főkép a germán népeknél az utolsó másfél évtizedben a fiatalabb, reformszomjas nemzedék erősen kikezdte a «régi, elavult, kikopott, agyonúnt» katekizmust.

Erős, heves vita indult meg, melyet aztán végérvényesen eldöntött az egyedül illetékes tekintély. Az Egyház feje maga kátét írt. A londoni biboros szigorúan a katekizmushoz ragaszkodik. Németország legnagyobb valláspedagógiai tekintélye, Keppler püspök úr, igy ir: «Die Frage-Antwortform aufzugeben, wie es ganz moderne Bestrebungen fordern, konnten

wir uns nicht entschliessen. Die Vorteile des bisherigen Verfahrens scheinen doch grösser als die Vorteile der «rhetorischen Darstellung». (Kirchl. Amtsblatt von Rottenburg, 1920. Nr. 5.)

Az osztrák püspöki konferencia 1922 november 21—2-én pedig ekként döntött: «Grundsätzlich wurde beschlossen, von der traditionellen Frage- und Antwortform nicht abzugehen, damit die dogmatische Präcision leichter gewahrt bleibe, denn die Antworten des Katechismus sind ja für das Volk der dogmatische Kanon».

«Für das Volk!» Tehát nemcsak gyermekekről van szó! Valóban, hitünket tárgyaló könyvben a káté-módszernek hatalmas dogmatikai előnyei vannak, melyeket könyvem számára is le akartam kötni.

A folytatólagos szövegben az író természetszerűen többé-kevésbbé mindig önmagát adja. Nyomát hagyja benne saját lelkének, érzésének, temperamentumának, egyéni felfogásának, elképzelésének s írói ambiciójának. A folytatólagos szöveget ma így irom, holnap úgy; ma ezek a szavak jutnak eszembe, holnap mások.

Ezzel szemben a kiemelkedő kátészerű feleletek a krisztusi hit abszolut tételeit akarják képviselni.

A folytatólagos szövegben a már tisztán irodalmi szempontból is megkívánt választékosság, keresettség s hajlékonyság puha redői, a változatosság kedvéért egymásra torlódó szinonimák finom árnyalatai, a körmondatok bonyolult szerkezetének hézagai mindmegannyi alkalmas buvóhelye s fészke az értelmet elhomályosító, lazító kétértelmüségnek, félreértésnek és határozatlanságnak.

A kátészerű feleletek ellenben az igazságot pőrén közlik minden egyéni hozzáadás, mesterkéltség, szépitgetés, cicoma s hatásvadászat nélkül. Ezért ezek a rövid, tömör, összevont, egyszerű, keresetlen mondatkák az emberi erőlködés múló, változó, földi s hiú gondolatai között mint az örök igazságok állócsillagai világítanak és irányitanak.

De a káté-módszert lélektani s vallás-pedagógiai okból is választottam.

Könyvem első kiadásának előszavában elég terjedelmesen kimutattam, hogy Egy-

házunk sok félreértett, néha lebecsült vagy lesajnált intézményét és intézkedését mennyire igazolta épen a legeslegújabb tapasztalati és kisérleti lélektan is. Mennyi mindent tüntet ma már fel a tudomány a józan ész követelménye gyanánt, aminek a hirdetője azelőtt csak a katholikus Egyház volt.

Ugyanez vonatkozik az Egyháznak a káté-módszerhez való hagyományos ragaszkodására is.

Nem jellemző-e, hogy épen a gyakorlati érzékű Amerika egyetemein terjedt el az előadásoknak kátészerű sokszorositása. Németországban már régebben földolgozták az összes tudományokat, művészeteket és mesterségeket katekizmus alakban. (Csak utalok a lipcsei Weber-féle híres és hatalmas Katekizmus-könyvtárra és a számtalan kiadást ért Otto Ule-féle természettudományi művekre s hasonlókra.) Különben nálunk sem ismeretlen már a katekizmus-módszer (kezdve a «Néptanítók Lapja» mintatanításaitól az egyetemi segédletekig) ott, ahol az a cél, hogy valamely nehezebb s terjedelmesebb anya-

got röviden, lényegében, a mellékestől megtisztítva és e mellett könnyen megjegyezhető módon közöljenek.

A folytatólagos szöveg tartalmát ugyanis csak hozzávetőlegesen, értelem szerint, nagyjában, tehát többé-kevésbbé fölületesen jegyezzük meg és legtöbbnyire saját szavainkkal, egyéni modorban, a magunk módja szerint mondjuk el.

A káté-feleletek ellenben oly egyszerüek, hogy azokat már tovább egyszerűsiteni nem lehet; oly határozottak, hogy félre nem érthetők és oly rövidek, könnyűek, hogy nehézség nélkül megjegyezhetők. Olyanok, mint az érzelgős ömlengéssel vagy a bőbeszédű tereferéléssel szemben *a katonai vezényszók:* kurták, élesek, fülbemászók, sokatmondók, határozottak, imponálók, szuggeráló erejüek, ellenmondást nem türök — és szinte bógáncsszerüen ragadnak az emlékezetre. Olyanok, mint a félszemmel is végigtekinthető, vonalegyenes katonasorok a farsangi bálok összeverődött cifra csődületeihez képest. Olyanok, mint a már többé meg nem rövidithető logikai meghatározások az

oldalterjedelmű regénykörülírások nesze semmi, fogd meg jól-féle unalmas szóáradatához viszonyítva.

Ezért talál a kedves olvasó jelen könyvben is tökéletesen leegyszerűsitett kátészerű feleleteket, gerincéül, vázául a többi anyagnak.

A kérdésekre nem felelek egész mondattal. A modern lélektan így kívánja. Az egész mondatban való feleltetés pedagógiai babona. Sem az első tanítónk (édesanyánk), sem az utolsó (az élet) nem kíván soha egész feleletet, hanem csak helyes feleletet.

Egy esetleges módszertani ellenvetésre is előre akarom megadni a választ: miért tárgyalom a keresztség után a bünbánatot és az Oltáriszentséget?

A választ azzal kezdem, hogy a szentségek szokott és hagyományos sorrendjét természetesen én sem változtattam meg. (Lásd a 143. kérdést!). Csupán és kizáróan *tárgyalásuk* egymásutánját cseréltem fel. Ehhez fontos pedagógiai okból mindenkinek joga van. A németországi püspöki kar által 1925. évben kiadott új «Ein-

heitskatekismus»-nak hitoktatói kiadása («Katecheten-Ausgabe» II. Auflage, 1925. 8. old. 6. pont) ezt mondja: «Sollte angemessen erscheinen, sich eine Abweichung von der Reihenfolge der Katechismusfragen zu erlauben, so kann dies unbedenklich geschehen».

Nos, könyvem a keresztség után mindjárt a bűnbánatot és az Oltáriszentséget tárgyalja, mert valamennyien ebben a sorrendben vettük fel e három szentséget és mert a gyakorlati pedagógia elve is így kívánja. Ma már nem tanítják a tavaszi kökörcsint ősszel és az őszi rózsát tavasszal. Az oktatásnak az élethez kell simulnia és nem fordítva, «amint a ruhát is az emberhez igazítják és nem az embert a ruhához». (Linden Jakab S. J.) Hiszen a szentségek szokásos és hagyományos egymásutánja is onnan eredt, hogy a régi egyházban a keresztséget, bérmálást és az Oltáriszenséget valóban ebben a sorrendben vették fel, vagyis akkor is a sorrend alkalmazkodott az élethez, a valósághoz.

Egyébiránt hazánk magas püspöki kara is előírta, hogy középiskoláink első osz-

tályában a hittananyagot a bűnbánattal és az Oltáriszentséggel kell kezdeni. Tehát legmagasabb egyházi tekintélyünk maga is példát ad arra, hogy az *oktatás* egymásutánjában — gyakorlati valláspedagógiai okból — a két szentséget előbbre helyezhetjük.

A Függelékben olyan kérdéseket tárgyalok, melyek legközvetlenebbül érintik a *mai ember* hitéletét s világnézetét.[1]

Az első kiadás előszavában hosszú pedagógiai és módszertani elveket s utasításokat is közöltem. Tekintve azonban, hogy az első kiadáshoz hasonlóan a második kiadást is valószínűen jórészt a nagyközönség fogja használni, a pedagógiai részt külön fogom nyomatni és az érdeklődőknek (csupán válaszbélyeg ellenében) már előre készséggel fölajánlom.

E megjegyzések után mélységes hálámat és köszönetemet nyilvánítom azoknak a lelki jótevőimnek, kik művem megírásában támogattak.

[1] Könyvemnek tankönyvül való használása esetén a Függelék fejezetei olvasmányul szolgáljanak.

A tapasztalat mutatja, hogy még a legjobb szándékú, sőt az Egyház által kanonizált szentek munkáiban is itt-ott, elvétve található egy-egy apróbb, kisebb jelentőségű, hitbe vágó tévedés. Annál kevésbbé bízhattam tehát magamban, főkép akkor, mikor a katholikus Anyaszentegyház hitét akarom másokkal megismertetni. Ezért még a hivatalos egyházi jóváhagyás kérelmezése előtt mesterek és elsőrangú szaktekintélyek véleményét kértem ki.

A következő urak voltak kegyesek kéziratomat átnézni és bölcs tanácsaikkal, hivatott birálataikkal segitségemre lenni:

a) Dogmatikai és valláspedagógiai szempontból az első kiadásnál dr. Schütz Antal úr, egyetemi tanár és dr. Werdenich Endre úr, kanonok, volt bécsi egyetemi m. tanár. A második kiadásnál: boldogult dr. Zubriczky Aladár[1] úr, volt egyetemi

[1] Boldogult Zubriczky prelátus művem főrészét nagy lelkiismeretességgel nézte át, ellenben a «Függeléket» legnagyobb sajnálatomra, már ravatala mellől kellett visszakérnem.

tanár és rektor és dr. Tóth Tihamér úr, pápai kamarás, egyetemi tanár.

b) Szövegfogalmazás tekintetében dr. Hamvas Endre úr, a «Katholikus Nevelés» szerkesztője, a magyarországi kath. hittanárok és hitoktatók egyesületének titkára, vallástanár; Kovács György úr, répceszemerei plébános és Kertész Kálmán úr, e két általánosan ismert és becsült magyar káté-kritikus.

c) Gyakorlatiasság szempontjából Folba János úr, pápai kamarás, esperes.

Kőszeg, 1926 augusztus.

Szerző.

I. RÉSZ. ISTEN ÉS A VILÁG.

1. Mi a vallás?

A vallás Istenhez való viszonyunknak elismerése.

Vallásosnak azt az embert nevezzük, ki legfőbb urának az Istent «vallja» (innen a vallás magyar szava!) és ezért mindenben annak akaratához igazodik.

A vallás, mely egyúttal őserős ösztön és mélységes hajlam, oly régi s egyetemes, mint maga az emberiség. «A vallás története az emberiség története.» (Schranz.) Az egyes emberben a vallás ösztönszerű érzése az oktatás révén ismeretté, a szabadakarat révén pedig Istenhez való igazodássá (hódolattá és engedelmességgé) tökéletesbül. (L. Prohászka: Dominus Jesus. 1. f.)

Az isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallást *hitvallásnak* nevezzük. (U. o.) A *katholikus hitvallás* a hivő léleknek Krisztushoz való igazodása, vagyis Krisztus követése a katholikus Anyaszentegyház irányítása szerint.

2. Miért igazodjunk Istenhez?

Mert ezzel tökéletes boldogságunkat szolgáljuk.

Sokfajta óra van, de csak az jár jól és felel meg céljának, amelyik a nap járásához igazodik. Az erkölcsi világ éltető napja Isten. Akaratunknak hozzá kell igazodnia, ha célt akar érni.

A természet szükségszerűséggel igazodik Isten akaratához és dicsőíti őt. Nekünk azonban Isten szabadakaratot adott. Ha önként igazodunk Isten akaratához, ez is dicsősége Istennek és egyúttal saját boldogságunknak tesszük vele a legnagyobb szolgálatot. Ha ellenben visszaélünk a szabadsággal és nem igazodunk Istenhez, boldogságunknak ártunk vele s kárhozatunkkal bár, de azzal is hirdetni fogjuk Isten dicsőségét, nagyságát és igazságosságát. (Bölcs. 5, 1—15.) A boldogult és az elkárhozott ember egyformán Isten dicsőségét hirdeti, az egyik az örömnek dur-, a másik a megtört kétségbeesésnek mollhangnemében.

Igazi boldogságunkat csak Istenben találhatjuk fel. Ezért végérvényesen célt érő ember csak vallásos ember lehet. A vallásos embert áthatja az a szilárd meggyőződés, hogy van egy föltétlen igazság, egy megingathatatlan és legfelsőbb tekintély, amelyhez való igazodás a legmagasabb cél és életfeladat, melyért mindent érdemes feláldozni, még a legjobbat és legkedvesebbet is, mert az élet összes javai onnan nyerik értéküket és áldásukat.

3. Lehetünk-e már e földön tökéletesen boldogok?

Nem, mert *a)* szívünk telhetetlen,

b) mert e földön minden mulandó.

Minden ember ösztönszerűen törekszik boldogságra. A boldogság-ösztön valamennyi ösztön közül a legerősebb. «A boldogság-ösztön mozgat mindent ezen a földön.» Még pedig nem is csak ilyen vagy olyan, hanem tökéletes boldogságra törekszünk. Ezt a tökéletes boldogságot azonban, a tapasztalat bizonysága szerint, emberfia e földön el nem érheti.

Mikor Nagy Sándor mesés hódításainak a Hyphasis-folyó határt szabott, a hős sírásra fakadt. Napoleon fél — Európa ura volt már, nem elégedett meg vele, az egészet akarta. A kiváló tehetségű, nagyállású, gazdag, egészséges és világszerte bámult Goethe vénségében arról panaszkodott, hogy életében nem volt két hétig boldog. «Az emberi szív nagyobb a világnál s minden javainál és azért ezekkel nem telik.» (Faludi.)

Ha ég szívünkben a tökéletes boldogság vágya és ezt e földi életben ki nem elégíthetjük, akkor a síron túli életben kell kielégítést nyernünk, mert lehetetlenség, hogy Isten hazug vágyat oltott volna minden idők minden emberének szívébe.

«Miben évezredek bíztak, álom volna? Annyi embermilliárdnak egyetlen vigasztalása csak fenséges hazugság volna? Ó nem, ez nem lehet! Gondold az emberi életet halhatatlanság nélkül s nem borzad-e szíved e gondolatnál? Ha az ember nyugodtan eltűrve ez életet, az örök igazságba helyezi bizalmát s fáradt munkásként urától kéri bérét, ez ke-

gyetlenül elűzné magától s gúnyolódva így szólna a szerencsétlenhez: balgatag, miért bizakodtál? Tekints magadba s szíved nyugtalan dobogása; a vágy, mely kebledet feszíti: a remény, mely jövendődre int; lelked s minden, mi benne gondol, szól, él, elmélkedik, mindez fölkiált: ember, te halhatatlan vagy s Isten nem teremthetett hazugságot lelkedbe!» (Báró Eötvös József.)

«Magadnak teremtettél, Uram és nyugtalan a mi szivünk, míg Benned meg nem nyugszik!» (Szent Ágoston.)

4. Van-e a vallásosságnak földi haszna is?

Igen. *a)* Kielégíti az észt, amennyiben az élet legfontosabb kérdéseire biztos választ ad és kész világnézetet nyújt. *b)* Kielégíti a szivet azzal, hogy reményt ad a tökéletes boldogságra és megnyugtat a földi bajokban. *c)* Az erkölcsnek legbiztosabb forrása.

A vallásos hit, azaz az isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallás feleletet ad az egész létnek, az időnek és örökkévalóságnak kérdéseire, pl. arra, hogy honnan van a világ, hogyan jött létre az ember, mi a legfőbb célunk, mi történik halálunk után s i. t.

A vallás a szellemi és örök világ valóságát és bizonyosságát hirdeti az érzéki világ muló csalódásaival, földi megbizhatatlanságával és szédítő illuzióival szemben, ezért a vallásos, hívő ember nem rövidlátó tapoga-

tódzással, hanem éles és világos szemmel követheti a célok célját.

«Minden emberi bölcseség legfeljebb oda vezet, hogy az ész kedélyünk felett teljes uralmat gyakoroljon, de a vallás, az észhez s kedélyünkhöz egyaránt szólván, e kettőt harmóniába hozza. Ezért a vallás tökéletesen pótolhatja a filozófiát s a legegyszerűbb keresztények között az önuralomnak s törhetetlen szilárdságnak époly szép s még több példáit találjuk, mint a stoa hősei közt, de a filozófia sohasem pótohatja a vallást.» (Báró Eötvös J.)

Vallás nélkül a mindennapos csalódásokat és zavarokat nagyítva és kiélesítve látjuk. Ezért mondotta Bourget: «Ahol templomot lerombolnak, helyébe csakhamar ideggyógy-intézetet kell épiteni».

A földi bajokat a vallás lelki áldássá tudja változtatni. A kellemetlen dolgoknak természetfölötti értéket tud adni. E miatt sok szentnek még öröme is telt a szenvedésben. «Kedvem telik erőtlenségemben, a gyalázatban, szükségben, üldözésben, mert minél többet szenvedek, annál hatalmasabb vagyok.» (Sz. Pál, 2 Kor. 12, 10.)

A vallásos ember mindig Isten közelében áll, aki még legtitkosabb gondolatait is látja, érzelmeit is Istentől veszi, ezért kevésbbé győz rajta az érzékiség, önzés és ösztönösség.

5. Lehetünk-e (hiten nyugvó!) vallás nélkül igazán erkölcsösek?

Nagy ritkán és csak kisebb kisértések esetén.

«Hová fajulna az emberiség vallás nélkül? Egy nagyobb körtéért megfojtanák egymást.» (Napoleon.)

«A hitben erős korszakok fényesek, szívemelők és termékenyek, míg a hitben fásult vagy épen hitetlen korok kietlen nagy űrt mutatnak az utóvilágnak.» (Goethe.)

«A vallás jobban megvédi az államot, mint a legvastagabb fal.» (Plutarchos.)

«A legügyesebb rendőrség sem képes pótolni az egyszerű falusi katekizmus hatását.» (Walter.)

«Ész és tapasztalat bizonyitja, hogy vallás nélkül nincs erkölcs, ezért nem is hazafi, aki a vallást, a társadalom e hatalmas pillérét aláássa.» (Washington.) «Fiam, akinek hite nincs, annak te se higgy!» (Krupp gyáros a halálos ágyán, fiához.)

A vallásos ember sem ment a bűntől, az is vétkezhetik, de nála sokkal erősebbnek kell lennie a kisértésnek, hogy bűnre vezesse. És ha vétkezik is, hamarabb észretér és megjavul.

Vallásos meggyőződés nélkül az ú. n. «polgári becsületesség» csak a becsületesség látszatát óvja. A müveltség csak ravaszabbul eszeli ki és takargatja a bűnt. «A művelt hitetlen az észt tolvajlámpa gyanánt használja, mely megvilágítja a tiltott utakat és eltakarja saját lelkületét.» (Foerster.) «Tekints vissza a történelembe, meglátod, hogy tudós, de gonosz elmék ártottak legtöbbet a világnak.» (Faludi Ferenc.)

A törvény csak a bizonyitható bűntényt üldözi, miatta burjánozhatik a rossz gondolat

és kivánság, az indulat és szenvedély, a bűnnek e négy főforrása. Ezért hirdette «a legnagyobb magyar» nyiltan, hogy «hit nélkül az ember becstelen». (Széchenyi.)

6. Mit tesz hinni?

Igaznak tartani, amit szavahihető személy állit.

Istennek hinni annyit tesz, mint igaznak tartani, amit Isten, a mindentudó, legfőbb lény kinyilatkoztat.

7. Mi a különbség hit és tudás között?

Amire magamtól rájöttem, azt tudom; amit pedig azért tartok igazságnak, mert szavahihető személy közölte, azt hiszem.

Igy tudom azt, amit látok, érzek, kiokoskodom stb.

Ismereteinknek legeslegnagyobb része hit. (Nyelvek, történelmi, földrajzi ismereteink stb.) Életünk oly rövid, hogy legtöbb ismeretünkre nem is tudnánk magunktól rájönni. Első ismereteink is hiten alapulnak, pl. hogy kik a szüleink, kinek-minek mi a neve, hol és mikor születtünk stb. Hiszünk szüleinknek, tanitóinknak, a gyermek a felnőtteknek, stb.

8. Kinek higgyünk legjobban?

Istennek, mert ő maga az Igazság.

Magunkra hagyatkozva a hit és tudás terén egyformán tévedhetünk, mert tévedni emberi dolog.

Saját szemünkkel úgy látjuk, mintha a nap forogna a föld körül. Az emberiség évezredeken át ezt tudásnak is vette, pedig csak tévedés volt a tudás terén. Izsák meggyőződésnek vette, hogy Ézsau térdel előtte, pedig csalódott. Saját érzékeinkben sem bízhatunk (optikai és akusztikai csalódások!), mások is megtéveszthetnek minket. Csupán az Isten nem tévedhet és meg sem téveszthet. Ezért van legtöbb vértanuja az Isten által kinyilatkoztatott hitnek.

9. Elég-e az igaz hithez a hitigazságok ismerete?

Nem elég. Jóakarat és Isten kegyelme kell még hozzá.

«Tudhatja valaki könyv nélkül az egész kátét s az egész bibliát, de mi haszna a tudásnak, ha nem él belőle. Mi haszna a betegnek tudni, hogy mi az egészség? Mi haszna az éhesnek látni terített asztalt, ha hozzá nem ülhet. Hitismerete az ördögnek is van.» (Prohászka.)

A keresztény hit nem puszta megismerés, hanem elhatározás, rászánás, Krisztus odaadó követése és átélése. «Az ismeret csak az első gyökérszál, mellyel a hit lelkünkbe kapcsolódik.»

A farizeusok eléggé meggyőződtek Jézus csodáiról és mégis egyik legnagyobb csodája (a négynapos halott Lázár föltámasztása) után határozták el, hogy Jézust megölik. Nem volt meg bennük a jóakarat.

«Ha Mózest és a prófétákat nem hallgatják,

ha valaki a halottak közül föltámad, sem hisznek.» (Luk. 16, 31.)

A hitrejutás és a hit megőrzésének kegyelmét kérnünk kell Istentől épúgy, mint ahogyan a test fönntartása végett keressük az ételt-italt.

Szent Monika 18 évig imádkozott megtévelyedett fia, Ágoston megtéréseért; lett is nagy foganatja; fiából az Egyháznak egyik legnagyobb szentje lett.

10. Honnét merítjük azt, amit hinnünk kell?

A Szentírásból és a szenthagyományból.

11. Ki iratta a Szentírás könyveit?

A Szentlélek-Úristen.

12. Miként iratta a Szentlélek a Szentírás könyveit?

A Szentlélek-Úristen a Szentírás szerzőit bensőleg írásra késztette, fölvilágosította és a tévedésektől megóvta.

A Szentléleknek ezt a tevékenységét sugalmazásnak vagy ihletésnek is nevezik.

A Szentírás könyveinek tulajdonképeni szerzője Isten. (2 Pét. 1, 21; 2 Tim. 3, 16; Zsid. 1, 1; Máté 10, 20.) Az író az ő eszköze. Innen magyarázható meg az a csodálatos tény, hogy a Szentírás könyvei, noha különböző korszakokból és több, mint 30 szerzőtől származnak, mégis akkora egységet mutatnak, mintha egyetlen könyvet alkotnának, melynek tárgya: Krisztus, a Megváltó.

13. Hány főrészre osztjuk föl a Szentirás könyveit?

Két főrészre: az ószövetség és az újszövetség könyveire.

Az ószövetség könyveit Krisztus születése előtt, az újszövetségét Krisztus születése után irták.

Az ószövetség 45, az újszövetség 27 könyvből áll.

Egy-egy könyv fejezetekre és versekre oszlik.

Ha a Szentirásból idézünk, az illető szent könyv rövidített cime (pl. Jeremiás könyve helyett «Jer.») után először a fejezetnek, azután a versnek számát jelezzük. A jelzés *előtti* szám azt jelenti, hogy az illető szerzőnek több könyve vagy levele van, melyet a szám közelebbről határoz meg. Pl. ez a jelzés: «2 Móz. 5, 8.», annyit jelent, hogy az illető idézet Mózes második könyvében, az ötödik fejezetnek nyolcadik versében található! (Újabban a magyar szövegezésnek megfelelően, a könyv számát néha a fejezet előtti római számmal jelzik. Igy a fönti példánál: Móz. II. 5, 8.)

14. Melyek az ószövetség legfontosabb könyvei?

Mózes öt könyve, a próféták könyvei és a zsoltárok.

A próféták Isten emberei voltak, akik bűnbánatot hirdettek, sokszor csodákat is műveltek és jövendöltek. A nagyobb próféták: Izaiás,

Jeremiás, Ezekiel és Dániel. A zsoltárok vallásos énekek.

15. Melyek az újszövetség könyvei?

A négy evangélium (Máté, Márk, Lukács és János evangélistáktól), az «Apostolok cselekedetei» (Lukácstól), az apostolok levelei és János apostol «Titkos jelenések» cimű könyve.

A négy evangélium az Úr Jézus négy életrajza. Az «Apostolok cselekedetei» c. könyv főkép Péter és Pál apostolok működéséről szól. Az apostolok levelei alkalmi oktatások, melyek egyúttal kitűnő magyarázatul szolgálnak az evangéliumokhoz. (Leveleket irtak Péter, János, Jakab, Judás Tádé és Pál apostol; legfontosabb utóbbinak 14 levele.)

16. Melyik volt a Szentirás könyveinek eredeti nyelve?

Az ószövetségi könyveké legnagyobbrészt a zsidó (vagy a zsidóval rokon aram), az újszövetségieké pedig legnagyobbrészt a görög.

Az Egyház a hivatalos istentiszteletnél azt a latinnyelvű forditást használja, melyet a pápa meghagyására szent Jeromos (Kr. u. 383-tól) készitett. Ez az Egyház hivatalos forditása, melyet Vulgata-nak (általánosan elterjedt) nevezünk.

A magyarnyelvű hivatalos forditást Káldi György jézustársasági atya készítette (1605—7.),

Tárkányi József pedig újból átdolgozta. (Most van előkészületben egy teljesen új magyar szentírásfordítás, mely a Szent István-Társulatnál rövidesen megjelenik.)

17. Szabad-e a Szentírást olvasnunk?

Nemcsak szabad, de üdvös is, ha a fordítás hiteles és magyarázatok vannak benne.

Az a fordítás hiteles (azaz hit- és erkölcs dolgában kifogástalan), amelyen rajta van az «egyházi jóváhagyás». A magyarázatokkal az Egyház elejét akarja venni a félreértéseknek. Mert íme a zsidó nép is olvasta az ószövetségi Szentírás jövendöléseit, de félreértette: szabadságharcot várt a Messiástól, nem megváltást; az emausi tanítványok csak Krisztus magyarázataiból értették meg Mózest és a prófétákat. (V. ö. a 108. kérdés jegyzetével.)

18. Külsőleg mivel nyilvánítjuk tiszteletünket a Szentírás iránt?

Evangéliumolvasáskor fölállunk, a pap pedig megcsókolja a könyvet.

19. Benne van-e a Szentírásban minden hitigazság?

Nincs, hanem egy részét a szenthagyományban találjuk meg.

«Vannak még sok egyebek is, miket Jézus cselekedett, mik, ha egyenként megiratnának, úgy vélem, a világ sem volna elég a könyveknek, melyeket írni kellene.» (Ján. 12, 25.)

20. Mi a szenthagyomány?

Azok a hitigazságok, melyeket Isten kinyilatkoztatott ugyan, de nem iratott le.

«Atyámfiai, tartsátok meg a hagyományokat» írja szent Pál. (2 Tessz. 2, 14.)

A szenthagyomány alapján üljük meg például szombat helyett a vasárnapot, kereszteljük meg már a kisdedeket, ragaszkodunk az apostoli hitvalláshoz, sőt a szenthagyomány alapján tudjuk azt is, hogy milyen könyvek tartoznak voltakép a Szentíráshoz.

Az apostolok kora után Isten új kinyilatkoztatásokat már nem adott az egész emberiség számára. Az úgynevezett magánkinyilatkoztatások nem szólnak az egész emberiségnek.

21. Szabad-e a hitigazságokban válogatnunk?

Nem szabad. Kivétel nélkül *mindent* hinnünk kell, amit Isten kinyilatkoztatott.

Az olyan keresztény, aki csak egy kinyilatkoztatott igazságot vet is el vagy megváltoztat, eretnek. Ha ezt tudatosan teszi, nagy bűnt követ el.

22. Melyik vallásban van meg mindaz, amit Isten kinyilatkoztatott?

Csak a katholikus keresztény vallásban.

Minden vallásban (még a pogányokéban is) található az igazságnak több-kevesebb töre-

déke, de az egész, a 100 százalékos igazság csak a katholikus vallásban található.

A valamikor hitetlen Frédéric Lefèvre, a «Les Nouvelles Littéraires» világismert szerkesztője mondotta 1926-ban: «Sokat tanulmányoztam az összes vallásokat (most is Tunisból jövök, ahol hosszú beszélgetést folytattam a legnagyobb muzulmán egyházfővel), de valahányszor egy vallásban valami többletet találtam, ami megragadott, biztos voltam, hogy fokozottabb mértékben megtalálom a katholicizmusban».

Mindaz, amit Isten kinyilatkoztatott, azért van meg csak a katholikus keresztény vallásban, mert a katholikus vallás az Ur Jézustól van és azt az általa e célból alapitott Anyaszentegyház tanitja. A többi keresztény vallás hitehagyott katholikusoktól vagy meghasonlott lelkű emberektől származik, kik egyes hitigazságokat önkényesen elvetettek vagy megváltoztattak a nélkül, hogy erre Istentől fölhatalmazást vagy megbizást kaptak volna.

23. *Ki az Isten?*

Isten a legfőbb és legtökéletesebb lény, az egész világnak Ura.

Az egész világ tehát Istentől függ, de ő nem függ semmitől. Mivel senki és semmi sem határolja vagy korlátozza, azért *végtelen.*

Isten független az időtől: ő az idő fölött és az időn kivül van, nála tehát nincs kezdet és vég, vagyis Isten *örökkévaló.* Isten a helytől is független, ő egyidőben *mindenütt jelen van.* Isten mindentudó és mindenható,

ennélfogva úgy intéz mindent, hogy eléri célját, tehát végtelenül *bölcs*. Isten semmi olyast nem akarhat, ami természete ellen van, ezért végtelenül *szent* és *igazságos*, aki mindenkinek megadja jutalmát vagy büntetését érdeme szerint. Istenben minden jó tulajdonság határ nélkül megvan, ezért *végtelenül tökéletes.*

24. *Miért említ a Szentírás Istenről emberi tulajdonságokat?*

Mivel eszünk és nyelvünk korlátolt, csak emberi módon gondolkodhatunk és beszélhetünk Istenről.

A valóságnak megfelelően csak Isten ismeri és érti önmagát. Mi csak emberi mértékkel gondolkodhatunk róla. (Antropomorfizmus.)

25. *Hány Isten van?*

Egy.

26. *Hány személy van az egy Istenben?*

Az egy Istenben három személy van: Atya, Fiú és Szentlélek.

Jézus mondotta: «Tanítsatok minden nemzetet, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében». (Máté 28, 19.) Mind a három személy valóságos Isten, de a három isteni személy csak egy Isten.

27. *Hogyan nevezzük a három isteni személyt egy szóval?*

Szentháromságnak.

Szentháromság ünnepe pünkösd után az első vasárnapon van.

28. Meg tudjuk-e érteni a Szentháromság titkát?

Nem, az fölülmulja emberi értelmünket.

Még a napba sem tudunk beletekinteni a megvakulás veszélye nélkül, hát a nap teremtőjének a lényegébe hogyan hatolhatnánk bele. Csupán gyenge hasonlatokkal hozhatjuk némikép közelebb értelmünkhöz a nagy titkot, a nélkül persze, hogy ezzel a titok lényegébe hatolhatnánk. Pl. e sorok irója katonapap és tanár volt az egyik iskolában, tehát valóságos pap, tanár és katona. A pap nem az, mint a tanár, ez sem az, mint a katona és a sorok irója mégis egy ember. A gyertyának egyetlen lángjában megkülönböztetheted a világosságot, a láng szinét és a melegséget. A patak vize, a hó és a jég három különböző dolog és lényegében mégis ugyanaz. A lóhernek mind a három levele valóságos és egyenlő lóherlevél, mégsem három lóher az, hanem egy.

A Szentháromság tanát fölfoghatatlansága miatt nevezzük hittitoknak.

29. Észellenes-e fölfoghatatlan hitigazságok elfogadása?

Nem, mert *a)* még a természetnek is sok titka van; *b)* véges eszünk a végtelen Istent nem is foghatja fel.

A természet is telis-teli van titkokkal. Pél-

dául, ki képes megoldani a kérdést, hogy mi volt előbb, a tyuk-e vagy a tojás.

Vagy ime egy másik példa, melyet Gárdonyi említ: «Mi egy talicska föld? Ha eső esik rá, egy csomó sár; ha nap süt rá, egy csomó por. Merőben értéktelen semmiség. De ha magot vetek belé, a jácint édes parfőmöt von ki abból a földből, a ménta balzsamos olajat, a tulipán piros festéket, az irisz kéket, a nárcisz fehéret. Ha virág helyett sóskát vetek belé, a kis sóskamag sót és savanyúságot hoz ki abból a földből. Ha szőlőt vetek belé, hirmondója se jelentkezik a sónak, hanem cukor és éltető spiritusz az, amit a gyökér a földből kiválaszt. Vajjon a földben van-e ez a sok minden? Vagy a magban? (Ez a nagy titok!) Az Országos Vegyelemző Intézet nem fog nekem ebből a talicska földből kihozni egy szemernyi parfőmöt se, egy milliliter spirituszt se, egy milligramm piros festéket se. De a magvacskából se ám! Egy puttony tulipánmagban sincs annyi piros festék, amennyivel egy katicabogár befesthetné a szárnyát».

Az volna észellenes, ha Istent föl akarnók fogni mert csak véges, korlátolt lényt foghatunk fel, az pedig Isten nem lehet. «Nekem nem is kell olyan Isten, kit eszemmel fölérhetek.» (Volta.) Még a *nagy embereket* sem volt képes megérteni a *saját* koruk, pl. nálunk Madáchot, Széchenyit stb.

30. Eszünkkel fölismerhetjük-e Istent a müveiből?

Igen, *a)* a világot alkotnia kellett vala-

kinek. *b)* A világban uralkodó rend és célszerűség eszes rendezőre és tervezőre vall; *c)* a természettörvények pedig mindenekfölött álló törvényhozót tételeznek fel.

«A teremtmények szépségének nagyvoltából — mondja a Szentirás — elég nyilván megismerhető azok teremtője.» (Bölcs. 13, 5.) Ha a zsebemben levő óra órást feltételez, az órák órája, az égnek sokkal csodálatosabb gépezete még inkább kiált mester után. A legkisebb palotát is csak *előzetes* terv és mértani, erőműtani stb. szabályok szerint lehet fölépíteni, hát még a világmindenséget! Mindennek van oka, kell tehát lennie az egész világnak is. És a világban található bámulatos célszerűség arra mutat, hogy ez az első ok óriási eszű lény lehetett.

Vegyük például csak a mi bolygónkat, a Földet! Ha Földünk a Naphoz közelebb volna, megsülnénk, ha távolabb lenne, megfagynánk. A Föld pályának $23^1/_2$ fokkal való elhajlása a nappálya sikjától, hozza létre az évszakok áldásos váltakozását. Ha Földünk akkora volna, mint Jupiter, a nagy vonzóerő következtében alig mozdulhatnánk, az esőcsepp kalapácsütésként hatna, a fák ágait a bimbók súlya letörné stb.; ha pedig oly kicsi volna, mint a Hold, nemcsak, hogy nekünk nem volna biztos járásunk, de a felhők is elillannának a Föld közelségéből és igy nem volna csapadékunk. A Föld felületének háromnegyedrészét viz boritja, csak egynegyedrésze szárazföld; forditott viszony mellett ugyancsak

a kellő csapadék hiánya miatt az élet egy éven belül tönkre menne.

Vegyük csak a víz halmazállapotainak csodás célszerűségét. Minden test a hidegtől összehuzódik. Egyetlen kivétel a viz, mely négy fokig sűrűsödik, attól lefelé kitágul. E kivétel nélkül a tengerek fenékig befagynának. A Nap nem volna képes a jeget fölolvasztani. Az élet csakhamar megszűnnék a Földön. Míg így épen a jégkérge, ez a szükséglethez képest önműködően vastagodó takaró (annál vastagabb, minél nagyobb a hideg!) biztosítja a tengert és a folyókat a teljes befagyás ellen, úgyhogy a jég védő és melegítő dunnája alatt nyugodtan élhetnek a halak és a vizi növények. Vagy ott a hó! Ha télen a puha hó helyett jéggé fagyott felhőtömegek szakadnának ránk, elképzelhetjük végzetes következményét. De nagy hidegben még a cseppfolyós csapadék is ráfagyna a fákra, megdermesztené a csirákat, megakasztaná a föld lélekzését, szóval: lehetetlenné tenné az életet. Igy azonban épen ellenkezően, a hó puha takarója «gyapjúként» (147. zsolt.) boritja a termőföldet, úgyhogy a hóréteg alatt a hőmérséklet sohasem esik a fagypont alá és így a vetés szépen tovább fejlődhetik.

Hasonló bámulatos célszerűséget mutatnak föl az ásványok, a növény- és állatvilág úgy önmagukban, mint főkép egymásközti kapcsolatukban. (Pl. a növények megtermékenyítése rovarok által, az állatevő növények bámulatos szerkezete. A vadlucerna egyik fajtájának magján karomszerű tüske fejlődik,

mellyel az állatok gyapjába vagy a járókelők ruhájába kapaszkodik, hogy messzebb vitesse magát stb.)

A legnevezetesebb emberi találmányokat a természet kezdettől fogva ismeri. Camera obscura: a szem. Mozi: ugyancsak a szem, mely stereoskopikus mozikepeket vetít a külvilágból tudatunkba. Fujtató: a tüdőnk. Távíró: az idegrendszer. Villamos világítás: a tengeri flagelláták. Légcsavar: a jávorfa termése. Szallóernyő: a gyermekláncfű magja. A lövedék ősi mintája a balzsamuborka, mely magjait több méterre lőveli ki. A növényvilág tüzére a ricinus, mely a magját oly nagy kezdősebességgel lőki ki, hogy a talált ember bőrén fájdalmas érzést kelt. Az orchideák egyik fajtája vízvezetéket alkot tartállyal, levezetőcsővel, szűrővel, csappal, hogy a termékenyítést biztosítsa s i. t. Pedig, mint a Szentírás mondja: «Sok van elrejtve, mi még nagyobb ezeknél, mert keveset látunk az ő (Isten) műveiből». (Jézus, Izsák fia. 43, 36.) Ezért mondotta Secchi: «A természettudomány csak kibetüzi, itt-ott fel-«találja» Istennek egy-egy gondolatát».

Kopernikus írja: «Az isteni bölcseség vezetése alatt álló nagy világrend szemléleténél, a vele való folytonos foglalkozásban ki ne jutna el a világ mindenható Alkotójának csodálatára, akiben a végtelen boldogság és minden jó összpontosul».

Mintha a magyar lélek őserős lelkesülése visszhangozná a méltó vallomást:

«Imádlak Isten; most tudom ki vagy,
Sokszor hallottam és sokszor kimondtam,

De nem értettem nevedet.
A nagy természet magyarázta meg
Hatalmad és jóságodat...
Dicsértessél, dicsértessél örökre!
Imádlak, Isten; most tudom ki vagy.»

Petőfi.

A nagy Kepler «Harmonices mundi libri» («A harmonikus világ») c. világhíres, ölkötetes munkája végén, húsz évi szakadatlan tanulmány és lángeszű kutatás eredményének befejezéseül hálát rebeg Teremtőjének e szavakkal: «Köszönöm neked, Alkotóm és Uram, hogy gyönyörködtettél engem teremtésed által, mert elragadott kezeid munkája!»

Mintha csak honfoglaló vezérünk imáját hallanók:

Magyarok Istene! Kit mindenütt látunk;
Égben, földben, vízben, kezeid munkáiban...»

vagy Berzsenyi Fohászkodását:

«A legmagasbb menny s aether Uránjai,
Melyek körülted rendre keringenek,
A láthatatlan férgek: a te
Bölcs kezeid remekelt csudái.»

31. Lehet-e valaki meggyőződéses istentagadó?

Nem, mert az Istenben való hit lelkünk mélyén gyökeredzik.

A támadás Isten ellen csak érvelés marad, a meggyőződés fokát nem érheti el. «A vallás a koporsóból is kikel és eget kér!» (Prohászka).

«A meggyőződés, hogy a természet mögött egy teremtő és vezető lény rejlik, minden embernél fölküzdi magát és ha valaki el is ejtené e meggyőződés fonalát, mely őt egész

életén át vezeti, azt mindig és mindenütt meg tudja ragadni.» (Goethe: Wahrh. u. Dicht. IV).

Az istentagadók (atheisták) királya, Voltaire, halálos ágyához papot hívatott. Schopenhauer hallani sem akart Istenről, de betegségében folyton Istent hívta segítségül. A laza erkölcsű Heine az «egyedül üdvözítő test» költője volt és terjesztette a hitetlenséget, de végrendeletében (1851.) így nyilatkozik: «Négy év óta lemondtam a bölcsészeti gőgről és visszatértem a vallásos eszmékhez, az egy Istenhez. A világ teremtőjében való hitben halok meg, kinek irgalmasságáért alázattal esedezem».

«Ha felötlik elmédben — mondja Tolstoj — hogy Istenről alkotott fogalmaid helytelenek és hogy talán nincs is Isten, még ne essél kétségbe. Ez mindnyájunkkal megeshetik. De ne hidd ám, hogy hitetlenséged abból ered, mintha nem volna Isten.

Ha többé már nem hiszel Istenben, kiben előbb még hittél, ez onnan van, hogy a te hitedben valami nincs rendjén és azon kell fáradoznod, hogy megismerjed Istent.

Ha egy vadember megszűnt fából készített istenében hinni, ez nem annyit jelent, hogy nincs Isten, hanem csak annyit, hogy Isten nem fából van!»

32. Hogyan jött létre a hamis istenekben való hit (pogány vallás)?

A hamis istenekben való hit a magárahagyott ész és a szenvedélyektől elvakított gondolkodás eredménye.

Az emberiség ösztönszerűen fölismerte, hogy kell lennie istenségnek. Vágyakozott is utána. Amióta saját útjaira lépett, lelkében mindenütt tapogatódzott, az égben, a földön és a föld alatt, saját magán és az állatvilágban, sőt még az ördög birodalmában is, hogy valahol ráakadjon Istenre, kitől elpártolt. És mivel szinről-szinre nem bukkant rá, hát lelke s képzelete megakadt azon, ami neki a látható természetben legjobban jelképezte a keresett Istent.

Másrészt szive oly istenséget kívánt, mely szenvedélyei előtt szemet húnyjon vagy azokat szentesítse. Igy született meg az erkölcstelenek istennője, Vénusz, a részegek istene, Bacchusz, a tolvajoké, Merkur s. i. t.

> «Aki amilyen, olyan az istene,
> Ezért lett Isten sokaknak szégyene.»
>
> *(Goethe.)*

«A pogány bálványozás nem egyéb, mint Isten szakadatlan keresése — téves utakon.» (Condillac.)

Végre a gonosz lélek is elősegíthette a bálványimádást. Hiszen már ősszüleinket is azzal biztatta a bűnre, hogy olyanok lesznek, «mint az istenek» (többesben! 1 Moz. 3, 5.).

33. Melyek a hitetlenség leggyakoribb okai?

A gőg, a tudatlanság vagy félműveltség, az egyoldalú tudás, az erkölcstelen élet, a hitetlen vagy erkölcstelen könyvek s ujságok olvasása.

a) A gőg az embert elkapottá teszi, nem akar felsőbb lényre szorulni vagy önimádásával tetszeleg magának.

«Vallásos kételyeinknek legfőbb oka az a határtalan bizalom, mellyel saját eszünk korlátlan hatalma s csalhatatlansága iránt viseltetünk.» (Br. Eötvös J.)

b) Vallási téren, különösen a műveltebb körökben, a tudatlanság óriási mértéket ölt. A tudatlanság nehézségeket lát mindenütt, mert félreértésekkel bajlódik. Az ellentét az ész és hit, a tudomány és vallás között nincs meg a valóságban, de kialakult a félreértésekből. Még tudós és kiváló férfiak fejében is gyakran igen nagy a sötétség és zavar a kath. hit igazságait és intézményeit illetőleg. Ennek oka nagyrészt a kath. vallással való nemtörődés, vallásos olvasmányok mellőzése és a szentbeszédek kerülése. Haeckel szerint szűz Mária a katholikusok «negyedik istensége». — Flammarion a pápát mindenben csalhatatlannak szerepelteti. — Jókai regényei csak úgy hemzsegnek a tudatlanság és rosszakarat kiáltó bizonyítékaitól. A búcsút úgy értelmezi, hogy azzal valakinek minden eddig elkövetett és még azután elkövetendő bűnei (utóbbiak már előre) teljesen meg vannak bocsátva (Minden poklokon keresztül című regénye), egy püspök valamelyik papját még életében rögtön szentnek nyilvánítja. (U. o.)

c) Az egyoldalú tudással gyakran együttjár a korlátolt elfogultság. Ehrenberg, az állattan szaktudósa e kérdésre: vajjon nagyszerű halást tettek-e rá Egyiptom gúlái? azt

felelte: «Elfeledtem őket megnézni, én csak denevéreket kerestem bennök». — Darwin, aki különben istenhivő volt (l. 35. kérd. jegyz.), arra a kérdésre: mi a véleménye Krisztusról? azt válaszolta, hogy annyira el van foglalva a természettudománnyal, hogy nem ért rá Krisztussal foglalkozni.

d) Az erkölcstelen ember lelkiismeretének megnyugtatására szeretné önmagával elhitetni, hogy nincs Isten. «Senki sem hitetlenkedik, csak a tisztátlan.» (Szent Ágoston.) «Szakits szenvedélyeddel s másnap már hivő leszel.» (Pascal.)

e) Ahogy a romlott ételek megártanak a gyomornak, úgy a rossz lelki táplálék, a rossz könyvek és ujságok is megártanak a léleknek. (V. ö. a *Függelékben* «A kath. sajtó»-ról szóló fejezetet.)

34. Van-e ellentét az igaz hit és a valódi tudomány között?

Nincs. A kettő kiegésziti egymást.

Hit és tudomány végelemzésben egy forrásból csergedezik. Isten a természetnek és természetfelettinek teremtője, a kettő tehát nem állhat ellentétben egymással. (XIII. Leó pápa: Aeterni Patris.)

1926 májusában Robert de Flers iró, az Académie Française és az Académie des Sciences tagja, a Francia Tudományos Akadémiának, a világ egyik kiváló, ha nem a legkiválóbb természettudományi testületének *minden egyes* tagjához ezt a kérdést intézte: «Van-e ellentét a természettudomány és vallás

között?» Az *összes* tagok válaszoltak. A válaszok *kivétel nélkül* (!) a vallás javára szóltak, holott a 68 akadémikus közül néhányan nem is pozitív istenhivők. Így Le Chatelier akadémikus, a kémia s metallurgia tanára a Sorbonneon, ekként válaszolt: «Természettudomány és vallás között ellentét nincs. A modern irodalomban persze állandóan az ellenkezőt állítják; de ezek az állítások nem származnak igazi tudósoktól, legföllebb féltudósoktól s leggyakrabban olyan íróktól, akik minden természettudományos képzettség híjával vannak».

Aki azt állítja, hogy a hit és komoly tudomány között ellentét van, az vagy az egyiket, vagy a másikat nem érti.

35. A világ legnagyobb tudósai, művészei, hadvezérei stb. hivők voltak-e?

Csaknem kivétel nélkül hívők voltak.

A csillagászat fejedelmei hivők voltak. Közülök a legnagyobb, Newton, Isten nevére mindenkor leemelte föveget. — A nagy Kepler főművének a végén alázattal hálát ad Teremtőjének és Urának. — A lángeszű Kopernikus jámbor kath. pap volt — Galilei tételeire egyházi itéletet kért és noha ez rá nézve kedvezőtlen volt, az egyház hű fiaként, a szentségekkel ellátva és a pápa áldásával halt meg. — Az újabb csillagászat nagymestere, Mädler, így nyilatkozik: «Aki oly mélyen pillantott be Isten műhelyébe, mint mi, annak alázattal térdet kell hajtania a szentséges Isten működése előtt».

A mathematika és a természettudomány elsőrendű csillagai szintén hivők voltak: Euler külön művet irt az isteni kinyilatkoztatás védelmére. — Pascal számtalanszor járult a szentségekhez és a megtérés útján az önsanyargatás és tiszta élet ormáig haladt. — Volta naponként misét hallgatott és elimádkozta a rózsafüzért. — Ampère, mikor neki betegágyán Krisztus követéséből akartak fölolvasni, azt felelte, hogy könyv nélkül tudja az egészet. — Davy az anyag minden törvényében Isten gondolatát bámulta. — Pasteur, a nagy vegyész, arra a kérdésre, hogyan lehet nagy tudós létére olyan vallásos, így felelt: «Ép azért, mert sokat gondolkoztam és tanultam, van olyan nagy hitem, mint egy breton parasztnak. És ha még többet tanultam volna, olyan erős hitem lenne, mint egy breton anyókának». — Hyrtl, az utólérhetetlen boncolótanár, Mödlingben templomot építtetett és lelki üdvére misealapitványt tett. — Richter Aladár dr. egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, fiatal korában az angolországi Cambridgeben tanult, ahol megismerkedett Darwin fiával. Utóbbi igen keserűen panaszkodott amiatt, hogy atyját istentagadónak hirdetik. Elmondotta, hogy atyja nemcsak istenhivő, de vallásos ember volt, ki naponta imádkozott. («A Szív», 1921. jul. 2.) — Einstein Albert (sz. 1879.), a relativitás elméletének alkotója mondotta: «Minden mélyen gondolkodó természetbuvárnak meg kellene barátkoznia a hivő, vallásos érzülettel, mert lehetetlennek kell tartania, hogy azokat a végtelen finom

összefüggéseket, melyekre ráakadt s melyeket szemlél, ő (s nem a Teremtő) gondolja el elsőizben». (Einsteinre vonatk. id. «M. Kultura, 1923. 477.)

Vagy vegyük a művészeket! Shakespearet a decalogus (tizparancsolat) szemléltetőjének mondják. — Dante oly nagy katholikus volt, hogy halálának 600 éves jubileuma alkalmával a pápa külön körlevelet adott ki melyben azt mondja főművéről, hogy «abban mintegy a katholikus vallás egész kincstárát fellelhetjük». — Arany és Tompa vallásos protestánsok voltak. — Az ág. ev. Petőfiről a legújabb adatokból tudjuk, hogy minden vasárnap eljárt a templomba («Magyarság» 1922 jun. 1. 18. old.). — Mádách Imre maga festette a sztregovai (Nógrád vm.) kath. templom oltárképét. — Rafael, Michelangelo, Leonardo da Vinci, Tizian, Murillo, Dürer legszebb alkotásaikat, — Beethoven és Haydn legszebb műveiket Isten dicsőségére készítették. Utóbbi maga beszélte el, hogyha zeneszerzői munkája közben megakadt, elővette rózsafüzérét és imádkozta. Az így írt részletek a legjobban szoktak sikerülni. — Liszt Ferenc legfőbb vágya volt, hogy valamikor vértanuhalált haljon. A földi halandók közül legjobban szerette Sayn-Wittgenstein Karolin hercegnőt, kit Géniuszának is nevezett. E két lélek hőn óhajtotta az egybekelést, de mivel ez a kath. egyházi törvények miatt lehetetlen volt, mindkettő, mint az Egyháznak hű gyermeke, meghajolt a törvény előtt és megnyugodva Isten akaratában, lemondott legszebb álma megvalósulásáról.

Napoleon utolsó napjaiban naponként mondatott szobájában szentmisét és halála előtt áhitattal vette föl a szentségeket. — Tilly, a híres nagy hadvezér, midőn értesitették hadvezéri kinevezéséről, első dolga volt a szent Szűz altöttingi búcsújáróhelyére zarándokolni. Itt négy napot magányosan imában töltött és drágakövekkel ékes feszületet ajándékozott a szent Szűz oltárára. — Ismeretes a világháború két legnagyobb vezérének, Hindenburgnak és Fochnak mély vallásossága. Előbbi a háború napjain is naponta olvasott a Szentirásból. Utóbbi pedig a georgetowni egyetemen (Amerika), melyen tiszteletbeli doktorrá avatták, köszönőbeszédében kijelentette, hogy minden sikerét két vezérlő elvének köszönheti, melyet a metzi jezsuiták ültettek szivébe. E két elv: Isten és haza. Kolumbus amerikai fölfedező útja előtt, 1492 aug. 3-án a palosi szent György-templomban megáldozolt, hajójának árbocára pedig keresztet festetett.— Stanley maga forditotta le a Szentirást a pogányok részére.

Hazánk nagyjai: Szent István, Szent László, Hunyadi, Zrinyi, II. Rákóczi, Széchenyi («a legnagyobb magyar»), gróf Apponyi Albert, a vallásosságnak ragyogó mintaképei.

«Ha hívő vagy, nem vagy rossz társaságban!»

Csak a harmad- és tizedrangú tudósoknál gyakori az istentelenség, mert nincs meg bennök a nagy tudósok éles elméje, széles látóköre s fegyelmezett gondolkodása.

36. Hogyan keletkezett a világ?

Isten teremtette a világot, vagyis semmiből hozta létre.

A világ keletkezésének minden más magyarázata sokkal több és erősebb hitet követel és tételez föl. Szinte mulatságos az idevágó magyarázati erőlködéseknek rengeteg sokfélesége és egymással való ellentéte, «farsangi fölvonulása, mely az emberiségnek a világot megmagyarázni akarja».

Maga a monizmus (egyelvűség), mely azt állítja, hogy a mindenség nem két világból áll (szellemi és anyagi világból: dualizmus), hanem csak egy elvből, nem kevesebb, mint 15 egymással homlokegyenest ellenkező irányzatra oszlik. (L. Tower: A monizmus.)

(A fonák világmagyarázatok csodabogarainak némi jellemzésére példakép idézem a monista Petzold «hitvallását»: «A világ sem belül, sem kívül nem létezik, az nem megjelenés, nem dolog, nem elképzelés, nem tárgy, nem tudatos, nem tudatnélküli, nem fizikai, nem lelki, nem az Énem, sem nem a Nem-énem». Íme így fest a világmindenségnek egyik «preciz» magyarázata a tárgyilagos megbizonyosodás teljes tagadásának íróasztalon kigondolt «szilárd» alapján.)

Eszünkbe jut Schopenhauer mondása: «Manapság emberek, kik a békacombon és a villamos elemen kívül semmit sem ismernek, elég vakmerők ahhoz, hogy a világot és az embert magyarázzák».

37. Tudunk-e valami közelebbit a világ megteremtéséről?

Csupán annyit, amennyit Mózes ír róla első könyvében.

«A teremtés maga nagy leereszkedése a Végtelennek. Lejön műveinek létráján hozzánk, hogy megihlessen s akinek finom érzéke van, érzi, hogy Isten jár közöttünk.» (Prohászka.)

38. Szószerint kell-e vennünk Mózes teremtéstörténetét?

A hittudósok különféleképp magyarázzák. Legelterjedettebb az a nézet, hogy Isten Ádámnak vagy Mózesnek álomlátásban mutatta meg a világ fejlődését hat jelenetben.

Isten úgy tehetett Mózessel, mint ahogyan például a tanár szokta a lepkének a petéből való kifejlődését négy, vagy a békáét hat képben (vagyis fejlődési fokozatban) bemutatni. Ahogyan a tanár a fejlődést szemlélteti, nem annak időtartamát, mert a lepke kifejlődése több hétig, némely fajnál évekig eltart, úgy Isten is csak a világfejlődés sorrendjét mutatta meg Mózesnek hat álomban vagy látomásban.

Az, hogy Mózes a negyedik napra tette a Nap megteremtését, maga is azt bizonyítja, hogy nem 24 órás napokat értett. Az eredeti szövegben levő «jom» szó különben is nemcsak napot, de időszakot is jelent.

A föld kialakulására tehát tetszés szerint vehetünk föl akár hosszabb, akár rövidebb időszakokat.

39. Mózesnek a teremtéstörténet elbeszélésével természettudományos célja volt-e?

Nem, tisztán vallási célja volt.

Cuvier ezt írta: «Mózes tana a világ keletkezéséről pontos, ez napról-napra szembeszökőbb». — Ampère így lelkesedett: «Mózesnek tökéletes természettudományos ismerete volt». — Helmholz csodálatát fejezte ki, hogy Mózes szerint — mintha csak modern fizikus lenne — a világosság a nap előtt volt. — Quenstedt szerint: Mózes az összes idők legnagyobb földtantudósa volt. De Mózes nem szorul a természettudósok dicséretére. Ő nem a muló természettudományos elméletek hirdetője volt, hanem próféta és vallástanító.

40. Minő vallási célja volt Mózesnek a teremtéstörténet elbeszélésével?

A vallás alapigazságaira akart tanítani.

A teremtéstörténet mindenekelőtt tanítja a teremtés titkát, melyre a magárahagyatott ész sohasem jutott volna rá. Tanítja, hogy a világ nem örök, hanem időben lett. Minden, ami csak van égen és földön, Istennek a teremtése. Az ember is testestül-lelkestül Istennek a teremtménye, kötelessége tehát neki szolgálni. Egy az Isten s az gondolkodik, akar és parancsol, tehát személyes, öntudatos lény. Isten bőségesen gondoskodik teremt-

ményeiről, tehát van isteni gondviselés. Istent megilleti a parancsolás joga («és parancsolá neki, mondván: a paradicsom minden fájáról egyél, de...»). Isten büntetője a rossznak. Az ember lényegesen elüt az állatoktól, teste földből van, lelkét azonban közvetlenül Istentől nyerte. Végül meg akarta okolni a hetedik nap megülésének kötelezettségét.

41. Mi az a fejlődési elmélet?

Néhány tudósnak az a véleménye, hogy valamikor csak egy vagy kevés növény- és állatfaj volt. Ezekből fejlődtek a mostaniak.

A fejlődési elméletnek persze sokféle felfogása és iránya van!

42. A fejlődési elmélet ellenkezik-e az igaz hittel?

A fejlődési elmélet nem ellenkezik az igaz hittel.

A fejlődési elmélet elfogadása esetén természetesen hinnünk kell, hogy azt a néhány vagy egyetlen őslényt Isten teremtette és hogy minden úgy fejlődött, amint azt Isten előre megállapította. (Wasman: Der Kampf um das Entwicklungsproblem. Stimmen aus M.-Laach, 1877.)

«Van-e csodálatosabb és nagyobb hit, mint ha föltesszük, hogy *minden* a természetes fejlődésből eredt. Ez az elégséges ok elvének érthetetlen feladása. Mert hát akkor honnan és miből eredt maga a fejlődés, mely oly

csodálatos világot tudott létrehozni? Valóban, ha nem akarunk megszűnni gondolkodni ép ott, hol a legmegdöbbentőbb jelenség kényszerít minket a legmegdöbbentőbb ok fürkészésére, akkor nem marad számunkra más hátra, mint elismernünk, hogy ezt a világot máskép nem tudjuk megmagyarázni, mint egy — minket végtelenül felülmuló — teremtő szellem elfogadásával». (Foerster.)

43. Kiktől származik minden ember?

Ádámtól és Évától.

Ez a tény szorosan összefügg a *bűnbeeséssel*, mely az *egész* emberi nemet megrontotta és a *megváltással*, mert Krisztus az *egész* bűnös emberi nem Megváltója.

Az emberi nem egységét a tudomány is hirdeti és pedig *a)* az összehasonlító nyelvtudomány, *b)* a kövülettan (az amerikai és ausztráliai ősember csontváza teljesen egyezik az európai ősember csontvázával, holott az amerikai és ausztráliai ősember idejének állatvilága nagyon is elüt Európa akkori állatvilágától). *c)* A művelődéstörténet (az ősember első fegyvere és szerszáma a tűzkő, mely az egész földkerekségen annyira egyező, mintha csak egy kéz készítette volna valamennyit).

Ősszüleinknek számos gyermekük volt. (Gen. 4, 15. és 5, 4.) Ezek egymás közölt házasodtak, amit akkor a kényszerhelyzet miatt Isten megengedett. (Gen. 4, 17. s köv.)

44. Mióta vannak emberek?

E kérdésre sem a vallás, sem a tudomány nem ad határozott feleletet.

A Szentirás, bár nem célja kortant (chronologiát) nyujtani, 4—6000 évet számit Krisztus születéseig. A Szentirás számadatait azonban nem kell föltétlenül irányadónak tartanunk, mert a zsidók betűkkel jelezték a számokat és igy könnyen csúszhattak be hibák a másolatokba. Ezt mutatja a Szentirás kéziratos másolataiban a számadatok eltérése.

A tudomány képviselőinek nézetei lényegesen eltérnek egymástól és annyira ellentmondanak egymásnak, hogy megállapodott nézetről, legalább ezidőszerint még nem lehet szó. Vannak, akik az emberi nem korát kb. 7 ezer évre (Schneider) és akik 100 ezer évre (Obermaier abbé), sőt ennél is többre teszik.

45. Hogyan teremtette Isten az első embert?

Testét földből alkotta és abba lelket teremtett.

Éva teremtésének leirását több hittudós látomásnak minősiti és példabeszédnek tekinti (Schütz: Dogm. I. 321.), mely alkalmas volt annak idején pap és szertartás hiányában jelképezni a házassági szövetség bensőségét és a férj s feleség összetartozását, mintha egy test volnának.

A hittudósok legnagyobb része azonban ragaszkodik a betűszerinti magyarázathoz. Igy döntött az ú. n. szentirási bizottság is. (1909. jún. 30.)

46. Hitellenes-e az az elméleti föltevés, hogy testünk állati testből fejlődött?

Mint *lehetőség* nem hitellenes, ha feltesszük, hogy a kifejlődött testbe Isten külön teremtette a lelket.

Ne képzelje senki, hogy Isten az első ember testét fazekas módjára kezével gyúrta földből és utána lélekzéssel lehelte bele a lelket. A Szentírás idevágó elbeszélésének szószerinti értelmezése ellenkeznék Isten *szellemi* természetével.

Emberi méltóságunkat az Istentől közvetlenül teremtett lélek adja. E méltóságot nem érinti az a kérdés, hogy Isten az ősember testét egyenesen földből alkotta-e, vagy az hosszabb fejlődési fokozatokon ment-e át. (Wasmann S. J.: Der Kampf um das Entwicklungsproblem. Stimmen aus M.-Laach. 1877.)

De noha ez elmélet *mint lehetőség* és természettudományi kérdés nem is hitellenes, az Egyház hagyományos fölfogása mindig az volt, hogy Isten az emberi testet is közvetlenül hozta létre. Az ú. n. szentírási bizottság is ily értelemben döntött. (1909. jún. 30.)

47. Tudott-e a tudomány eddig meggyőző bizonyítékokat felhozni arra, hogy az emberi test az állatéból fejlődött?

Meggyőző bizonyítékot nem tudott felhozni.

Láttuk (l. 46. k.), hogy a hittel nem ellen-

keznék az az elméleti föltevés, hogy az emberi test az állatéból fejlődött. Ezt a föltevést azonban a komoly tudomány nem tudja támogatni.

A legnagyobb nehézség az, hogy ha az állati testből emberi test fejlődhetnék, akkor az ősrétegekben, sőt most is számtalan állatemberre, vagyis átmeneti testekre kellene bukkannunk. De ilyeneket eddig még senki sem talált. Igaz, találtak néhány csontot, melyre rá lehetne fogni, hogy átmeneti alakok csontja, ha *a)* számtalan ilyen lelet volna és *b)* ha ezeket kétségen kívül átmeneti alakoknak lehetne minősiteni. Ámde az eddig talált ú. n. átmeneti alakokra nézve a tudósok véleménye lényegesen eltérő; egyesek állati, mások átmeneti, ismét mások emberi, a legtöbben pedig egyszerűen szörnyszülött-test maradványainak tartják azokat. Igaza van tehát Wasmannak, midőn így nyilatkozik: «A tudomány mai állása az emberi testnek az állatéból való fejlődése mellett az egymással ellentmondó hipotézisek sokaságán kívül semmi sem szól.» («Wie man die Entwicklungstheorie missbraucht.» 1913.)

Legujabban a tudományos körökben mindjobban tért hódit az ú. n. *Mendelizmus* (Mendel, volt brünni Ágoston r. apátról elnevezve). Ez rendkívül érdekes és értékes kisérletek alapján bizonyítja a fajok állandóságát, vagyis azt, hogy az egyes fajokon belül történhetnek fajtaképződések, de a határai át nem léphetők. Eszerint tehát az ember őse faj szerint csak ember lehetett.

«Az embernek csak önmagába kell tekin-

tenie és máris átlátja, hogy az ő világa és a természet világa két különböző világ. Töröld el a növényeket, pl. a bükkfát, veszít-e vele a világrend? Töröld el a majmokat, hiányukat fogja-e érezni a világ? De töröld el az embert és egy egész világ omlik utána össze. Vallás, tudomány, művészet, jog, ipar, kereskedelem, nevelés, erkölcsi életre való törekvés és a végtelenség felé való vágy, mind az ember szellemének kivirágzása. A természetben nincs hit, nincs jóság, nincs erkölcs, nincs tudomány, nincs művészet. Ha tehát az ember csak a természeti erők kitevője volna, akkor csupán természeti értékeket hordozna magában. Csak oly javai volnának, amelyek a természetben is megvannak. De az ember több, mint a természet. Az ember természeténél fogva hivő, erkölcsös, Isten felé tájékozódó lény. Mi ennek az oka? Nyilván az, hogy az ember nem a természet alkotása, nem a majom kifejlődése.» (Trikál.)

48. Hányféle szellemi lény van?

Négyféle: Isten, angyal, gonosz szellem (ördög) és az emberi lélek.

A szellemi lényeknek van értelmük és szabadakaratuk. Létük az anyagtól független, tehát vagy egyáltalán nincs testük (Isten, angyal, ördög), vagy a testtől elválva is tudnak élni (a mi lelkünk).

Isten örök, a többi szellemi lény csak halhatatlan, azaz kezdetük volt, de nem lesz végük.

49. Mik az angyalok?

Testnélküli, az embernél sokkal tökéletesebb szellemi lények.

Az angyalok értelme, akarata, dicsősége és hatalma messze túlszárnyalja a mienket. Amint a növényt tökéletességben fölülmulja az állat, emezt pedig az ember, úgy szárnyalja túl az angyal az embert.
Az angyalok szokásos ábrázolása (gyengéd gyermektesttel) ne zavarjon meg bennünket. A gyarló ember a szédületes nagyságú csillagokat is apró pitykékkel szokta ábrázolni. Szellemet pedig egyáltalán nem lehet lerajzolni, csak jelképezni, miként nem lehet még a meleget, hideget, jóságot sem rajzolni, hanem csupán jelképezni.

50. Honnan tudjuk, hogy vannak angyalok?

A Szentírásból, főkép az Úr Jézus szavaiból.

Nappal nem látjuk a csillagokat. Ha éjjel sem látnók ragyogásukat, el sem hinnők, hogy fölöttünk annyi fénylő teremtmény van; hozzá még a tudomány azt tanítja, hogy azok mérhetetlen nagyságú világok.
A szellemi világban az angyalok a csillagok. Őket sem látjuk, isteni kinyilatkoztatás nélkül talán nem is sejtenők, hogy vannak, de létezésüket és szédületes lelki nagyságukat Isten szava, a Szentírás bizonyítja.

51. Mivégre teremtette Isten az angyalokat?

Az ő dicsőségére és szolgálatára.

A látható csillagok az égen és a láthatatlan angyalok a mennyben egyaránt hirdetik Isten dicsőségét. A csillagok óriási nagyságából és az angyalok szédítően nagy hatalmából következtethetsz Alkotójuk végtelenségére és mindenhatóságára!

52. Miként jelenhettek meg az angyalok látható alakban?

Látszólagos testet öltöttek magukra.

Az ember is tud látszólagos testet előidézni (mozgószinház, kinoplasztikon, álomkép, hipnotikus szuggesztió) és emberi hangot utánozni (fonográf, gramofon), annál inkább tudnak az angyalok.

53. Adott-e Isten az angyaloknak alkalmat érdemszerzésre?

Igen.

Isten, ki senkit sem koronáz meg, ha előbb nem küzdött (2. Tim. 2, 5.), az angyaloknak is adott alkalmat az érdemszerzésre. (V. ö. a 2. kérdés jegyzetével!)

54. Voltak-e angyalok, kik az érdemszerzés alkalmát nem használták fel javukra?

Igen, többen vétkeztek. Ezeket Isten a tökéletes boldogság élvezetéből kizárta.

A vétkes angyalokat ördögöknek vagy gonosz szellemeknek is nevezzük.

Hogy miben állott az érdemszerzésre szolgáló alkalom, nem tudjuk. Csak bizonyos, hogy sokan vétkeztek. A Szentírásból lehet következtetni, hogy bűnük a kevélység volt.

Az ördögök létezését a Szentírásból, főkép Krisztus szavaiból tudjuk. Aki tehát nem hisz a gonosz szellemekben, az magának Krisztusnak nem hisz.

A hitbeli tudatlanság, főkép a fiatalabb korban, gyakran összetéveszti a testnélküli, hatalmas szellemű ördögöket a gyermekijesztésre használt krampuszokkal. (Azért ilyesmit katholikus ember nem is használ gyermekek ijesztésére.)

Épen azok, akik a valósággal létező gonosz szellemekben nem akarnak hinni, szoktak legjobban rettegni a nem létező hatalmaktól. (13-as szám, péntek stb.)

55. *Milyen a viszony az angyalok és az emberek között?*

Az angyalok szeretnek minket, javunkat kívánják és azt elő is mozdíthatják.

A természet rendje, hogy az alsóbbrendü lényeket a felsőbbek kormányozzák, vezessék és gondozzák. (Az állatokat az emberek, gyermekeket a szülők, az alattvalókat az elöljárók, a szellemi ügyefogyottakat a képzettebbek.) Ide vág az angyaloknak szerepe az emberiség történetében és az őrzőangyaloké az egyesek életében.

A Szentírás számtalanszor megismétli a zsoltáros gondolatát: «Angyalainak parancsolt felőled, hogy minden utadban megőrizzenek téged». (Zs. 90, 11.)

56. Milyen a viszony köztünk és az ördögök között?

Az ördögök irigykednek ránk és ezért romlásunkra törnek.

Némely ember is irigyli a jobbmódúakat, sőt még a jobb sorsban részesült állatokat is. Az ördög is annál jobban irigyli tőlünk az örök boldogságot, mert nálánál sokkal alsóbbrendű lények vagyunk.

57. Mi a lelkünk?

Testünket éltető szellem.

Az állatnak párája van (állati lélek), ez élteti a testét; de az állati lélek nem szellem, vagyis nem élhet a testtől függetlenül, hanem ezzel együtt elpusztul. Nincs is értelme, hogy fennmaradjon, mert működése csak a testi vágyak kielégítésére irányul és így a test pusztulásával nem volna létcélja.

Az embert rendes zongorához hasonlíthatnók, az állatot pedig automata-zongorához. A zongoraautomatát rugós szerkezet hajtja, mely (pl. tűzesetnél) az automatával együtt elpusztul, — ilyen az állati test és pára viszonya. A mi testünk és lelkünk összefüggése olyan, mint a zongoráé és a zongoraművészé,— a művész nem pusztul együtt a zongorával, a művész a zongorától függetlenül is tud élni.

58. Láthatjuk-e lelkünket?

Nem, csak jelenségeiből ismerhetjük meg.

a) Az *én*-em állandóan ugyanaz marad, holott a testem növekszik, parányaiban folytonosan változik, megcsonkulhat stb. Valami állandónak is kell tehát bennem lenni, ami egész életemen át ugyanaz marad. Ez a lélek.

b) Lelkünkre ismerünk a lelkiismeret révén is. Testünkben percről-percre változunk, de lelkiismeretben felelőseknek érezzük magunkat évtizedek előtt elkövetett tetteinkért. «Testünk *volt* és *lesz*, lelkiismeretünk *van*. Lelkiismeretünk megvesztegethetetlen bíránk. Ítéletével nem ér fel az egész világ ítélete. Ellene nincs felebbezés. A szenvedélyek viharában némának tetszik, de a vihar lecsendesültével újra megjelenik eredeti fönségében és *törhetetlen erejében.»* (Magdics). Ez a titkos nagy hatalom tanuskodik róla, hogy van bennünk valami, ami nem anyag vagy gép, hanem erkölcsi és értelmi többlet: a lélek.

c) Olyan fogalmakat is alkothatok, melyekhez testem nem férhet, melyek érzékeimet meghaladják, pl. Isten, végtelen, erény, szépség, képletek, s. i. t. Ezek csak a lélekre vezethetők vissza.

d) A testi munkát a fizikai törvények szerint végezzük. Minél többet dolgozik testünk, annál több táplálékra van szükségünk. A kísérletek azonban kétségtelenül bizonyítják, hogy a szellemi munka egészen más természetű, mint a fizikai munka. Pl. Atwater a

következő kisérletet végezte: Valaki három napig teljes nyugalomban volt és utána három napon át naponként nyolc órán át megerőltető szellemi munkával foglalkozott. Ez meg sok hasonló kisérlet igazolta, hogy bármely megfeszítő szellemi munkát végzünk is, ez nem jár számbavehetően nagyobb anyagcserével, illetve több energiaváltozással. (Ergebn. der Psychologie. III. Jg. I. Abt. 609. old.; Atwater: Neue Versuche über Stoff- u. Kraftwechsel; Marosi A.: Bevezetés a biologiába, 1922. 116—7. old.; Magdics: Van lelkünk. Kath. Szemle, 1925. 525—6.)

Tény az is, hogy a világot mozgató szellemóriások sokszor gyenge, törékeny testben fejtették ki hatalmas tevékenységüket.

e) Szervezetünkre pontosan érvényes az energia megmaradása. Ellenben a szellemi munka nem esik az energia megmaradásának törvénye alá és (az energiafogyasztáson kivül) hiányzik az az egyenértéküség, mely egyebütt energiaátalakulásoknál mathematikai pontossággal kimutatható. A főhadvezér hadseregeket mozgat, irányit és országok sorsának gyeplőit tartja. A lángész milliókat foglalkoztató terveket, nemzeteket lángra lobbantó költeményeket, mindenkit gyönyörködtető művészi alkotásokat teremt, melyek megszámlálhatatlanokkal és időtlen-időkig közlik az egyszer megszületett gondolatot vagy érzelmet anélkül, hogy eredeti értékéből bármit is veszitene. (Marosi i. m. és i. h.)

f) Olvasáskor testem csak betűket lát (24—30 betű változatosságát), nem értelmet. A lélek az, mely az egyik betűcsoport látásán meg-

örül, a másikon följajdul, az egyiken nevet, a másikon sírásra fakad.

Homerost az egyik görög nyelven hallja vagy görög betűkkel olvassa, a másik német nyelven, illetve gót betűkkel olvassa, a harmadik magyar nyelven, latin betűkkel. Mind a három egyénnek a teste mást és mást hallott, mást és mást látott, ennek ellenére ugyanazt a tartalmat élvezte a lelkük.

g) Az élő testnek velejárója az életfönntartási ösztön. Ez ösztönnel ellenkezik a bőjt és az öngyilkosság. Maga a test tehát nem volna képes bőjtölni, magát megölni. Az önmegtagadás, a bőjtölés a lélekre vall, mert a testet és annak ösztönét lenyűgöző, erősebb hatalmat tételez fel az emberben.

59. Kihez hasonlít lelkünk?

Istenhez.

«Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra.» (1 Móz. 1, 26). Részben s bizonyos tekintetben még testünkben is találunk Istenhez való hasonlatosságot (egyenes testtartás, tekintet, beszélőképesség, nyelv, egész megjelenésünk stb.).

60. Miben hasonlít lelkünk Istenhez?

Abban, hogy lelkünk is szellem, vagyis van *a)* értelme és szabad akarata, *b)* halhatatlan.

Az emberi léleknek működése nem merül ki a testi vágyak kielégítésében. Szellemi ismeretekre, érzékfeletti örömökre s boldog-

ságra is törekszik; van tehát a testtől független létcélja és ennek megfelelően léte is. «Lelkünk Isten vetülete. Lelkünkön tükröződik Isten örök volta az örök élet vágyában, mérhetetlensége a gondolat határtalanságában, hatalma az akarat függetlenségében, szeretete az indulatban, szentsége a lelkiismeret szózatában, öröme a tiszta szív érzeteiben, tökéletessége a nemes, áldozatos lelkületben, békéje a lélek nyugalmában.» (Prohászka.)

61. Milyen a viszony lelkünk és testünk között?

Szoros egységet alkotnak.

A két rész oly szorosan egyesül egymással, hogy új lény jön létre. A hydogén és két rész oxigén egyesüléséből van a viz, mely különbözik alkotó elemeitől. Az ember hasonlóképen nem test és nem szellem (lélek), hanem új lény: ember. De a test közvetítő lelkünk és a világ között.

Az embert a városi táviró- vagy távbeszélőrendszerhez hasonlíthatjuk. Lelkünk a központban ülő hivatalnok, agyunk a központ, idegrendszerünk a drótházózat, érzékeink az egyes állomások. Érzékeink a vett híreket leadják a központba, ahol azokat lelkünk fölveszi; lelkünk viszont kiadja parancsait a külső állomásoknak, érzékeinknek, izmainknak stb.

62. Milyen a viszony lelkünk és agyunk között?

Agyunk a lelkünk eszköze.

«Az agy a szellemi életnek eszköze, nem pedig forrása.» (Mayer Róbert, az energia megmaradása elvének világhírű orvostudósa.)

Lelkünk gondolkodik és akar, de agyunk révén, miként a művész is csak hangszeren tud játszani; de azért nem a hangszer játszik, hanem a művész. Ép így bennünk sem az agy gondolkodik és akar, hanem a lelkünk.

Minél finomabb a hangszer, annál különben tud rajta játszani a művész. Agyunk fejlődési foka (pl. csecsemőnél, aggnál), szervezeti minősége és egészségi állapota szintén befolyásolja szellemi életünket.

Rossz hangszeren egy Liszt vagy Reményi is csak fülsértően tud játszani. Agyunk vagy idegzetünk betegsége esetén szellemi életünk is visszásságot mutat (őrület!). Az őrület nem a lélek betegsége, hanem az agyé, illetve az egész idegzeté.

63. Van-e az állatnak esze?

Nincs, csak ösztöne van.

Az állatnak van érzéki megismerése, emlékezete, megkülönböztető és alkalmazkodó képessége, de nincs esze, csak ösztöne.

Az ösztön az érzéki lények (ember és állat) ama képessége, mely őket célszerű, de céltudatlan működésekre indítja.

Az ész és ösztön közötti főbb különbségek a következők:

a) Eszünk minden téren képes működni, az ösztön korlátolt. Az ember pl. minden-

fajta házat tud építeni, mindenféle anyagból, sokféle stílusban; a fecske csak egyféle fészket tud rakni, a méh csak hatszögű sejtet képes építeni.

b) Az értelmi ismeretek úgy az egyedben, mint az emberi nemnél tökéletesbülhetnek. Ma autón utazunk, repülőgéppel harcolunk, rádió útján érintkezünk. Az ösztönszerű képesség *a nemben* nem tökéletesbül. A méh ma is épúgy építi sejtjeit, mint Vergilius idején. Ezért az állatnak «történelme» nem lesz soha.

c) Eszünket tanulás, tapasztalás, gyakorlás révén fejleszthetjük (iskolák, tanfolyamok, vizsgák). Az ösztönszerű képesség ellenben már többé-kevésbbé kifejletten, velünk született. Az állatok, mondja Seneca (Ep. 122.), kész tudással jönnek a világra. A szüleiket nem is ismerő rovarok époly bámulatos bonctani, mennyiségtani, földrajzi, fizikai és fiziológiai célszerűséggel cselekesznek, mint szüleik.

d) Az ész előre átgondolja cselekvését, az ösztön gépiesen végzi azt. A méh akkor is rendületlenül rakja a mézet a sejtbe, ha ennek a fenekét eltávolítjuk. A dongó, ha a szabadba akar jutni, annyiszor nekirepül az ablaknak, míg végre belepusztul. A tyúk épúgy megüli a billiárdgolyót, mint a tojást.

e) Az ösztön csak a célszerűség elvét követi, az ész ezenfelül még tekintetbe veszi az erkölcsi elveket is, gyakran épen az ösztön ellenére. Az állat nem tud ösztönével ellentétesen viselkedni, pl. böjtölni, nemi vágyain erőt venni, öngyilkosságot elkövetni.

Az állatszelidítők és állatidomítók csodás mutatványai nem az állat eszét bizonyítják, hanem az emberét, aki az állat ösztöneit is épúgy fel tudja használni, mint a természet erőit (villamosság, mágnesség, gőz stb.).

64. Minő lelki és testi kiváltságokat adott Isten ősszüleinknek?

A megszentelő kegyelmet és már e földön a boldog életet.

A művész remekbe dolgozik. Isten is tökéletes embert teremtett, szent lélekkel, rendkívüli (intuiciós) értelemmel és bűnös kívánságoktól ment akarattal, úgyhogy már e földön is állandóan boldog lett volna. Az ember azonfelül Isten terve szerint a halál közbejötte nélkül, testestül-lelkestül részese lehetett volna az örök, tökéletes boldogságnak. A lehetőségből a valóságba azonban magának az embernek kellett megtennie a nagy lépést érdemszerzésével.

65. Megmaradtak-e ősszüleink e rendkívüli boldogságban?

Nem, mert az (érdemszerzésre szolgáló) isteni parancsot megszegték.

Isten, mint végtelenül igazságos, senkit sem büntet bűntelenül, senkit sem jutalmaz érdemetlenül. Ezért parancsával ősszüleinknek is alkalmat akart adni érdemszerzésre.

Isten sem ősszüleinket nem akarta, sem minket (ha már eszünket használni tudjuk) nem akar boldoggá tenni megpróbáltatás,

küzdelem nélkül. Ez nem volna méltó sem Istenhez, sem hozzánk. Isten nem akarja reánk erőltetni a boldogságot, nehogy miatta koldus módjára szégyenkezzünk. A boldogság érzését épen az a tudat teszi teljessé, hogy benne a mi érdemünknek is része van.

66. *Miben állott az érdemszerzésre szolgáló parancs?*

Hogy egy bizonyos fa gyümölcséből ne egyenek.

E parancsban a hangsúly nem a gyümölcsön és nem a gyümölcstől való tartózkodáson van, hanem azon, hogy Isten a maga nagy jóságában igen könnyű parancsot akart adni ősszüleinknek. Az említettnél könnyebb parancsot és érdemszerzési alkalmat képzelni is alig lehet.

67. *Mivel büntette meg Isten ősszüleinket engedetlenségükért?*

Elvesztették a megszentelő kegyelmet, értelmük elhomályosult, akaratuk meggyöngült és meg kellett halniok.

Meg kellett halniok, vagyis csak a testi halál közbejöttével nyerhették el a tökéletes boldogságot.

68. *Ősszüleink csak a maguk részéről vesztették el rendkívüli boldogságukat?*

Nem, hanem az egész emberiség számára.

Ha a fa megsérül gyökerében, megsínylik azt az összes hajlások. A fiú osztozik atyja nemességében, vagyonában, dicsőségében és gyalázatában, egy nemzet a királya dicsőségében vagy szégyenében, az emberi nem pedig fejének, Ádámnak a bűnében (amint később lelki fejének, Krisztusnak érdemeiben).

Az ősszüleinktől mindenkire átszálló bűnnek (ép úgy, mint a megváltásnak) alapja az emberi természet közösségén alapuló titokszerű együttérzés és összetartás (szolidaritás), melyet ma is naponkint tapasztalunk, pl. mikor osztozunk a magyar sportférfiak külföldi győzelmében vagy vereségük szégyenében.

69. *Hogyan hívjuk azt a bűnt, mely ősszüleinktől minden emberre átszáll?*

Ősbűn vagy eredeti bűn.

«Eredeti» vagy «áteredő» bűnnek azért hívjuk, mert eredetünkkel együtt Ádámtól örököltük. «Egy ember által jött be e világra a bűn és a bűn által a halál és úgy minden emberekre elhatott a halál, kiben mindnyájan vétkeztek.» (Róm. 5, 12.)

70. *Kire nem szállott át az eredeti bűn?*

A Boldogságos Szűz Máriára.

Az Úr angyala is e szavakkal üdvözölte: «Üdvözlégy, (te) malaszttal teljes» (Luk. 1, 28.) vagyis ez a te neved, mely kifejezi egész mivoltodat, azt, hogy mindig a kegyelem állapotában voltál. Amennyi kegyelemre szorulsz, azt *mind* megkaptad és megkapod. Már pe-

dig, ha a Boldogságos Szűz sohasem volt kegyelemállapot nélkül, nem is lehetett sohasem alávetve az ősbűnnek. Ha a Boldogságos Szűz az ősbűnben született volna, akkor épen a legfontosabb kegyelemre szorult volna és így az angyal nem mondhatta volna, hogy malaszttal «teljes».

71. Hogyan nevezzük a Boldogságos Szűz Mária ama kiváltságát, hogy az eredeti bűntől ment volt?

Szeplőtelen fogantatásnak.

Sokan fecsegnek a szeplőtelen fogantatásról, a nélkül, hogy sejtelmük volna, mit kell rajta érteni.

A szeplőtelen fogantatással vele járt az is (ami az előbbiből már következik), hogy ment volt a rosszra való hajlamtól, a «bűntaplótól». A Boldogságos Szűz különben a személyi bűnöktől is ment volt. Szűz Mária szeplőtelen fogantatását december 8-án ünnepeljük.

A Boldogságos Szűzet teljesen kiváltságos és megkülönböztetett tisztelet illeti meg (hyperdulia = egészen különös tisztelet). Ez a tisztelet természetesen az imádáson végtelenül alul áll, mert Mária is teremtmény lévén, őt imádni nem szabad. Viszont Szűz Mária úgy méltóságával s szentségével, mint hathatós közbenjárásával s irántunk való szeretetével az összes szenteket, még az angyalokat is messze felülmúlja.

72. Mi lett volna az eredeti bűn legbor-

zasztóbb következménye, ha Isten meg nem könyörül az emberen?

Az eredeti bűn miatt az emberek sohasem juthattak volna a mennyországba.

Ősszüleink személyesen követték el az ősbűnt. Mi nem személyesen követtük el. Ezért pl. az ősbűnben meghalt csecsemők nem juthatnak a mennyországba, de viszont érzékelhető vagy szomorúsággal járó büntetés sem érheti őket, hanem lelkük örökké élni fog (természetes továbbélés) különös jutalom és büntetés nélkül.

73. Hogyan könyörült meg Isten az embereken?

Isten Megváltót igért és küldött, hogy az embereket a bűntől és következményeitől megváltsa.

Az ember ördögi csábítás áldozata lett, ezért az irgalmas Isten Megváltót igért.

[Egy 13. századból származó drámában («Meditációk Jézus Krisztus életéről.») a bűnbeesés után az Úr előtt megjelenik az Irgalom és az Igazság.

Az Irgalom felkiált: «Ha nem bocsátasz meg, végem van!»

Az Igazság így szól: «Végem van, ha megbocsátasz!

Az Úr kimondja az itéletet: «Igazat adok mindkét félnek: Ádám fiai meg fognak halni, de gondoskodom róla, hogy a halál nem lészen többé csapás.»]

A Megváltóban való hit és remény megőrzésére Isten a zsidó népet választotta ki.

Az emberiségnek Megváltó-várására emlékeztet ma is az ú. n. adventi időszak vagy Úrjövet, mely karácsony előtt van és körülbelül négy hétig tart. («Roráte vagy hajnali misék!»)

II. RÉSZ. JÉZUS KRISZTUS.

74. Hány főhittitkunk van?

Három: a Szentháromságnak, a Fiúisten megtestesülésének és az Oltáriszentségnek titka.

Ezeket az igazságokat hittitkoknak nevezzük, mert értelmünket meghaladják és így isteni kinyilatkoztatás nélkül sohasem jöhettünk volna ismeretükre. Főhittitkoknak pedig azért nevezzük, mert e három igazságon alapszik az egész katholikus hit és világnézet.

75. Mit értünk Isten Fia megtestesülésén?

Azt, hogy a Szentháromság második személye emberré lett, hogy minket a bűntől és következményeitől megváltson.

A bűntől megváltani annyit tesz, mint a bűntől megszabadítani. Ez a bűntől való megváltás csak úgy történhetett, ha a megtestesült Fiúisten az emberiség bűneiért mennyei Atyjának megfelelő elégtételt nyujtott, vagyis őt kiengesztelte s ezzel egyszersmind az Ádámban elvesztett kegyelmi javakat nekünk visszaszerezte.

76. Mi a neve az emberré lett Fiúistennek?

Jézus Krisztus.

Jézus zsidó szó, annyit jelent, mint Megváltó vagy Üdvözitő. «Fiat szül, kit Jézusnak fogsz nevezni, mert az szabadítja meg népét bűneitől.» (Az angyal szavai Józsefhez. Máté, 1. 21.)

Krisztus görög szó, annyit jelent, mint a zsidó Messiás, vagyis Fölkent. Az ószövetségben t. i. a prófétákat, papokat és királyokat fölkenték. Jézus pedig a mi legfőbb prófétánk, főpapunk és királyunk.

77. Hogyan folyt le a megtestesülés fölséges jelenete?

Az Úr angyala hirül vitte Szűz Máriának hogy Isten őt szemelte ki a Megváltó anyjának.

A Boldogságos Szűz nem értette, hogyan lehetne neki szüzessége ellenére fia, azért azt kérdezte az angyaltól: «Mikép lesz az, holott férfit nem ismerek?»

Az angyal fölvilágositotta, hogy ez a Szentléleknek csodás ereje által fog megtörténni, «mert Istennél semmi sem lehetetlen».

Erre Szűz Mária alázatosan felelte: «Ime az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint!»

Jézusnak tehát mint embernek volt földi

anyja, de nem volt földi atyja. Ezt pótolta Isten mindenhatósága, «kinél semmi sem lehetetlen».

Szent József csak nevelőatyja volt Jézusnak és jegyese Szűz Máriának. Hogy pedig Jézus eljegyzett szűztől született, ennek több oka is volt. A jegyesség (melyet a zsidóknál a házassággal egyenlőnek tartottak): *a)* oltalmazót és védelmezőt nyujtott Szűz Máriának és Jézusnak; *b)* biztosította Szűz Mária jó hírét és kimélte szemérmetességét; *c)* Jézus csak földi atya révén volt rávezethető Dávid nemzetségtáblájára, e földi atya gyanánt a törvény előtt a szintén Dávid házából származó szent József szerepelt.

Az Isten Fia megtestesülését Gyümölcsoltó Boldogasszonykor (március 25.) ünnepeljük. Kilenc hónapra rá (december 25.) született Jézus Betlehemben.

78. Jézus Krisztus Isten-e vagy pedig ember?

Isten-ember.

Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Isten öröktől fogva, ember pedig a megtestesülés óta.

Jézusnak öröktől fogva Atyja az Isten, ezért valóságos Isten ő is, de mivel volt földi anyja is, ezért egyúttal valóságos ember is. Csak Isten-ember válthatott meg bennünket teljes megváltással. A Megváltónak embernek kellett lennie, mert hiszen ember bántotta meg Istent, tehát csak ember adhatott elégtételt is. De egyúttal Istennek is kellett lenni, mert *csak*

ember a végtelen nagy megbántásért nem adhatott volna Istennek *méltó* elégtételt.

Istennek végtelen szeretete megtalálta a módját az emberiség megváltására. Eszerint Jézus, mint valóságos ember képviselhette az emberi nemet és mint Isten-ember méltóan képviselte.

Jézusban két természet és így két akarat is van, isteni és emberi, de csak egy személy, még pedig isteni személy.

79. Mivel adott Jézus bűneinkért elégtételt az Istennek?

Szenvedésével és halálával.

Jézus legkisebb szenvedésével vagy megalázkodásával is megválthatott volna bennünket, de Ő — az isteni örök határozattal megegyezően — saját akaratából szenvedett és meg is halt érettünk, hogy *a)* kimutassa irántunk érzett végtelen szeretetét és a bűn utálatosságát; *b)* hogy példaképünk és vigasztalónk legyen a szenvedésben, üldöztetésben és halálban; végre *c)* hogy életével és halálával megpecsételje azt a nagy elvet, hogy inkább szenvedjünk és meghaljunk, mintsem hogy lelkünk üdvösségét elveszítsük. («Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja.» Máté 16, 26.)

Jézus halálának napja nagypéntek. Déltájban feszítették meg és három óra körül halt meg. Utolsó szava volt: «Atyám, a te kezeidbe ajánlom lelkemet».

Nagypéntek az egyházi év egyetlen napja,

amelyen nincsen szentmise. A szentmise t. i. a keresztáldozatnak megújítása. Már pedig az Egyház azt óhajtja, hogy e napon teljes figyelmünket magára a keresztáldozatra irányítsuk, mely nagypénteken történt. A szentmisét a miséhez hasonló gyászszertartás pótolja, melyet az előbbszenteltek miséjének vagy csonkamisének neveznek. Előbbszenteltek miséjének azért mondjuk, mert az abban használt, felmutatott és a pap áldozásához használt nagy szentostya átváltoztatása már az előtte való napon, a nagycsütörtöki szentmisében történt.

80. Mi történt Jézussal halála után?

Testét sírba tették, lelke pedig a túlvilágba szállott, de harmadnapon ismét egyesült testével és dicsőségesen föltámadt.

Jézus feltámadásáról l. bővebben a 90. kérdést.

Jézus halála után lelke a túlvilágba, a meghalt jámborokhoz szállott a megváltás örömhírével. (A mennyország ugyanis a bűn miatt még zárva volt.) Az itt tartózkodó jámbor lelkeknek fájt boldogságuk elhalasztása, de ezenkívül mást nem szenvedtek és a mennyország reménye nagy örömmel töltötte el őket. Az ószövetségi szenteknek ezt az állapotát magyar nyelven a pokol tornácának is nevezik.

A Hiszekegy e szavain: «alászállott a poklokra», a pokol tornácát értjük.

Jézus vasárnap támadt föl halottaiból. Föltámadását husvétkor ünnepeljük. Husvét

mindig március 21, vagyis a tavaszi napéjegyenlőség után az első holdtöltét követő vasárnapon van, ideje tehát évenkint változik. Husvét az egész egyházi év legnagyobb ünnepe. A föltámadt Jézus jelképe az oltár mellé állított nagyobb, ú. n. husvéti gyertya. Ezt 40 napon át (mig Jézus föltámadása után e földön járt) az istentisztelet alatt meggyujtják.

81. Honnét tudjuk, hogy Jézus Krisztus az igért Megváltó és Isten-ember?

Ezt bizonyítják:

a) A rajta beteljesült ószövetségi előképek és jövendölések.

b) A zsidók Messiás-várása Jézus korában.

c) Jézus életszentsége.

d) Tanainak bölcsesége és életrevalósága.

e) Csodái és jövendölései.

f) Saját és mennyei Atyjának nyilatkozatai.

g) A vértanuk tanusága.

h) Egyházának elterjedése és fönnmaradása.

82. Kik voltak Krisztus Urunk nevezetesebb előképei?

Abel, Melchizedek, Izsák, egyiptomi József, Mózes és Jónás.

Az előképek oly személyek vagy események, melyek a jövendő Megváltó életét, tetteit és szenvedéseit évszázadokkal előre jelezték.

Az előképek szokatlanságának, látszólagos érthetetlenségének és rejtélyszerűségének a megoldása és a kulcsa Jézus. Az előképek inkább jelek, melyek Krisztusra mutatnak és reáillenek, mint valóságra. «A valóság maga Krisztus.» (Kol. 2, 17.) Általában az egész ószövetség előképe, Szent Pál apostol szava szerint «árnyéka» az újszövetségnek.

Ábel előképe Krisztusnak, mert mindkettő Istennek kedves áldozatot mutatott be, mindkettőt saját testvére (Kain, a zsidó nép) ölte meg.

Melchizedek kenyeret és bort áldozott, Krisztus is ezeket választotta a szentmiséhez.

Ábrahám Isten parancsára *Izsákot*, ártatlan és egyetlen gyermekét áldozatnak szánta. Isten egyszülött fia, a bűntelen Jézus is áldozat volt Atyjának akaratából. Izsák az áldozatfát maga vitte a hegyre, Krisztus is a keresztfát. Izsák nem ellenkezett áldozat gyanánt meghalni, Krisztus sem.

József legkedvesebb fia volt atyjának, Jézus mennyei Atyjának. Józsefet saját testvérei szolgáltatták ki a pogányoknak, Jézust szintén saját népe. Józsefet is, Jézust is néhány ezüstpénzen adták el. Józsefet hamisan vádolták, Jézust hasonlóképen. József ártatlanul szenved, de később megdicsőül, Krisztus is. József megbocsátott testvéreinek, akik eladták, Jézus ellenségeinek, akik keresztre feszítették. József halálra itélt fogolytársának megjövendöli gyors megszabadulását, Jézus

a jobb latornak, hogy még aznap vele lesz a paradicsomban. A megdicsőült József szabaditója lett övéinek, sőt a pogány idegeneknek is, a fárao pedig egyiptomi nyelven a világ üdvözitőjének nevezte; Krisztus pedig valóban üdvözitője, megváltója lett minden kor minden népének.

Mózes idejében a király elrendeli valamennyi *fiú*-gyermeknek a folyóba vetését, de Mózes megszabadul. Jézus idejében Heródes király szintén elrendeli a betlehemi *fiú*-gyermekek megöletését, de Jézus megszabadul. Mózesnek a király haragja elől menekülnie kellett, Jézusnak szintén. Mózes megszabaditotta népét az egyiptomi rabszolgaságból, Jézus az ördögéből. Mózes a Vörös-tenger s a zsidókat üldözőbe vett királyi csapatok kettős veszedelme között fabotjával utat nyitott népének az igéret földjére, Krisztus pedig az ő fájával, a kereszttel a bűn és kárhozat kettős veszedelméből útat nyitottak nekünk az igéret örök hazájába. Mózes a nép nevében megkötötte Istennel az ószövetséget és népének törvényhozója lett, Jézus pedig megkötötte az újszövetséget és meghozta a keresztény vallás törvényeit. Mózes a pusztában bocsánatért esedezett Istenhez népe bűneiért, Jézus a kereszten bocsánatot kért fölfeszitőiért. Mózes Amalek elleni harcban fölment egy hegyre és ott két ember között kiterjesztett karokkal naplementig imádkozván, győzelemre segitette népét. Nem nagyszerű előképe-e ez a Kálvária-hegyen két lator között kiterjesztett karokkal a kereszten függő és megszabaditásunkért szenvedő Krisztus-

nak? Mózes is, Krisztus is hegyen halt meg. Mózes halálával megnyilt az igéret földje, Jézus halálával a mennyek országa. Mózes elvezette a népet az igéret földjéig és megmutatta azt nekik, de aztán már nekik maguknak kellett az új országot elfoglalniok. Krisztus is megváltott bennünket, de nekünk magunknak kell aztán a mennyországot erőszakkal elfoglalni, illetve kiérdemelni. Mózes népének égből szállott mannát szerzett és vizet fakasztott, mellyel megmentette népét a testi haláltól, Jézus pedig az Oltáriszentséget szerezvén, saját testével és vérével a lelki haláltól ment meg minket. Maga az Úr hivatkozik ez előképre: «Én vagyok az élő kenyér, aki mennyből szállottam alá. Aki e kenyérből eszik, örökké él».

Jónás: Még csodának is különös, hogy egy állat embert nyeljen és ezt harmadnapra élve a partra vesse. Jónás példája egyedül áll még a csodák világában is, jelképeül Krisztusnak, ki szintén egyedüli az emberek közül, ki a maga erejéből halottaiból harmadnapon föltámadt. «Valamint — jövendöli meg maga Krisztus Urunk — Jónás próféta három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az ember fia is három nap a föld szivében.»

A személyi előképeken kivül voltak még tárgyi előképek is, ilyen volt például a husvéti bárány és a rézkigyó.

A husvéti bárány is jelképe Krisztusnak: *a)* a hibátlannak kellett lennie, Krisztus is bűn nélkül volt. *b)* Kereszt alakban felnyársalva sütötték meg, Krisztus is a kereszten halt meg. *c)* A bárányon nem volt szabad csontot törni, Krisztus csontjait sem tör-

ték meg. *d)* A bárány vére megszabadította földi haláltól. Krisztus vére a lelki haláltól. Mózes keresztalakú karón *rézkígyót* állíttat fel, hogy aki a hittel és bűnbánó lélekkel rátekint, megmeneküljön a testi haláltól. A kígyó az állatok egyik legundorítóbbja és legundokabbja és épen ezt magasztalja fel az Isten, Krisztust is, mint az emberek legutolsóját (Iz. 53, 3.), Barabásnál is büntetésre méltóbbat, két lator közé, mint legnagyobb gonosztevőt feszítették a keresztre. «Én pedig féreg vagyok és nem ember; emberek gyalázata és a nép megvetése.» (Zsolt. 21, 7.) De épen ezt a megalázott Krisztust dicsőítette meg az Isten úgy, hogy aki hittel és bűnbánattal fordul feléje, megszabadul a lelki haláltól.

83. Mit jövendöltek a próféták Jézusról?

a) Születése idejét és helyét;

b) csodáit, szenvedését és halálát;

c) föltámadását és mennybemenetelét;

d) az Egyház alapítását és állandó fönnmaradását.

Jákob jövendölése szerint a Megváltó legkésőbb akkor fog eljönni, amikor a kormányzópálca (t. i. a királyi hatalom) Judától elvétetik (1 Móz. 49, 10.) és valóban, Judeának első, idegen származású (idumeai) királya I. Heródes volt. Az ő uralkodása alatt született Jézus.

Előre megmondották Jézusról, hogy előhirnöke lesz. (Mal. 3, 11.) Megjövendölték, hogy

a Megváltó Betlehemben (Mik. 5, 2.) egy szűztől (Iz. 7, 14.), Juda nemzetségéből, Dávid családjából (1 Móz. 49, 8. és Iz. 11, 1.) fog megszületni, kelet királyai fognak hozzá jönni ajándékokkal (Zsolt. 71, 10.), egyideig Egyiptomban fog tartózkodni. (Oz. 11, 1.) Megjövendölték egyes csodáit (Iz. 35, 4—6.; v. ö. Máté 11, 4.), szenvedéseinek részleteit, pl. hogy Jeruzsálembe szegény módjára szamárháton fog bevonulni (Zák. 9, 9.), hogy 30 ezüstért el fogják adni (Zák. 11, 12.), hogy ütni fogják, arcába fognak köpni (Iz. 50, 6.), gonoszságainkért megsebesítik, bűneinkért megroncsolják (Iz. 53, 5.), ecettel és epével fogják megkinálni (Zsolt. 68, 22.), kezeit s lábait át fogják lyukasztani (Zsolt. 21, 17.), ruhájára sorsot fognak vetni (Zsolt. 21, 19.), hogy meg fog halni stb.

Megjövendölték föltámadását (Zsolt. 15, 10.); mennybemenetelét (Zsolt. 67, 19.), hogy ülni fog Istennek jobbja felől (Zsolt. 109, 1.), a Szentlélek elküldését. (Joel 2, 28.) Előre megmondották, hogy «a zsidóknak botlásköve s botrány kősziklája lesz, tőr s romlás gyanánt Jeruzsálem lakóinak» (Iz. 8, 14.), hogy királyok fegyverkezni fognak ellene (Zsolt. 2, 2.), de a Messiás győzedelmeskedik fölöttük (Zsolt. 109, 5.) és hogy országa elterjed minden nemzetek között. (Zsolt. 71, 11.)

E jövendölések Krisztuson beteljesedtek és csakis rajta, sőt máson ma már be sem teljesedhetnének. (Pl. ki tudná manapság a Juda-nemzetségből s Dávid családjából való származást kimutatni s bizonyítani és hasonlókat.) Ezért hivatkozik maga Jézus is az ószövet-

ségi jövendölésekre: «Vizsgáljátok az írásokat, ezek azok, melyek bizonyságot tesznek felőlem. (Ján. 5, 39.)

84. Várták-e a zsidók Krisztus idejében a Megváltót?

Igen, de mivel földi javakat osztogató Messiást vártak, az igazi Megváltót nem ismerték el.

A zsidók várták a Messiást. Heródes kérdésére, hogy hol kell születnie Krisztusnak, a papi fejedelmek és írástudók minden csodálkozás és kertelés nélkül kijelentették, hogy Betlehemben. (Máté 2, 3—6.) «A nép pedig — írja Lukács evangélista — azt vélvén és mindnyájan azt gondolván (keresztelő) János felől, vajjon nem ő-e a Krisztus.» (Luk. 3, 15.) Flavius József zsidó író említi, hogy Jeruzsálem ostromlása idején sok álmessiás támadt, mivel a nép a jövendölések alapján ez időre várta Krisztust.
Azt, hogy a zsidók többsége az igazi Messiásnak ellene fog szegülni, a próféták szintén megjövendölték.

85. Miben nyilvánult Jézus életszentsége?

Ment volt minden bűntől és példaképe volt minden erénynek.

Nagynak minősített emberek szűkebb környezetük szemében hétköznapiakká süllyednek. Jézusnál fordítva volt. De nemcsak apostolai lelkesültek érte és ontották mesterükért

vérüket, hanem ellenségei is tanuságot tesznek bámulatos életszentségéről.

Három éven át kisérték szemmel, de nem találhattak benne kivetnivalót. Krisztus kérdésére: «Ki vádolhat engem bűnről?» elnémulnak. Maga Judás, aki elárulta, fölkiált: Vétkeztem, elárulván az igaz vért» (Máté 27, 4.); legfőbb birája, a pogány Pilátus, aki halálra itélte, megvallja: «Semmi vétséget nem találok őbenne!» (Ján. 19, 4.) és ártatlansága jeléül megmossa kezeit. És a jobb lator a gunyolódó bal latort így feddte meg: «Mi ugyan igazságosan, mert cselekedeteinkhez méltó díjt veszünk; de ez semmi gonoszt nem cselekedett». (Luk. 23, 41.)

Nincs erény, mely Krisztusban a legnagyobb mértékben nem ragyogna. Szeretete átváltoztatta a föld színét, szívtisztasága a szűzek millióinak életforrása, alázatossága határtalan, türelme emberfeletti, ellenségszeretete az erények csodája. Krisztusban egyesül a legférfiasabb erő a leggyengédebb szeretettel és jósággal. «Az Ő tökéletességét még képzeletben sem lehet fokozni, mert a tökéletességnek magasabb foka, mint amelyen Ő állott, nincs, nem is lehet.» (A zsidó Grósz A. László szavai «Krisztus zsidó megvilágításban». Budapest, 1926. 23. old.) A legnagyobb szentek élete csak halvány utánzata Krisztus végtelen szentségének. És e mellett életében nincs semmi túlzás, semmi gyarlóság vagy árnyék, semmi egyoldalúság vagy különcködés. «Az Úr élete a világ legnagyobb erkölcsi csodája.» E csodás nagyság előtt hívő és hitetlen, keresztény s pogány egyaránt meghajolni kényszerül.

86. Miben mutatkozik Jézus tanításának életbölcsesége?

Abban, hogy *a)* minden időben, minden helyen és minden körülmények között megvalósítható; *b)* követése az embert tökéletesebbé teszi.

Jézus a világtörténelem központja. Születésétől számítják az éveket. Tanainak nagyságát nemcsak követői, hanem ellenségei is bámulattal ismerik el.

Korabeli ellenségei akarva, nem akarva kénytelenek voltak nagysága előtt meghajolni. Lásd: Luk. 4, 22.; Ján. 7, 15.; Máté 21, 12—13.; Ján. 18, 6.

A *hitetlen* Strauss Krisztus ellen könyvet írt, de kénytelen volt elismerni, hogy Jézus «az erkölcsi nagyságnak soha fölül nem mulható mintaképe!»

A *zsidó* Spinoza szerint Krisztus a rendkívüli életszentség példaképe.

A szociáldemokrata Bebel el akarta hitetni a világgal, hogy Krisztus az első és legnagyobb szocialista.

A *büszke* Napoleon mondotta: «Minden uralkodók közül egyedül csak Krisztus mondhatja el magáról: Én király vagyok!»

A *világfi* Goethe azt hirdette: «A szellemi műveltség fejlődhetik, az emberi ész uralma kitágulhat, amennyire csak tud és akar, de a kereszténység nagyságán és erkölcsi magaslatán túl nem terjedhet!»

A nagy bölcselők tanait vajmi kevesen ismerik, még kevesebben követik. Tanaik

nem életképesek, hirdetőik maguk sem követték (Tolstoj) vagy ha igen, őrülteknek és különcöknek tartották őket (Diogenes).

Jézus tanát minden század, minden nemzet, tudósok és tudatlanok, fejedelmek és koldusok megvalósíthatták és ezáltal jobbak, tökéletesebbek és boldogabbak lettek.

Krisztus tana a legnagyobb bűnösöket megtérítette (jobb lator, szent Agoston), a legerősebb szenvedélyeket megfékezte (Chlodwig, a magyarok megtérése), a hősiesség vértanuit szülte (szent Ágota, szent Ágnes, szent Gellért), a szűzek millióinak liliomát védte (b. Margit), az önfeláldozás emberfeletti példaképeit ihleti (irgalmas apácák).

87. Mi a csoda?

A csoda oly rendkívüli és valamiképen érzékelhető tény, melyet csak Isten tud létrehozni.

A csodához két kellék szükséges: *a)* az előidéző ok *természetfölötti* legyen (a természet minden erejét meghaladja); *b)* az eset *rendkívüli* legyen.

88. Miért művelhet az Isten csodát?

Mert mindenható.

A józan ész is azt mondja: ha van Isten, csodát is művelhet, különben nem volna teremtő és az egész világnak ura.

Már a gyarló ember is úrrá tud lenni a természeten. (Nyáron jeget készit, éjjel világosságot teremt, a villámot elvezeti stb.) Csak

a mindenség teremtője, a természet ura, a legfőbb törvényhozó legyen tehetetlen saját teremtményével, az általa alkotott törvényekkel szemben?

«Az ünnep az ember szabadságát jelenti, a csoda pedig Isten szabadságát.» (Chesterton.)

A természettudomány is tanítja, hogy a nagyobb erő a kisebb erővel szemben mindig érvényesül. Isten a legnagyobb, a végtelen erő, tehát az Ő hatalmának nem szabhat határt a világ.

Isten nemcsak művelhet csodát, de csaknem szükséges is, hogy művelien és ezáltal magát a világ urának mutassa és kinyilatkoztatásait hitelesítse.

89. Milyen csodákat művelt Jézus?

a) Betegeket gyógyított,
b) halottakat támasztott fel,
c) a természeten művelt csodákat,
d) ördögöket kiűzött az emberekből.

Jézus e négyfajta csodával megmutatta, hogy ura az életnek és halálnak, a nagy természetnek és a szellemi világnak.

Jézus a betegeket (vakokat, süketeket, bénákat stb.) nem lassú gyógykezeléssel, hanem hirtelen, nem orvossággal, hanem puszta szavával vagy érintéssel gyógyította meg. Nemcsak egyeseket, hanem sokszor többeket egyszerre, gyakran nagy távolságból gyógyított meg.

Krisztus a maga csodáit nem sötétben vagy titokban, hanem nappal, tömegek jelenlété-

ben, legelkeseredettebb ellenségeinek szemeláttára művelte, úgyhogy a csodákat ezek sem tagadhatták, hanem elvakultságukban az ördög művének tekintették. Legfeltűnőbb volt Lázár föltámasztása, mivel teste már oszlásnak indult.

Jézus csodáihoz járulnak a halálakor történt csodák, köztük a nap feltűnő elsötétedése. Ez nem lehetett napfogyatkozás, mert napfogyatkozás csak újholdkor lehetséges, Krisztus halála pedig husvétkor, tehát holdtöltekor történt. E sötétségről pogány irók, mint Celsus (Orig. c. Cels. II. 55. és 59.), Phlegon (U. o. II. 33.) és Eusebius (Chron. ad Olymp. 202. a. 4.) is említést tettek. Ezektől tudjuk, hogy a sötétség föltűnő nagy volt (a csillagokat is lehetett nappal látni), óriási területen több órán át tartott. A teljes napfogyatkozás ellenben a földnek aránylag csak kis részére szoritkozhatik és legfeljebb tíz percig tarthat.

90. Melyik volt Krisztus Urunk legfényesebb csodája?

Dicsőséges föltámadása.

A zsidók emlékeztek Krisztus jövendölésére, hogy halottaiból föl fog támadni. Ezért az Úr sirját lepecsételték és katonákkal őriztették. Jézus harmadnapon az elzárt sirból mégis föltámadt. »És egybegyülvén a vénekkel s tanácsot tartván, sok pénzt adának a vitézeknek, mondván: Mondjátok, hogy az ő tanítványai éjjel eljöttek és ellopták őt, mikor mi aludtunk». (Máté 28, 12—3.) Ám, ha az

őrök aludtak, hogyan látták a lopást? Ha nem aludtak, hogyan engedték meg a test elvivését? Különben alvó őröket büntetni szokás, ezeket pedig pénzzel jutalmazták, tehát a zsidók maguk sem hitték a ferdítést. A gyáva, szétrebbent apostolok dehogy is merték volna a sírhoz közeledni! No meg a zsidók kényszeríthették volna az apostolokat a holttest kiadására. Ez lett volna a legerősebb fegyverük Krisztus istensége ellen. De noha az apostolokat elfogták, kihallgatták, meg is fenyítették, a holttest ellopását azonban még csak szóba sem hozták előttük. A föltámadt Krisztus többször megjelent különböző helyeken, hosszabb ideig és sokaknak, egy alkalommal ötszáznál többnek; beszélt, dorgált, fontos intézkedéseket tett, evett, megérinttette magát. Feltámadását saját apostolai akarták legkevésbbé elhinni. A feltámadásról szóló hírt asszonyi pletykának tartották. Husvétvasárnap megjelent Jézus az apostoloknak és köszöntötte őket: «Békesség nektek; én vagyok, ne féljetek!» (Luk. 24, 36.) De ők megrettentek. Jézus látására és szavára sem hittek, hanem azt gondolták, hogy lélek jelent meg nekik. Jézus így szólt: «Miért háborodtatok meg s miért támadnak ily gondolatok szíveitekben? *Lássátok* kezeimet és lábaimat, hogy ennenmagam vagyok; *tapintsatok meg* és *lássátok*, mert a léleknek húsa és csontjai nincsenek, amint látjátok, hogy nekem vagyon. És mikor ezt mondotta, megmutatta nekik kezeit és lábait». (U. o. 38—39.) De íme, az apostolok Jézus fokozottabb látása, tapintása és hangja után is tovább ké-

telkedtek; nem hitték, hogy az Úr van előttük. Csak mikor Jézus ennivalót kért tőlük és előttük evett és a maradékot nekik adta és hosszan beszélt hozzájuk, hittek végre és örültek látásán. Tamás nem volt jelen, mikor az Úr megjelent. «Mondák tehát neki a többi tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig mondá nekik: Hacsak nem látom az ő kezein a szegek liggatását és ujjamat a szegek helyére nem bocsátom és kezemet az ő oldalába nem bocsátom, nem hiszem. És nyolc nap mulva ismét bennvalának az ő tanítványai és Tamás is velük. Eljőve Jézus a bezárt ajtón át és megálla középen és mondá: Békesség nektek! Aztán mondá Tamásnak: Ereszd ide be ujjadat és lásd kezemet és hozd ide kezedet és bocsásd az én oldalamba és ne légy hitetlen, hanem hívő. Felelé Tamás és mondá neki: «Én Uram és én Istenem!» (Ján. 20, 25—28.) De épen «az apostoloknak (ez a szinte érthetetlen és konok) hitetlensége a mi hitünk erőssége!»

91. Melyek voltak Krisztus Urunk legfontosabb jövendölései?

Megjövendölte Judás árulását, Péter megtagadását, halálának módját, körülményeit, föltámadását, mennybemenetelét, a Szentlélek eljövetelét, egyházának fönnmaradását és elterjedését.

Mindezek és összes többi jövendölései beteljesedtek, holott a megjövendölt eseményeket emberi ésszel előrelátni nem lehetett.

Krisztus és az ő Lelke által megihletett apostolok a többi között megjövendölték Jeruzsálem pusztulását, a templomnak állandó jellegű megsemmisítését és ama páratlan világtörténeti jelenséget, hogy a zsidók az egész világon szétszóródnak, de fönnmaradnak. Születése után 70. évben beteljesedtek szavai. A hitehagyott Julián császár meghazudtolni akarta Krisztus jövendölését («kő kövön nem marad»), újra föl akarta építtetni a jeruzsálemi templomot, de földrengés és a mélységből kitörő lángok meghiúsították szándékát.

Krisztus fontosabb jövendölései: Máté 8, 11; 13, 31—32; 16, 18; 20, 18—19; 23, 37; 24, 2; Luk. 13, 32; 19, 43—44; 21, 24; Ján. 2, 19; 3, 14; 6, 62—63; 10, 17—18; 13, 21—38; 21, 18—22; Apost. Csel. 1, 8; Rom. 11, 25.

92. Jézus önmagát Istennek vallotta-e?

Igen.

Jézust nevelői tapintata tiltotta attól, hogy így szóljon: «Én Isten vagyok», de ugyanezt az igazságot félreérthetlenül és a legvilágosabban körülírta.

«Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Ime én veletek vagyok a világ végezeteig.» (Máté 28, 18—20.)

Kaifás, a főpapi törvényszék elnöke mondotta Krisztusnak: «Kényszerítlek az élő Istenre, hogy mondd meg nekünk, ha te vagy-e Krisztus, az Isten fia?» Felelé neki Jézus: «Te mondád, az vagyok!» A főpap az élő Istenre hivatkozva tette fel a kérdést, a feleletet tehát eskü alatt történt.

«Az Atya énbennem van és én az Atyában. Én és az Atya egy vagyunk.» (Ján. 10, 30.)

Hasonló nyilatkozatok: Máté 7, 21; 9, 2; 12, 50; 17, 27; 26, 42; 28, 17—20; Luk. 2, 49; 23, 46; Ján. 3, 16, 5, 23—25; 8, 12; 10, 33; 11, 25; 14, 6—9; 16, 28; 17, 5.

Voltak (pl. Caligula), akik isteni hódolatot követeltek maguknak, de Krisztus az egyedüli a világtörténelemben, aki magát valóságos Istennek vallotta. A világ legragyogóbb jelleme ilyen végtelen hazugságot nem követhetett el. Viszont «a világ legértelmesebb és legszellemesebb embere nem csalódhatott öntudatában». (Napoleon szavai.)

Maga az Atyaisten két izben is tanuságot tett Krisztusról e szavakkal: «Ez az én szeretett fiam, kiben nekem kedvem telik». (Máté 3, 17.)

93. A vértanuk mennyiben tanuskodnak Krisztus istensége mellett?

Ezért az igazságért áldozták fel életüket.

Leginkább azokra a vértanukra hivatkozhatunk, akik megtérésük előtt Krisztus ellenségei voltak, követőit üldözték, tanait gúnyolták, de később meggyőződtek Jézus istenségéről és e hitüknek vértanui lettek. Ilyen volt Saul, a későbbi szent Pál: elkeseredetten üldözte a keresztényeket, dúlt-fúlt ellenük, majd az Urnak leglelkesebb apostola lett. A pogány százados, a keresztrefeszitéshez kirendelt katonák parancsnoka és számtalan más.

94. Miként bizonyít Krisztus istensége mellett az Egyház elterjedése és fönnmaradása?

Az Egyház elterjedése és fönnmaradása állandó csodája és kézzelfogható bizonyítéka isteni erejének.

«Ha az Evangélium csoda nélkül terjedt el akkor a legnagyobb csoda, hogy csoda nélkül elterjedt az egész világon.» (Szent Ágoston.) Alig, hogy életrekelt az Egyház, tíz római császár minden hatalmával és gyűlöletével, törvényével és hadseregével, bíráival és bakóival nekitámadt. Velük ellentétben az Úr művét nem tudósok terjesztették, hanem tanulatlan halászok, nem pénzzel, hanem a legkínosabb szenvedések kilátásba helyezésével; nem karddal, mint Mohamed, nem császári pártfogással, mint Arius, nem könnyítésekkel, mint Luther. Tizenkilenc század óta szünet nélkül folyik a harc az Egyház ellen, csak a fegyvernem változik.

A gúny és hazugság, a gyűlölet és rágalom, az erőszak és rablás, politika és törvényhozás, sajtó és diplomácia egymás kezére adta a fegyvert az Egyház ellen; bensejében pedig a téves tant terjesztők, az Egyháznak saját hálátlan gyermekei, a rossz papok, könnyelmű püspökök, egyes méltatlan pápák (VI. Sándor) rágódtak féreg gyanánt az Egyház testén.

És a megtámadott, a kikezdett Egyházzal mi történik? Íme a világtörténet egyedülálló, legcsodásabb párviadala, melyben az egyik fél mindig támad, a másik csak védekezik; az egyik kimeríti fegyvertárát, a másik

csak tűr és szenved; az egyik kiengesztelhetetlen a gyűlöletben, a másik kifogyhatatlan a szeretetben és megbocsátásban; az egyik kénytelen folyton sereget váltani és harcmodort változtatni, a másik pedig imára kulcsolt kézzel állandóan győz és egyre terjed!

95. Mit tett Jézus föltámadása után a negyvenedik napon?

Fölszállt a mennybe.

Krisztus mennybemenetelét áldozócsütörtökön ünnepeljük. Magyar neve onnan eredt, mivel ezen a napon járt le a husvéti áldozás ideje és így e napon tömegesen szoktak áldozni. Áldozócsütörtökön az evangélium elolvasása után eloltják a husvéti gyertyát, a földön járt megváltó jelképét. (Lásd 80. kérd. jegyz.)

A Hiszekegy e képletes szavai: «Ül a mindenható Atyaistennek jobbja felől» Jézusnak, a földön megalázott és megkínzott Isten-embernek legfőbb dicsőségét, legnagyobb boldogságát és legfőbb hatalmát akarják kifejezni.

96. Mikor küldte el Jézus a Szentlelket?

Mennybemenetele után a tizedik napon.

Az Úr Jézus kifejezetten megigérte a Szentlelket tanítványainak és követőinek: «Én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon, az igazság Lelkét, kit e világ nem vehet». (Ján. 14, 16—17.)

A Szentlélek működését röviden a következőkben foglalhatjuk össze: *a)* láthatatlanul

őrködik a katholikus tan tisztaságára; *b)* az Egyház kormányzóit vezeti és megóvja olyan lépésektől, melyek az Egyházat pusztulásba vinnék; *c)* nehéz időkben nagy pápákat, szent tanítókat, rendalapítókat stb. támaszt, kik az Egyházat a válságon átsegítik; *d)* segíti és megszenteli az egyes tagokat (híveket) különböző kegyelmeinek osztogatásával; *e)* a megszentelő kegyelem által a Szentlélek lelkünkbe száll, mint egy új életnek elve (Róm. 5, 5.): «Nem tudjátok-e, hogy az Isten temploma vagytok és az Isten lelke lakik bennetek?» (1 Kor. 3, 16.)

A Szentlélek valóságos éltető lelke az Egyháznak. Neki köszönhetjük az Egyház örökké ifjú, elpusztíthatatlan, folyton aktiv életét és áldásos működését; az Ő tevékenysége nyilvánul a hívek egyszerű életszentségében épúgy, mint a szentek hősies erényeiben.

A Szentlélek eljövetelét pünkösdkor ünnepeljük.

III. RÉSZ. AZ EGYHÁZ.

97. Kire bízta Krisztus Urunk tanítását és kegyelmeinek közlését?

Az Anyaszentegyházra.

«Gondja volt Krisztusnak arra, hogy tana, kegyelme, éltető ereje el ne romoljék. Minek jött volna különben, ha műve rögtön halála után romba dől? Küldetése nem lett volna messiási, ha fölötte is, mint minden fölött, ami mulandó és emberi, egy-két évszázad mulva napirendre tér a győzelmes kétely s hitetlenség!

Ha kellett volna, az Úr Jézus maga maradt volna köztünk a földön; ha kellett volna, lángoló kerubot állított volna evangéliuma mellé, ki azt őrizze, már most mi által biztosította az Úr művének fönnmaradását s mi az, ami közvetíti tanát, gondolatait, kegyelmét a késő századok gyermekeivel?

A kereszténység egy intézményre mutat, melyet Krisztus alapított s azt mondja nekünk: ha Krisztust s kegyelmét keresitek, nem kell 1900 év előttre visszamennetek, nem kell a boldogság hegyére vagy a Galileai-tenger partjára zarándokolnotok, nem kell sárguló kódexeknek lapjairól az ősi gondolatokat ösz-

szeszednetek, hanem térjetek be ide, kérdezzétek az *Anyaszentegyházat.*

Ez Egyháznak szervezetet, jogokat s hatalmat adott, kezeire bízta szentségeit, keblére fektette evangéliumát, ajkaira adta az egész krisztusi tant s megigérte neki: Ne félj, úgy védlek, mint szemem fényét; az ördög összes ereje nem győz le téged! — Kevesebbet nem tehetett.

És így tanít az Egyház azzal a tekintéllyel, mellyel Krisztus s az apostolok tanították, kik nem egyetemeken, nem Athénben, sem Thyatirában nem kvalifikálódtak doktorokká, hanem az *isteni erő,* a magát kinyilatkoztató Isten avatta fel őket a népek tanítóivá.» (Prohászka).

98. Mi az Anyaszentegyház?

Valamennyi katholikus együttvéve.

Apa, anya, gyermekek családot alkotnak, sok ház falut, több tanuló osztályt alkot, az összes katholikusokat együttvéve pedig Egyháznak hivjuk.

«Egy tekintet a történelemre, megérteti velünk az Egyháznak mibenlétét, melyet én csak igy jellemzek: a köztünk élő krisztusi tekintély s az ahhoz ragaszkodó gyülekezet. Mert mi a katholikus Egyház Krisztus idejében? Krisztus s a hozzá ragaszkodó hívő sereg, mely Benne Messiását látta. Mi a katholikus Egyház Krisztus mennybemenetele után? A Krisztus helyett álló apostolok s hozzájuk ragaszkodó nép, mely bennük az Ur helyetteseit látta. Mi a katholikus Egyház a II. szá-

zadban? Az apostoloktól kiszemelt s maguk helyébe állított kiváló, úgynevezett apostoli férfiak s a hozzájuk ragaszkodó nép, mely bennük az apostoli hivatal hordozóit látja s az élő apostoli tekintélyt tiszteli, melynek homlokán e szavak ragyognak: «Ki titeket hallgat, engem hallgat». Íme, ez a katholikus Egyház, a folyton élő s Krisztus akarata szerinti *átszármazott apostoli tekintély* s e tekintély körül mint tengely körül konszolidált *hivő község*.» (Prohászka.)

99. Kire bízta Jézus az Anyaszentegyház vezetését?

Szent Péterre.

Jézus e szavakkal igérte meg, hogy Pétert teszi az Anyaszentegyház fejévé: «Te Péter vagy és e kőszálon fogom építeni Anyaszentegyházamat. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyekben is és amit föloldasz a földön, föl lesz oldozva mennyekben is». (Máté 16, 18—19.) És igéretét teljesítette is Péterhez intézett e szavakkal: «Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat» (Ján. 21, 15—17.), vagyis kormányozd híveimet és azok vezetőit.

Jézus ez ünnepélyes szavaiból megérthetjük, hogy az Úr már előzően miért tüntette ki Pétert a többi apostollal szemben. Többnyire Péterhez intézte szavait, ha apostolaihoz szólott. Elsősorban neki jövendölte meg, hogy emberhalász lesz. Élete legfontosabb mozzanatainál tanuként mindig Péter is szerepelt. Neki mosta meg először lábait; apos-

toltársai közül neki hirdettette elsőnek föltámadását. A sírhoz jövő asszonyoknak így szólt az angyal: «Mondjátok meg tanítványainak és Péternek!» (Márk 16, 7.) Péter hajójába szállott az Ur, midőn a néphez szólt. Föltámadása után neki jelent meg először. Nemcsak nevét változtatta át kősziklává, melyen az Egyház megingathatatlanul állni fog, hanem egyedül érte imádkozott, hogy meg ne fogyatkozzék hite, hanem egykoron megtérvén, erősítse meg atyjafiait (Luk. 22, 32.)

Péter mindenkor tudatában is volt elsőségének. Ő kezdeményezte és vezette az új apostol megválasztását. Ő hirdette először a feltámadt Krisztust a pünkösdkor összegyűlt népeknek. Ő fogadta fel az Egyházba az első zsidókat. Az Ur csodálatos látomással neki adja tudtára, hogy a pogányokat is fölveheti az Egyházba és ugyancsak ő kereszteli is meg az első pogányt. Ő zárta ki az első hívőt az Egyházból. (Simon mágust.) Társai közül ő művelt először csodát. Ő védi a többi apostolt a főtanács előtt. Ő vezeti az első apostoli zsinatot. (51.)

Péternek ez a Jézus részéről juttatott kiválósága és elsősége annál feltűnőbb, mert nem volt apostoltársai közül sem a legidősebb, sem a legfiatalabb, sem a leggazdagabb (Máté), sem a legműveltebb (Nathanael), sem a legkedveltebb (János), sem a leghűségesebb, hisz megtagadta Mesterét. Nem is volt Jézus rokona, mint id. Jakab és Judás Tádé. Pedig az apostolok teljes megtérésükig elég hiúk, becsvágyók és féltékenyek voltak egymásra. De elsőségét ők is mindig elismerték. A Szent-

irás az apostolok felsorolásánál első helyen mindenkor Pétert emliti. Többször találkozunk e kifejezéssel: «Péter és a többi». Az ő beszédeit a Szentirás részletesen közli, a többiét épen csak megemliti. Mikor az apostolokat börtönbe vetik, az egész hitközség csak Péterért imádkozik. Maga Pál is, kit pedig közvetlenül Krisztus hivott meg az apostolságra, felkeresi Pétert. «Jeruzsálembe mentem — irja — hogy Pétert lássam és nála 15 napig maradtam. *Mást pedig az apostolok közül senkit sem láttam*, hanem csak Jakabot» (Gal, 1. 18—9.), aki akkor szintén, mint Péter, Jeruzsálemben volt és így (talán Péternél) véletlenül találkozhatott vele.

Föltünő tény, hogy a hitben pártokra szakadt korinthusi hivek döntés végett nem Jézusnak legkedveltebb *apostolához*, a még élő és a közelben (Ephesus) tartózkodó Jánoshoz fordultak, hanem Péter harmadik utódához, a messze Rómában lakó Kelemen pápához. Az őskereszténységnek ezt a hitét a kőbe is belevéste a művészet. A katakombák képei Pétert mint az újszövetség Mózesét vagy az Egyház hajójának kormányosát ábrázolják.

100. Ki az Anyaszentegyház feje szent Péter halála óta?

A pápa.

Az Egyház örök és láthatatlan feje és főpásztora persze maga Jézus Krisztus. A pápa csak látható feje és főpásztora az Egyháznak, Krisztusnak földi helytartója. Krisztus Urunk magát pásztornak nevezte. («Én vagyok a jó

pásztor.» Ján. 10, 14.) Mint ilyen mondotta Péternek: «Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat» vagyis ezentúl te helyettesitesz engem! Ámde Péter meghalt, pásztor nélkül pedig pusztulás a nyáj sorsa. Ezért szent Péter főpásztori hivatala nem szűnhetett meg, hanem folytatódik a pápákban.

Szent Péter Róma püspöke volt. Ezért a mindenkori pápa Róma püspöke is.

A római pápát jelenleg a biborosok választják.

A mostani pápa XI. Pius.

101. Kiket rendelt még Krisztus az Egyház fején kivül az Egyház elöljáróivá?

Az apostolokat, illetve ezek utódait, a püspököket.

A püspökök a pápa hatalma alatt az Egyháznak egyes területeit kormányozzák. E területeket egyházmegyéknek nevezzük.

Minden egyházmegye ismét plébániákra oszlik, melyeknek élén a plébános áll.

A m. kir. honvédség tagjai a tábori püspök illetékessége alá tartoznak.

A tábori püspököt a lelkipásztorkodásban a tábori lelkészek (plébánosok, esperesek) segitik.

A katholikus Egyházban most egy pápa, körülbelül 1234 püspök, 400.000 áldozópap és 330 millió hivő él.

102. Miről ismerhetjük meg, hogy egyedül az Anyaszentegyház Krisztus igazi egyháza?

Arról, hogy az Anyaszentegyház: *a)* egységes, *b)* szent, *c)* katholikus, *d)* apostoli.

103. Miben egységes az Egyház?

a) Fejében;

b) hitében;

c) kegyelemeszközeiben;

d) hivatalos nyelvében. (Utóbbi csak célszerű, de nem elengedhetetlen.)

A katholikus Egyház az egyetlen keresztény vallástársulat, melynek az egész világon egyetlen feje van. Az egyetlen, mely mind az öt földrész bármely helyén is a legkisebb változtatás vagy eltérés nélkül ugyanazt tanítja. (A görög katholikusok nem felekezet! Hitük teljesen az, mint a mienk!) A katholikus Egyház tanításának kicsinyesnek látszó pontjai miatt irtózatos küzdelmeket vívott és képes volt értük népeket és országokat elveszíteni, mert az igazság egy és nem hajlítható és idomítható korok és egyének fölfogásához és kívánságaihoz. («Egy milliméteren mulott az egész, de tudjuk, hogy egy milliméter mindent jelent, ha egyensúlyról van szó.» Chesterton.)

Az Egyház megtiltja a másvallásúak istentiszteletén bármily módon való aktiv részvételt (Codex Jur. Can. n. 1258.) a többi között azért, hogy még a látszatát is kerülje annak, mintha a kath. ember hite és jelleme hajlítható, megalkuvó vagy emberi tekintetekből mindkét oldal felé hajlongó lehetne.

«Hiszen Krisztus ellensége minden elmosó-

dottságnak és hazug egységnek. Az ő igazsága nem tűr egyezkedést a tévedéssel, hanem föltétlen alárendeltséget követel. Épen azért is támad fel ellene az egész alacsonyrendű világ, minden tévedés, minden hiúság, minden szenvedély és benne látja halálos ellenségét és gyűjti ellene seregét, ahogy ő előre megjövendölte, hogy az embernek saját házbeliei lesznek ellenségeivé.» (Foerster.)

«A kath. Egyház tanítása minden időben és minden helyen a preciziós órák pontosságával egyezik. Maga az Egyház tanítói hivatala chronométerhez (csillagászati órához) hasonlit, mely soha nem siet és nem késik és melyre nincs befolyása sem a hidegnek, sem a melegnek.» (Ruville, a történelem egyet. tanára Halleban, volt protestáns.)

Ezzel szemben más keresztény vallásokban «minden pásztor a saját kátéját tanitja». (Dr. Brückner prot. lelkész szavai a németországi Protestantenverein ülésén. 1906 ápr. 18.)

A protestánsoknál «van oly község, ahol 500 lélek 4—5 különböző felekezetre, sőt u. a. felekezet 4—5 különböző árnyalatra oszlik. A hivatalos egyház (Hollandiában) olyan nagy egyéni szabadságot enged a lelkészeknek, hogy vannak közöttük kommunisták, buddhisták, theozófusok stb. Sőt akadt egy anarchista is. Szóval teljes a fejetlenség». (Dr. Raffay Sándor ág. ev. főpásztor szavai az «Evangélikusok Lapjában», 1921 nov. 6.)

«Kálvinisták vagyunk — írja a «Kálvinista Szemle» 1922 május 20. sz. — s úgy látszik, mintha egyek volnánk. Az egység csak látszat. Tanitóink, lelkészeink élete, világnézeti föl-

fogása minden, csak nem egységes. Olykor még a legelemibb dolgok terén is olyan kardinális ellentétek tátongnak az egy és ugyanazon egyházban élő és dolgozó professzorok és lelkészek között, hogy szinte érthetetlennek látszik az, hogy mégis kálvinistáknak vallják magukat.»

Harnack, a legnagyobb protestáns hittudós így ír: «A római egyház a legkiterjedtebb és leghatalmasabb, a legbonyolultabb és mégis leginkább egységes alkotás, aminőt a történelem, amennyire ismerjük, létrehozott». (Das Wesen d. Christentums c. művében.)

104. Miért szent a katholikus Egyház?

a) Mert szent az alapitója;

b) szent a tana;

c) oly szenteket nevelt, kiknek szentségét maga Isten csodákkal igazolta.

A katholikus vallás alapitója maga Jézus Krisztus, az Isten-ember, a többi vallás mindmegannyi emberfaragta vallás. Gyarló és elbizakodott emberek csűrték-csavarták Krisztus tanítását; rajta igazítani, javítani, foltozni, kurtítani vagy kiselejtezni valót véltek találni. Krisztus különben előre megjövendölte a különféle felekezeteket: «Támadnak hamis krisztusok és hamis próféták... Ime eleve megmondottam nektek». (Máté 24, 24—5.) Már Jézus halála után mutatkoztak e jövendölések első jelei: «Hamis próféták, hamis krisztusok, hamis apostolok támadtak, mint ahogy a kigyók kibujnak lyukaikból a

kánikula (forró nyár) közeledtekor». (Papini.) V. ö. 22. kérd. (27—28. old.)

Gyümölcséről ismerjük meg a fát! Az Egyháznak nem minden egyes híve szent, — hisz maga Krisztus Urunk előre megmondotta, hogy az Egyház szántóföldjén konkoly is fog teremni. De akik tanítását híven követik és malaszteszközeit felhasználják, szentek lesznek. A kath. Egyház barbárokból embert faragott, az emberből keresztényt, keresztényből szentet nevelt.

A megtérések csodáit naponta tapasztaljuk. A gyónás utáni újjászületésről, földöntúlian megnyugtató érzésről, leírhatatlan benső békéről és zavartalanul tiszta örömről másvallásúaknak nehezen lehet fogalmuk.

Külsőségekben a kath. vallásnak hithirdetőit és betegápoló apácáit másvallásúak is utánozhatják, de emberfölöttien áldásos működésüket még csak meg sem közelíthetik.

A pogány bélpoklosok állandó vigasztalására és ápolására — minden földi ellenszolgáltatás nélkül — ápoló angyalokként eddig csak kath. papok és apácák jelentkeztek. Az Egyház szentjei között minden állapotot és élethivatást feltalálunk. Vannak közöttük férfiak és nők, öregek és fiatalok, özvegyek és hajadonok, királyok és koldusok, főnemesek és cselédek, papok és világiak, házasok és nőtlenek, tábornokok és közlegények, orvosok és ügyvédek, egyetemi tanárok és falusi tanítók, politikusok és szinészek, kereskedők és iparosok, épek és nyomorékok.

Pedig a kath. vallás szentjei utólérhetetlen erényhősök. Az ő magaslatukra másvallásúak

nem tudnak följutni. Maga Harnack, a legnagyobb protestáns hittudós is elismeri, hogy «a kath. vallás minden időben szült szenteket, amennyire embert szentnek lehet nevezni s most is nevel ilyeneket».

A kath. vallás szentjeinek csodái történeti tények, melyek legfényesebb bizonyítékai a kath. Egyház egyedülálló szent jellegének.

105. Mit jelent az, hogy az Anyaszentegyház katholikus, vagyis általános?

Azt jelenti, hogy az Anyaszentegyház Krisztus Urunk óta mindig fönnáll és az összes népeknek alkalmas vallást tud nyújtani.

«Az egész világ — mondja már szent Ágoston († 430.) — csak a római Egyházat nevezi katholikusnak».

Katholikus annyit tesz, mint általános, egyetemes, mindenkinek való. És Egyházunk valóban ilyen. Időben általános, mert Jézus óta áll fönn. A keresztény felekezetek mind későbbi eredetűek, pl. a protestantizmus alig 400 éves. Az Egyház térben is meglehetősen általános. A kath. vallás az egész földön elterjedt és ma is egyre terjed. Az 1926. évi londoni kimutatás szerint a föld lakosainak száma 1845 millió. Ebből 700 millió keresztény. Ezeknek csaknem a fele — 330 millió — katholikus; míg a többi keresztény kb. 700 különféle felekezetre oszlik. Ez idő szerint 70.000 kath. hittérítő és apáca fáradozik a pogányok megtérítésén. Mindnyájan hozzá-

járulhatunk Krisztus országa terjesztéséhez és járuljunk is hozzá azzal, hogy hithirdelőinket imáinkkal és adományainkkal támogatjuk. Jézus mondotta: «Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiai közül cselekedtetek, nekem cselekedtétek». (Máté 25, 40.)

106. Mit jelent az, hogy a katholikus Egyház apostoli?

Azt jelenti, hogy a pápák szent Péternek, püspökeink pedig az apostoloknak törvényes utódai.

A pápák szakadatlan lánca az Egyház történetének csodálatos tengelye. XI. Pius a 261. pápa.

Püspökeink az apostolokra vezethetik vissza hatalmukat.

«*Simon, Jónás fia, szeretsz-e engem? Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat!*... Ne nézd az embert! Mit érdekel téged Jónás fia? Az ember él s meghal s jön utána s helyébe más. Ne nézd Pétert, az halász; ne nézd Callixtust, az szabados. Ne nézd Szilvesztert, az tudós; ne X. Leót, az humanista; VI. Sándor erkölcstelen, I. Sándor vértanu; ne nézd mindezt, hanem kérdezd: mit akart az Ur mindezzel? S halld a feleletet: Te kőszál vagy az én kegyelmemből s e kőszálra építem föl Anyaszentegyházamat s a pokol kapui nem vesznek erőt rajta... A távirónak villámszikrájára s az általa röpített gondolatra nézve mindegy, hogy miféle póznákra van

csavarva a távirósodrony. A pózna elrothad, penészgomba emésztheti már fáját, mikor még mindig villám jár fejében s isteni gondolatot szolgál rothadásában is. Honnan jön pedig az isteni gondolat? A távirióoszlopból-e? Annak nincs gyökere, annak nincs élete, a gondolat rajta máshonnan van; messziről jöhet, örvények s pusztaságok fölött el! Pápák és püspökök csak közvetítői a természetfölötti tényeknek. Krisztus Urunk gondoskodott róla, hogy a nemzedékeknek éltetésére szolgáljon egy vezetékszerű intézmény, melyen keresztül évszázadok s évezredek nyerjék az éltető, halhatatlan, tévmentes tant s az azt gyümölcsöztető kegyelmet.» (Prohászka.)

107. Mit jelent az, hogy a katholikus Egyház az egyedüli üdvözítő Egyház?

Azt jelenti, hogy akik fölismerik Egyházunk igazvoltát és még sem lesznek katholikusok, nem üdvözülhetnek.

A másvallásúak tehát (protestánsok, zsidók, pogányok stb.) Isten kegyelmével szintén üdvözülhetnek, de nem téves vallásuk alapján, hanem jóakaratuk következtében, vagyis csak akkor üdvözülhetnek, ha saját hibájukon kívül nem tagjai az Egyháznak (pl. téves meggyőződésük alapján a saját vallásukat tekintik igaznak) és ez igaznak hitt vallásnak előírásai szerint élnek. (V. ö. 153. kérdést s jegyzetét.)

108. Tévedhet-e az Egyház tanítói hivatala hit és erkölcs dolgában?

Nem tévedhet.

Jézus a tanítói hivatalt Péterre és apostolaira bízta. (Máté 28, 18—19. Márk 16, 16.) Az apostolok és utódaik azonban emberek és mint ilyenek tévedhetnének. Ez esetben Krisztus igazsága és kegyelme elveszne a világ számára. Ezért gondoskodnia kellett Krisztus Urunknak arról, hogy Egyházának vezetősége el ne térhessen az igazságtól, vagyis hit és erkölcs dolgában tévedéstől ment, csalatkozhatatlan legyen. Csak ily Egyházra vonatkozóan mondhatta Jézus: «Tanítsatok minden nemzeteket, tanítván őket megtartani *mind*, amiket parancsoltam nektek. Aki hisz és megkereszteltetik, üdvözül, aki pedig nem hisz, elkárhozik».

«Jézus gondoskodván az Evangéliumról, gondoskodnia kellett megőrzésének szervezetéről, hogy a konkoly el ne fojtsa a vetést. Mindehhez élő, isteni kegyelmekkel fölruházott tekintély kellett. Az írás, a betű bizonyára nem volt elég e nagy föladatnak megoldására. A betű holt, azt ki lehet forgatni. A törvény betűjét kikoptatja s kiforgatja az élet, azért kell minden országban a törvény betűjén kívül a bíráskodó tekintély. Országot, melynek törvénye legyen, de tekintélye ne legyen, nem képzelhetünk. Az Evangéliumot sem őrizheti meg a betű. — Nézzétek, hogy mi lett az Evangéliumból az Egyházon kívül? Kezdjétek a gnózison, folytassátok a spiritualista szektákon, melyek kegyelemre, sugalla-

tokra, a bennük lakozó Szentlélekre hivatkoztak, menjetek végig a nazerénusokon, az irwingi, methodista, anabaptista individualistákon, térjetek át a racionálistákra Harnackig s mit tapasztaltok? Azt, hogy e könyvben keresi s meg is találja mindenki a maga dogmáit! Tehát sugallat, kegyelem, szubjektiv értelem nem képes számunkra romlatlanul fönntartani s reánk átszármaztatni az Evangéliumot! Más élő hatalmat bizott meg vele az Úr s ez az Egyház, a köztünk élő krisztusi tekintély». (Prohászka.)

109. Mily szavakkal igért Jézus az Anyaszentegyháznak csalatkozhatatlanságot hit és erkölcs dolgában?

E szavakkal: «Én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy örökké veletek maradjon, az Igazság Lelkét, — az titeket megtanit mindenre» (Ján. 14. 16—17. és 26.) és «Ime én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig». (Máté 28, 20.)

Ez isteni igéretek alapján nevezi szent Pál az Egyházat az «igazság oszlopának és erősségének». (1 Tim. 3, 15.)

110. Ki csalatkozhatatlan tehát az Egyházban?

Az Egyház vezetősége, vagyis:

a) a pápa egymagában;

b) a püspöki kar a pápával együttesen.

111. Mikor csalatkozhatatlan a pápa?

Ha *a)* hit és erkölcs dolgában dönt *b)* és ennek elfogadására az egész Egyházat kötelezi.

A pápának, mint az Egyház fejének ilyen, az egész Egyház számára kötelezően és végérvényesen nyilvánított döntését röviden «hivatalból (ex cathedra)» való döntésnek is nevezik.

Már maga a józan ész sürgeti, hogy a pápa vallás dolgában egymagában is csalatkozhatatlan legyen. Mert voltak és újból jöhetnek idők, mikor a pápa a püspöki kart nem hívhatja össze, vagy velök akadálytalanul nem érintkezhetik. Ez esetre is gondoskodnia kellett az Úrnak az igazság tévedésmentes hirdetéséről. És gondoskodott is!

Az Úr e szavaival: «Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat!» az egész nyáj vezetését Péterre magára és utódjára, a pápára bízta. Ha tehát a pápa tévedne, az egész krisztusi nyáj tévedésbe esnék, mert az egész nyájnak kötelessége hallgatni legfőbb pásztorára.

«Te Péter vagy — mondotta az Úr főapostolának — és e kősziklán fogom építeni Anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta!» (Máté 16, 18.) A pokol kétféle módon vehetne erőt az Egyházon: ha megsemmisíthetné, vagy ha tévedésbe ejthetné. E két eshetőséggel szemben nyújtott az Úr biztosítékot Péternek és utódjának. «Én pedig könyörögtem éretted, — mondá Jézus Péternek — hogy el ne fogyatkozzék a te hited

és te egykoron megtérvén, erősitsd meg atyádfiait.» (Luk. 22, 32.)

A pápa különben csak a legritkább esetben szokott hivatalból («ex cathedra») nyilatkozni.

112. Hogyan nevezzük a pápa köré (hit vagy erkölcs dolgaiban való döntés végett) összegyült püspöki kart?

Egyetemes zsinatnak.

Eddig 20 egyetemes zsinat volt.

A pápával egyesült püspöki kar csalatkozhatatlan akár *a)* egyetemes zsinaton összegyülekezve, akár *b)* a föld kerekségén szétszórva a *közös gyakorlat révén* nyilatkozik *hit és erkölcs dolgában.*

Az *egyes* püspökök nem mentesek a tévedéstől, sőt a püspöki kar sem, ha a pápa tudta és beleegyezése nélkül dönt.

A hit és erkölcs keretén kivül sem a pápa, sem a pápával egyesült püspöki kar nem mentes a tévedéstől; sőt a hit és erkölcs keretén belül sem csalatkozhatatlan, ha nem a 111. kérdés *b)* pontja szerint szól.

113. Van-e az Egyház működésének földi áldása is?

Van.

Az Egyház az embereket az örök üdvösségre vezeti azzal, hogy tévedés nélkül tanítja őket az igaz vallásra, törvényeivel kormányozza és kegyelemeszközeivel megszenteli őket. Az Egyház azonban mint a népek anyja

isteni alapitóját követve, a földi életet is áldással hinti be. Csendes tevékenységben megnemesiti az egyeseket és népeket. A történelem tanusága szerint őrködött a népek szabadsága fölött és védte őket a fejedelmek túlkapásai ellen. Tanitása felelet az élet legnagyobb kérdéseire, erkölcstana pedig tisztitóan hat még a másvallásúakra is. A házasok jogát ő védi legjobban, a nőt a férfiúval egy szinvonalra, a rabszolgát a szabaddal egy méltóságra emelte. Az első kórházakat, szegényházakat ő épitette, a szenvedőknek minden időben vigasztalója, a betegeket szerzeteseinek és apácáinak csodás szeretetével ápolja.

Az Egyház teremtett kultúrát a vad népek között. Az első iskolákat ő állitja föl. Az ókor remekműveit megőrzi, megmenti, másolja és hordozója a jövendő fejlődés csiráinak.

Az épitészet, a festészet és szobrászat legnagyobb alkotásainak ő adta az eszmét és gondolatot. «A világ legnagyobb képtárai nem hasonlitanak-e katholikus templomokhoz?» (Faulhaber).

Az Egyház az államok legerősebb támasza, az erkölcsök védelmezője, a tiszta vérnek gondos őre, a szenvedélyek fékezője, a romlásnak gátja, a család és társadalom egyetlen helyes alapja, a végletek egyensúlyozója.

«Ha mindenki az Egyház szándéka szerint élne és cselekednék, a föld színe paradicsommá változnék!» (XIII. Leo pápa.)

«Abban, minek csaknem kétezer éves története van, persze sok olyat is találunk, mi nem kifogástalan. A századok, mint a vizek,

folyásukban nem leglisztább részeikel rakják le, s ha a keresztény civilizáció hosszú multját tekintjük, valóban nincs mit bámulnunk egyes kinövésein, de ne feledjük el, hogy a fát nemcsak hasadozott kérgéből — mely százados sebhelyeket visel, hanem dús lombjaiból, virágából s gyümölcséből itéljük meg, s vajjon, ki a kereszténységet ekként tekinti, nem fogja-e elismerni nagyszerű jótékonyságát?» (B. Eötvös J.)

114. Volt-e a pápai szék működésének is földi áldása?

Igen.

Amit Péter apostol az Úrról mond: «körüljárt, jót tevén», mondhatjuk földi helytartójáról is. Az Egyház áldása is elsősorban a pápák kezéből áradt szét a világra. A pápák átérezték az Úrnak a szavát: «szánom a népet».

Attilát a pápa tartóztatta föl. A félhold ellen a pápa tartotta össze a keresztény nemzeteket. «A római szentszék nélkül Európa valószinűleg egy kényúr zsákmánya, az egyenetlenség szintere, vagy talán mongol puszta lett volna.» (A protestáns Herder szavai: «Ideen» XV. 188.)

A művelődéstörténet minden lapján ott ragyog a pápák neve. A világ első egyetemeit nagyrészt a pápák alapították. A világ egyik legértékesebb könyvtára s levéltára a pápáé. A múzeumok kincsei mindenünnen újjal mutatnak Rómára.

Maga Voltaire, a hitetlenek királya, kénytelen megvallani: «Általánosan ismeretes,

hogy Európa a Szentszéknek köszönheti művelődését, legjobb törvényeinek egy részét és csaknem minden tudományát és művészetét».

Ellenségeink minduntalan felhozzák ellenünk az ú. n. «bűnös pápákat». Épily joggal hivatkozhatnának «bűnös apostolokra» is, hiszen a 12 közül akadt egy áruló Judás, egy hamisan esküdöző Péter, egy hitetlen Tamás. Csoda-e akkor, ha a pápák hosszú sorában is találunk méltatlanokat? A pápák is emberek, tehát vétkezhettek, sőt vétkeztek is. Ezt nemcsak elismerjük, hanem, mi több, épen ebben a körülményben újabb bizonyítékát látjuk a pápaság isteni intézményének:

a) Davis-son, aki csak azért írta meg művét, hogy Rómát az Antikrisztus székhelyének tüntesse föl és ezért nagyító üveggel kereste valamennyi pápán az észrevehető hibákat, a közel harmadfél száz pápa közül mindössze 28-at talált, akiknek életében foltot talált; elismerve ezzel, hogy a többi pápa megközelíthetetlen jellemű. Hiszen tudjuk, hogy a 261 pápa közül 80 szent és 30 vértanu volt. Már ez maga is mily kiáltó himnusa a pápaságnak. Hol van a világon az a trón, mely uralkodóinak csak ilyen kis töredékében tudna hibát találni?

b) Az említett 28 pápa ellen is csak úgy találhatott Davis-son és többi ellenségünk hibákat, hogy forrásul nem a tárgyilagos kútfőket használták, hanem a pápák személyes ellenségeinek, vagy a velök háborút viselő ellenfeleknek bosszútól lihegő iratait és adatait. És feltéve (de meg nem engedve!), hogy

mind e 28 pápa valóban nem lett volna méltó szent állásához, ép ez a körülmény csak annál csattanósabb bizonyítéka volna a pápaság életerejének és egészségének, hogy ekkora erkölcsi mocsárban se tudott elmerülni, hanem annak a kősziklának bizonyult, melyről Krisztus megjövendölte, hogy a pokol kapui nem vesznek rajta erőt.

c) Valamennyi ú. n. rossz pápáról, még a pápaságba betolakodott, eldurvult lelkű VI. Sándorról, a pápák e legszomorúbb alakjáról is, meg kell állapítanunk, hogy *mint az Egyház fejei* hivatalosan mindig helyes elveket hirdettek és az Egyházat hitbeli téves utakra sohasem vezették, sőt az Egyház érdekében egyik-másik nagyszerű intézkedéseket tett.

d) Egyébként, mint a hitetlen Le Bon írja: «A történetírók a mult eseményeit rendesen a maguk kora eszméin át látják. Ezért van az, hogy az emberek és elméletek, amelyek oly népszerűek bizonyos kor előtt, oly kárhozatosak egy másik kor szemében. VI. Sándor pápa és Borgia Cézár rokonszenvesek voltak kortársaiknak. Machiavelli csak halála után vált ellenszenvessé. A szent-bertalanéji mészárlás több országban oly lelkesedést váltott ki, hogy érmeket vertek emlékére». («Mult és jövő». Bpest. 1920. 24—5. old.).

115. Mit köszönhet különösen hazánk a pápaságnak?

A pápaság állandó szeretetét, védelmét és segítségét.

Krisztus helytartója ringatta állami életünk

és függetlenségünk bölcsőjét. A pápa kezéből kaptuk az európai kultúrát, a magyar szent koronát és rendezett állami életünk első alakját.

Az Árpádház idején évszázadokig a pápa védte nemzetünk függetlenségét a német birodalom ellen. Gyámolitott minket Bizánc ellen is. Épen a legválságosabb időkben, mikor mindenki elhagyott bennünket, a pápák segitsége sohasem hiányzott. Nekik köszönjük az Anjoukat. Hunyadi Jánost, Mátyás királyt, Zrínyit a pápák pénze és katonái képesitették diadalaikra.

1459—1502-ig 306 ezer arany forint érkezett Rómából s Mohácsnál 4000 pápai katona harcolt oldalunkon. 1594-ben csak a pápa pénzével lehetett Komárom fölszabaditására indulnunk. 1595-ben 8000, 1597-ben 2000 és 1601-ben 9000 főnyi pápai sereg harcol oldalunkon. Báthory Zsigmondot a pápa segítette a török elleni harcra.

XI. Ince pápa rengeteg jótéteményeinek emlékét az 1751. évi XL. törvénycikk őrzi. A protestáns Thaly Kálmán, történetirónk, valahányszor Rómában járt, megilletődött lélekkel zarándokolt XI. Ince síremlékéhez a Szent Péter-templomba.

1692-ben erődeink helyreállitására XII. Ince pápa óriási összeget küldött.

Köteteket tenne ki a római szentszék velünk gyakorlott jótéteményeinek teljes lajstroma.

116. Miben áll a szentek egyessége?

Abban, hogy az Anyaszentegyháznak élő

és elhalt hívei mint egy család tagjai összetartoznak és egymáson segíthetnek.

A szentek rajtunk segíthetnek, mi pedig egymáson és a tisztítótűzben szenvedő lelkeken segíthetünk.

A «szentek egyessége» kifejezés valamikor azonos volt az Egyház fogalmával. Még ma is beszélünk «küzdő Egyházról» (a földön élő kath. keresztények) «szenvedő Egyházról» (a tisztítóhelyen szenvedő lelkek) és «győzedelmes Egyházról» (mennyei szentek). Íme Isten országának három tartománya.

Az Egyház naponkint megüli egy-egy, vagy egyszerre több szentnek az emlékét. Valamennyi szent közös emlékére az Egyház külön ünnepet rendelt, a Mindszentek ünnepét, november 1-én.

117. Mivel segíthetünk egymás lelkén és a tisztítóhelyen szenvedő lelkeken?

Főkép szentmiseáldozattal, imádsággal és jócselekedetekkel.

Az Egyház papjai, az emésztő munkában életüket föláldozó hittérítők, a böjtölő, virrasztó, magukat sanyargató szerzetesek és szerzetesnők áldást árasztanak a világra. Hasonlóképen egy elhagyott beteg, ki nehéz sorsát megadással viseli, egy öreg bácsi vagy néni, ki minden munkára képtelen, de naponkint eljár a szentmisére vagy elvégzi olvasóját, az egész családnak vagy községnek áldására lehet.

Közbenjárásunk a tisztítóhely lelkeinek

szenvedését enyhíti s megrövidíti. A tisztítótűzben szenvedő lelkek javára az Egyház külön napot rendelt, halottak napját, november 2-án. Ezen a napon, a nagy világháború óta, minden pap három misét mondhat.

A legtöbb búcsú felajánlható a tisztítóhelyen szenvedő lelkekért is.

IV. RÉSZ. A SÍRON TÚLI ÉLET.

118. Miben áll a halálunk?

Abban, hogy lelkünk elválik testünktől.

Testünk az elválás után oszlásnak indul vagyis alkotó elemeire bomlik.

A kegyelem állapotában levő ember teste a Szentlélek temploma. Ezért az Egyház holttestünkkel is tisztelettel bánik, beszenteli és eltemeti.

Az Egyház ellene van a halotthamvasztásnak, mert Krisztus módjára sírba kívánja fektetni a halottat és mert a holttest elégetése sérti a kegyeletet. «Miért siettessük annak a pusztulását, amely oly kedves volt nekünk?» (Prohászka).

Egyébként már az igazságszolgáltatás és a tudomány szempontjából is helyteleníteni kellene a halotthamvasztást. Hányszor fordul elő valamely bűntett gyanúja miatt a holttest kiemelésének (exhumálás) szükségessége. És mit nem köszönhet a tudomány ép annak a körülménynek, hogy a régiek nem égették el halottjaikat (Egyptologia, Tut-anch-amon sírja, nálunk az angyalföldi, szentesi stb. leletek).

Aki maga rendeli el, hogy tetemét égessék el, annak testét az Egyház nem szenteli be.

119. Minő nagy kötelességünk van a halállal szemben?

Az, hogy lelkünket ne találja készületlenül.

«A halál nem cél, hanem a lélek legnagyobb lépése. Ó csak ez ne legyen félrelépés!» (Prohászka).

Maga Krisztus Urunk int bennünket: «*Vigyázzatok*, mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát!» (Máté 25, 13.) Az Egyház pedig évenkint a nagyböjt kezdetén, hamvazószerdán emlékeztet a halál üdvös gondolatára. Meghinti fejünket hamuval, a bűnbánat és mulandóság jelével, miközben e szavakat mondja: «Emlékezzél meg ember arról, hogy por vagy és porrá leszel!»

Mivel nem tudjuk, hogy hol és mikor ér bennünket halálunk perce, legyünk mindig készen, hogy utolsó óránk a megszentelő kegyelem állapotában találjon bennünket! Páli (Depaul) szent Vince azt mondotta kevéssel halála előtt: «Hála Istennek, 18 év óta nem feküdtem le egyszer sem úgy, hogy ne lettem volna kész még azon az éjjelen megjelenni Isten ítélőszéke előtt». Borr. szent Károlyt játék közben kérdezte valaki, mit tenne, ha tudná, hogy egy óra mulva meg kellene halnia. Azt felelte: «tovább játszanám»; annyira készen volt lelke mindig a halálra.

Jó volna, ha mindnyájan szivünkbe vés-

nők a veszkényi kis lélekharang jelentős fölíratát:

«Jaj! ha a halál
Halálos bűnben talál!»

120. Halálunk után tovább él-e a lelkünk?

Igen.

Lelkünknek a testünk nélkül való élete (működése) nem természetes állapot, hanem a bűn következménye. Mindazonáltal lelkünk nemcsak tovább tud élni testünk nélkül, hanem bizonyos szempontból tökéletesebb is lesz a túlvilágon, mert nem lesz az anyaghoz láncolva és az érzékek korlátaitól független lesz.

A halál után a lélek az őt érintő egész igazság birtokába jut. Többé már nem csupán szomjúhozza, sejti, keresi és tanulja az igazságot, hanem immár élvezi vagy átszenvedi azt. «Ez az ismeret fölülmul mindent, amit intuició (szellemi meglátás), géniusz, művészet s tudás adhat.» (Prohászka.)

«A másvilágon elváltozik a lélek, értékének világfölényes öntudatára ébred, úgyhogy akkor a világ s minden, ami szám, tér és anyag összetöpörödik az ő szemében. Ott már csak Isten s a végtelen jut érvényre és az Ő értékelése a döntő». (Prohászka.)

A léleknek eme túlvilági állapota természetének megfelelően kiegészül, vagyis ismét természetes lesz, midőn a testtel újra egyesül. Így kitűnik, hogy a halál a mulandóság letörése. «A mi halottjaink az igazi élők.»

121. Mit tesz Isten testünkkel a világ végén?

Föltámasztja vagyis újra és örökre egyesíti lelkünkkel.

Isten a földbe vetett egyetlen magból sok más magot tud támasztani; a téli megdermedt fát új életre tudja kelteni; a gubó-koporsóból a hernyó helyett szivárványos pillangót keltet ki. Nála «semmi sem lehetetlen» (Luk. 37.), a meghalt vagy elhamvasztott emberi testet is új életre fogja támasztani. Jézus maga is föltámadt halottaiból és azt mondotta: «Én vagyok a föltámadás és az élet. Ki én bennem hisz, élni fog, ha meg is halt!» (Ján. 11, 25.) «A Te föltámadásod a mi reményünk erőssége» (a bécsi régi währingi temető kapufelírata).

Ugyanabban a testben fogunk föltámadni, mint amelyikben meghaltunk. Nem vegytani az azonosság; vagyis nem szükséges, hogy föltámasztott testünk ugyanazokból a parányokból álljon. Hiszen testünk parányai a be- és kilélegzés, táplálkozás stb. folytán földi életünkben is másodpercenként változnak, sőt a tudomány szerint testünk körülbelül öt-hét évenkint teljesen megújul; mindamellett — alapjában véve — testünk egész életünkön át ugyanaz; amint pl. a Duna is mindig ugyanaz, noha vize folyton-folyvást újul.

Föltámasztott testünk oly értelemben lesz azonos a földivel, mint ahogy pl. a 90 éves aggastyán testét is azonosnak vesszük a 90 év előtti csecsemő testével (vagyis élettani értelemben).

Föltámasztott testünk átszellemült lesz, vagyis mintegy szellem módjára halhatatlan lesz, nem szorul ételre-italra, nem öregszik stb. Ilyen volt Krisztus föltámadt teste is: kijött a lepecsételt, zárt sírból és apostolainak zárt ajtón keresztül jelent meg.

Átszellemült testünk nem fogja többé korlátozni lelkünk életét, mint ahogyan ezt a földön tette.

122. Halálunk után mit tesz Isten a lelkünkkel?

Megítéli.

Isten ugyan néha már a földi életben is igazságot szolgáltat, de igazán csak «néha» és ez is többnyire csak foglaló számba megy az igazi, a végleges igazságszolgáltatás számláján.

Az elkövetkező isteni ítélet hitünk egyik legsúlyosabb, legfontosabb és a jövőre nézve legvigasztalóbb igazsága.

A földi igazságszolgáltatás gyengéi, a szabadon futó gonosztevők kacagása, az elnyomott igazak sóhajai, a szociális (társadalmi) egyenlőtlenség kiáltó sebei, a kórházak kinjai, a vakok, süketek, némák szenvedései mindmegannyi krédója (hitvallása) az igazságos Istennek, krédója a jó végső győzelmének és minden vallás ama közös tanitásának, hogy a legjobb dolgok a legmaradandóbbak, túlélnek minden mást és övék az utolsó szó a mindenségben, szóval, hogy a tökéletlenség csak átmeneti, a tökéletesség örökkévaló.

123. Hányféle isteni ítélet van?

Kétféle: külön ítélet és az utolsó ítélet

124. Mi a különbség a külön ítélet és az utolsó ítélet között?

A külön ítélet azonnal a halál után következik, az utolsó ítélet pedig a világ végén.

A külön ítéletnél lelkünk egy pillanat alatt tisztán és világosan látja, hogy földi életünkben micsoda jót vagy rosszat tettünk és mindezér tmost mit érdemel. Ettől függ örökkévalósága.

A külön ítélet akkor történik, mihelyt valaki meghal, tehát számtalanszor, az utolsó ítélet csak egyszer. A külön ítéletnél Isten csak a lelkünkön hajtja végre ítéletét, az utolsó ítéletkor a (lélekkel immár egyesült) testünkön is végre fogja hajtani. A külön ítélet után a lélek még a tisztítóhelyre kerülhet, az utolsó ítélet után csak a mennyországba vagy a pokolba.

125. Melyik ítéletnél dől el az embernek örök sorsa?

A külön ítéletnél.

Ezért *reánk nézve* a külön ítélet fontosabb, mint az utolsó. Az utolsó és nyilvános ítélet (világítélet) csak jutalmunk növelésére, büntetésünk fokozására szolgálhat.

Az utolsó ítéletnek főcélja az Isten dicsősége, az isteni akaratnak és igazságosságnak

végső diadalra juttatása és az, hogy a keresztrefeszitett Krisztus tökéletes elégtételt kapjon az Isten és a világ részéről.

A Szentirás a jámborok és istentelenek sorsa közötti különbséget az itélet alkalmával így jellemzi: «Akkor az igazak nagy állhatatossággal fognak állani azok ellenébe, kik őket nyomorgatták és kik elvették munkáikat. Ezt látván, megháborodnak iszonyú félelemmel és csodálkoznak a véletlen szabadulás hirtelenségén, mondván magokban bánkódva és a lélek szorongatása miatt fohászkodva: Ezek azok, kiket valaha nevetségnek tartottunk és szidalommal illettünk. Mi balgatagok, az ő éltöket bolondságnak állitók és végöket tisztelet nélkülinek. Íme mint számláltatnak az Isten fiai közé és a szentek között az ő sorsuk. Tehát eltévedtünk az igazság útjáról és az igazság világossága nem fénylett nekünk és az értelem napja nem támadott föl nekünk. Elfáradtunk a gonoszság és veszedelem útján és nehéz utakon jártunk; az Úr útját pedig nem tudtuk. Mit használt nekünk a kevélység vagy a gazdagsággal való kérkedés mit hozott nekünk? Elmultak mindazok, mint az árnyék és mint a hajó, mely a hullámzó vizen átmegyen, melynek, miután átment, nem találhatni nyomát, sem aljának ösvényét a habokban; vagy mint a madár, mely átrepül a levegőn, melynek útja után semmi jelenség nem találtatik, hanem csak szárnyainak gyenge szelet verő csattogása, hasitván röpülő ereje által a levegőt, lebegtetvén szárnyait elröpül és azután útjának semmi jele sem találtatik; vagy mint a

kitűzött helyre lövött nyil után az eloszlott levegő azonnal összecsattan, hogy ne tudhassák annak átmenetét. Az igazak pedig örökké élnek és az Úrnál az ő jutalmok és gondviselésök a Fölségesnél. Azért az ékesség országát és a szépség koronáját veszik majd az Úr kezéből, mert ő jobbjával befödözi őket és szent karjával megvédi őket.» (Bölcs. 5, 1—17.)

126. Hová jut lelkünk a külön itélet után?

Vagy a mennyországba vagy a tisztítóhelyre vagy a pokolba.

«A túlvilág tulajdonképen a mi világunk s milliószor többen vannak már ott, mint mi itt és mi is csak egy darabig maradunk itt, azután pedig oda sietünk, hol sokan, mindnyájan és soká, mert vég nélkül leszünk, ahová mi is önként menekszünk, mikor azokat keressük, kiket nagyon szerettünk, de akiket e földön már meg nem találunk.» (Prohászka.)

127. Mi a mennyország?

Az örök boldogság állapota.

A mennyország külön hely ugyan, de inkább állapot, mint hely, «Isten boldogító látása.»

A tökéletes és örök boldogság mibenlétét nem tudjuk: «Szem nem látta, fül nem hallotta, sem az ember szivébe föl nem hatott, amit Isten azoknak készitett, kik őt szeretik». (1 Kor. 2, 9.)

De elgondolhatjuk, mekkora lehet a juta-

lom, melyet nem ember, nem is angyal, hanem a végtelen hatalmú, mindenható Isten ad, nem egy időre, hanem örökkön-örökre.

128. Kik jutnak a mennyországba?

Akiknek semmi bűnük sincs és büntetést sem érdemelnek.

A mennyországba jutnak eszerint pl. az ártatlan kisdedek, akik a keresztség után haltak meg. A felnőttek közül pedig azok, akik ha bűnt követtek is el, de azt őszinte gyónással, illetve tökéletes bánattal lelkükről lemosták és a megbocsátott bűnökért eleget tettek.

A jutalom a mennyországban mindenkire nézve kielégítő lesz, de nem egyenlő, hanem annál nagyobb, minél több jót cselekedett valaki. (1 Kor. 3, 8. és 2 Kor. 9, 6.)

129. Mi a tisztítóhely?

Az ideigtartó büntetés túlvilági állapota.

Az isteni Megváltó mondja, hogy bizonyos bűnösök ki nem szabadulnak előbb a börtönből, míg utolsó fillér tartozásukat is le nem fizetik. (Máté 5, 25–26.) Melyik ez a börtön? A mennyország nem büntetés helye, a pokolból pedig nincs szabadulás. (Máté 25, 41 és 46. Márk 9, 42–47.) Az a börtön tehát, melyről Krisztus Urunk beszél, nem lehet más, mint egy — a mennyországtól és pokoltól különböző — harmadik állapot, azaz a tisztítóhely, latinul purgatórium.

Azok a keresztény felekezetek, melyek elv-

ben tagadják a tisztítóhely létezését, a gyakorlatban mégis hitvallást tesznek mellette, mert ők is imádkoznak halottaikért. Pedig a szentek a mennyben nem szorulnak ránk, a pokol szerencsétlenein pedig már nem segíthetünk.

«Egyébként a halál utáni tisztító élet olyan természetes, olyan valószerű, hogy minden vallás magában foglalja. Ezek mindegyike számára a lélek olyan repülőgép, mely nem szállhat fel, nem érheti el végső céljait a térben, csak ha elhajítja minden fenéksúlyát. A keleti kultuszokban a lélek újra testet ölt, hogy megtisztuljon; új testekben nyűvődik, mint a penge a sikárkő porában, mely megfényesíti. Nálunk, katholikusoknál, nem megy át földi vándorlásokon, hanem a purgatóriumban könnyül meg, veszti el a rozsdát és fényesedik ki, hol Isten átformálja, fölemeli, kihámozza a bűnburokból, amíg csak fel nem szállhat hozzá, el nem veszhet benne». (Huysmanns.)

130. Kik jutnak a tisztítóhelyre?

Akik bocsánatos bűnben halnak meg vagy még ideigtartó büntetést érdemelnek.

Az is megeshetik hogy valaki a bocsánatos bűntől is tiszta, amikor meghal s lelke még sem juthat mindjárt a mennyországba. Mert megbocsátott bűneiért még nem vezekelt eléggé, tehát ideigtartó büntetést érdemel még, melyet a tisztítóhelyen kell elszenvednie.

«E földön a lelkek a durván s nagyjában

faragott szobrok stádiumában vannak, ott túl vár rájuk a finomodás s az átszellemülés hosszú munkája.» (Prohászka.)

131. Mi a pokol?

Az örök boldogtalanság állapota.

A különben végtelen szelid és jóságos lelkű Jézus 25-ször szól a pokolról, pedig sohasem beszélt fölöslegeset. Tehát fontos dologról van szó!

Hogy hol van a pokol, nem tudjuk. A pokol külön hely ugyan, de inkább a léleknek állapota, melyben örökké bűnhődik, mint hely. Erről az állapotról csak két dolgot tudunk bizonyosan: *a)* hogy a pokolban a lélek és (a föltámadás után) a test is bűnhődik, *b)* hogy e bűnhődés örökké tart. Minden egyéb titok előttünk. A pokol a hit titka, mert az Üdvözítő nem nyilatkozott róla bővebben és mert a természetfölöttit amúgy sem tudnók érzékelni. Ezért az Úr csak hasonlatokkal szólt róla. Ilyen a tűz hasonlata. Nem a természetes, földi tűzről van itt szó. Hogy milyen lesz a pokol tüze, az titok előttünk. — Ilyen még a sötétség és a féreg hasonlata, melyekkel az Úr a legfőbb javak hiányát, a lelkiismeret furdalását és a lélek örök céltalanságát akarta jelezni.

Ne ütközzünk meg a pokol *örökkévalóságán*. Krisztus 13-szor beszélt a pokolnak épen eme tulajdonságáról. Ha a pokol nem tartana örökké, akkor végre is összekerülne a bűnös a szenttel, a farkas a báránnyal, Judás Jézussal, Heródes sz. Jánossal, Nero sz. Pál-

lal és az előbbiek joggal mondhatnák: Mégsem bánjuk, hogy a földön gonoszul éltünk. Ha a megátalkodott bűnös is a mennybe jutna, úgy az Isten ellen támadt szentségtörő harcban a bűnösé lenne a végső győzelem és az utolsó szó.

Még az «örök» pokol sem tart sokat vissza a bűntől, mennyivel kevesebb hatása volna az ideiglenes pokolnak!

«Az örök pokol a legjobb hittérítő.» Ha egy apa a fiát bottal fenyegeti, bizonyára nem kívánja és óhajtja, hogy a bot használatára kerüljön a sor. Így tesz Isten is az örök büntetéssel. Ezért mondotta IX. Pius pápa: «A pokol a mennyországnak legjobb ügyvédje».

Az elkárhozottak büntetése nem egyenlő, hanem bűnök nagyságának megfelelő.

132. Kik jutnak a pokolba?

Akik halálos bűn állapotában halnak meg.

A pokollal büntető szigort sokan nem tudják az Isten végtelen szeretetébe és jóságába belegondolni. Ámde «Nem szabad az önszeretet szubjektiv, lágy szugesztióira hallgatnunk, mikor a végtelen erkölcsi tökély rendjéről van szó. Az ember elfelejti, hogy teremtmény és szolga és e helyett kényes, úri gyermeknek tartja magát; elfelejti, hogy Isten az abszolut végcél s minden érte van; félreérti az isteni irgalmat, mely szintén csak a tökéletességet szolgálja. Egyoldalúan, érzelmei szerint ítél és nem gondolja meg, hogy a

szépségnek telitve kell lennie erővel. A hársfa nemcsak illat, hanem keménység is; a tölgy nemcsak lombkoszorú, de fejszével dacoló hatalom is; a fenyő nemcsak olaj, hanem árbóc is; az oroszlán nemcsak puha szőr, de szaggató fog és karom is; a levegő nemcsak zefir, hanem vihar is; a tenger nemcsak kagylókat öblöget, de elsöpör kontinenseket is. Ő az Úr... a nagy Úr; Ő az erő és szépsége nem egyéb, mint ez erőnek virága. Kemény a hit a pokolról, de lelket erősít és szépít!» (Prohászka.)

V. RÉSZ. A KEGYELEM ÉS A SZENTSÉGEK.

133. Élhetünk-e saját erőnkből Isten akarata szerint?

Nem. Isten segitségére szorulunk.

Az ősbűn által lélekben s testben meggyengült ember, a maga megvesztegethető eszével, nehézkes akaratával, a világnézetek útvesztőiben, a nehézségek és kisértések hullámhegyei között sem az igaz útat megtalálni, sem a jót állandóan követni nem képes — Isten segitsége nélkül. Valamint az élet — akár a növény-, akár az állatvilágban — napsugár nélkül csak korcsot szül, úgy az emberi lélek is fejletlen marad kegyelem nélkül.

«Nélkülem — mondja az Úr Jézus — semmit sem tehettek.» (Ján. 15, 5.)

Különösen a bűnök hinárjába jutott vagy a szenvedélyek árjába sodródott ember szorul Isten mentő kezére. «Mikép az ember kútba vetheti magát, de maga erejével onnan ki nem jöhet; miképen a láb megmocskolhatja magát, de meg nem tisztithatja, hanem kézzel kell azt mosogatni, úgy a mi lelkünk

ördög tömlöcébe, bűnök rútságába ejtheti magát, de szabadságra és tisztaságra csak Isten keze hozhatja.» (Pázmány Péter bíboros.)

134. Hogyan nevezzük a lelkünknek nyújtott isteni segítséget?

Kegyelemnek vagy malasztnak.

A katholikus hit- és erkölcstan nemcsak szabályt ad és utat mutat, hanem erőt és segítséget is nyújt a végső cél elérésére, mert az Evangélium nemcsak tan és ideál, hanem eleven, isteni életerő is. «Isten e benyomulása a lélekben olyan, mint a himpor a tavaszi virág bibéjén.» (Prohászka.)

Isten kegyelmét *ingyen* kapjuk. Nem azért, mintha méltók volnánk rá, mintha megérdemelnők és elvárhatnók, hanem mert az adja, aki a végtelen jóság és irgalom. A kegyelem tehát nem bér, hanem *kegy*, innen a neve is.

A kegyelem az erkölcsi világfolyamat olaja, az isteni gondviselésnek aprópénzben való alamizsnája és mennyei biztatás, hogy e siralomvölgyében minden küzdelem, kudarc, kár és szenvedés között állandóan az Ég karja kisér, támogat és átsegít az örök hazába.

Az Isten törvénye azt mondja: meg *kell* tenned (debes, du musst!), a kegyelem pedig hozzásúgja: *megteheted* (potes, du kannst!), mert megsegitlek.

135. Hányféle a kegyelem?

Kétféle: segítő és megszentelő.

A kegyelem magábanvéve csak egy, Isten jóságának és kegyességének kiáradása. Csu-

pán hatásaiban mutatkozik különbség és ezen az alapon osztályozható!

136. Mi a segítő kegyelem?

Az a kegyelem, mellyel Isten minket a jóra segít és a rossztól megóv.

A segítő kegyelem gyarlóságunkat felszereli azzal a *többlettel*, melyre szükségünk van Isten akarata szerinti élethez. A kegyelem hol vakoskodó *értelmünket* világosítja meg, hol ingatag, gyenge *akaratunkat* erősíti s lendíti, vagy más úton-módon segít és támogat bennünket a különféle cél szerint.

A kegyelem működése — ritka eseteket kivéve — benső és titokzatos, ezért a hatását legtöbbször észre sem vesszük, akárcsak belső szerveink működését, testünk növekedését vagy a világűrben a földdel együtt történő szédületes keringésünket.

Akaratunk persze a kegyelem hatása alatt is szabad marad. Mi több, akaratunk annál szabadabb, minél inkább a kegyelem hatása alá kerül; úgymint a világosság is előmozdítja a szabad mozgást és a nagyobb fény a tiszta látást. Az ingyen hajójegy a kivándorlónak vagy a mentőkötél a vízbeesettnek nem veszi el, hanem lényegesen emeli és kiterjeszti szabadságát.

137. Ad-e Isten mindenkinek elegendő segítő kegyelmet az üdvözülésre?

Igen.

Sokszor az elegendőnél is több kegyelmet kapunk.

Valamint Isten a természetben mérhetetlen változatosságot teremtett (gondoljunk csak az égitestek különféle nagyságára!), úgy a lelki életben is pazar bőkezűséggel nyújtja kegyelmeit kinek-kinek a maga végtelen bölcsessége szerint. Az egyiknek sokat nyújt, a másiknak még többet. A zsidó nép pl. nagyobb kegyelemben részesült a többinél. A katholikus hívőnek is több kegyelem áll rendelkezésre, mint a másvallásúnak. Egyes választott egyéneknek különös mértékben kijutott a kegyelemből. (Mózes, szent Pál apostol, a jobb lator stb.) V. ö. 1 Kor. 12, 1—31. Legtöbb kegyelmet a bold. szűz Mária kapott. («Malaszttal vagy teljes!»)
Persze a kegyelem bőségének megfelelően a felelősség és a róla való számadás is nagyobb.
De bármilyen különböző mértékben juttatja is Isten kegyelmét az egyeseknek, Isten annyit, amennyi üdvözülésünkre szükséges, föltétlenül mindenkinek ad, még a hitetleneknek és megrögzött bűnösöknek is.

«Nem akarom — úgymond az Úr — az istentelen halálát, hanem hogy megtérjen és éljen.» (Ez. 33, 11.) és «Az ember fia azt jött keresni s üdvözíteni, ami elveszett vala.» (Luk. 19, 10.)

138. Az adott kegyelemmel miért nem üdvözül mindenki?

Mert sokan a kegyelmet nem használják fel.

Isten kegyelmével úgy vagyunk, mint a

tanuló tanárjával, a beteg orvosával vagy az orvossággal. A tanár megteszi a magáét, hogy tanítványa az osztályt sikerrel elvégezze, de csak az a tanuló látja hasznát, ki figyel és tanul; a többi bukik. Épúgy hiábavaló a legjobb orvos legkitűnőbb orvossága is, ha a beteg nem használja.

A Golgotán Jézus mellett két lator függött. Az egyik a kegyelemtől megtért. A másik, noha több kegyelmet nyert (hiszen látta latortársának jó és bátorító példáját, hallotta üdvös intését és érezhette az Üdvözítő nagylelkű irgalmát), mégis megátalkodott.

«Ma, ha az Úr szavát halljátok, meg ne keményitsétek sziveteket!» (Zs. 94. 8.)

Nagyon sokan azért esnek el rögtön a kisértés tüzében, azért nem haladnak előre a jóban, mert elmulasztják Isten segítő kegyelmét kérni vagy legalább is nem kérik rögtön, nem kérik buzgón, nem állhatatosan.

139. Mi a megszentelő kegyelem?

Az a kegyelem, amellyel Isten minket szentekké és az örök boldogságra érdemesekké tesz.

A megszentelő malaszt Isten legdrágább titokszerű ajándéka. Általa:

a) megtisztulunk az eredeti és minden halálos bűntől;

b) megszabadulunk az örök büntetéstől;

c) a lét magasabb fokára emelkedünk, Isten szépsége kiverődik lelkünkön és Istenhez hasonulunk: szentekké leszünk;

d) Isten gyermekeivé nemesedünk (1 Ján. 3, 1.);

e) a mennyország örököseivé leszünk; a megszentelő malaszt mintegy ingyenes belépőjegy a mennyországba és az örök boldogság vágányára állítja lelkünket;

f) jócselekedeteink érdemszerzőkké válnak (Máté 7, 17.), azaz minden egyes jócselekedetünkkel az örök dicsőség nagyobb fokát érdemelhetjük ki. (Jel. 22, 11—12.)

A megszentelő kegyelemből eredő nagy változást és átalakulást a Szentírás újjászületésnek (Ján. 3, 5.), az Egyház pedig megigazulásnak (trid. zsin. 6, 4.) nevezi.

Ezt a lelki átváltozást érzékeinkkel nem vehetjük észre, de megnyilatkozik bizonyos jóleső érzésben, szent és örvendetes hangulatban és a biztonság tudatában.

Szemre és látszatra a megtermékenyített tojás sem különbözik semmiben a közönséges tojástól. Mégis milyen lényegbevágó különbséget idéz elő a megtermékenyítés. A terméketlenből idővel záp lesz, a megtermékenyítettből pedig élő csibe pattan elő. A fias tojásban már a megtermékenyítés pillanatában is benne volt a később kifejlődő élet adottsága, valósága, csirája. Igy lelkünkben is a megszentelő malaszt az örök életre való eme megtermékenyítés következtében az örök dicsőség magva és csirája.

140. Mikor kaptuk meg először a megszentelő kegyelmet?

Keresztségünk alkalmával.

A megszentelő malaszt nem mindenkiben egyforma (2 Pét. 3, 18.). Fejleszthetjük azt újabb érdemek szerzésével és főkép a szentségek fölvétele által (Trid. zsin.).

A megszentelő malaszt nagysága jövendő örök dicsőségünknek síron inneni mértéke.

141. Mikor veszítjük el a megszentelő kegyelmet?

Ha halálos bűnt követünk el.

A súlyos bűnt épen azért nevezzük halálos bűnnek, mert elrabolja tőlünk a megszentelő kegyelmet és így kioltja lelkünk természetfölötti életét és az örök kárhozat halálát okozza.

Voltaképen minden katholikusnak állandóan a megszentelő kegyelem állapotában kellene élnie. «Ez tudniillik az Isten akarata, a ti megszenteléstek.» (1 Thessz. 4, 3.)

A megszentelő malaszt az az evangéliumi drachma (görög ezüstpénz), melyen örökkétartó boldogságot veszünk; ez az a gyöngynél és ékszernél végtelenül értékesebb drágakő és elrejtett kincs, melynek megszerzéseért és megtartásáért érdemes minden egyebünket eladnunk és tőle megválnunk.

Ha azonban mégis megtörténik a nagy baj, hogy halálos bűn következtében kiestünk a megszentelő malaszt állapotából, azonnal indítsunk fel magunkban tökéletes bánatot és siessünk a szent gyónáshoz, hogy a drága kincset visszaszerezzük.

Még a megszentelő malaszt állapotában is kell, hogy «félelemmel és rettegéssel mun-

káljuk üdvösségünket» (Fil. 2, 12.). Mert külön isteni kinyilatkoztatás nélkül csalhatatlan bizonyossággal nem tudhatjuk, hogy a kincs birtokában vagyunk-e (1 Kor. 4, 4.).

142. Mik a szentségek?

Krisztus által rendelt jelek, melyek kegyelmeket közölnek.

A szentségek tehát Krisztus által rendelt eszközök, melyekkel kegyelmeket nyerhetünk; csatornák, melyeken át részünkre a kegyelem forrása csörgedezik.

Minden szentségben megkülönböztetünk három elemet, ezek:

a) egyszerű, igénytelen, érzékelhető *jel* (lemosás, megkenés, étkezés, birói itélkezés, kézrátétel, nyilatkozat);

b) láthatatlan *kegyelem* (hatás), melyet a külső jel közöl, pl. a keresztségben a megszentelő kegyelem elnyerése és az ezzel járó többi kegyelem;

c) Jézus Krisztus rendelése (pl. a keresztségnél: Máté 28, 19. vagy Márk 16, 15—16.).

Az Úr Jézus külső jeleket rendelt kegyelmeinek közlésére, mert *a)* ez felel meg az emberi természetnek. *b)* A külső jel által a kegyelem elnyeréséről tudomást szerezünk. *c)* A külső jel szemlélteti a nyert kegyelmet, pl. a keresztségben a leöntés a bűntől való tisztulást. Isten már az ószövetségben is külső jelekhez kötötte kegyelmeit, pl. Mózes veszszeje, a rézkígyó. Jézus is gyakran gyógyított megérintéssel, a Szentlelket ráleheléssel adta stb. Mi magunk is kalapemeléssel szok-

tunk valakit megtisztelni, kézszorítással üdvözölni, csókkal szeretni s i. t.

Amint Isten egyes növényeknek gyógyító erőt adott — testünk javára, úgy bizonyos jelekbe isteni erőt öntött — lelkünk javára.

143. Hány szentség van?

Hét, ú. m.: a keresztség, bérmálás, Oltáriszentség, bűnbánat, szent kenet, egyházi rend és a házasság.

Az Egyház kezdettől fogva hét szentséget ismert, ami kitűnik abból is, hogy az Egyháztól az első századokban elszakadt eretnekek és a később (XI. sz.) elpártolt görögkeletiek is szintén hét szentséget ismernek. Mikor 1575-ben a protestánsok Jeremiás konstántinápolyi gör.-kel. püspökhöz küldöttséget menesztettek a két vallás egyesítése végett, Jeremiás főkép azzal okolta meg elutasító válaszát, hogy a görögkeleti egyház mindig hét szentséget vallott.

Mikor Luther néhány szentséget elvetett, VIII. Henrik angol király (később az angol protestantizmus megalapítója) külön könyvet írt a hét szentség védelmére.

A katholikus egyház mindig vallotta, hogy neki nincs joga szentségek alapítására. Nem is tud senki rámutatni zsinatra vagy pápára, vagy csak vallási tömegmozgalomra is, mely szentséget alapított volna. Még maguk az apostolok sem mertek e tekintetben újat alkotni (L. erre nézve: 1 Kor. 3, 11 és 4, 1.).

A hit dolgában csalatkozhatatlan Egyház

kiközösitéssel sujtja azt, ki a hét szentséget tagadni meri (Trid. zs. 7, 1.).

Az édes Üdvözitő a hét szentségben életünk legfontosabb mozzanatainál mellettünk akar maradni, mikor kegyelmére és szeretetére legjobban rászorulunk.

A házasságban megszenteli eredetünket, a keresztségben lelkünket. Az Oltáriszentségben a lelki növekedéshez nyujt táplálékot. Az élet harcába induló ifjúságot fölfegyverezi a bérmálásban. A harcra vezéreket választ ki az egyházi rendben. A harctér sebeit behegeszti a bűnbánat szentségében. Betegágyunkon végre a szent kenet olajával enyhíti aggodalmunkat és gondoskodó szeretetével kiterjeszti fölénk áldó kezét.

Öt szentség az egyesekért van, a házasság és egyházi rend pedig a testi és lelki utódlást biztosítja Isten akarata szerint.

144. Melyek az ú. n. holtak szentségei?

A keresztség és a bűnbánat szentsége.

145. Miért nevezzük e két szentséget a holtak szentségének?

Mert e két szentséget azok is felvehetik, akik halálos bűnben vannak.

146. Melyek az ú. n. élők szentségei?

A többi öt szentség.

147. Miért nevezzük ezeket élők szentségeinek?

Mert ezeket csak azoknak szabad fel-

venniök, kik a megszentelő kegyelem állapotában vannak.

Aki az élők szentségeit tudva és akarva halálos bűn állapotában («méltatlanul») veszi fel, igen nagy bűnt, ú. n. szentségtörést követ el. A kenet szentsége rendes körülmények között az élők szentsége, de rendkívüli esetekben a holtak szentsége is lehet. (Lásd bővebben e szentség tárgyalásánál a 221. kérdést.)

148. Mely szentségeket lehet érvényesen csak egyszer felvenni?

A keresztséget, a bérmálást és az egyházi rendet, mert ezek eltörölhetetlen nyomot hagynak a lélekben.

Ceruzával írt dolgot kitörölhetek, de ha a papirt olajjal itatom át, állandó folt keletkezik. A többi szentség hatása muló, de ha az említett három szentség közül valamelyiket egyszer érvényesen felvettem, hatását még akarva sem tudom megszüntetni, hanem az örökre megmarad.

A keresztség.

(Az újjászületés szentsége.)

149. Hogyan kell keresztelni?

Vizet öntünk a keresztelendőnek fejére és e közben e szavakat mondjuk: «Én megkeresztellek téged az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében».

Fönti szavaknak megváltoztatása érvénytelenítené a keresztséget. (Például helytelen alak volna ez: «Én téged megkeresztellek a Szentháromság nevében» vagy «Jézus nevében».) Kereszteléshez bármilyen *természetes* vizet használhatunk (vízvezetéki-, kút-, folyó-, tenger-, esővizet). A pap a leöntéshez külön e célra szentelt, ú. n. keresztvizet szokott használni (keresztkút).

A pap (püspök) által végzett keresztelést mély jelentőségű imádságok és különféle szertartások előzik meg és követik (szentelt só, olaj, égő gyertya használata stb.). Ezekkel az Egyház a keresztség szentségét illő keretbe foglalja és méltóságát jobban kiemeli. De ezek a szertartások egyáltalán nem tartoznak a keresztség lényegéhez és ezért halálveszedelemben («szükségkeresztség» esetén) el is hagyhatók.

150. Milyen kegyelmet nyerünk a keresztségben?

Megkapjuk a megszentelő kegyelmet.

A megszentelő malaszt elnyeréséből már önként következik, hogy megtisztulunk az eredeti bűntől és (felnőtteknél!) a többi bűntől, megszabadulunk az örök kárhozattól, Isten gyermekeivé, a mennyország örököseivé leszünk és a létnek magasabb fokára emelkedünk. (Lásd a 139. kérdés jegyzetét!)

A keresztség eltörölhetetlen nyomot hagy lelkünkben (l. 148. kérdést), minek következtében a keresztséget ugyanazon a személyen megismételni nem lehet.

A keresztség ajtó az Anyaszentegyházba és a többi szentségekhez. Ezért a keresztség előtt más szentséget érvényesen fel nem vehetünk.

151. Mely szavakkal rendelte Krisztus Urunk a keresztséget?

E szavakkal: «Tanítsatok minden nemzetet, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében». (Máté 28, 19.)

Krisztus Urunk e rendeletét mennybemenetele napján adta apostolainak.

Keresztség nélkül nem üdvözülhetünk. «Ha valaki újonnan nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.» (Jézus szavai: Ján. 3, 5.)

152. Kinek szabad keresztelni?

Fölszentelt papnak, halálveszedelemben azonban bárkinek.

Nemcsak a püspök és az egyszerű pap, hanem minden ember (felnőtt és gyermek, férfi és nő, katholikus és más vallású, még zsidó vagy pogány is!) *érvényesen* keresztelhet, ha szándéka van keresztelni és a keresztségnek pontosan előírt alakját használja. T. i. a keresztség szentségének nagy szükségessége követeli, hogy szükség esetén akárki is keresztelhessen. Csak maga-magát nem keresztelheti meg senki.

Hogy az Egyház — a halálveszedelmet kivéve — mégis csak a papnak (püspöknek)

engedi meg a keresztelést, annak kettős célja van: *a)* hogy az ünnepies szertartások kiemeljék a keresztség értékét és kifejezzék hatásait, *b)* hogy a keresztség érvényessége felől bizonyosak lehessünk. Mert a hívek egyike-másika (főképp a gyakorlat hiánya miatt) esetleg érvénytelenül keresztelhetne. Ennek a veszélynek nem szabad kitenni a keresztelendőket.

153. Mi pótolhatja a vízkeresztséget?

A vágy- és vérkeresztség.

Aki (a multra vonatkozóan) bűneit Isten iránti szeretetből megbánja és (a jövőre vonatkozóan) mindenben Isten akaratát óhajtja követni, tehát kész volna megkeresztelkedni is, ha arról tudna és szükségét felismerné, abban ez a készség (vágy) pótolja a keresztséget. Ilyen vágykeresztséggel üdvözült pl. a jobb lator a kereszten. Az üdvözülő pogányok és zsidók is vágykeresztséggel üdvözülnek. (V. ö. a 107. kérdést s jegyzetét.)

A vérkeresztség a keresztség előtt Jézusért szenvedett vértanuhalál. (Máté 10, 39.) Ilyen keresztséggel üdvözülhettek pl. a Heródes által megölt bethlehemi kisdedek, az ú. n. aprószentek is.

A vágy- és vérkeresztség természetesen csak túlvilági vonatkozásban pótolja a vízkeresztséget és csak az esetben, ha ezt az illető *saját hibáján kívül* nem tudja fölvenni.

154. Milyen kötelességük van a szülőknek újszülött gyermekükkel szemben?

Hogy siessenek őt katholikus módon megkereszteltetni.

A szülők illetve hozzátartozók súlyos és szent kötelessége az újszülött mielőbbi megkereszteltetése, mert a kisdedek élete roppant ingadozó.
Megesik, hogy a csecsemő már születésekor oly gyenge, hogy nincs idő a templomba vinni vagy papot hivatni. Ilyenkor a gyermeket bárki (pl. a bába) megkeresztelheti, sőt köteles is megkeresztelni. (Módját l. 149. kérdésben.) A kisdedre t. i. roppant és örökkétartó veszteség volna, ha keresztség nélkül halna meg. (V. ö. 72. kérdéssel.) Az Úr u. i. az örök élet boldogságának biztosítására rendelte a keresztséget.
A keresztelést idején jelentsük be a plébánián és vigyük magunkkal az anyakönyvvezetéshez szükséges adatokat (szülők házassági levele!).
Keresztszülőknek csak jóravaló, hithű *katholikust* kérjünk fel (elég egy is!), mert a keresztszülő mintegy jótáll és kezeskedik a megkereszteltnek katholikus neveléséről és vele lelki rokonságba lép.
A keresztszülő a keresztelendőt a keresztség alkalmával személyesen vagy meghatalmazottja által érinti vagy tartja és a pap kérdéseire a csecsemő helyett értelmesen válaszol. (A válaszok szövege felől előzetesen a plébánián tudakozódhatik, nehogy a szertartás alkalmával zavarba jöjjön!)
Gyermekeinknek *keresztény* (szent), n pedig holmi cifra és különckődésre vall

pogány nevet adjunk. Hiszen azért adat az Egyház a gyermeknek keresztnevet, hogy legyen példaképe és égi pártfogója. Lehet valakinek több keresztneve is.

A bűnbánat szentsége.

(Az irgalom szentsége s a lelki tisztulás nagyhatalma.)

155. Mikor rendelte Krisztus Urunk a bűnbánat szentségét?

Föltámadása napján, mikor az apostolokra lehelt és így szólt: «Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva».

A bűnbánat szentsége tehát a föltámadt Jézus első ajándéka.

Jézus a fönti szavakkal kétféle hatalmat adott apostolainak és utódaiknak, t. i. a megbocsátásnak és a meg nem bocsátásnak (megtartásnak) hatalmát, szóval *bírói* hatalommal látta el őket.

Ezt a megdöbbentően fontos hatalmat az apostolok nem gyakorolhatták kényökkedvök szerint vagy ötletszerűen.

Az apostoloknak — a bírákhoz hasonlóan — *kutatniok és mérlegelniök* kellett, vajjon a bűnös *megérdemli-e a bűnök bocsánatát* vagy sem. Ezt pedig csak vallomás alapján tudhatták meg, vagyis, ha a bűnös elmondta, hogy *a)* miféle bűnei vannak; *b)* bánja-e azokat és

meg akar-e javulni. Hiszen a bírói ténykedés lehetetlen a kérdéses ügynek *lelkiismeretes* ismerete nélkül. S minthogy a bűnös egyúttal vádló és tanu is, ő maga köteles lelkiismeretesen föltárni bűneit. Ellenkező esetben a papnak azt kellene mondania: «Föloldozlak, de nem tudom mi alól».

Mikor tehát Jézus apostolainak és utódaiknak hatalmat adott a bűnök megbocsátására és megtartására, ezzel egyben kötelezte a bűnösöket az őszinte és lelkiismeretes bűnvallomásra.

156. Mily kegyelmeket szerez a bűnbánat szentsége?

Visszaadja vagy (ha megvan) nagyobbítja a megszentelő kegyelmet és segítő kegyelmet is ad.

A bűnbánat szentsége az összes halálos bűnöket letörli a lélekről, bocsánatos bűneink közül pedig azokat törli el, melyeket megbántunk és meggyóntunk. A halálos bűnök eltörlésével együtt jár az örök kárhozattól való szabadulás is.

A bűnbánat szentségében visszanyerjük korábbi jócselekedeteink *érdemét* is, a segítő kegyelem pedig a bűnök kerülésére ad erőt.

«A bűnbánat szentsége teljesen átváltoztatja az életet, a választófal Isten s ember közt ledől s isteni erők áradnak belénk. Krisztus erejében, uralmában s dicsőségében lesz részünk. Bátran megyünk előre. Megkönnyebbültünk s erősek lettünk.» (Prohászka.)

157. Hány főkelléke van a bűnbánat szentségének?

Öt: 1. a lelkiismeretvizsgálat, 2. a *bánat*, 3. az erősfogadás, 4. a gyónás, 5. az elégtétel.

Mint minden fontosabb dolgunk előtt, a bűnbánat szentségének fölvétele előtt is buzgón kérjük Isten segítségét, hogy jó és üdvös gyónást végezhessünk.

158. Hogyan vizsgáljuk meg lelkiismeretünket?

A Szentlélek segítségül hivása után arra gondolunk, hogy

a) mikor és hogyan gyóntunk utoljára;

b) milyen bűnöket követtünk el.

A Szentlélektől azért kérünk segítséget, hogy juttassa eszünkbe bűneinket és hogy azokat meg tudjuk bánni és meg merjük vallani.

A Szentlélek segitsége nélkül nem ismerhetjük meg bűnös voltunkat, amint a szobánkban milliószámra lebegő porszemeket is csak a napsugár behatolása esetén vehetjük észre.

Lelkiismeretvizsgálatkor ajánlatos bizonyos sorrendet követnünk.

Igy először is arra gondolunk, hogy mikor és hogyan végeztük utolsó gyónásunkat. Érvényes volt-e? (Ha nem volt bánatunk vagy javulási szándékunk, vagy ha súlyos bűnt készakarva elhallgattunk, a gyónás érvénytelen volt. Ez esetben a lelkiismeretvizsgálatot ki kell terjeszteni az utolsó érvényes

gyónásig. Arra is gondoljunk, hogy az utolsó gyónás alkalmával nem felejtettünk-e ki súlyos bűnt és hogy a föladott elégtételt elvégeztük-e.)

Azután végig mehetünk Isten 10 és az Egyház 5 parancsolatán, valamint a főbűnökön is. Nagyon ajánlatos az ú. n. «lelki tükröt» is felhasználni, vagyis a lelkiismereti kérdéseknek rendszeres, kész sorozatát. (Lásd az imakönyvekben.)

Továbbá gondolkodjunk azon, hogy *állapotbeli kötelességeinket* teljesítettük-e. (Pl. tanulónál a tanulás, katonánál az engedelmesség, pénztárosnál a hű pénzkezelés stb.)

Nagyon fontos, hogy ne csak bűneinknek fölszinén maradjunk, hanem jellemünk mélyére szállva, *bűneinknek forrásait és inditó okait* is kifürkésszük. Például a lustaságnak talán a sok regényolvasás, piszkos gondolatainknak a gyakori mozilátogatás az oka. A szentmisét nem egy léha kirándulás miatt mulasztottuk-e el? Hazugságainknak oka nem kevélységünk-e? stb.

Végre kutassuk a *főhibánkat*, amely miatt legjobban vádol lelkiismeretünk és amely ellen a jövőben a legnagyobb küzdelmet kell kifejtenünk.

Eszünkbe jutott bűneinket aztán jól tartsuk emlékezetünkben (esetleg föl is irhatjuk), mert hiszen ezeket meg is kell gyónnunk.

A gyónás előtti lelkiismeretvizsgálatot nagyon megkönnyiti, ha megszokjuk a mindennapos (esti) rövid lelkiismeretvizsgálatot.

159. Mit kell magunknak a halálos bűnökről különösen megjegyeznünk?

Hogy *hányszor* követtük el azokat.

Máskép itéli meg a lelkiatya azt, aki például naponkint többször káromkodott, mint aki egész esztendőben csak egyszer követte el ezt a bűnt. (V. ö. 173. kérdés jegyzetét.) (Mehetünk-e rögtön a gyóntatószékbe, ha lelkiismeretünket megvizsgáltuk? Semmi esetre! Előbb még kell tennünk valamit, ami a bűnbánat szentségének legfontosabb kelléke!)

160. Melyik a bűnbánat szentségének legfontosabb kelléke?

A bánat, mert bánat nélkül nincs bocsánat.

Előfordulhatnak oly körülmények, melyek miatt a bűnbánat szentségének valamely más része elmaradhat. Például súlyos betegek néha nem képesek lelkiismeretvizsgálatra. Halálraitélteknél az erősfogadás szinte fölösleges. Lehet rá eset, hogy valaki nem tud meggyónni (néma, szélütött) vagy az elégtételre is képtelen. Ez esetekben a bűnös bocsánatot nyerhet, ha megvan a kellő bánata. De igazi bánat nélkül soha, semmiféle körülmények között sem nyerhetünk bocsánatot, mert Isten csak a *megtérő* bűnösnek bocsát meg: «Mondom nektek, ha bűnbánatot nem tartotok, mindnyájan elvesztek». (Luk. 13, 5.) A bánatot legjobb mindjárt a lelkiismeret-

vizsgálattal kapcsolatban vagy utána fölindítani, de minden esetre még a föloldozás előtt, mert bánat nélkül a föloldozás érvénytelen.

161. Milyen bűneinket kell okvetlenül megbánnunk?

Halálos bűneinket.

De nagyon jó, ha bocsánatos bűneinket is megbánjuk. Akinek halálos bűne nincs, annak okvetlenül legalább *egy* bocsánatos bűnt meg kell bánni, mert «bánat nélkül nincs bocsánat», tehát bánat nélkül a papi föloldozás is hatástalan.

162. Hányféle bánat van?

Háromféle, ú. m. tökéletes, kevésbbé tökéletes és természetes. (Legjobb a tökéletes, jó a kevésbbé tökéletes és semmit sem ér a pusztán természetes bánat.)

A bánat értéke és hatása a megbánás indító okától függ. Minél szentebb és önzetlenebb a megbánás indító oka, annál jobb és hatásosabb a bánat.

163. Mikor tökéletes a bánat?

Ha bűneimet Isten iránt való szeretetből bánom.

Ezt a bánatot azért nevezzük tökéletes bánatnak, mert nincs szentebb és önzetlenebb indító ok, mint Isten szeretete. (L. 169. kérdést.)

164. Mikor kevésbbé tökéletes a bánat?

Ha bűneimet Istentől való félelemből bánom.

Általában kevésbbé tökéletes a bánatom, ha az nem ugyan Isten iránti szeretetből, de mégis *a hitből* fakad és így *szent* (természetfölötti) okból bánom bűneimet (mely ok tehát valamikép mégis Istenre irányul). Kevésbbé tökéletes például a bánatom, ha azért bánom bűneimet, mert miattuk nem üdvözülhetek, vagy mert az örök büntetés vár reám, vagy mert bűneim következtében nem járhatok tiszta, kedves lélekkel Isten színe előtt. «Kevésbbé» tökéletesnek azért nevezzük ezt a bánatot, mert indító oka nem az Isten iránti szeretet, hanem a magunk iránti szeretet, vagyis az önszeretet. A bűnbánat szentségében *elegendő* a kevésbbé tökéletes bánat! «A kevésbbé tökéletes bánatot a bűnbánat *szentsége* a tökéletes bánat színvonalára emeli.» (Schütz, Dogm.)

165. Mikor természetes a bánat?

Ha földies indító okból bánom bűneimet.

Egyszerűbb szavakkal: Ha bánom ugyan bűneimet, de nem szent okból bánom. Pl., ha egy tolvaj csak azért bánná meg bűnét, mert miatta a rendőrség kezére került; vagy egy növendék, mert kitették az iskolából. Az ilyen bánatnak azért nincs értéke, mert «természetes» (innen az effajta bánat neve!), hogy ilyen kellemetlen hatású *földies okból* a legmegrögzöttebb bűnös is bánja vagy

bánhatja bűnét a nélkül, hogy a megtérés jeleit mutatná.

166. Elégséges-e a bűnbánat szentségében a természetes bánat?

Nem, mert a bűnbánat szentségében csak a tökéletes vagy kevésbbé tökéletes bánat mellett bocsát meg az Isten.

167. Minő különös ereje van a tökéletes bánatnak?

Hogy (már a gyónás előtt) *azonnal* eltörli a bűnöket.

«Mikor ott keresni fogod a te Uradat, Istenedet, megtalálod őt, ha teljes szívedből keresed és lelkednek teljes keserűségével.» (5 Móz. 4, 29.)

Miként az ószövetségben a zsidók, úgy a másvallásuak (pl. pogányok) a tökéletes bánat által ma is elnyerhetik bűneik bocsánatát, ha *jóhiszeműen* élnek az Egyházon kívül. (V. ö. 107. és 153. kérdések jegyzeteit.)

Mi azonban ismerjük Krisztus parancsát a papi föloldozást illetőleg, azért bánatunknak magában kell foglalnia a gyónás szándékát is (bár azt nem kell külön felujitani).

Igaz, hogy a tökéletes bánat azonnal, tehát már a gyónás előtt eltörli még súlyos bűneinket is, ezeket (amennyiben lehetséges!) mégis meg kell gyónnunk, mert *a)* ez Isten akarata és az Egyház parancsa; *b)* mert bizonyosan nem tudhatjuk, hogy tökéletes volt-e a bánatunk; *c)* mert gyónás nélkül

elesnénk sok üdvös tanácstól, útbaigazítástól, lelki vezetéstől és végre a bűnbánat szentségének ama kegyelmétől, mely megóv a bűnbe való visszaeséstől.

168. Életveszedelemben, ha meg nem gyónhatunk, milyen bánatot indítsunk fel magunkban?

A tökéletes bánatot, mert ez gyónás nélkül is eltörli a bűnöket.

Halálos veszedelemben, pl. ha égő házban rekedünk, süllyedő hajón vagyunk, rablók kezére jutunk: legfőbb gondunk legyen lelkünk megmentése. Ezért mindenekelőtt a tökéletes bánatot indítsuk fel magunkban. Imádkozzunk sokszor a jó halál kegyelméért és hogy halálveszedelem esetén sikerüljön tökéletes bánatot keltenünk. (L. 119. kérdést és jegyzetét.)

169. Mily szavakkal indíthatjuk fel magunkban a tökéletes bánatot?

«Teljes szívemből bánom minden bűnömet, mert azokkal Téged, végtelenül jó és szeretetreméltó Istenemet megbántottalak. (Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre vezető alkalmakat elkerülöm.»)

Valamivel hosszabb, de lélektani szempontból hatásosabb és könnyebben bánatra hangoló a következő szöveg:

«Istenem, a mennyországot elvesztettem: irgalmazz nekem!
Istenem, a poklot megérdemlettem: irgalmazz nekem!
Istenem, Téged, legjobb atyámat bántottalak meg: irgalmazz nekem!
Jézusom, értem haltál meg a kereszten: irgalmazz nekem!» *(Stieglitz.)*

De persze nem szükséges ezekhez vagy hasonló szavakhoz ragaszkodnunk. Az igazi bánat nem szavakból, nem bizonyos szöveg puszta elmondásából áll. Ne is a puszta érzelemre fektessük a súlyt, hanem az akaratnak döntő elhatározására, hogy a bűnnel végkép és fönntartás nélkül szakitani és Istenhez fordulni akarunk. Lehet valakinek mélységes bánata, noha azt nem is érzi úgy, mint ahogyan érezni szokott érzéki dolgoknál. Jó, ha érezzük (néha sirásban vagy zokogásban is megnyilvánul), de ez nem tartozik a bánat lényegéhez.

Az igazi bánatnak legbiztosabb jele: az erősfogadás, a javulás komoly szándéka!

170. Mit kell erősen megfogadnunk?

Hogy *a)* halálos bűnt többé nem követünk el, *b)* a bűnalkalmakat elkerüljük, *c)* az okozott kárt jóvátesszük.

A bánat a helytelen *multnak* megbánása, az erősfogadás a helyes *jövőnek* komoly elhatározása. A kettő szorosan összetartozik, mert őszinte bánat erősfogadás nélkül lélektani lehetetlenség.

Az erősfogadással természetesen akarnunk

kell azt a fáradságot, erőlködést, *önmegtagadást* és néha bizony hősies *küzdelmet* is, mellyel — Isten kegyelmében bízva — a javulás jár.

Ha a bűnt el akarjuk kerülni, kerülnünk kell a (közeli) bűnalkalmakat is. Bűnalkalom lehet reám nézve akár személy (bűnös ismeretség), akár hely (kocsma, mozi), akár játék (kártya), szóval minden, ami tapasztalásom szerint könnyen bűnbe sodor, ha el nem kerülöm.

Ha egyetlen halálos bűnömet vagy az arra vezető közeli alkalmat nem akarnám elhagyni, az okozott kárt nem akarnám jóvátenni, vagy az ellopott jószágot vonakodnám visszaadni; érvénytelenül és hiába gyónnám, mert ez azt mutatná, hogy nincs elegendő bánatom és erős fogadásom, már pedig «bánat nélkül nincs bocsánat!»

Ha a kár jóvátétele vagy a lopott holmi visszatérítése nehézségekbe ütközné k (pl. a lopott jószágot elvesztettük), kérjük ki a gyóntatóatya tanácsát.

171. Kik gyóntathatnak?

A püspökök és az általuk fölhatalmazott papok.

Krisztus az apostoloknak adta a bűnbocsátás hatalmát. Ámde a hívek nemcsak az apostolok idejében szorultak a bűnbánat kegyelmére. Azért az apostolok e hatalmat átruházták utódaikra. Papszenteléskor a püspök ugyanazokkal a szavakkal adja át a bűnbocsátó hatalmat, mint egykor Jézus az apostoloknak.

«Vannak Isten *akaratának* földi helytartói: ezek az elöljárók. Vannak Isten *igazságosságának* helytartói: ezek a birák és vannak Isten *irgalmának* helytartói: ezek a gyóntató papok.»

Minden fölszentelt pap már a fölszenteléssel megkapja a gyóntatási *képességet*, de azért nem minden pap gyóntathat, hanem csak az, akit a püspök bizonyos területre és időre a gyóntatással megbíz («gyóntatási joghatóság vagy jurisdictió»). Az okleveles tanár vagy biró is megkapta oklevelével a tanári, illetve birói *képesitést*, de tanárkodni, illetve biráskodni csak ott van *joga*, ahová őt illetékes felsőbb hatósága kinevezte.

A világi papok rendesen saját egyházmegyéjük területére kapják meg a gyóntatási jogot, a tábori lelkészek az illető ország valamennyi katonai személyére s i. t.

A pápa és a püspökök néhány igen nagy bűnnek (gyilkosság, hittagadás stb.) föloldozását fönntartják maguknak. Ilyen esetben a közönséges pap, mint lelki atya, a gyónót vagy ahhoz utasitja, ki az illető bűn föloldozására jogositott, vagy újabb gyónásra tűz ki határidőt és közben (a legnagyobb titoktartás mellett és a személy megnevezése nélkül) kieszközli magának a föloldozási hatalmat. Halálveszedelemben azonban minden pap minden bűn alól föloldozhat.

A föloldozás érvényessége teljesen független a pap életszentségétől vagy lelki állapotától, mint a bűnös biró itélete is épen olyan érvényes, mint a legtisztább lelkű biróé. Ha azonban van mód válogatni a gyóntatók kö-

zül, ahhoz menjünk, akihez a legnagyobb bizalommal vagyunk.

172. Hogyan kezdjük a gyónást?

E szavakkal: «Utoljára..... gyóntam.»

A gyónás vagy bűnvallomás a bűnbánat szentségének egyik kelléke. A köznép azonban a gyónás szót általában a bűnbánat szentségére, tehát ennek mind az öt kellékére érti. Mi megmaradunk a gyónás szónak eredeti, szűkebb jelentése mellett.

A fönti kérdésre adott válaszban a pontokkal jelzett helyen utolsó gyónásunk idejét említjük. Pl. «Utoljára tavaly húsvétkor gyóntam.»

A gyónás rendesen az ú. n. gyóntatószékben történik, de minden más tisztes helyen is történhetik (pl. súlyos betegek ágyukban, a háborúban megsebesültek a kötözőhelyen s i. t.).

173. Milyen bűneinket kell okvetlenül meggyónnunk?

Halálos bűneinket, azok számával együtt.

Aki készakarva csak egy halálos bűnét is elhallgatja, minden bűnében megmarad és szentségtörést követ el. Akinek több halálos sérülése van, pl. fej-, tüdő- és haslövése, de az egyiket az orvos előtt elhallgatja vagy eltitkolja, belepusztul.

Ha nem tudjuk bűneinknek pontos számát, átlagos számot mondjunk, pl. «havonként vagy hetenként körülbelül ennyiszer».

Bocsánatos bűneink megvallása nem köte-

lező ugyan, de nagyon tanácsos, mert néha elég nehéz különbséget tennünk a halálos és bocsánatos bűnök között.

Ha azonban nem volna halálos bűnünk, akkor legalább egy bocsánatos bűnünket kell megbánnunk és meggyónnunk, mert a nélkül a lelkiatya nem adhat föloldozást (V. ö. 161. kérdés jegyz.). Aki pedig bizonyos időben egyáltalán nem érez magában bűnt, de mégis gyónni akar, az legalább valamely régebbi bűnét bánja és gyónja meg, ha már azelőtt meggyónta is.

Azokat az esetleges körülményeket is meg kell gyónnunk, melyek valamely bocsánatos bűnt halálossá tesznek (pl. ha kisebb értékű dolgot ismételten eltulajdonítok) vagy a bűnfajtát megváltoztatják (Codex Jur. Can. c. 901.). Pl. ha valakinek tulajdonát erőszakkal veszem el, az már nem lopás, hanem rablás; szülők bántalmazása nemcsak az V., hanem a IV. parancs ellen is bűn. A házasokkal elkövetett paráznaság egyúttal házasságtörés, vérrokonnal: vérfertőzés s i. t.

A gyónás teljessége alól csak fizikai vagy erkölcsi lehetetlenség ment fel, mert lehetetlenségre senki sem kötelezhető (pl. nagy betegség, némaság, ha csak olyan pap van jelen, ki a gyónónak nyelvét nem érti, ha háborúban vagy hajótöréskor nincs idő a gyónásra stb.). Ilyenkor elégséges oly általános gyónás, aminőt a bűnbánó épen végezni tud, végső esetben elég egyetlen mozdulat vagy szó («vétkeztem»). De amint az akadály elmúlott, teljes gyónást kell végeznie.

174. Hogyan kell bűneinket meggyónnunk?

Őszintén és érthetően.

A szent gyónásban félelem és szépítgetés nélkül a legnagyobb őszinteséggel valljuk meg bűneinket (de csak ezeket! Öndicséretek, beszélgetések kerülendők!)

A lelkiatya előtt nincs okunk szégyenkezni. A gyóntatónak a gyónásban hallott bűnöket soha, semmiféle körülmények között sem szabad senkinek sem elárulnia és inkább életét kell feláldoznia, mintsem a *gyónási titkot* elárulja (pl. Nepomuki szent János esete). A papnak e szigorú kötelességét a *gyónás pecsétjének* nevezzük.

Ha a bűnt nem restelted elkövetni, ne resteld azt a megvallással jóvátenni! A pap csak tisztelettel és megilletődéssel néz arra a gyónóra, aki súlyos bűnt vall meg, mert azt gondolja: «Ez becsületes lélek. Van ereje és keresztény bátorsága bűnének hősies megvallására».

Jobb ma egy papnak bűneidet megvallani és Isten kegyelmébe jutni, mint azokat elhallgatva, folytonos nyugtalanságban élni, rettegve meghalni és a világítéletnél megszégyenülni.

Lehetőleg ne csak a bűnt valljuk meg, hanem hívjuk fel lelkiatyánk figyelmét alaphibánkra, szokásos hajlandóságainkra, a legfőbb bűnforrásra, bűneink indító okára és az állandóan visszatérő bűnökre. Sőt néhány szent tanító ajánlja, hogy főhibánk megemlítésével kezdjük és egy kis beszámolóval vé-

gezzük a vallomást (pl. utolsó gyónásom óta javultam; ebben vagy abban rosszabb lettem s i. t.).

Ha a gyóntató kérdéseket intéz hozzánk, azokra csűrés-csavarás és álfelháborodás nélkül, alázattal és őszintén feleljünk. A gyóntató nem kiváncsiságból, hanem kötelességből és súlyos felelősségének tudatában kérdez.

A lelkiatya tanácsait, tanítását és útbaigazításait alázatos lélekkel fogadjuk és azokat buzgón kövessük!

175. Bűneink megvallása után mit közlünk még lelkiatyánkkal?

Komoly megtérési szándékunkat e szavakkal: «Teljes szivemből bánom minden bűnömet, mert azokkal a végtelenül jó és szeretetreméltó Istent megbántottam. Erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre vezető alkalmakat elkerülöm.»

A föloldozás kiérdemlése végett nem elég bűneinket csak megvallanunk (Judás is megvallotta bűnét!), hanem a lelkiatyát biztosítanunk kell arról, hogy bűneinket töredelmesen meg is bántuk és komolyan meg akarunk javulni. A pap csakis ebben az esetben oldozhat fel minket.

176. Mit tesz a lelkiatya a gyónás végén?

Elégtételt ad fel, azután föloldoz minket.

Úgy illik, hogy az elkövetett megbántást némikép jóvá is tegyük és szenvedjünk is valamit bűneinkért, mikor az Isten fia annyit szenvedett érettünk. Ezért ró a lelkiatya a gyónóra némi elégtételt. Az ember természeténél fogva kívánja a bűnhődést és keresi az engesztelést. Ezt az ösztönszerű igényünket elégíti ki az Egyház az elégtétel kiszabásával. (Az egészséges léleknek emez ösztönére vall az önmagukat feljelentő bűnösök nagy száma is!)

Elégtételül a gyóntató imádságot, böjtöt, önmegtagadást, templomlátogatást vagy más jó cselekedetet ró ránk.

Ha a gyóntató oly elégtételt ad fel, melyet nem tudunk elvégezni, alázattal más elégtételt kérünk (pl. távoli templomot kellene meglátogatnunk, holott fájós lábunk van).

A szentségi elégtételt hazánkban penitenciának is szokták nevezni.

Föloldozás előtt ne távozzunk a gyóntatószékből! A föloldozást könnyen megfigyelhetjük, amennyiben a pap föloldozáskor keresztet vet a gyónó felé és e szavakat mondja: «Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen». Magyarul ezt jelenti: «Én téged föloldozlak bűneidtől az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében. Amen».

177. Mit kell tennünk gyónás után?

a) Hálát kell adnunk Istennek.

b) El kell végeznünk a feladott elégtételt.

A régi időben minden bűnre igen szigorú,

nyilvános bűnökre (botrányokra) sokszor nyilvánosan végzendő elégtételt róttak ki (pl. aki szüleit gyalázta, annak három évig kellett vezekelnie, aki istentisztelet alatt fecsegett, 10 napon át kenyéren és vizen böjtölt s. i. t.). Ezért illő, hogy ma se érjük be a gyóntató kiszabta csekély elégtétellel, hanem ha lehet, önként is vállaljunk valamit magunkra (pl. mondjunk le legkedvesebb falatunkról, vegyünk és olvassunk vallásos tárgyú könyvet, adjunk a szegényeknek valamit s. i. t.).

Legjobb az elégtételt minél előbb elvégeznünk, mert másképp könnyen megfeledkezhetünk róla.

Ha a feladott elégtételt szándékosan nem végezzük el, vétkezünk, de gyónásunk azért érvényes. Ha azonban már a föloldozás előtt sem volt meg a szándékunk az elégtétel elvégzésére, gyónásunk (épen a kellő bánat és erősfogadás hiánya miatt) érvénytelen.

Természetes, hogy a gyónó nem köteles az elégtételt elvégezni, ha időközben képtelen lesz annak elvégzésére, pl. ha elégtételül kapta, hogy egy búcsújáró helyet keressen fel, de közben súlyos betegségbe esik, melyből nem lábol ki.

A lelkiatya kijelölte és magunk önkéntesen megtoldotta elégtétel után következik a legszebb elégtétel: a javulás!

178. Mit kell tennünk, ha a szentgyónásban saját hibánkon kívül kifelejtettünk egy halálos bűnt?

Azt a következő szentgyónásban kell

megmondanunk. (A gyónás természetesen érvényes volt!)

Ha a gyóntatószék elhagyása után jutna eszünkbe, hogy egy halálos bűnt kifelejtettünk, *nem szükséges* visszatérni a gyóntatószékbe vagy az áldozás előtt újra meggyónni. Gyónásunk érvényes volt és így nyugodtan áldozhatunk is. Csak ha amúgyis újra gyónni megyünk, kell a kifelejtett halálos bűnt, vagy a kifelejtett bűn súlyosbító számát, körülményét stb. megemlítenünk.

179. Mit kell annak tenni, aki a szentgyónásban készakarva hagyott ki halálos bűnt?

Annak érvénytelen lévén az egész gyónása, köteles azt megismételni és az eltitkolás bűnét is megvallani.

Ha valaki szándékosan elhallgat akárcsak egyetlen halálos bűnt is, annak a többi bűnét sem bocsátja meg az Isten, sőt az illető súlyos szentségtörést követ el és így természetesen a szentáldozáshoz sem járulhat. Több érvénytelen gyónás után a gyónások megismétlése attól a gyónástól kezdve kötelező, melyben először titkoltunk el halálos bűnt, vagy amely más okból volt érvénytelen. (Kabátunk hibás begombolása esetén is ott kell kezdeni az újra-gombolást, ahol a hiba történt.)

180. Hogyan nevezzük azt a szent gyónást, melyben több gyónásunkat megismételjük?

Egyetemes gyónásnak.

Az egész életünkről szóló gyónást *életgyónásnak* is nevezzük.

181. Kinek kell egyetemes gyónást végezni?

Aki egyszer vagy többször érvénytelenül gyónt.

182. Mikor tanácsos egyetemes gyónást végezni?

a) Amikor a halálra készülünk.

b) Néha-néha.

Időről-időre, pl. öt évenkint igen tanácsos összevont, egyetemes gyónást végeznünk. Épígy bizonyos fontosabb életmozzanatok előtt (első szentáldozás, házasságkötés, új pálya megkezdése előtt s. i. t.).

183. Hányszor gyónjunk?

Évenkint legalább egyszer és halálveszedelemben okvetlenül kell gyónnunk, de tanácsos minél gyakrabban gyónni.

Mivel a hivők buzgósága mindinkább megfogyatkozott, a IV. lateráni zsinat elrendelte, hogy minden keresztény hívő, amint eszét használni tudja, *évenkint legalább egyszer* meggyónjék. Ezt a parancsot a tridenti zsinat és az új egyházi törvénykönyv (859. c.) megismételte.

A gyónás nemcsak a bűntől tisztít meg minket, hanem egyúttal a tökéletesedésnek pompás eszköze és a gyóntató bölcs vezetése

mellett a léleknek leghathatósabb nevelőintézete.

Lásd a Függelékben «A gyónás emberi szempontból» c. fejezete a 367. oldalon.

Az Oltáriszentség.

(A szeretet szentsége.)

A) Történeti háttér.

(Máté 14. fej. és Ján. 6, 5—70.)

Az Úr Jézus egy napon Kafarnaum városából a pusztába vonult. Nagy tömeg vonult utána, mert látták a jeleket, melyeket cselekedett». (Ján. 6, 2.)

Jézus tanított a pusztában.

Beesteledvén, az emberek nagyon megéheztek. Mivel a pusztában nem volt vendéglő, pék vagy szatócs, az apostolok Jézushoz fordultak, mondván: «Bocsásd el a sereget, hogy a falukba menvén, maguknak eleséget vegyenek». (Máté 14, 15.)

Jézus azonban mondá nekik: «Nem szükség elmenniök, adjatok ti nekik enni».

Erre András apostol azt mondta az Úrnak: «Van itt egy gyermek, kinek öt árpakenyere van és két hala, de mi ez ennyi (éhes ember) között?»

Temérdeken voltak. Csak férfi volt ötezer, hát még asszony és gyermek!

Jézus az öt kenyeret és a két halat maga elé rakta és megáldotta. Azután tanítványainak adta, majd megparancsolta nekik, hogy adják tovább a népnek.

Csodák csodájára az öt kenyérből és a két halból nemcsak mindegyiknek jutott, hanem mindnyájan jól is laktak, sőt még 12 kosár maradékot is összeszedtek. (A csodás kenyér értékelése!)

Már most álljunk meg egy kissé! Miért is akarta Jézus e feltűnő csodát művelni?

Minden bizonnyal nemcsak azért, hogy a nép jóllakjék. Hisz ezt a célját más útonmódon, csoda nélkül is elérhette volna. (Pl. a népet már jó előre figyelmeztethette volna, hogy hozzon magával élelmiszert, vagy tanítványait még idején beküldhette volna a szomszéd faluba s. i. t.)

Jézus azonban azért sokasította meg a kenyeret, hogy *higgyenek neki, ha majd másnap Kafarnaumban egy hasonlóan csodás eledelt* (az Oltáriszentséget) *fog nekik igérni*; szóval elő akarta késziteni tanítványait és a népet a másnapi csodás nagy igéretre, az Oltáriszentség megigérésére.

A nép a miatt való örömében és lelkesedésében, hogy ingyen és csodás módon jutott eledelhez, Jézust királlyá akarta kikiáltani. Ámde az Úr, aki a királyok örök királya, nem szorul földi, árnyék-királyságra. Ezért eltünt előlük.

Amint este lett, az apostolok visszahajóztak Kafarnaumba. A genezáreti tó viharos volt. Amint már közel, mintegy órányira voltak a parttól, észrevették, hogy valaki a tenger vizén jár s feléjük közeledik. Kisértetnek vélték s nagyon megijedtek. Csak mire közelükbe jutott, ismerték fel benne az Úr Jézust,

aki sietett megnyugtatni őket: «Én vagyok, ne féljetek!»

Pétert ekkor elfogta a szeretet heve és kérte az Urat: «Parancsold, hogy hozzád menjek a vizen.» O pedig mondá: «Jöjj.»

Péter kiszállt a hajóból és szintén a vizen járt. De aztán látva az erős szelet, megijedt és azt kiáltotta: «Uram, ments meg engem!» Jézus azonnal kinyujtotta karját, kezén fogta és mondá neki: «Kicsinyhitű! *Miért kételkedtél!*» És midőn bementek a hajócskába, megszünt a szél.

Miért járt Jézus a viharos tó szinén? Talán ijeszteni akarta az apostolokat? Ez hozzá méltatlan dolog lett volna.

Az Úr meg akarta győzni apostolait, hogy ő — ha akarja — *csodálatos módon is meg tud jelenni közöttük*, tehát higgyenek neki és *ne kételkedjenek*, ha majd néhány óra mulva az Oltáriszentséget igéri meg s hasonlóan *csodás megjelenéséről fog szólni*. Tehát ez a csoda is előkészítés volt az utána következő nagy igéretre.

(Míg Péter erősen bízott az Úrban, tudott a vizen járni; amint kételkedett, kezdett merülni. A hiten kívül még a teljes bizalom is szükséges, bizalom Istenben, az Úr Jézusban! Ezért a krisztusi szemrehányás: «kicsinyhitű, miért kételkedtél!»)

Két nagy csodát művelt tehát az Úr, hogy előkészítse apostolait és a népet az Oltáriszentségről szóló nagy prédikációjára.

*

A kenyérszaporitást követő napon a nép

felkutatta Jézust, Kafarnaumban találta s ismét köréje gyülekezett.

Ámde az Úr ezúttal nem dicsérte a sereget, hanem szinte feddően mondotta nekik: «Kerestetek engem, nem azért, mivel a jeleket láttátok, hanem mivel ettetek a kenyérből és jóllaktatok.» (Ján. 6, 26.) Azaz, mert azt reméltek, hogy ma ismét s talán még pompásabb ételhez juthattok — ingyen.

És itt kezdett bele az Úr nagy igéretébe:

«Munkálkodjatok oly eledelért, mely megmarad az örök életre és melyet az ember Fia ad nektek.» (Első igéret, Krisztus új irányt mutat vele!)

Mondák azért neki: «Uram, mindenkor ezt a kenyeret add nekünk!» Krisztus erre *még egymásután háromszor* (Ján. 6, 35—47; 6, 48—49; 6, 50.) igyekszik megértetni velük, hogy most nem földi megélhetést igér nekik, hanem lelki táplálékot akar nyujtani és ez a lelki táplálék ő maga, azért jött.

A zsidók kételkedni és zúgolódni kezdenek. Krisztus Urunk pedig ennek ellenére azt, amit előzően már négyszer említett, *még hatszor egymásután* megismétli e szavakkal:

«Én vagyok az élő kenyér, *ki* (nem «mely!») mennyből szállottam alá.» (Ján. 6, 51. Ötödször erősiti!)

«Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él és a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.» (52. v. Hatodszor erősiti!)

Vetekedének azért a zsidók egymás között, mondván: miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledelül? (53. v.)

Mondá tehát nekik Jézus:

«Bizony, bizony mondom nektek: ha nem eszitek az ember Fiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (54. v. Hetedszer erősíti.)

«Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, örök élete vagyon és én föltámasztom őt az utolsó napon.» (55. v. Nyolcadszor erősíti!)

«Mert az én testem bizonnyal étel és az én vérem bizonnyal ital.» (56. v. Kilencedszer erősíti!)

«Aki eszi az én testemet és issza az én véremet, énbennem lakik és én őbenne.» (57. v. Tizedszer erősíti!)

És az 58. és 59. versben az Úr Jézus még kétszer megismétli igéretét, hogy saját testét és vérét adja eledelül.

Krisztus Urunknak, az Isten fiának szájából *egy* igazságnak egymásután *tizenkétszeres* hirdetése szinte esküszerű hangoztatása és ünnepélyes megismétlése páratlanul áll Jézus életében és anitásában.

De meg is volt rá az oka. Sok előképpel (pl. manna, húsvéti bárány vére stb.) és két csodával készítette elő tanítványait és a népet a nagy kijelentésre, ez mégis «kemény beszéd,» vagyis megemészthetetlen igazság volt számukra. Nem tudták megérteni, hogy «miképen adhatja ez nekünk az ő testét eledelül».

«Kemény beszéd ez, ki hallgathatja», mondották és elhagyták.

Jézus előre látta hitetlenségüket és kételkedésüket (Ján. 6, 36.) látta azt is, hogy

távozóban vannak; mégsem változtatja meg szavait, hanem szilárd marad és kijelentéseinek szószerinti értelmezésétől nem tágít.

Sőt midőn észreveszi, hogy az apostolok is megdöbbentek a nagy igérettől és mármár meghátrálnak, nyugodtan veszi azt tudomásul és kérdezi tőlük: «Ti is el akartok-e menni?» (68. v.) Erre Szt. Péter fölindultan felel: «Uram, kihez menjünk? Az örök élet igéi nálad vannak. És mi elhittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az Isten fia». (69—70. v.)

Mintegy azt akarta ezzel mondani: Mi sem értjük igéreted teljesülésének módját, de hiszen láttuk tegnap a pusztában, ma éjjel a vizen, hogy te csodálatos módon is meg tudsz köztünk jelenni és ételt tudsz adni, hát miért ne hinnénk, mikor saját testedet és véredet igéred eledelül.

Amit az Úr Jézus Kafarnaumban megigért, azt az utolsó vacsorán adta meg, midőn a kenyeret és a bort az ő szent testévé és vérévé változtatta át.

Ekkor ismerték fel az apostolok Jézus bölcseségét, hogy a saját testét a kenyér, vérét pedig a bor alakjában adja.

Ez volt egyúttal az első szentmise is.

Mivel a többi mise «oltárainkon» történik és mivel a Krisztus testének kenyerét is az oltáron őrizzük, ezért Krisztust a kenyér és bor alakjában *Oltáriszentségnek* nevezzük.

B) Az Oltáriszentségről általában.

184. Ki van jelen az Oltáriszentségben?

Az Úr Jézus Krisztus a kenyér és bor szinei alatt.

Minden szentséget szentnek nevezünk. Az Oltáriszentséget legszentebbnek vagy legfölségesebbnek, mert a többi szentség Jézusnak csupán *kegyelmeit* nyujtja, az Oltáriszentség pedig magát az Úr Jézust foglalja magában. Az Oltáriszentséget görög szóval *Eucharistiá*-nak is nevezik. (Pl. eucharisztikus körmenet, kongresszus stb.)

185. Mit értünk az Oltáriszentség szinein?

Azokat a külsőségeket, melyeket az Oltáriszentségen észrevehetünk, ú. m. alak, szin, íz, súly s. i. t.

Az Oltáriszentség a külső alak, szin, iz, súly stb. tekintetében *látszatra* azonos az ostyával (vékony kenyérke), pedig a valóságban végtelen különbség van köztük.

Az Oltáriszentség hittitok. Értelmünk megérteni nem tudja, de a fönt említett különbség élesebb föltüntetésére szolgáljon a következő hasonlat:

Végy egy közönséges tojást és egy másikat, mely közvetlenül kelés előtt áll. Külsejére a két tojás között semmi különbség sincs, sem alakban, sem színben, sem súlyban. És mégis mily végtelen különbség van a valóságban a kettő között. Az egyik élettelen

tárgy, a másik pedig élő, önmagától mozogni tudó lény, lüktető szívvel, látó szemmel, halló füllel, emésztő gyomorral, csodálatos ösztönnel, fajfenntartó képességgel stb.!

Végtelen méretben persze, de hasonló különbség van az ostya és az Oltáriszentség («Szentostya») között. Az ostya élettelen tárgy, az Oltáriszentség maga az élet, az élet forrása, az imádandó Úr Jézus.

186. Mikor rendelte Jézus az Oltáriszentséget?

Az utolsó vacsorán.

Az Oltáriszentség az Üdvözítő gondolatvilágának középpontjában állott. Első csodájánál is szeme előtt lebegett, a kenyérszaporítás után fennen hirdette, halála előestéjén pedig valóra váltotta. *Új szövetséget* kötött az emberiséggel és ezt az utolsó vacsorán pecsételte meg. (1. Kor. 11, 25.)

Az utolsó vacsora voltaképeni emléknapja nagycsütörtök (húsvét előtti csütörtök). Mivel azonban e nap a nagyhétbe, Jézus szenvedésének hetébe esik, amikor nem illik ünnepelni, az Egyház Üdvözítőnk végtelen ajándékának illő és méltó megünneplésére külön napot rendelt el, az *Úrnapot* (Pünkösd utáni második csütörtökön), amikor szabadon ünnepelhet és lelkünk felujjonghat Jézus jelenlétének boldogító tudatában.

Az Oltáriszentség tiszteletének egyik alakja Jézus szentséges Szívének tisztelete. A szent Szív jelképe Jézus irántunk való határtalan szeretetének; hiszen ez a Szív 33 évig lük-

tetett az emberiség javára és végre átdöfték a kereszten, hogy az Úr utolsó csepp vérét onthassa értünk. Ez a Szív dobog ma is szüntelenül oltárainkon üdvünkért. A szent Szív tiszteletének legfőbb célja a viszontszeretet fölgyullasztása és Jézus megengesztelése a számtalan hálátlanságért, nemtörődömségért és szentségtörésért, mellyel őt az Oltáriszentségben naponta megbántják.

A szent Szív tisztelete a Szentirásban és a szent hagyományban gyökeredzik. Alacoque szent Margit vett magánkinyilatkoztatásai (17. száz.) csak alkalmul szolgáltak ez ájtatosság teljes kialakulására és szervezésére. («Jézus szent Szíve társulata».)

187. Mikép rendelte Jézus az Oltáriszentséget?

Kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megszegte és e szavakkal adta tanitványainak: «Vegyétek és egyétek, *ez az én testem.* Aztán vette a kelyhet a borral, megáldotta a bort és e szavakkal adta át tanitványainak: Igyatok ebből mindnyájan, mert *ez az én vérem.* Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». (Máté 26, 26—28.; 1 Kor. 11, 24—25.)

188. Mit cselekedett Jézus e szavakkal: «Ez az én testem, ez az én vérem?»

A kenyeret és a bort az Ő szent testévé és vérévé változtatta át.

A kenyér átalakulása testté, voltakép mindennapos jelenség a szervezetünkben. A kenyér, melyet a reggelinél elfogyasztok, szervezetem révén még aznap véremmé, testemmé változik át.

Ez az átváltozás az utolsó vacsorán is megtörtént, de nem a szervezet, hanem Krisztus szava és hatalma által és nem órák alatt, hanem az egész csak pillanat műve volt.

Az Isten, aki egy akarattényével a világot létrehozta semmiből, az emberi szervezetet megalkotta, ki a kánai mennyegzőn a vizet borrá változtatta, áldásával a kenyeret megsokasította, egy-egy szavával betegeket gyógyított és halottakat támasztott fel, ugyanaz képes arra is, hogy néhány szóval átváltoztassa a kenyeret és bort a saját testévé és vérévé.

«Ha lehetséges volt Betlehem és Golgotha és husvétvasárnap, miért nem az Eucharistia?» (Prohászka.)

189. Mi végett rendelte Jézus az Oltáriszentséget?

Hogy *a)* állandóan tökéletes áldozatunk legyen; *b)* hogy a szentáldozásban lelkünket táplálja; *c)* hogy emberi mivoltában is mindig közöttünk maradjon.

C) A szentmise.

190. Milyen hatalmat adott Jézus az utolsó vacsorán apostolainak?

Hogy átváltoztassák a kenyeret és bort az Ő szent testévé és vérévé.

Jézus a kenyér és bor átváltoztatására nemcsak hatalmat, de parancsot is adott apostolainak; mindkettőt e szavakkal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!»

191. Az apostolokról kikre szállott a hatalom, hogy a kenyeret és bort átváltoztassák Krisztus szent testévé és vérévé?

A püspökökre és az áldozópapokra.

192. Mikor változtatják át a püspökök és áldozópapok a kenyeret és bort Krisztus szent testévé és vérévé?

A *szentmiseáldozatban* (vagy röviden szentmisében).

193. Kinek mutatható be áldozat?

Egyedül Istennek.

Imádás és áldozat egyedül Istent, a legfőbb lényt illeti meg. (Voltakép az áldozat is imádás, még pedig annak legkiválóbb és a külsőben is megnyilvánuló módja.) Az őskeresztények üldözése idején a katholikus hívek inkább meghaltak, mintsem a bálványoknak vagy az istenített császároknak áldoztak volna.

A szeretetnek törvénye, ösztönszerű megnyilvánulása és próbaköve, hogy adni akar annak, akit szeret, legfelsőbb fokban pedig odaadja önmagát. Igy mindenfajta áldozatban találunk valamilyen *lemondást*, *odaadást*

olyasmiről, amire szükségünk volna. Ezért hasonlatkép a köznyelv is áldozatról beszél, valahányszor szeretetből lemondunk valamiről, amire szükségünk volna. Igy, ha az anya beteg gyermeke ágyánál virraszt s lemond éjjeli nyugalmáról; a katona, ki a harctéren hazájáért lemond otthonáról, élete biztonságáról, esetleg életéről is; a vértanu, ki életét adja meggyőződéseért, s i. t. De valójában csak Istennek, legfőbb Urunknak jár ki az áldozat.

Az emberiség minden időben és mindenütt ösztönszerű érzéssel mutatott be áldozatokat, hogy az Istent legfőbb urának vallja, jótéteményeit megköszönje, kegyelmeit kérje és bűneiért megengesztelje. Még a bálványimádók is áldozatot mutattak be. Az ószövetségben a zsidók áldozat gyanánt állatokat öltek le vagy termést, kenyeret semmisitettek meg, olajat, bort öntöttek ki.

Mi több, az ószövetségi áldozatokat maga Isten rendelte el. Nem mintha rászorulna az emberi adományokra (Iz. 1, 11.), hanem azért, hogy *a)* a zsidókat a bálványimádástól visszatartsa; *b)* a Tőle való függésüket jeleztesse és átéreztesse; *c)* hogy az áldozatok *előre jelezzék és jelképezzék az Újszövetség tökéletes áldozatát.* (Aquinói szent Tamás.)

Az ószövetségi áldozatok értéke, ereje és hatása eltörpül az Újszövetség tökéletes áldozatával szemben, melynek bemutatásával azok meg is szüntek. E tekintetben Isten úgy tett az ószövetségi áldozatokkal, mint a szobrász, aki széttöri a mintát, melybe művét öntötte, mihelyt elkészült vele.

194. Melyik volt az Ujszövetség tökéletes áldozata?

Az Úr Jézus keresztáldozata.

Az ószövetségi áldozatok *helyettesitő jellegükkel is* előképei voltak a tökéletes áldozatnak.

A zsidók t. i. az áldozat bemutatása előtt az áldozat fölé tartották kezüket. Ezzel jelezték, hogy azt a saját életük helyett áldozzák fel bűneik engesztelésére. Az Úr Jézus a keresztfán az *egész emberiség helyett* áldoztatott fel. (Iz. 53, 5.)

Voltaképen Jézusnak egész élete (megtestesülése, megaláztatása, rejtett názárethi élete, félreismertetése, üldöztetése, fáradhatatlan munkája a hálátlan ember javára) szakadatlan áldozat volt. (Fil. 2, 7.) Ezt az áldozatos életet betetőzte és befejezte kereszthalálával. (Ján. 19, 30.)

Ez az áldozat a lehető legtökéletesebb volt, mert *a)* az emberi nemet Istenember képviselte; *b)* a legönzetlenebbül járt el; *c)* célja a legmagasztosabb volt (megváltás!) és kiterjedt az egész emberiségre; *d)* a legnagyobbról mondott le, miről lemondhatott (bárkinek az életénél is értékesebb életéről).

Ez volt az ószövetség által annyiszor megjövendölt áldozat, melyet tudatosan vagy öntudatlanul az egész emberiség óhajtott, hogy áthatoljon az egeken, kiengesztelje Istent, megnyissa a mennyországot, megörvendeztesse az alvilágot, lehetővé tegye a bűntől való szabadulást, kitörje a halál méregfogát, szóval megváltson minket.

195. Melyik áldozatban újítja meg az Úr Jézus a keresztáldozatot?

A szentmiseáldozatban.

A szentmise a keresztáldozathoz hasonlóan *tökéletes áldozat*, mert a szentmisében is az Úr Jézus áldozza fel magát.

A szentmisében az áldozati jelleg (lemondás, odaadás, megsemmisülés) abban áll, hogy Jézus *áldozati szándékkal* önként magára ölti a kenyér és bor igénytelen alakját s így ezzel erkölcsi értelemben mintegy megsemmisül, mintha mindene: élete, hatalma, dicsősége oda volna. Teljesen kiszolgáltatja magát az embereknek, akik ép oly korlátlanul rendelkezhetnek vele és úgy kezelhetik, mint valami élettelen tárgyat és ép úgy megszentségteleníthetik, mint a zsidók nagypénteken. Jézus, mint emberi kezekbe került szent fogoly, mindezt tűri, mintha tehetetlen volna. A világháborúban egy (századosi rangban levő) tábori lelkész felsőbb engedéllyel néhány hónapra önként beállott egyik ezredbe közlegénynek, hogy jobban megismerje a legénység testi-lelki aját-baját és így jobban segítségükre lehessen. Az ezredben nem ismerték, közlegényként kezelték, a legalantasabb munkát végeztették vele és közben sok szidalmat, gúnyt is el kellett szenvednie. Így tesz az Úr Jézus is, mikor a szentmisében irántunk való szeretetből, önként mintegy lemondva isteni fölségéről, a legegyszerűbb étel alakjában és álruhájában kiszolgáltatja magát az embereknek, sokszor a bűnös lelkek hálátlan gonoszságának is.

«A szentmisében az átváltoztatás szavai kard gyanánt hatnak: Isten bárányát látszólagos élettelenségre juttatják».

A mondottakból következik, hogy a szentmisét voltaképen az Úr Jézus mutatja be, a pap csak másodrendű bemutató, aki az áldozati cselekményt Krisztus helyetteseként végzi. Ezért az átváltoztatás szavait sem a saját, hanem Krisztus nevében és személyében mondja. («Ez az *én* testem», nem pedig «Ez Krisztus teste».)

196. Mi a különbség a keresztáldozat és a szentmiseáldozat között?

Lényegben semmi, lényegtelen különbség több van.

A két áldozat között azért nincs és nem is lehet *lényeges* különbség, mert mindkettőben *az Úr Jézus önmagát áldozza fel.*

Lényegtelen különbség van köztük. Igy pl. az áldozat módja más. Jézus a kereszten szenvedett és meghalt, a szentmisében nem szenved és nem hal meg. A keresztáldozat egyetlenegyszer történt, szentmise ellenben (nagypéntek kivételével) naponta van. A keresztfán Jézus közvetlenül mennyei Atyjának adta át magát a világ megváltására (Iz. 63, 3.), míg a szentmisében az Egyháznak adja át magát, hogy ne legyünk kénytelenek üres kézzel megjelenni Isten előtt. (*«Vegyétek ...* ez az én testem».)

Az Újszövetségnek csak *egyetlen áldozata* van. Keresztáldozatával az Úr Jézus fölül nem mulható és kiegészítésre nem szoruló

módon váltott meg minket. A szentmisét tehát az Úr *nem* azért szerezte, hogy azzal minket újonnan megváltson, vagy hogy a keresztáldozat érdemeit letézze, hanem, hogy ennek gyümölcseit alkalmazza. A keresztáldozat az örök kút, a szentmise pedig a merítő edény. Az Úr azonkívül azt akarta, hogy a szentmise az ő keresztáldozatának folyton megújuló, élő emléke, megjelenítése legyen. («Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre !») E tekintetben a keresztáldozat úgy viszonylik a szentmiseáldozathoz, mint az eredeti okirat a (közjegyzővel hitelesített) hivatalos másolathoz. Az ügyletet az eredeti okirat létesítette, de értékre és a jogok igénylése tekintetében a hitelesített másolat teljesen eredeti számba megy.

Mindebből önként következik a szentmise bemutatásának és hallgatásának kimondhatatlan értéke. A szentmise Istennek legméltóbb imádása, a legtökéletesebb hálaadás, a leghatásosabb könyörgés és a legsikeresebb kiengesztelés. Nincs is más áldozat az Egyházban (Dán. 9, 27.), sőt az Egyházon kívül is megszűnt minden áldozat.

A szentmise gyümölcseinek egy részét a misézö és a misén jelenlévők élvezik, másik részét pedig azok, akikért a pap a misét fölajánlja. Misézni lehet élőkért és holtakért. A szentmise elvégzéseért a papnak nyujtott ú. n. misepénz (stipendium) tiszteletdij s nem a mise gyümölcseinek megvásárlása.

197. Melyek a szentmise főrészei?

a) A fölajánlás ; *b)* az átváltoztatás (vagy úrfelmutatás) és *c)* az áldozás.

Ezt a három részt azért nevezzük a szentmise főrészeinek, mert az első szentmise, melyet az Úr Jézus az utolsó vacsorán bemutatott, szintén e három részből állt.

A szentmise mai szertartásait az Anyaszentegyház fűzte az említett három főrészhez. Még pedig elsősorban az apostolok vették körül a szentmisét szertartásokkal, melyeket részint Krisztus Urunktól tanultak, illetve az ő rendeletére alkalmaztak, részint saját kezdeményezésükből; hogy ily módon a szentmisét és annak jelentőségét jobban magyarázzák és kidomborítsák. Az apostolok példáját követték utódaik, a pápák és a püspökök. Nagy szent Gergely pápa (590—604.) ideje óta azonban a szertartásokban sem történt jelentősebb változás.

A misézőnek nem szabad ugyan egyetlen részt sem elhagyni önkényesen, de a szentmise lényegét ma is csak az említett három főrész alkotja.

198. Mi történik fölajánláskor?

A pap fölajánlja a kenyeret és bort felsőbb célra.

A fölajánlást latinul *offertorium*-nak nevezzük. A szentmisében a pap vékonyka kenyeret, ú. n. ostyát ajánl föl.

Az első szentmise fölajánlását a Szentírás így írja le: «Midőn pedig vacsoráltanak (e szavak azt jelentik, hogy most olyasmiről lesz szó, mi a husvéti bárány ételétől, vagyis a közönséges vacsorától különbözik!), «*vevé Jézus a kenyeret, megáldá... Hasonlóképen a*

kelyhet is». Vagyis az Úr Jézus a kenyeret és a bort a többi közönséges ételtől-italtól előre elkülönitette s arra szánta, hogy majd átváltoztatja.

Manapság a pap a kenyér fölajánlásakor e szavakat mondja: «Fogadd el szentséges Atyám, mindenható örök Isten, e szeplőtelen ostyát, melyet én, méltatlan szolgád, neked, élő, igaz Istenemnek fölajánlok, számtalan bűnömért, megbántásaimért és hanyagságaimért, az összes körülállókért, sőt az összes élő és meghalt keresztény hívekért, hogy nekem és nekik üdvösségünkre váljék az örök életre. Amen».

Hasonló imát mond a bor fölajánlásakor is.

199. Miről ismerjük meg a fölajánlás kezdetét?

A pap lebontja a kelyhet, az oltárszolga pedig hozza a bort és a vizet.

A fölajánlás (offertorium) részletes szertartása a következő: A pap leemeli a kehelyről a miseruha szinének megfelelő takarót és összehajtogatva oldalvást az oltárra teszi, a kelyhet pedig a leckeoldalra helyezi. Ezután jobbjával leveszi a kehelyről a tányérkát (patena), melyen az ostya nyugszik és körülbelül mellmagasságban maga elé tartva, halkan elmondja a fölajánló imádságot.

A fölajánló imádság elvégeztével az ostyát a patenáról az oltárabroszra helyezi. Utána az oltárszolga (ministráns) odanyujtotta kancsóból bort önt a kehelybe, majd a vizeskancsóból egy-két csöpp vizet vegyít a borba.

Ezután a kelyhet felső szélével a szemvonal magasságáig emeli és így ajánlja fel azt is imádság közben.

A 10. századig szokás volt, hogy a hivek maguk hozták és a pappal együtt ajánlották fel a kenyeret és bort. A 11. század óta a kenyér és bor helyett pénzt ajánlanak fel. Ebből keletkezett az ú. n. misepénz (stipendium) és offertoriumkor a perselyezés is.

200. Mi történik átváltoztatáskor (Úrfelmutatáskor)?

A pap átváltoztatja a kenyeret és bort az Úr Jézus szent testévé és vérévé.

A szentmise anyaga búzalisztből készült kenyér (ostya) és szőlőbor, mert Jézus a zsidók húsvéti vacsorájának szokása szerint mindenesetre ilyen kenyeret és bort használt. (Az Egyház a latin szertartásban kovásztalan, a görög szertartásban legtöbbnyire kovászos kenyeret használ).

A kenyér és bor azáltal lesz Jézus testévé és vérévé, hogy a pap megismétli fölöttük Jézus szavait, melyekkel az utolsó vacsorán az első átváltoztatást is létesitette, t. i.: «Ez az én testem», és «Ez az én vérem».

Átváltozás (átlényegülés, transsubstantiatio) után már nem kenyér és bor van jelen, hanem ezek esedékes tulajdonságainak leple alatt: Krisztus. «A testi táplálék átváltozik lelki táplálékká, mialatt a kenyér és bor jelei fönnmaradnak mint fátyol, mint az isteni fénysugarakból szőtt látszat». (Dr. Seydl, püspök.)

Az Oltáriszentségben *maga Jézus Krisztus*

van jelen, tehát nemcsak teste és vére, hanem maga az élő, megdicsőült Krisztus, az Istenember, aki egykor eljövend itélni eleveneket és holtakat.

Még pedig mindegyik (az ostya és a bor) színe alatt, sőt mindegyik színnek minden részecskéje alatt is jelen van az egész, élő, megdicsőült Krisztus.

«A tükörnek egy darabocskájában nagyságod úgy meglátszik, mint a nagy tükörben; és ha száz darabra töröd is a tükröt, mindenik oly egészen ábrázol, mintha épen volna: miért nehezteled tehát azt elhinni, hogy a szentségnek mindenik morzsaléka épen a Krisztus testét magában foglalja.» (Pázmány Péter.)

201. Miről ismerjük fel, hogy átváltoztatás (Úrfelmutatás) van?

A pap az átváltoztatás után azonnal magasra emeli az Úr szent testét, azután a kelyhet a szent vérrel, az oltárszolga huzamosabban csenget és az orgona szava elnémul.

Az átváltoztatás, illetve Úrfelmutatás részletes szertartása a következő: A pap mindkét kezének hüvelyk- és mutatóujja közé veszi az ostyát, majd fejét kissé meghajtva s két könyökével az oltárra támaszkodva, elmondja az átváltoztatás szavait az ostya felett. («Ez az én testem.»)

E szavak után először térdhajtással maga imádja az oltáron megjelent Urat, azután a

térdhajtásból felemelkedve, felmutatja a híveknek, hogy ők is imádhassák. Utána leereszti karjait, a Szentséget az oltárabroszra helyezi s ismét térdet hajt.

Majd a kelyhet veszi kezeibe s mint az ostya átváltoztatásakor, két könyökét az oltárra teszi, lehajol és a bor felett is elmondja az átváltoztatás szavait («Ez az én vérem.») Térdet hajt, fölemelkedik, a kehelyben a szent vért feje fölé emeli, leereszti, előbbi helyére állítja és térdet hajt.

202. *Mi történik áldozáskor?*

A pap magához veszi az Úr Jézust.

Az áldozást a hivek is könnyen észrevehetik. Előzően az oltárszolga háromszor csenget, mire a pap előbb az ostya színe alatt, azután a kehelyből a bor színe alatt veszi magához az Urat.

Ha hivek is áldozni óhajtanak, a pap a saját áldozása után őket is megáldoztatja, vagyis a legfölségesebb Oltáriszentséget nyújtja nekik.

A hívek a szentmise után és a szentmisén kívül is áldozhatnak. Legajánlatosabb azonban szentmise közben, közvetlenül a miséző áldozása után járulni az Úr asztalához.

A görög szertartású katholikusok (nem téveszlendők össze az eretnek görög-keletiekkel!) nem ostya (kovásztalan kenyér), hanem (kovászos, rendes) kenyér színében áldoznak.

A hívek bármely szertartás szerint áldozhatnak. (Új egyh. törvényk. 866, 1.)

Bizonyos tekintetben (Az Úr Jézus közel-

ségi fokát illetőleg) az áldozás a szentmisének betetőző része és fegfelsőbb foka. T. i. az imádságban (Oratio) mi szólunk az Úrhoz. A szent leckében (Epistola) az apostolnak, illetve a Szentírásnak oktatását halljuk az Úrról. Az Evangeliumban magának az Úr Jézusnak tanítását hallgatjuk; az Úrfelmutatáshoz az Úr Jézus személyesen jelenik meg, végre a szentáldozásban betér keblünkbe.

D) Az áldozás.

203. *Mily kegyelmet nyerünk a szentáldozásban?*

a) Növeli bennünk a megszentelő kegyelmet, *b)* bőséges segítő kegyelmet áraszt lelkünkre.

A szentáldozás lelkünknek Krisztus által rendelt tápláléka, általa Isten elengedi bocsánatos bűneinket, megtöri érzékiségünket, erősít a bűn és kisértés ellen, hevít, lelkesít s készségessé tesz bennünket kötelességeink teljesítésére, az erények gyakorlására.

Egyetlen főbenjáró ügy van a világon: az Isten és lelkünk viszonya. Ezt a viszonyt erősíti, mélyíti *a gyakori* áldozás.

A tüzesitett vas átveszi a tűz tulajdonságait: a hideg, sötét, kemény, rozsdás vasból finomabb, izzó, sziporkázó, olvadékony, tiszta anyag lesz. Ép így, főkép a *gyakori* áldozástól, lelkünk is finomodik, nemesbül, mind hasonlóbb lesz Krisztushoz, jobban értékli a lelkieket, megnyugvással viseli az élet

keresztjeit, buzgóbb lesz az erények gyakorlásában és így közelebb jut Istenhez.

204. Miben áll a fegfőbb lelki készület a szentáldozáshoz?

Abban, hogy a megszentelő kegyelem állapotában legyünk.

X. Pius pápa világosan hirdette, hogy a gyakori, sőt a mindennapos áldozásnak egyedüli föltétele a megszentelő malaszt állapota és a jószándék. Jószándékon azt értjük, hogy ne puszta szokásból, emberi tekintetből vagy hiúságból járuljunk a szentáldozáshoz, hanem lelkünk tökéletesitése végett.

205. Mit követ el az, aki készakarva halálos bűnben áldozik?

Szentségtörést.

Szent Pál apostol mondja: «Aki méltatlanul eszi e kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Vizsgálja meg azért magát az ember és úgy egyék ama kenyérből és igyék ama kehelyből. Mert aki méltatlanul (vagyis halálos bűnben) eszik és iszik, itéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét (t. i. a közönséges, testi eledeltől)». (1 Kor. 11, 27—29.) Akinek bocsánatos bűnei vannak, áldozhatik, de kevesebb kegyelemben lesz része.

206. Miben áll a testi előkészület a szentáldozásra?

Abban, hogy éjféltől kezdve a szent-

áldozásig semmit sem eszünk és semmit sem iszunk.

Éjféltől kezdve a legkisebb mennyiséget sem vehetjük magunkoz (csepp viz, kanál orvosság stb.). Az sem szolgálhat mentségül, hogy véletlenül vagy öntudatlanul ettünk, ittunk valamit. Aki éjfél után evett vagy ivott valamit és mégis áldozni megy, halálos bűnt követ el. Ellenben, ha szájöblítés közben gurult volna le egy-két vízcsepp, vagy akinek az előző napról ételmaradék maradt a szájában s azt nyelte le: áldozhatik.

Halálveszedelemben azonban a szentségi bőjt nem kötelez. Tehát pl. a súlyos beteg, (vagy a katona a harctéren, ütközet előtt) bármit evett volna is, utána áldozhatik. (Új egyh. tvk. 858. c.)

Hosszabb ideig (legalább egy hónapig) *fekvő* (!) betegeknek a gyóntató megengedheti, hogy hetenkint egyszer-kétszer áldozhatnak, habár az áldozás előtt valamelyes *folyadékot* vettek magukhoz (pl. levest, teát, kávét, tejet). (V. ö. 237. old.)

Egyébként fontos esetekben fölmentést is kérhetünk a Szentszéktől a szentségi bőjt alól, melyet a lelkipásztor közvetít.

Az Oltáriszentség méltósága mindenesetre megköveteli, hogy aki teheti, tiszta, rendes, méltó ruhában járuljon az Úr asztalához. Ez különösen vonatkozik a modern női divatokra! Pápai rendelkezés értelmében a nem illő (mélyen kivágott vagy nagyon rövid) ruhában megjelenő nők, mint méltatlanok, nem áldoztathatók meg.

207. Hány szín alatt áldoznak manap a hívek?

Egy szín, a kenyér színe alatt.

A pap a szentmisében két szín alatt veszi magához az Urat, először az ostya (kenyér), azután a kehelyből a bor színe alatt.

A régi időben a hívek is többnyire két szín alatt áldoztak, tehát ittak a közös kehelyből is. Viszont a betegek, foglyok és a nagyhét utolsó napjain az összes hívek csak a kenyér színe alatt, a kisdedek csak a bor színe alatt áldoztak.

Az Egyház azonban később a híveknek két szín alatt való áldoztatását megszüntette a következő okokból: *a)* Az ostya színében az egész Úr Jézus, tehát szent vére is jelen van; viszont a bor színe alatt is az egész Úr Jézus, tehát teste is jelen van. Krisztus teste és vére a föltámadás után el nem választható egymástól. Ennélfogva a két szín alatt végzett áldozás nem jár több kegyelemmel, mint az egy szín alatti. *b)* Sokan undorodtak és vonakodtak a közös kehelyből inni (ragályos és szájbetegségek!). *c)* A szent vér könnyen kiömölhetett (különösen a divatba jött szívócső használata esetén). *d)* A Szentséget az áldozók részére a bor színe alatt is őrizni, nehézségekbe ütközik.

208. Mit teszünk, mikor a pap áldoztatás előtt fölmutatja az Oltáriszentséget és közben az oltárszolga háromszor csenget?

Letérdelünk, háromszor mellünket ver-

jük és közben ugyanannyiszor mondjuk: «Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd és meggyógyul az én lelkem».

A pap latinul hangosan előimádkozza a fönti szavakat: «Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea».

209. Mit kell tennünk, mikor a pap az Oltáriszentséget nyujtja nekünk?

Könyvet vagy kendőt kell szánk alá tartanunk és nyelvünket egy kevéssé alsó ajakunkra kitoljuk.

Könyvet vagy kendőt azért tartunk szánk alá, hogy ha a pap az átnyujtáskor véletlenül leejtené a szentséget, az ne hulljon a földre. A szent ostyát rágás nélkül kell lenyelnünk és nem kell sokáig szánkban tartanunk («Vegyétek és *egyétek!*» mondotta az Úr). Ha a szájpadlásra tapadna, nyelvünkkel választjuk el.

210. Mit kell tennünk a szentáldozás után?

Imádnunk kell az Úr Jézust, neki *hálát adnunk* és kegyelmeit *kérnünk.*

Használjuk ki a szentáldozás utáni időt. Ezek életünk legdrágább pillanatai, mert ritkán hallgat meg az Úr bennünket olyan bizonyosan, mint mikor a szentáldozásban lelkünkkel egyesült.

A szentáldozás után legalább 10—15 percig maradjunk a templomban, mert nem illik a legfölségesebb Oltáriszentséget magunkkal az utcára kivinni. Már pedig az Úr Jézus addig van jelen az Oltáriszentségben, míg annak színei meg nem változnak. Ez az áldozás után rendesen 8—10 percig tart.

Nérei szent Fülöp egy férfit, ki áldozás után rögtön haza indult, égő gyertyás oltárszolgákkal kísértetett. A furcsa kíséret miatt izguló férfit fölvilágosította, hogy a kíséret és az égő gyertyák nem neki szólnak, hanem Jézusnak, kit az utcára vitt.

211. Hányszor kell áldoznunk?

Évente legalább egyszer, húsvét tájban, de tanácsos minél gyakrabban áldozni.

Természetes, hogy halálveszedelemben is kötelező a szentáldozás, ha az lehetséges (pl. veszedelmes műtét előtt, anyák szülés, katonák ütközet előtt stb.).

A kötelező *húsvéti* áldozást a IV. lateráni zsinat rendelte el. Ideje az új egyházi törvénykönyv szerint virágvasárnaptól (húsvét előtti vasárnap) fehérvasárnapig (húsvét utáni vasárnap) tart. Hazánkban azonban ezt az időt a püspökök, pápai felhatalmazás alapján jelentékenyen kiterjesztették, úgyhogy nálunk a húsvéti áldozás ideje rendesen a nagyböjt valamelyik (1—4.) vasárnapjától áldozócsütörtökig (húsvét utáni 40. nap), sőt pünkösd utáni első vasárnapig szokott tartani.

Az ősegyházban a hívek, valahányszor résztvettek a szentmisén, áldoztak is. Így

óhajtja ezt a tridenti zsinat is. Bár így volna manapság is!

Minél többször áldozunk, annál több kegyelemben részesülünk, annál tökéletesebbek leszünk, mert az Oltáriszentség a lélek tisztulásának, tökéletesedésének és örök ifjúságának csodás forrása.

Különösen az ifjúságnak és a súlyos kisértésben levőknek sokszor egyetlen hatásos és eredményes védőeszköze a gyakori szent áldozás. «Minden áldozás egy-egy beoltás a lélekfertőzés ellen.» (Prohászka.)

Ne tartson vissza bennünket gyarlóságunk a gyakori áldozástól. «A gyakori áldozás nem a tökéletesség jutalma, hanem annak eszköze.» (Mihályfi.)

Az áldozások számát illetőleg kérjük ki gyóntatóatyánk tanácsát.

Jaj azoknak, kik esztendőn vagy több éven át nem járulnak az Úr asztalához. Maga az Úr Jézus mondotta: «Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (Ján. 6, 54.)

A szent tanítók ajánlják az ú. n. *lelki áldozást* is. Vagyis amikor valamiféle okból nem járulhatunk a szentáldozáshoz, ébreszszünk erős vágyat utána. «Ha az igazi áldozás arany, a lelki áldozás ezüst.» (Hofbauer sz. Kelemen.)

E) Jézus földi lakása.

212. *Hol találhatjuk az Oltáriszentséget?*

Oltárainkon a szentségházban.

A szentségház az oltár közepén egy elölről nyitható-zárható szekrényke. Latin neve: tabernaculum (olv. tabernákulum).

A pap a szentmiséhen időről-időre a misére szánt nagy ostyán kívül még több kisebb ostyát is átváltoztat (műszóval: «konszekrál»). Ezeket a tabernaculumban őrizzük, hogy a hívek (betegek!) bármikor áldozhassanak és hogy az Úr Jézust az Oltáriszentségben emberi mivolta szerint is állandóan közöttünk tudhassuk.

A szeretet elsősorban *jelenlétet* akar, még pedig érzékelhető jelenlétet. De emberi természetünk is mélyen áhítja Istennek érzékelhető jelenlétét. (Ezzel magyarázható meg a pogányságnak, sőt az ószövetségi zsidóságnak nagy vonzódása is a bálványimádáshoz!) Ezért az Úr Jézus is valamikép érzékelhetően akart jelen lenni közöttünk. Mivel pedig a szeretet, különösen az isteni szeretet egyúttal alkotó erő, meg is valósította e jelenlétet részben megtestesülése által, részben és főkép az Oltáriszentségben.

Az Oltáriszentség tehát Krisztus akarata szerint nemcsak szentség, hanem egyúttal jelenlét is. «Istennek krisztusi kiadása» (Prohászka), ki folyton itt van — hitetlenség, hűtlenség és megnemértés ellenére. Krisztus jelenléte miatt építi az Egyház a templomait, ötvözi aranyedényeit, énekli himnusait, öltözteti díszes ruhába papjait és ragyogtatja liturgiájának csodás szépségeit.

Krisztus jelenlétének értékelése és megbecsülése szülte idővel a szentségkitételt és a szentségimádást. A jámbor lelkek áhitata

nem elégedett meg a tudattal, hogy Jézus az Oltáriszentségben jelen van. Látni is akarta. Igy jött létre a szentségkitétel (pl. Úrnapján és nyolcadán). Az egyházmegyék minden plébániáján évente egy-egy napon reggeltől estig imádják a kitett Oltáriszentséget. Ez a szentségimádás (van éjjeli szentségimádás is!).

«Az Oltáriszentség és a pápaság kiegészítik egymást. E kettőben váltja be Krisztus amaz igéretét, hogy nálunk marad az idők végezetéig. Az Oltáriszentségben saját testét és vérét nyujtja nekünk, a pápaságban szavát és örök igazságait.» (Benzler, metzi püspök.)

213. Milyen szent edényekben őrizzük az Oltáriszentséget?

Az áldoztatókehelyben és a szentségtartóban.

Az áldoztatókehely latin neve: ciborium (cibus = étel; mások a görög kübórion-ból származtatják, mely a makk csészéjét, illetve mennyezetet jelent). Hasonlit a misekehelyhez, csak a csészéje öblösebb, hogy az áldoztatáshoz szükséges kisebb szentostyák elférjenek benne; azonkivül van födele és ha Szentség van benne, még egy fehér köpenyke boritja.

A szentségtartónak hivatalos latin neve: monstrantia (olv. monstráncia. Monstrat = mutat). Ez egy napsugarakat ábrázoló nemesfém-korong, melynek közepén (kettős üveg között) mint nap, az Oltáriszentség van a nagy ostya alakjában, hogy a hívek is lát-

hassák. Használjuk nyilvános szentségkitételnél, szentségkitétellel összekötött istentiszte-

leteken (szentséges mise, litánia stb.) és szentséges körmenetekben.

214. Miről ismerjük meg, hogy melyik oltáron van jelen az Oltáriszentség?

Az illető oltárnak szentségháza van és előtte öröklámpa ég.

Minden templomban csak egy oltáron őrzik a Szentséget, még pedig a főoltáron, kivéve a székes- és társasegyházakban, ahol szertartásos okok miatt valamely mellékoltáron van a Szentség (vagy a fő- és a mellékoltáron).

Egyszer egy úr másvallású templomot látogatott meg. Belépve, levette kalapját, mire a kalauzoló templomszolga figyelmeztette: «Tessék csak feltenni kalapját, hiszen senki sincs most itt!» Katholikus templomról ezt sohasem mondhatjuk. Itt mindig jelen van az Úr Jézus. Ezért csak katholikus templom valóban «Isten háza», a többi csupán imaház, vagy vallásos gyülekezőhely.

Ezt a mindig köztünk élő, «világ világosságát» jelzi az öröklámpa, melynek állandóan, éjjel-nappal égnie kell, hogy emlékeztessen az Úr igéreteire: «Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig». (Máté 28, 20.) Amint a három napkeleti bölcset csillag vezette Jézushoz, úgy igazít minket hozzá az örökmécses fénye.

Az Egyház voltaképen a templomok minden fényét és díszét az Eucharistia szolgálatába állítja. Minden az oltárral áll vonatkozásban, az oltáron pedig minden a Szentséggel.

215. Mivel üdvözöljük az Oltáriszentséget?

Térdhajtással.

Ha templomba lépünk, melyben van Oltáriszentség, az Úr Jézust térdhajtással üdvözöljük: épúgy, mikor a templomot elhagyjuk.

Térdhajtáskor a jobb térdünket bal bokánkhoz eresztjük. Úrfelmutatáskor, szentségkitétel esetén és áldozáskor, ha a pap a hívek felé mutatja a Szentséget, mind a két lábunkkal letérdepelünk.

Beteghez a pap hajadonfővel, fehér stólával, kezében tartott tarsolyban viszi az Oltáriszentséget. Bárhol találkozunk is vele, a Szent-

ségben levő Úr Jézus előtt hajtsunk térdet (katonai személyek arccal a Szentség felé fordulva, «Vigyázz»-állásban tiszteleghetnek).

Az Úr Jézus mondotta: «Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom Atyám előtt, ki mennyekben vagyon; aki pedig megtagad engem az emberek előtt, megtagadom én is őt Atyám előtt, ki mennyekben vagyon». (Máté 10, 32—33.)

Nagyobb városokban, vagy vegyesvallású községekben a beteghez titokban is el szabad vinni a Szentséget, ha tiszteletlenségtől kellene tartani. (Egyh. törvk. 847. c.)

Tartsuk becsületbeli kötelességünknek, hogy az Úr Jézust az Oltáriszentségben többször meglátogassuk. «Mondd meg, kivel társalogsz és én megmondom, ki és milyen vagy!» Nem jó fiú az, ki helyben lakó atyját nem keresi fel.

Tanácstalanságban, lelki s testi bajainkban forduljunk bizalommal az eucharisztikus Úr Jézushoz. Ő hív minket: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én megenyhítlek titeket». (Máté 11, 28.)

Templom előtt emeljük meg kalapunkat. Nők keresztvetéssel vagy fejhajtással, katonák tisztelgéssel adják meg az Úr Jézusnak, a királyok királyának, Üdvözítőnknek és pásztorunknak kijáró tiszteletet.

A bérmálás.

(A keresztény eszményiség és hősiesség szentsége.)

216. Hogyan történik a bérmálás?

A bérmáló a bérmálkozónak fejére teszi

kezét és (balzsamos) olajjal megkeni homlokát, miközben imádságos szavakat mond.

A bérmálás szentségét is több mélyjelentőségű szertartás előzi meg és követi, melyek azonban nem tartoznak a szentség lényegéhez. Ilyen szertartás a bérmálkozónak kedveskedő arculütése (a régi békecsók helyett!) és a bérmálás végeztével adott ünnepies áldás. A bérmáláskor használt balzsamos olajat (krizma) a püspök nagycsütörtökön szenteli meg.

217. Milyen kegyelmet nyerünk a bérmálás szentségében?

Megerősödünk hitünkben.

Megerősödünk hitünkben elsősorban azért, hogy bátran megvalljuk és szerinte éljünk. A bérmálás természetesen növeli bennünk egyúttal a megszentelő kegyelmet is és eltörölhetetlen nyomot nyom a lelkünkre.

A bérmálás hatásait kitűnően jelképezi a balzsamos olaj. A régi birkózók olajjal kenték meg testüket, hogy az ellenfél keze alól kicsúszhassanak: a megbérmált is megerősödik a bűnnel és kisértéssel szemben. Az olaj a papiron eltávolíthatatlan nyomot hagy: a bérmálás a lelkünkben. A balzsam megóvja a testet a föloszlástól: a bérmálás a lelkünket a vallási zülléstől.

A gyengéd arculütés, noha a régi békecsókot helyettesíti, mégis figyelmeztethet arra is, hogy katholikus hitünkért bármikor készek legyünk bántalmakat is szivesen el-

tűrni. Az apostolok is milyen félénkek voltak a Szentlélek eljövetele előtt, utána pedig örvendeztek, hogy Jézusért szenvedhettek és véröket onthatták.

A bérmálás a keresztségnek betetőzője. A keresztségben Krisztus országának polgáraivá, a bérmálásban, a hősiesség szentségében pedig katonáivá leszünk.

218. *Ki bérmálhat?*

Rendszerint csak püspök bérmálhat.

A bérmálás *rendes* kiszolgáltatója a püspök, («a harcosokat a vezér válassza ki!») rendkívüli kiszolgáltatója minden fölszentelt pap, akinek az általános egyházjog vagy a pápa erre engedélyt ad. Igy hazánkban a Szent Benedek-rendű szerzetesek főapátja, a jászói premontrei prépost, a gör. katholikusoknál pedig minden pap bérmál.

A bérmálást Jézus Krisztus rendelte. Az Úr Isten már az ószövetségben és azután szent Fia által megigérte a Szentlelket minden egyes embernek (Joel 2, 28. Ján. 7, 37—39; 14, 16 és 16, 7.). Az apostolok pünkösd napján vették a Szentlelket, a többi keresztény pedig a bérmálásban veszi. Az apostolok cselekedetében u. i. azt olvassuk: «Midőn hallották az apostolok, hogy Szamaria bevette az Isten igéjét, hozzájuk küldték Pétert és Jánost. Kik elmenvén, imádkozának értük, hogy vehessék a Szentlelket, mert még senkire közülök nem szállott, hanem csak megkeresztelkedtek vala az Úr Jézus nevében. Akkor rájok tevék kezeiket és azok vevék a Szentlelket». (8, 17.) Épígy bérmált sz. Pál apostol is. (Ap. Csel. 19, 5—7.)

219. Kinek szabad bérmálkoznia?

Aki még nem bérmálkozott és a megszentelő kegyelem állapotában van.

A kor mellékes. Lehet bérmáltatni csecsemőket (mint az ősegyházban és keleten ma is) és lehet bérmálni aggokat. Nálunk a serdülőkorban szokás bérmálkozni.

A bérmálás ugyan nem okvetlenül szükséges az üdvösségre, de súlyosan vétkezik, aki könnyelműségből elmulasztja.

Aki bérmálkozni akar, óhaját *idejekorán* jelentse plébánosánál vagy hitoktatójánál, hogy bérmaoktatásban részesüljön és erről igazolványt («bérmacédula») kapjon.

Bérmálkozáskor bérmaszülőt is szokás választani, hogy a lelki harcban tanáccsal és tettel támogasson bennünket. Mindenki csak *egy* bérmaszülőt választhat. (Egyh. törvényk. 794. c. 2.) A bérmaszülő megbérmált, hithű katholikus legyen. Ha ilyen nem akad, bérmaszülő nélkül is megbérmálkozhatunk. (Egyh. törvényk. 793. c.) A bérmaszülő bérmagyermekét a szentség fölvételekor személyesen vagy helyettese által érintse (nálunk jobbkezét a bérmálkozónak jobbvállára teszi).

A szent kenet szentsége.

(A betegek szentsége.)

220. Kik vehetik fel a szent kenet szentségét?

A súlyos betegek.

A szent kenetet csak azok a keresztények vehetik fel, kik *betegség* következtében jutottak halálveszedelembe. Tehát pl. nem veheti fel a katona ütközet, vagy a halálraitélt kivégzés előtt. Ezek u. i. személyes erejök teljes birtokában vehetik fel a halálküzdelmet és így nekik már a többi felvett szentség (keresztség, bűnbánat, Oltáriszentség, főkép a bérmálás) elég kegyelmet ad, hogy Krisztus katonáihoz méltóan, becsülettel vívják meg a legfontosabb küzdelmet.

A súlyos beteg *gyermekek* is fölvehetik a szent kenetet, ha már némikép értelmesek (5—7 évesek).

A szent kenet az élők szentsége, ezért azt csak a megszentelő kegyelem állapotában szabad fölvenni. Ha tehát a súlyos beteg halálos bűnben (és eszméletén) van, köteles előbb meggyónni, vagy ha nem gyónhatik, megfelelő bánatot fölinditani. (A szent kenethez elégséges a kevésbbé tökéletes bánat.) Lásd hozzá a következő kérdés jegyzetét!

221. Milyen kegyelmeket nyujt a szent kenet szentsége?

Amelyekre a súlyos beteg lelke rászorul.

Az Úr Jézus különös barátja volt a betegeknek. Igy érthető, hogy külön szentséget is rendelt részükre. E szentség:

a) A beteget «megkönnyebbiti». (Jak. 5, 15.) Nem lesz ugyan kisebb a fájdalom, de erősebb lesz a lélek s így valóságban könnyebbedik a beteg állapota. Miként a gyümölcscsel rakott ágat nem vastagíthatom meg,

de alátámasztom s — nem törik le a teher alatt.

b) A bocsánatos bűnöket (általában a bűnmaradékokat) eltörli s növeli a megszentelő kegyelmet. Sőt, ha a beteg *önhibáján kívül* nem tudott volna meggyónni (a gyónást mintegy pótolva), még a halálos bűnöket is eltörli.

c) A beteget meg is gyógyítja, ha ez lelkének javára szolgál. («E betegség nem válik halálra, hanem Isten dicsőségére» — mondotta az Úr Lázár betegségének hírére. Ján. 11, 4.)

Jézus egykor a tengeren merüldöző Pétert kezével a hajóba segítette. A szent kenetben ma is odanyujtja kezét a súlyos betegnek, hogy a fájdalmak, bizonytalanságok, aggodalmak és kisértések tengerén hányódó lelket fölsegítse az isteni kegyelem ölébe. (Schütz után.)

A szent kenet mintegy a bűnbánat szentségének betetőzése és (mint föntebb említettük) némely esetben pótolja, ha t. i. a beteg *önhibáján kívül* nem tudna meggyónni.

222. Hogyan történik a szent kenet kiszolgáltatása?

A pap megkeni a beteget szentelt olajjal és közben imát mond.

«Beteg valaki közőletek? hivassa el az egyházi szolgákat és ezek imádkozzanak fölötte, megkenvén őt olajjal az Úr nevében.» (Jak. 5, 14.)

A «betegek olaját» a püspök nagycsütörtökön szenteli meg.

223. Hányszor vehető fel a szent kenet?

Ugyanabban a betegségben csak egyszer.

Ha a beteg a szent kenet után föllábbadt, de újra halálveszedelembe jut, a szentséget ismét fölveheti. (Lásd a Függelékben «A betegek szentségeinek felvétele» c. fejezetét a 400. oldalon!)

Az egyházi rend szentsége.

(A lelki utódlás szentsége.)

224. Micsoda különlegessége van az egyházi rend szentségének?

Az, hogy *a)* nem minden katholikus veheti fel;

b) pap nem adhatja fel és

c) három fokozata van.

Nem minden katholikus veheti fel. Nem a nők (1 Kor. 14, 34.), nem a gyermekek, nem a testi alkalmatlanok, hanem csak azok, akik erkölcsi érintetlenségük, tudományos képzettségük és egyéb megkivánt tulajdonságok alapján alkalmasak a papi hivatal méltó betöltésére.

Az egyházi rend szentsége az egyetlen szentség, melyet pap sohasem, hanem kizáróan csak püspök adhat fel.

Az egyházi rend szentségének isteni rendelkezés alapján a következő három fokozata van: a szerpapi, papi és püspöki.

225. *Milyen kegyelmeket nyujt az egyházi rend szentsége?*

Lelki hatalmat és ennek méltó gyakorlására kegyelmet.

Isten a házasságot a testi élet terjesztésére, az egyházi rendet pedig a lelki élet ápolására rendelte. E célból a papságot nagy lelki hatalommal látta el, így:

A szerpap (diaconus) keresztelhet, áldoztathat, prédikálhat és a szentmisében a papnak segédkezhetik (tehát nem misézhet és nem gyóntathat!).

Az áldozópap vagy egyszerűen pap (presbyter) misézhet és a szentségeket kiszolgáltathatja (a bérmálásra vonatk. l. 218. k. jegyz.), az egyházi rend szentségét azonban nem adhatja fel, vagyis a saját hatalmát másra át nem ruházhatja.

A püspök (episcopus) az összes szentségeket kiszolgáltathatja.

Az egyházi rend szentségének fölvételét megelőzi néhány szentelmény (l. 232—3. kérd.). Igy az ú. n. hajkorona (tonsura), mellyel az illető az *Egyház szolgájának* vallja magát. A hajkoronát követi a négy ú. n. kisebb rend fölvétele, mellyel az illetőt a *templom szolgájává* avatják (kisebbszerű templomi szolgálatokat végezhet). Ezeket követi az alszerpapi rend fölvétele, mellyel az illető az *oltár szolgája* lesz, ki a misézö papnak segédkezhetik.

De csak a szerpapi, papi és püspöki fokozatok (az Eucharistia szolgálata!) isteni eredetűek és szentségi jellegűek. Az alszerpap-

ság, a kisebb rendek és hajkorona csak az Egyház alkotásai, tehát nem szentségek, hanem csupán szentelmények.

Az egyházi rend szentsége is eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe.

226. *Mi a kötelességünk vallásunk papjaival szemben?*

Tiszteljük őket, mint Isten küldöttjeit, lelki ügyekben nekik engedelmeskedjünk és imádkozzunk érettük.

«Féljed az Urat és tiszteljed az ő papjait», mondja a Szentirás (Sirák, 7, 31.). És Jézus szava: «Aki titeket (t. i. az apostolokat és utódaikat) hallgat, engem hallgat és aki titeket vet meg, engem vet meg; aki pedig engem megvet, azt veti meg, aki engem küldött». (Luk. 10, 16.)

Az Egyház földi jóléte, boldogsága, tekintélye és működési köre nagyrészt a papság (clerus) erkölcsi fajsúlyától függ. A papság «a föld sava» (Máté 5, 13.).

Gondoljuk el, minő áldást jelent egy szent életű püspök vagy pap (pl. Borr. szent Károly, Xav. szent Ferenc, Néri szent Fülöp stb.) az emberiségre. Viszont minő rengeteg lelki károkat okozott a történelemben egy-egy rossz vagy hitehagyott pap.

Ezért gyakran imádkozzunk jó püspökökért és papokért. Az Egyház az ú. n. kántorbőjtöket vagyis évszaki bőjtöket is évente négyszer, három napon át azért rendeli, hogy e napokon jó papokért imádkozzunk és bőjtöljünk. «Kérjétek az aratás Urát — mondja

Jézus —, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába.» (Máté 9, 38.)

Rossz papokon szánakozzunk, mert óriási a felelőségük Isten előtt. Életükből ne következtessünk magára a papi intézményre, amint egy orvosnak az egészségtan szabályaiba ütköző életmódjáról sem következtethetünk az orvosi tudományra. A lánglelkű Péterek, a tisztaszívű Jánosok, az önfeláldozó Andrások mellett ma is vannak, mindig is lesznek Judások. Imádkozzunk megtérésükért! Természetesen a pap méltatlansága nem érvényteleníti, nem befolyásolja a szentségek erejét.

A jó papok szidalmazása, üldözése mindig biztos jele a rosszlelkűségnek. A tanárt rendesen a bukott tanulók szidják, a rendőrt, csendőrt nem a legjobbak szokták kővel dobálni; akik pedig a kötelességüket teljesítő papok ellen fordulnak, rendesen nem kifogástalan jelleműek.

Az Attilák, Genzerikek és Theodoziusok tisztelettel hajoltak meg az Isten szolgája előtt. Ellenben — hogy csak egyetlen példára szorítkozzam — Szamuelly, a kommunizmus szomorú korszakának főhiénája és főharácsolója, működését a *katholikus papok* elleni röpirattal kezdette meg. «Mily mély a papok zsebe» volt a címe. Szerzőjének hagyatéka pedig sok millióra rugó kincsből, többnyire templomokból rabolt tárgyakból (nemes érc, drágakő, szentségtartó stb.) állott (Lásd «Magyarország» c. napilap 1922. aug. 1. száma, 6. old.).

A házasság szentsége.

(A testi utódlás szociális szentsége.)

227. *Milyen kegyelmeket nyernek a jegyesek a házasság szentségében?*

Kegyelmeket jó házasélethez.

Hat szentség teljesen az Úr Jézus alkotása. A házasság a természet törvényén alapuló intézmény. Ezt csak szentségi méltóságra emelte Jézus. E szentségi jellege miatt került a házasság az Egyház joghatósága alá.

Az emberi szeretet (szerelem), ha még oly nagy és heves is, magában véve mégis ingatag és a hangulatok s érzéki vonzalmak változásával csökkenhet, megfogyatkozhatik, sőt undorrá és gyűlöletté is fajulhat. Főkép ott mond gyakran csődöt, hol áldozattal és önmegtagadással jár.

Ez a gyarló, ingatag, természetes szeretet a házasság *szentségében* láthatatlanul és titokzatos módon megnemesül, átalakul és állandó jellegűvé lesz, mintegy átivódik kegyelmekkel. Ezért nevezte szent Pál apostol a házasságot «nagy titoknak». (Ef. 5, 32.)

Miként a szentmisében a földi kenyér az angyalok kenyerévé változik, a keresztségben az ember fia Isten fiává lesz, úgy a házasságban a jegyesek szeretete krisztusivá nemesül, azaz megnyerik a kegyelmet és képességet, hogy egymást halálig, áldozatosan és lelki tulajdonságaikért is szeressék.

A házasság szentségében nyert kegyelmeket természetesen meg kell őrizni, sőt istenfélő élettel növelni is.

Ha szerencsétlen, boldogtalan házasokat látsz: biztos lehetsz abban, hogy vagy nem szentségi módon kötötték meg házasságukat, vagy a két fél közül egyik vagy másik nem vallásos, vagy egyik sem az.
Igazán vallásos lelkű házastársak szentségi házassága, *egymásközti viszonyból kifolyóan* boldogtalan nem lehet! (más okból persze lehet, pl. betegség, őrület, távollét stb. miatt.)

228. Kik köthetnek egymással házasságot?

Akik között nincsen házassági akadály.

Vannak ú. n. «érvénytelenítő» akadályok, pl. a vérrokonság, a korhiány, a házassági kötelék stb. Ilyen akadály esetén az oltár előtt kötött házasság sem érvényes.
Vannak viszont ú. n. «tiltó» akadályok, pl. az egyszerű fogadalom. Aki ilyen akadály ellenére házasságra lép, súlyos bűnt követ el, de a házassága érvényes.
Az Egyház némely akadály alól egyes, nagyon megokolt esetekben fölmentést adhat (dispensatio).
A házasságot csak a megszentelő kegyelem állapotában szabad fölvenni.

229. Mi az az ú. n. «vegyes» házasság?

Melyet katholikus keresztény nemkatholikus kereszténnyel köt.

Nemkatholikus keresztény az olyan másvallású, akit ugyan érvényesen megkereszteltek, de nem a katholikus Egyháznak tagja. Ilyen pl. az ágost. evangélikus (lutheránus),

a református (kálvinista), a görög keleti vallású s. i. t.

230. Mily feltételek mellett tűri az Egyház a vegyesházasságokat?

Ha ígéretet kap, hogy *a)* a katholikus fél szabadon gyakorolhatja vallását és *b)* a gyermekeket a katholikus vallásban fogják nevelni (Reverzális).

Az Egyház nem szereti a vegyesházasságot, mert *a)* a vallás különfélesége akadályozza a szükséges lelki egységet, hisz a legszentebb dologban nem értik egymást; *b)* mind a szülők, mind a gyermekek között vallási surlódásokra ad alkalmat (vasárnap az egyik fél ebbe, a másik abba a templomba megy, pénteken az egyik eszik húst, a másiknak ez tilos, az egyik Mária-tisztelő, a másik ezt a tiszteletet kigúnyolja s i. t.); *c)* a protestáns fél saját lelkiismerete szerint a maga részéről fölbonthatja a házasságot, míg a katholikus felet köti a lelki kötelék.

«A vegyesházasság istenellenes, mert Istennek nem tetszhetik, ha a házasságban, hol a legnagyobb egységnek kellene uralkodnia, ép a leglényegesebb dologban, a hitben van szakadás.» (Prohászka.)

A statisztika bizonyítja, hogy a vegyesházasságok révén több hívőt veszít az Egyház napjainkban, mint veszített a XVI. században Luther föllépésekor. Ezért az Egyház nem adhatja áldását reverzális nélkül összekerülő házasokra s ha azok nem katholikus lelkész

elé mennének, a katholikus felet kiveti hívei sorából (kiközösíti). Ez a kizárás felelet a hűtlenségre. (Egyh. törvényk. 2319. c. 1.) Ugyancsak a statisztika mutatja, hogy a vegyesházasságnál a válások száma hatszor nagyobb, mint a tiszta katholikus házasságoknál (Mönnich S. J.: Hilfsb. z. Einheitskat. München, 1925. 196. o.); ami eléggé mutatja a vegyesházasságok gyakori boldogtalanságát.

231. Hogyan történik a katholikus házasságkötés?

A jegyesek az illetékes lelkipásztor előtt és két tanu jelenlétében kijelentik, hogy házastársak akarnak lenni.

A kölcsönös kijelentést az Egyház áldása és hazánkban a kölcsönös hűségeskű követi (esküvő).

A házasságot az eljegyzés vagyis a kölcsönös házassági igéret előzi meg. A házassági szándékot a jegyesek plébánosuknak jó előre jelentsék be (lehetőség szerint mindjárt az eljegyzés után). Ez sok kellemetlenségtől menti meg őket. Házasságra készülőknek és jegyeseknek különös figyelmébe ajánljuk Müller Lajos S. J. művét: «A keresztény házasság». Bpest., Korda r. t. kiadása (VIII., Mikszáth Kálmán-tér 3.), mely a házasságra vonatkozó összes tudnivalókat népszerűen s részletesen közli.

Az állam is kiveszi a felektől a házassági nyilatkozatot s ezt hivatalosan bejegyzi. Ez az ú. n. «polgári házasság» Isten szemében nem házasság, még kevésbbé szentség.

Akik megelégszenek a polgári kötéssel s elmulasztják a szentségi házasságkötést, Isten előtt bűnös viszonyban élnek, az Egyház szemében becstelenek (Egyh. törvk. 987. c. 7.), gyónáskor sem oldozhatók fel, nem áldozhatnak, kereszt- s bérmaszülők nem lehetnek és egyházi temetésben nem részesülhetnek. (Egyh. törvk. 855. c. 1. és 1240. c. 1, 6.)

232. *Mi bonthatja fel az érvényes és érvényesített házasságot?*

Csak az egyik házastárs halála.

Az Ur Jézus mondotta: «Amit Isten egybekötött, ember el ne válassza». (Máté 19, 6.)

Az Egyház egyes súlyos esetekben megengedheti, hogy *férj* és *feleség* különválva éljenek (1 Kor. 7, 11.), de azért az illetők házastársak maradnak és új házasságra nem léphetnek.

Az is megtörténhetik, hogy az Egyház a házastársakat szabadoknak jelenti ki, de ilyenkor nem a «házasságot» bontja fel (ezt nem teheti!), hanem megállapitja, hogy együttélésük nem is volt soha házasság. Ez akkor szokott előfordulni, ha a jegyesek érvénytelenítő akadály ellenére kerültek össze és erre vagy a felek, vagy az Egyház csak később jön rá.

Mi több, Krisztus helytartója szabadoknak nyilváníthat házastársakat is, ha még nem éltek házastársi jogukkal. (E körülményt persze bizonyítani kell. De még igy is nagy oknak kell közbejönnie. Ez az ú. n. «érvényes, de nem érvényesített házasság», latin műszó-

val: matrimonium ratum, sed non consummatum). Magyarázatul szolgáljon a következő hasonlat: A jegyváltással jogot nyertem a vasuti utazásra, de fontos okból az indulásig még mindig visszaléphetek s visszaveszik a jegyemet; de ha már használtam a jegyet, csalás vétsége nélkül vissza nem fogadható. (Lásd hozzá a függelékben «A házassági kötelék fölbonthatatlansága» c. fejezetet a 404. oldalon.)

A szentelmények.

233. Mit jelent papjaink áldása?

Azt, hogy Istentől valami jót kivánnak nekünk.

Papjaink (püspökeink) *fölszentelésük erejénél fogva* megáldhatnak embereket (híveiket), ételeket, házat, földet, vetést, hajót s i. t.

Ha a pap élettelen tárgyakat áld meg, voltaképen mindig azokra a személyekre kéri az Isten áldását, kik a megáldott tárgyat használják. Pl. a pap a kenyér megáldásakor arra kéri Istent, hogy a megáldott kenyér a fogyasztónak testi-lelki egészségre váljék.

Áldáskor a pap mindig az Egyház nevében kéri Istentől a kegyelmeket.

234. Mit nevezünk szentelésnek?

Az olyan áldást, mely valamely személynek vagy tárgynak *állandó* szent jelleget ad.

Fel szokás szentelni templomot, oltárt,

kelyhet, harangot, temetőt, keresztet; szentelünk rózsafüzért, olajat, keresztvizet s í. t. Szentelésnek számít a királykoronázás és az apácabeöltöztetés is.

A szentelések közül leggyakoribb a vízszentelés, mert a szentelt víz a legtöbb áldáskor és szenteléskor is használatos (meghintés).

Az áldásokat és szenteléseket közös, egyházi műszóval *szentelményeknek* is nevezzük. A szentelmények némikép hasonlítanak a szentségekhez, mert szintén láthatatlan kegyelemnek látható jelei vagy tárgyai, de egyúttal lényegesen különböznek is egymástól: *a)* A szentségeket Krisztus Urunk alapította, a szentelményeket az Egyház; *b)* a szentségek száma hét, a szentelményeké lehet több vagy kevesebb az Egyház rendelése szerint; *c)* a szentségek Krisztus rendelése alapján, saját erejükből közölnek kegyelmeket, a szentelmények csak az Egyház kérése és óhaja alapján. *d)* A szentségek a segítő kegyelmen kívül a megszentelő kegyelmet is adják vagy nagyobbítják, a szentelmények *csak* segítő kegyelmet közölnek.

Az Egyház a szentelmények révén áldásának aranyfonalaival minden vonatkozásban mintegy átszövi nyilvános és magánéletünket és minden lépésünket s környezetünket Isten oltalmának szent légkörébe helyezi (1 Tim. 4, 4—5.; Schütz: Dogm. II. 256.).

Ezért alázattal és bizalommal használjuk föl a szentelményeket lelkünk javára.

Az ima.

235. *Mit teszünk, mikor imádkozunk?*

Istennel beszélünk.

Az imának két módja van: *a)* A szóbeli ima, amikor mondanivalónkat szavakba öntjük. Ilyen elsősorban az Úr Jézus tanította «Miatyánk». Ide tartoznak templomi szent énekeink is, melyeket mindig imádkozva kell énekelnünk. *b)* Az elmélkedő ima vagy röviden elmélkedés, amikor hosszabb-rövidebb időn át elmerülünk Isten vagy a lelkiek megfontolásában, ennek nyomán érzelmek ébrednek és szent fogadásokat teszünk. Az elmélkedés az imádkozásnak legnehezebb, de egyúttal legmagasabb rendű módja, melynek csodálatosan tökéletesítő hatása van.

Kérdés, hogy melyik ima jobb az-e, amelyet saját szavainkkal intézünk Istenhez vagy pedig a könyvekben olvasható kötött szövegű ima? Egyéni dolog. Egyiknek ez, másiknak az felel meg. Az imádság lényege a *lelkünk* fölemelkedése Istenhez, ezért imádkozáskor a fősúlyt ne a szavakra, hanem az ima céljára és tartalmára helyezzük, a szó csak azok eszköze.

236. *Miért kell imádkoznunk?*

a) Mert természetünkben van, hogy gondolatainknak s érzelmeinknek kifejezést adjunk; *b)* mert Isten megparancsolta; *c)* mert imádság nélkül nem kapjuk meg a szükséges kegyelmeket.

Az ima célja: Isten dicsérete illetve segítségül hívása. (A hála- és engesztelő ima is Isten dicsérete és segítségül hívása.)

Az imádság voltaképen nemcsak parancs (Luk. 11, 9.), hanem még inkább isteni kegy. Hiszen boldogok lehetünk, hogy gyarló teremtmény létünkre imádságunkkal bárhol és bármikor felkereshetjük Istenünket, Teremtőnket és Alkotónkat.

237. Leginkább mikor imádkozzunk?

Kisértésben és minden fontosabb dolgunk előtt.

De vajjon a mindentudó Isten nem ismeri-e szükségleteinket? Nos e tekintetben hasonlítsuk csak össze a gyermek viszonyát szülőjéhez. Ez is megköveteli, hogy gyermeke őt reggel, első találkozáskor, üdvözölje és este, lefekvés előtt, tőle búcsút vegyen; nem mintha az üdvözlés és búcsúzás nélkül nem venné észre gyermekét, hanem hogy ezzel *elismertesse szülői jogát és gyermekében ébrentartsa és ápolja a szülőjétől való függés, tisztelet és hála érzelmét.* Ép így ráneveli gyermekét, hogy kérje tőle mindazt, amire szüksége van. Nem mintha magától nem ismerné gyermeke szükségletét, hanem azért, *hogy gyermeke a jótettet ne tekintse valami magától értődő dolognak,* hanem ellenkezően ismerje el, hogy a szüleire *rászorul.*

Isten is így tesz velünk. Azért kívánja meg tőlünk is az imát reggel, este és szükségleteinkben, mivel velünk is el akarja ismertetni az ő legfőbb uraságát, a tőle való teljes

függésünket és hogy testben-lélekben mindenképen reászorulunk. Reánk pedig áldásos és szükséges a függés tudata, azért tette Isten törvénnyé a gyakorlását.

238. Kikért imádkozzunk?

Magunkért és másokért.

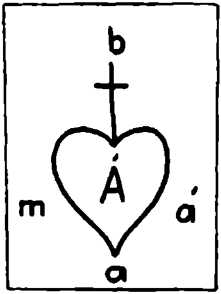
Aki bőségben él, juttasson másoknak is. Az alamizsna azonban nem szorítkozik csupán anyagi segítségnyújtásra. Az ima a legjobb, legolcsóbb és legkönnyebb alamizsna. Juttassunk tehát belőle azoknak, kik rászorulnak. Imádkozzunk szüleinkért, egyházi és világi elöljáróinkért (pápa, püspök, lelkipásztor, király, kormányzó, országgyűlés stb.), azokért, kik nekünk jót tesznek (tanár, orvos, *cseléd*), a bűnösökért, a missziók sikeréért, a tisztítóhelyen szenvedő lelkekért s. i. t.

239. Mikor remélhetjük imáink meghallgatását?

Ha jól imádkozunk.

A mellékelt szív-ábra (Hoppe után) és a rajta elhelyezett betűk könnyen eszünkbe juttatják a jó ima kellékeit: Az «*Á*» betű a szív közepén annyit jelent, hogy *ájtatosan* (szívünk mélyéből!), azaz figyelemmel és szándékos szórakozás nélkül imádkozzunk. A szív alatt a kis «*a*» jelenti, hogy imánk *alázatos* legyen, vagyis méltatlanságunk tudata verődjék át lelkünkön és külső magatartásunkon. Gondoljunk csak az Úr példabeszédére a farizeusról és a vámosról! A szív felett a kis «*b*» jelezze, hogy Isten iránt *biza-*

lommal imádkozzunk, azzal a meggyőződéssel, hogy ha jóért és jól imádkozunk, egész bizonyosan meghallgatásra találunk. «Ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.» (Jézus szavai: Ján. 16, 23.) Az «*m*» betű a sziv előtt arra int, hogy Isten akaratában és döntésében előre is *megnyugodjunk.* Igy imádkozott Jézus is az Olajfák hegyén: «Atyám! Ha akarod, vedd el e pohárt én tőlem; mindazonáltal ne az én akaratom, hanem a tied legyen» (Luk. 22, 42) és minket is igy tanított imádkozni: «Legyen meg a Te akaratod!» A sziv után irt «*á*» betű *állhatatosságra* buzditson. Szent Monika 18 évig imádkozott sűrű könnyhullatás között fia megtéréseért, látszatra hiába. De Isten aztán annál csodálatosabb mértékben meghallgatta imáit. «Sokat ér az igaznak állhatatos könyörgése.» (Jak. 5, 16.) Végre a sziv tetején levő kereszt arra tanit, hogy csak olyasmiért imádkozzunk, ami *Isten dicsőségére és a lelkek javára* szolgálhat.

Ha jól imádkozunk, Isten mindig meghallgat minket; legfeljebb nem azt adja meg, amit kérünk, hanem helyette mást ad, ami még inkább javunkra van. A fönlemlitett Szent Monika kimondhatatlan buzgósággal azért imádkozott Istenhez, hogy Ágoston fiát ne engedje Itáliába utazni, nehogy a köny-

nyelmű ifjú ott még jobban megromoljék. Ágoston mégis elutazott Itáliába, de épen ott tért meg s az Egyháznak egyik legdicsőbb szentje és egyházatyja lett. Isten e tekintetben néha úgy tesz velünk, mint az anya a gyújtót vagy kést kérő kis gyermekével; a veszélyes tárgy helyett almát vagy játékszert nyom a gyermek kezébe, hogy megnyugtassa.

A búcsú.

240. Mi a búcsú?

Az ideigtartó büntetések elengedése a gyónáson kívül.

Nagyon fontos tudnunk, hogy búcsúval sohasem nyerhetjük a *bűn* bocsánatát, sem a halálos, sem a bocsánatos bűnét! Búcsúval kizáróan csak földi vagy tisztítóhelyi, *ideig tartó büntetéstől* szabadulhatunk meg Krisztus Urunk végtelen érdemei és a szentek túláradó érdemei árán. A búcsú tehát voltaképen az elégtételnek, e lelki adósságtörlesztésnek egyik hatásos módja, «melyben a szabadság és egyéni buzgóság érvényesülhet a szentségi (vagyis gyónási) elégtétel kötelező voltával szemben.» (Schütz.)

«A búcsúban az Egyház fölhasználja hatalmát: *Amit megoldasz e földön, meg lesz oldva a mennyben is,* fölhasználja vergődő gyermekei számára, kik hozzá folyamodnak, hogy segítse meg elégtelenségüket.» (Prohászka.) Ha földi országok fejedelmei elengedhetik alattvalóiknak a büntetést, a szülő a gyerme-

kének, a tanár a tanulónak, Krisztus földi helytartóját is megilleti e jog. Isten hatalmat adott Egyházának, hogy a bűnbánat szentségében az *örök büntetést* is elengedje, annál inkább joga van tehát az Egyháznak az aránytalanul kisebb, ideigtartó büntetések elengedésére. (Máté, 16, 19.)

241. Hányféle lehet a búcsú?

Kétféle, teljes és részleges.

A teljes búcsúval az összes ideigtartó büntetések elengedését, a részleges búcsúval az idegtartó büntetések csak egy részének elengedését nyerjük el.

Egyházunk bő alkalmat ad mindegyikünknek, hogy teljes és részleges búcsút nyerhessünk.

Igy teljes búcsút nyerhetünk a többek között: Jézus szentséges nevének napján (január 2—5. között) és nyolcadán, Szűz Mária nevenapján (szeptember 12.) és nyolcadán; feszület előtt az «Íme Jóságos Jézusom» (En ego) c. ima elmondásakor s i. t. Részleges búcsút engedélyezett az Egyház számos imára és más jócselekedetre. Keresztvetéssel pl. 50 napi, a «Dicsértessék a Jézus Krisztus» köszöntéssel és elfogadásával 50—50 napi, a keresztúti ájtatossággal különféle búcsút nyerhetünk. Azonkívül a legtöbb vallási társulat tagjai is élvezhetnek különféle alkalommal teljes és részleges búcsút.

242. Mit jelent imádságok végén az ilyen kitétel: «100 napi búcsú»?

Azt jelenti, hogy az illető ima elvégzése által (a megszentelő kegyelem állapotában!) annyi ideigtartó büntetéstől szabadulhatunk meg, mint régente az, aki 100 napig vezekelt.

Az Egyház t. i. régi szokás szerint a részleges búcsúkat a régente szokásos vezeklés mértéke szerint jelöli, így van 40, 100, 300 napi, 1, 7, 40 évi búcsú. Tehát a részleges búcsúval az Egyház közbenjárása alapján annyi ideigtartó büntetés elengedését nyerjük, mint amennyi enyhitést nyert az, aki az ősegyházban 100, 300 napig stb. vezekelt (vagyis elkövetett bűneiért lakolásul és bünhődésül különféle sanyargatásoknak vetette alá magát).

«A búcsúban az Egyház *kevés jócselekedetért sok büntetést* enged el olyanformán, mint ahogy a tizedes mérlegnél a súlyok tizszerannyi terhet mérnek le.» (Tōttōssy.)

243. Mi szükséges a búcsú elengedéséhez?

a) Hogy lelkünk a megszentelő kegyelem állapotában legyen;

b) hogy az Egyház által kijelölt jócselekedeteket elvégezzük.

A teljes búcsú elnyeréséhez még megszentelő kegyelem állapota sem elégséges, hanem szükséges, hogy *minden büntől* tiszták legyünk. Tehát a teljes búcsú elnyerésének nagy életszentség vagy tökéletes bánat és erős javulási szándék az előfeltétele.

Az Egyház által kijelölt jócselekedet lehet gyónás és áldozás, templomlátogatás, a pápa szándékára mondott ima (ehhez elég egy-két Miatyánk vagy Üdvözlégy is) és hasonlók. A mindennapos áldozóknak a Szentszék külön engedélyt adott. Ezek heti gyónás nélkül is teljes búcsút nyerhetnek.

Az Egyház persze *nem a jócselekedetek miatt* engedi el az ideiglenes büntetést, hanem Istentől kapott oldó hatalma alapján. A jócselekedet csak föltétel hozzá. A szülő sem azért engedi el gyermekének a büntetést, mert bocsánatot kért, hanem a bocsánatkérés csak *föltétele* annak, hogy a szülő irgalmasságot gyakoroljon és elengedje a büntetést.

A búcsú elnyeréséhez szükséges, hogy akarjunk is búcsút nyerni, mert Isten senkire sem erőszakolja rá kincseit.

A tegtöbb búcsút nemcsak a magunk javára nyerhetjük meg, hanem az Egyház engedelméből *a tisztítóhelyen szenvedő lelkek javára is fölajánlhatjuk.* Ekként az Egyház együttérző, segítő szeretete letérdeltet a tisztítóhely párkányaira is, hogy volt gyermekeinek még a síron túl is segítségére siessen.

BEFEJEZÉS.

A Szentírásban 441-szer van szó az életről. A Szentírás maga is élet (Ján. 6, 64.), azaz követése boldog örökkévalóságot biztosít. A nagy Ágoston az életről szóló könyvnek nevezi.

Krisztus Urunk azonosítja magát az élettel: «Én vagyok az út, az igazság és az élet» (Ján. 14, 6.); tehát az élet osztogatója és akik utána igazodnak, azoknak élet néven igér üdvösséget: «Aki az én igéimet hallgatja, örök életet bír és átmegy a halálból az életre». (Ján. 5, 24.) Az isteni parancsok célja is az ilyen értelemben vett élet (Róm. 7, 10.). Az apostolnak a kegyelem is élet: az üdvösség biztosítéka. (Titk. Jel. 22, 17.) A boldogság élet (Jak. 1, 12.). A jutalom hasonlóképen. (Titk. Jel. 2, 12.) Az igazság útja élet. (Példab. 5, 6.) A legfölségesebb szentség az élet szentsége. (Ján. 6, 35 és 48.) Az Evangélium csupa élet, csak úgy leheli,

sziporkázza, éleszti és célnak veszi az életet.

És *hármas az életünk!* Első életünket anyánk méhében éltük át. Ebből egy jobb, szabadabb, *emberhez méltóbb életre* születtünk. Az is, ez is inkább csak címzetes élet, csak csirája a következő, harmadik életnek, melyre a halál által születünk, az örök. életnek.

Második születésünket halálnak nevezzük, mert benne a lelkünk leveti magáról azt, ami mulandó és földi. De *nemcsak mi halunk meg* e földi élet számára, hanem *a világ* képe *is* meg fog változni, sőt az Isten országának föltámadáson inneni része is föl fog oszlani. Mert első születésünkre következő, jelen földi életünk már emberhez méltó ugyan, de az *még nem Isten fiához teljesen méltó.*

«Ég és föld elmulnak — mondja az Úr — de az én igéim el nem mulnak!» (Máté 24, 35.)

Második életünk minősége az elsőtől függ. Ha az első nem lett volna megfelelő, holtan jöttünk volna a világra. Viszont a harmadik életünk meg a másodiktól függ: «Bizony, bizony mondom nektek, ha valaki újonnan nem születik vízből és Szent-

lélekből, nem mehet be az Isten országába». (Ján. 3, 5.)

Lelkünk élete nem szakad meg, söt a lélekben ujjászületettek részére csak a föltámadás után kezdődik el *az igazi élet, az Isten fiaihoz méltó* örök élet, az az élet, mely — istenes földi élet jutalmául — azonos az örök boldogsággal, tele Isten dicsőségével és tele a legtökéletesebb, a kifogyhatatlan, az örök szeretettel.[1]

Ennek az igazi, örök életnek a látókörébe teremtette bele Isten az embert. Ennek az örökké kicsorduló boldogságnak ismerete és irántunk való szeretete ihlette meg az Igét, hogy emberré legyen és szenvedésen és halálon át annak elérésére segítsen bennünket. És ennek a tökéletes boldogságnak a kiküzdésére sarkall és késztet bennünket a Szentlélek az ő tanításával, kegyelmével és áldásával.

[1] Szépen írja báró Eötvös József: «Mint a mag, melyet a kertész sötét földbe ültetett, zöld levelekben nőve fel, csak gyökereinek sötét körein túlemelkedve virágzik: olyan az ember; sötét földben terjeszti gyökereit, reményeiben emelkedik de virága csak fenn, e sötét körön túl vár reá, hol minden, mit az élet ad, öröm s fájdalom eltűnik, hol lelked kiépül nehéz sebeiből, hová csak szeretetedet viszed magaddal.»

Ez a sírontúli élet, ez az örök, tökéletes boldogság az emberi életnek legfőbb célja, végső foka, legmagasabb értelme, isteni betetőzése.

«És azért jöttem — mondja az Úr Jézus Krisztus — hogy életük legyen és bővebben legyen! (Ján. 10, 10.)

O. A. M. D. G.!

(Mindent Isten nagyobb dicsőségére!)

FÜGGELÉK.

1. Részlet az ószövetségi Szentírásból.

Tóbiás könyvének 4. fejezete (Tóbiás üdvös intéseket ad fiának):

1. Mikor tehát Tóbiás gondolta, hogy meghallgattatott imádsága, hogy meghalhasson, magához hívá fiát, Tóbiást;

2. és mondá neki: Halljad, fiam, az én szám igéit és azokat szívedbe alapul helyezd.

3. Mikor az Isten lelkemet elveszi, testemet temesd el; és tiszteljed anyádat életének teljes napjaiban;

4. mert meg kell emlékezned, micsoda és mely nagy veszedelmeket szenvedett éretted az ő méhében.

5. Mikor pedig ő is betölti élete idejét, temesd mellém őt.

6. Életednek pedig teljes napjaiban elmédben legyen az Isten és óvd magadat, hogy valaha bűnbe ne egyezz és el ne hagyjad a mi Urunk Istenünk parancsait.

7. Vagyonodból adj alamizsnát és egy szegénytől se fordítsd el orcádat; mert úgy leszen, hogy tőled sem fordul el az Úr orcája.

8. Amint lehet, úgy légy irgalmas.

9. Ha sokad leszen, bőven adj; ha kevesed leszen, igyekezzél keveset is örömest adni.

10. Mert jó jutalmat gyüjtesz magadnak a szükség napjára;[1]

11. mivel az alamizsna minden bűntől s a haláltól megszabadít[2] és nem engedi a lelket sötétségre menni.

12. Nagy bizodalmat ad a fölséges Isten előtt az alamizsna minden ő gyakorlóinak.

13. Óvd magadat, fiam, minden paráznaságtól és feleségeden kívül soha ne engedd, hogy vétket tudj.

14. A kevélységet soha ne hagyd elmédben vagy beszédben uralkodni; mert abból vett eredetet minden veszedelem.

15. Aki neked valamit dolgozik, mind-

[1] Halálod napjára, mikor magad is az Isten irgalmára szorulsz.

[2] A jó szándékkal adott alamizsna neveli bennünk az Isten kegyelmét, igaz megtérésre és bűnbánatra indít; s ennyiben megszabadít a bűntől és örök haláltól.

járt add meg annak bérét és munkásod bére nálad semmikép ne maradjon.

16. Amit nem akarsz, hogy más neked cselekedjék, vigyázz, hogy azt másnak soha ne cselekedjed.

17. Kenyeredet az éhezőkkel és szűkölködőkkel egyed és ruházatodból född be a mezíteleneket.

18. Kenyeredet és borodat az igaz temetésére adjad, de abból ne egyél és ne igyál a bűnösökkel.[1]

19. Tanácsot mindenkor bölcstől kérj.

20. Minden időben áldjad az Istent és kérjed őt, hogy utaidat igazgassa és minden tanácsaid őbenne maradjanak.

21. Ezt is megjelentem neked, fiam, hogy tíz talentom ezüstöt adtam, midőn még kisdedke voltál, Gabelusnak, Rágesben, a médusok városában és keze írása nálam vagyon;

22. azért tudakozódjál, mi módon mehess hozzája, és vedd vissza tőle a felül megnevezett ezüstöt és add vissza neki az ő keze írását.[2]

[1] Megtarthatod a szokásos halotti tort és tápláld a szegényeket, de a pogányok bálványozó lakomáiban ne végy részt.

[2] Tóbiás előbb a lelkiekről gondoskodik, csak aztán a földiekről. A fönti és a jelen jegyzet is példa

23. Ne félj, fiam! noha szegény életet élünk, de sok javunk lesz, ha féljük az Istent és eltávozunk minden büntől és jót cselekszünk.

2. Részlet az újszövetségi Szentírásból.

Szent János Evangéliumának 9. fejezete (Jézus által a vakonszületett látást nyer, — és akik látnak vakokká lesznek):[1]

1. És átmenvén[2] Jézus, láta egy vakonszületett embert;

2. és kérdezék őt tanítványai: Rabbi! ki vétkezett, ez e, vagy az ő szülői, hogy vakon született?

3. Felelé Jézus: Sem ez nem vétkezett,

rá, hogy mennyire szükség van fölvilágosító jegyzetekre. Ilyen nélkül könnyen arra gondolhatnánk, hogy Tóbiás uzsorára adta a pénzt. Pedig Tób. 9, 8—9. az ellenkezőt mutatja, mert mikor a fiatal Tóbiás elment a pénzért, «Gabelus síra és áldá az Istent és mondá: Áldjon meg Izrael Istene, mert igen jámbor és igaz, istenfélő és alamizsnát osztogató férfiúnak fia vagy».

[1] Ez a fejezet nemcsak eredetiben mutatja be Jézusnak egyik csodáját, hanem egyúttal a csodának valóságos apológiája (hitvédelme), mert szinte bírói jegyzőkönyvi pontossággal és az ellenséges érzület minden erőlködésével és ellenvetésével boncolgatva tárja fel a történteket.

[2] A templomépület előtt, hol mindig ültek szegények, nyomorultak, hogy az átmenőktől alamizsnát kérjenek.

sem az ő szülői; hanem hogy kijelentessenek az Isten cselekedetei őbenne.[1]

4. Nekem szükség Annak cselekedeteit tennem, ki engem küldött, míg nappal vagyon; eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkálkodhatik.[2]

5. Míg e világon vagyok, világossága vagyok a világnak.[3]

6. Miután ezeket mondotta, a földre pökvén, sarat csinála a nyálból és a sarat annak szemeire kené.[4]

7. És mondá neki: Eredj, mosdjál meg Siloe tavában (mi elküldöttnek értelmez-

[1] Vagyis, hogy az ő meggyógyulása által az Isten hatalma és kegyelme kijelentessék. De így — ellenvetheted — az Isten dicsőségéért ez emberen igazságtalanság történt? Ellenkezően. A vakság ez emberre jótétemény lett, mert az Úr megnyitotta benső szemeit. Mit használt a zsidóknak az egészséges szem, mikor e mellett lélekben vakok maradtak és keményen bünhődtek?

[2] Míg e földön vagyok, a csodagyógyítás hozzátartozik hivatásomhoz, ha innét eltávozom, *ez a* kegyelemidő elmulik. Mindnyájunkra nézve is e földi élet a munkálkodás és érdemszerzés ideje; halála után senki sem pótolhatja ki, mit életében kellett volna tennie.

[3] Tehát e vakot meg akarom gyógyitani.

[4] Jézus használta e külső jeleket, részint hogy megmutassa a zsidóknak, hogy szombaton is szabad gyógyitani, egyben jelezte szándékát, hogy *a szentségekben is* külső jelek által közli kegyelmeit.

tetik). Elméne tehát és megmosdék és mint látó tére vissza.

8. Azért a szomszédok és kik azelőtt mint vak koldust látták őt, így szólának: Nemde ez az, ki ott ül és koldul vala? Némelyek mondák: hogy ez az.

9. Mások pedig: Nem, hanem hasonló ahhoz. Ő pedig mondá: Én vagyok.

10. Kérdezék tehát őt: Miképen nyiltak meg szemeid?

11. Felelé: Az az ember, ki Jézusnak mondatik, sarat csinált és megkené szemeimet és mondá nekem: Menj a Siloe tavára és mosdjál meg. Én elmenék, megmosdék és látok.

12. És kérdezék őt: Hol van ő? Mondá: Nem tudom.

13. Elvivék a farizeusokhoz azt, ki vak volt.

14. Szombat vala pedig, mikor a sarat csinálta Jézus és megnyitotta annak szemeit.[1]

15. Ismét kérdezék tehát őt a farizeusok: Mikép lőn az, hogy lát? Ő pedig mondá nekik: Sarat tőn szemeimre és megmosdék és látok.

[1] A farizeusok véleménye szerint ennek a sárkenőcsnek készítése a szombat megszegése volt.

16. Mondák erre a farizeusok közül némelyek: Ez ember nem Istentől való, ki a szombatot meg nem tartja. Mások pedig mondák: Hogyan cselekedheti bűnös ember e jeleket? És szakadás vala közöttük.

17. Mondák azután ismét a vaknak: Te mit tartasz a felől, ki megnyitotta szemeidet? Ő pedig mondá: hogy próféta.

18. Nem hivék azért a zsidók felőle, hogy vak volt és látó lett, míglen előhivák annak szülőit, ki látó lett.

19. És kérdezék őket, mondván: Ez-e a ti fiatok, kiről mondjátok, hogy vakon született? Miképen lát tehát most?

20. Felelvén nekik az ő szülői, mondák: Tudjuk, hogy ez a mi fiunk és hogy vakon született;

21. miképen lát pedig most, nem tudjuk, vagy ki nyitotta meg szemeit, mi nem tudjuk; őt kérdezzétek, elég idős, szóljon ő maga felől.

22. Ezeket mondák az ő szülői, mert féltek a zsidóktól, mivel már összebeszéltek vala a zsidók, hogy ha valaki őt Krisztusnak vallja, a zsinagógából kizárják.

23. Azért mondák az ő szülői: hogy elég idős, őt kérdezzétek.

24. Ismét előhivák tehát az embert, ki vak volt, és mondák neki: Adj dicsőséget Istennek. Mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös.

25. Ő pedig mondá: Ha bűnös-e, nem tudom; egyet tudok, hogy vak voltam és most látok.

26. Mondák azért neki: Mit cselekedett neked? Mikép nyitotta meg szemeidet?

27. Felelé nekik: Megmondottam már nektek és hallottátok, miért akarjátok ismét hallani? Talán ti is tanítványai akartok lenni?

28. Erre megátkozták őt és mondák: Te légy az ő tanítványa, mi pedig Mózes tanítványai vagyunk.

29. Mi tudjuk, hogy Mózesnek szólott az Isten; ezt pedig nem tudjuk, honnét való.

30. Felelé az az ember és mondá nekik: Éppen az a csodálatos, hogy ti nem tudjátok, honnét való és megnyitotta szemeimet.

31. Tudjuk pedig, hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja; hanem aki Istent tiszteli és akaratját cselekszi, azt meghallgatja.

32. Világ kezdetétől sem hallatszott, hogy valaki megnyitotta szemeit a vakon születettnek.

33. Ha ez nem Istentől való, nem tehetett volna semmit.
34. Felelvén, mondák neki: Egészen bűnökben születtél és te tanitasz minket? És kiveték őt.
35. Meghallá Jézus, hogy kivetették őt és találkozván vele, mondá neki: Hiszesz-e te az Isten Fiában?
36. Kérdé amaz és mondá: Kicsoda az, Uram! hogy higgyek őbenne?
37. És mondá neki Jézus: Láttad is őt és aki veled szól, ő az.
38. Amaz pedig mondá: Hiszek, Uram és leborulván, imádá őt.
39. És mondá Jézus: Itéletre jöttem én e világra, hogy akik nem látnak, lássanak és akik látnak, vakok legyenek.
40. És hallák ezt némelyek a farizeusok közül, kik vele valának és mondák neki: Vajjon mi is vakok vagyunk-e?
41. Mondá nekik Jézus: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök; most pedig azt mondjátok: Mi látunk. Azért bűnötök megmarad.[1]

[1] Ha ismeretlen volna előttetek Isten akarata: nem volna bűnötök, de mivel ismeritek azt és mégis hitetlenek maradtok: bűnötök megmarad.

3. Részlet az Új Egyházi Törvénykönyvből.[1]
(Codex Juris Canonici.)

Harmadik könyv, a 2. fejezetnek 2. része. A szentáldozás alanyáról:

853. szabály (canon). Minden megkeresztelt egyén, kit a jog ki nem rekeszt, a szentáldozáshoz bocsátható és bocsátandó.

854. sz. 1. §. Gyermekeket, kik serdületlen koruk miatt még nem ismerik és becsülik a Szentséget, ne engedjünk a szentáldozáshoz.

2. §. Halálveszedelemben azonban megáldoztathatók, sőt megáldoztatandók azok a gyermekek, akik a Szentséget meg tudják különböztetni a közönséges ételtől és azt imádni képesek.

3. §. A halálveszedelem esetén kívül azonban meg kell kívánnunk a gyermekektől a keresztény tanításnak pontosabb

[1] Az Új Egyházi Törvénykönyvet XV. Benedek pápa léptette életbe 1918. év pünkösdjén. Ez a törvénykönyv a katholikus Egyháznak hosszú tizenkilenc század alatt kiadott rengeteg sok törvényét oly rendszerbe foglalta, hogy az a földrajzi, néprajzi, nemzeti és szociális különbségek ellenére az egész világ katholikusaira alkalmazható.

ismeretét és a gondosabb előkészületet, hogy koruknak és felfogásuknak megfelelően legalább az üdvösségre szükséges hitigazságokat megismerjék és áhitattal járuljanak a legfölségesebb Szentséghez.

4. §. A döntés arra nézve, hogy valamely gyermek érett-e már a szentáldozásra, a gyóntatót és a szülőket, illetve ezek helyetteseit illeti meg.

5. §. A plébános kötelessége, hogy — esetleg vizsga révén is — ellenőrizze azt, hogy egyrészt a gyermekek ne menjenek kellő érettség és előkészület nélkül áldozni, másrészt, hogy az érettek és kellően előkészültek minél előbb részesüljenek ez isteni eledelben.

855. sz. 1. §. Távoltartandók a szentáldozástól a köztudomásúan méltatlanok, minők a kiközösítettek, az egyházi tilalom alatt állók és a nyilván becstelenek — hacsak megtérésük és javulásuk is nem köztudomású és a nyilvános botrányért eleget nem tettek.

2. §. A titkos bűnösöket is utasítsa vissza, ha nem javultak meg s magánosan kérik a szentáldozást. De ha nyilvánosan járulnak a szentáldozáshoz és a botrány el nem kerülhető, megáldoztathatók.

856. sz. Aki halálos bűnben van, megelőző szentgyónás nélkül ne áldozzék, még akkor se, ha tökéletes bánatot indított volna föl magában. Ellenben, ha a szükség esete forog fenn és nincs kéznél gyóntató, előbb indítsa föl a tökéletes bánatot.

857. sz. Senkinek sem szabad napjában egynél többször magához venni az Oltáriszentséget, kivéve a következő, 858. sz. 1. §-ban említett eseteket.

858. sz. 1. §. Aki éjféltől kezdve nem böjtölt, nem áldoztatható meg, kivéve a halálveszedelem esetét és ha a Szentséget a tiszteletlenségtől kellene megóvni.

2. §. Ama betegek pedig, akik már egy hónapon át feküsznek és nincs remény hamaros fölgyógyulásukra, a gyóntató bölcs belátása szerint hetenkint egyszer vagy kétszer megáldozhatnak, habár az áldozás előtt orvosságot vettek be vagy valamit ittak.

859. sz. 1. §. Minden hívő, nemre való tekintet nélkül, amint eszének használatára eljutott, köteles magához venni az Oltáriszentséget, hacsak saját lelkészének tanácsára egy ideig, észszerű okból, jónak nem látja attól tartózkodni.

2. §. A húsvéti áldozás ideje virág-

vasárnaptól fehérvasárnapig terjed, az egyházi hatóságok azonban, ha a személyi viszonyok vagy helyi körülmények úgy kívánják, ezt az időt összes híveikre nézve meghosszabbíthatják; de kezdetét nem tehetik előbbre nagyböjt IV. vasárnapjánál és tartamát nem tolhatják Szentháromság vasárnapján túl.

3. §. Tanácsos, hogy a hívek e törvénynek a saját plébániájukon tegyenek eleget; akik pedig idegen plébánián tettek neki eleget, a parancs teljesítéséről értesítsék saját plébánosukat.

4. §. Ha valaki a húsvéti áldozásra kitűzött időn belül bármi okból nem végezte el a szentáldozást, kötelessége továbbra is fönnmarad.

860. sz. A serdületlen korúakat is köti az áldozási parancs, de ezért jelentősen felelősek gondviselőik is: szüleik, gyámjuk, gyóntatójuk, tanítóik és plébánosuk.

861. sz. Szentségtörő áldozással nem lehet eleget tenni az áldozás parancsának.

862. sz. Illő, hogy nagycsütörtökön az ünnepélyes vagy konvent-misén a klérus minden tagja magához vegye Krisztus Urunk szentséges testét, még az áldozópapok is, kik aznap nem miséztek.

863. sz. A híveket buzdítani kell, hogy gyakran, sőt naponta áldozzanak és hogy azok, akik a szentmisén résztvesznek, necsak lelki áldozást végezzenek, hanem kellő előkészülettel valósággal is magukhoz vegyék az Oltáriszentséget.

864. sz. 1. §. Halálveszedelemben, bármi okozza is azt, a hívek kötelesek szentáldozáshoz járulni.

2. §. Nagyon ajánlatos, hogy akik aznap már áldoztak is, halálos veszedelemben újból megáldozzanak.

3. §. Az életveszély elhúzódása esetén a szent útravalót a gyóntató bölcs tanácsa szerint — más-más napon — többször is magunkhoz vehetjük s illik is magunkhoz venni.

865. sz. A szent útravalót nem szabad túlságosan halogatni. A lelkipásztor pedig kövessen el mindent, hogy a betegek idejekorán, amikor még teljesen eszméletnél vannak, vegyék magukhoz a szent útravalót.

866. sz. 1. §. Az összes hívek, bármelyik rítushoz tartoznak is, az Oltáriszentséget akármelyik szertartás szerint magukhoz vehetik buzgóságból.

2. §. Mindamellett ajánlatos, hogy a

húsvéti áldozást ki-ki a saját szertartása szerint végezze.

3. §. A szent útravalót a hívek saját szertartásuk szerint kötelesek magukhoz venni, de szükség esetén bármely szertartás szerint magukhoz vehetik.

4. Az isteni gondviselés — egy földi hatalmasság sorsának tükrében.

«Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és felmagasztalta az alázatosakat.» (Luk. 1, 52.)

Napóleon nevét, történetét, szerencséjét mindenki ismeri. Az újkornak Nagy Sándora és Cézárja, ki 1796 óta meg-megremegtette Európát, aki előtt királyok és fejedelmek hódoltak és kegyeiért versenyeztek. Volt valami a lényében, aminek a révén szeme tekintetével, beszédével, fellépésével és lángeszével utolsó inasától föl az orosz cárig mindenkit el tudott bűvölni, le tudott szedni lábáról és mindenekelőtt meg tudott félemlíteni.

Csak egy ember volt, aki nem félt tőle, bátran szeme közé nézett, sőt fölvette ellene a harcot — minden földi, anyagi erő, támogatás és hatalom nélkül. A pápa volt. Először VI. Pius, majd VII. Pius.

VI. Pius 81 éves, megtört, beteges ember volt. A béke embere. Maga Bonaparte 1797. február 19-én Tolentinóból hozzá intézett levelében írja: «Egész Európa ismeri Szentséged békés hajlamait és engesztelékenységben nyilvánult erényeit». Franciaország azonban mindenképen kereste az ürügyet a pápai állam elfoglalására. 1797-ben egy francia tisztnek (Duphot) saját hibája folytán való agyonlövetése kedvező alkalmul szolgált. Bonaparte József, Napoleonnak bátyja és akaratának végrehajtója, mint római követ azonnal elhagyta Rómát. A kormány pedig (előbb kikérvén Napoleon tanácsát) 1798-ban elfogatta a pápát. Mindent elvettek tőle, még az ujján levő gyűrűt is. A 81 éves aggastyánt a járatlan Alpeseken keresztül részint gyalog, részint kocsin Valence-ba hurcolták. Itt a nagy fáradtságtól és a sok szenvedéstől 82 éves korában meghalt (1799). Holttestét egyik magánháznak patkányokkal teli pincéjébe helyezték. Igy mult ki az a pápa, kit még a protestánsok is Titusszal hasonlítottak össze és az emberi nem szerelmének és gyönyörének neveztek el.

Az asztalos, mikor a pápa koporsóját

leszegezte, fölkiáltott: «Most halt meg az utolsó pápa». — «Vége a pápaságnak, vége a katholikus Egyháznak!» — kérkedtek a hitetlenek. Maga Napoleon megelégedetten mondotta: «Nos, nincs többé tiara» (pápai korona). Halotti torokat tartottak. Róma az első századok óta nem ért szomorúbb napokat.

A jámbor hivek egymástól kérdezték: Hol van Krisztus, hogy engedhet meg ilyesmit az Isten.

Hívő és hitetlen egyaránt megfeledkezett a háborgó tenger lecsillapításának bibliai történetéről és főkép Krisztus eme szavairól: «Te Péter vagy és e kőszálon fogom épiteni Anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta». (Máté 16, 18.)

Igaz, VI. Pius meghalt, de nem halt meg a pápa! Egy szép napon az a hír lepte meg Napoleont és az Egyház ellenségeit, hogy új pápa, VII. Pius viseli a tiarát. Egyszerű védtelen bencés szerzetes volt. Meggörnyedt éveinek súlya alatt és pénz, hadsereg, otthon, segitség nélkül állott. És ez a tehetetlen agg állott ellen Napoleonnak, ki közben császár lett és akit 50 csatának dicső emléke övezett.

A kontinentális zár meg nem tartása miatt Napoleon 1809-ben Schönbrunnban kiadta a rendeletet, hogy a pápai állam megszünt és azt Franciaországba kebelezi. Erre a pápa a császárt az Egyházból kiközösitette. Napoleon a hírre nevetve jegyezte meg: «Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd a fegyver?»[1] Egyben elfogatta a pápát és Savonába hurcoltatta. 1812-ben Fontainebleauba vitette, hogy személyesen jobban kicsikarhassa tőle a lemondást a pápai trónról. Igért neki évi kétmilló frank nyugdíjat, melyet előzően Schönbrunnban már ki is utaltatott. A pápa természetesen visszautasította az ajánlatot. És így tovább fogoly maradt.

Napoleon fél-Európa ura volt, de az egészé akart lenni. Ezért hatalma teljén, 1812-ben Oroszország ellen vonult.

Hogyan is élcelődött csak Napoleon az egyházi kiközösítésre? «Azt hiszi a pápa, hogy ezáltal katonáim kezéből kihull majd

[1] Jellemző, hogy Napoleon — úgy látszik, előre számítva a kiközösítés eshetőségére — a kiközösítést kigúnyoló, fönti szavait már két évvel előbb használta Drezdában 1807. július 22-én kelt Jenő kir. herceghez intézett levelében. («Briefe Napoleons I.» Stuttgart, 1910. II. köt. 229. old.)

a fegyver?» Ime, ez most a szó szoros értelmében megtörtént. Abban az évben még az oroszországi viszonyokhoz képest is túlságos nagy hideg tél volt s a fegyver kihullott a francia katonák fagyos kezéből. Az egész seregnek, magának Napoleonnak is, menekülnie kellett.

Ez időtől kezdve alászállott Napoleon «szerencse-csillaga». 1813-ban a lipcsei csatában legyőzik, a császári trónról lemondatják és először Elba szigetére, majd később, mint hadifoglyot, Szent Ilona szigetére küldik számkivetésbe, míg Pius pápa nagy ünnepségek és a népnek határtalan örömujjongása között visszatér a pápai trónra. Innen körleveleket intézett a hatalmakhoz, hogy Napoleon sorsát enyhitsék. Különben Napoleon rokonsága, melyet mindenünnen száműztek, Rómában talált menedéket.

A birodalmakat, melyeknek Napoleon ura volt, feloszlatták. A koronát, melyet a pápának kellett volna fejére tenni, melyet azonban Napoleon hatalmi gőgjében kiragadott a pápa kezéből és saját kezével koronázta meg magát — soha többé fejére nem tehette.[1]

[1] Ennek ellenkezője történt a magyar koronával.

A velencei köztársaság, mely több mint ezer évig tartott, a térképről eltűnt. A tiszteletreméltó német-római császárság nem támadt fel többé, egész Európa más arcot öltött, csak a pápaság maradt a régi.

És a pápának kedves elégtétel volt, hogy Napoleon Szent Ilona szigetéről áldásáér folyamodott.

És most jön a legérdekesebbje. Figyeljük csak, hogy az események halmazában hogy tűnik fel az isteni gondviselés vörös fonala és hogy válnak valóra a mondások: «Isten sem nem siet, sem nem felejt!» és «Isten malmai lassan őrölnek, de biztosan!»

Két ízben vetette Napoleon a pápát fogságba (VI. Piust 1796-ban s VII. Piust 1809-ben). Napoleont is két ízben fogták el és vitték fogságba (1814 és 1815).

Két helyen tartotta Napoleon a pápát

Krisztus helytartója küldötte és a következménye? Ez a korona már annyiszor elveszett, néhányszor már elzálogosították, földbe ásták, ellopták, elrejtették, mocsárba esett, külföldre vitték, idegenek kezére került, keresztje meggörbült, a kommunisták eladására készültek — de ezer év után is megvan, sőt nálunk kifejezőbb szimbólum, mint a világ bármely koronája: összetartó jelünk és vigasztaló reménye a haza jogának, nagyságának, erejének és hatalmának.

fogva, Savonában és Fontainebleauban. Napoleon is két helyen volt fogságban: Elba szigetén és Szent Ilona szigetén.

Több mint 7 évig volt a két pápa a fogságban (1798—9. és 1809—14.). Ugyanilyen ideig tartott Napoleon fogsága is (1814. VI. 4.—1815. III. 1. és 1815. VII. 15.—1821. V. 5.).

Napoleon Fontainebleauban felszólította a pápát s kényszeríteni akarta a pápai trónról való lemondásra. Később a hatalmak ugyanabban a városban és palotában, a palota ugyanama szobájában szólították és kényszerítették Napoleont a trónról való lemondásra.

Napoleon a pápának lemondás esetére kétmillió frankot igért évi nyugdíjul (1813. konkordatum-javaslat, 3. p.). Neki is évi kétmillió frank nyugdíjat utaltak ki a szövetséges fejedelmek.

Napoleon a saját emberein kívül senkit sem engedett a pápához a fogságban, még a Szentatya legbizalmasabb embereit sem. A fogságát önként megosztó környezetén kívül Napoleonhoz sem eresztettek az angolok senkit, még saját édesanyját sem.

Miként megjárta a saját koronázásával (a pápa kezéből kiragadt koronát soha

többé nem viselhette), hasonlóképen járt felesége is. Saját koronázása után t. i. egy másik koronával ugyancsak ő maga koronázta meg feleségét, ki szintén soha többé nem viselhette (hiszen a császár el is vált tőle).

Napoleonnak azonban voltak érdemei is az Egyház irányában. Franciaországban a forradalom után a templomokat ismét kinyittatta és az istentiszteletek zavartalanságát biztosította. Ezért abban a kegyelemben részesült, hogy a pápa teljesítette ama kívánságát, hogy fogságának környezetében katholikus pap is legyen és hogy ez a császár szobájában misézhessék. A két pap, Buonavita és Vignali abbé (áldozópap) 1819. szeptemberében érkezett Szent Ilona szigetére. A császár sokat érintkezett velök és azóta hangulatában és viselkedésében jelentős javulás mutatkozott.[1]

Napoleon senkit sem engedett a fogoly pápához. De midőn ez halálát közeledni vélvén, gyóntatót kért, ezt a kérést azonnal teljesítette. Innen a kegyelem, hogy ő is

[1] Forsyth : Geschichte d. Gefangenschaft Napoleons auf St. Helena. Deutsch von Seybt. 1853. II. kötet 112. old.

példás keresztény módon halhatott meg. Április 20-án hivatta Vignali abbét és teljes eszméletnél meggyónt, megáldozott és felvette a szent kenetet. «Midőn visszatértem a császárhoz — írja Montholon tábornok — a császár igen nyugodt volt, hangja nem mutatott semmi izgatottságot.»[1] Az ágyához lépett tábornokhoz e szavakat intézte: «Boldog vagyok, hogy kötelességemet elvégeztem. Önnek tábornok, halálos órájára hasonló boldogságot kívánok».

Másnap a császár egyedül volt orvosával. A vallásról beszélt neki. Az orvos mereven nézett maga elé, mintha a tárgy nem érdekelné. Erre Napoleon így szólt hozzá: «Hogy tud ön hitetlenségében ennyire menni? Nem tud Istenben hinni? Hiszen a világon minden hangosan kiáltja létezését és a legnagyobb szellemek is hittek benne». Erre az orvos megjegyezte: «De Sire, én még sohasem kételkedtem Isten létezésében. Én csak a lázt vizsgáltam Felséged ütőerén és Felséged arcvoná-

[1] Montholon: Geschichte d. Gefangenschaft Napoleons auf St. Helena. Deutsch von Dietzmann. 1846. II. kötet 533 és köv. old.

saimban olyasmit vélt olvashatni, ami távol áll tőlem».[1]

A császár gyónása után gyakran áldozott. Május 4-én, a szentáldozás után mondotta e szép szavakat: «Meghékültem az egész emberiséggel».

Halála előtt még megkapta a pápa áldását, melyet szintén maga kért tőle.

Ismeretes, hogy csodálatraméltó végrendelete e szavakkal kezdődik: «A római, apostoli, katholikus vallásban halok meg, melynek kebelén születtem».[2]

Említettük, hogy VI. Pius pápának holttestét egy magánház pincéjébe helyezték, ahol patkányok szaglászták körül a kettős koporsót.

Nos, Napoleon szívét is körülszaglászták, sőt kikezdték a patkányok Szent Ilona szigetén. Az orvosok t. i. a longwoodi major egy szobájában a volt császár szívét egy tálba tették, azzal a szándékkal, hogy majd később egy más, koporsóba helyezésre alkalmas és szesszel telítendő edénybe helyezik át. Az éj folyamán dr.

[1] Las Cases: Denkwürdigkeiten von St. Helena. 1826. IX. kötet 103. és köv. old.

[2] Elsner: Umfassende Geschichte des Kaisers Napoleon. 1837. X. kötet 505. old.

Arnott Archibáld katonaorvost felzavarta valami nesz. Utána nézett és rémülve vette észre, hogy két patkány rágódik a szíven.[1]

[1] Magyar források : Napoleon-Album. Budapest, Hornyánszky Viktor. 1913. 128. old. és Szini Gyula : Napoleon szerelmei. Budapest, 1914. (Modern könyvtár 396—7. számai) 3. oldal. Mivel e patkánytörténetet sok író túlozza, sőt egyesek azt állítják, hogy a patkányok a szívet nemcsak kikezdték, hanem el is cipelték, úgyhogy az orvosok botránytól félve egy azonnal megölt ürü szívét helyezték a koporsóba : ezért biztos adatokért a legelső hazai és külföldi tekintélyekhez fordultam. Így kérdést intéztem a két leghitelesebb forráshoz : a londoni British Museum okmánytárához és dr. Chaplin Arnoldhoz, a legnagyobb Napoleon-szaktudóshoz. A British Museum 1925. nov. 18-án kelt levelében dr. Chaplinnal együttesen kimerítő választ küldött e sorok írójának, melynek idevágó részlete szószerint a következő : «The names of the medical men present are well known. There was among them a dr. Archibald Arnott, and the story that Napoleon's heart was eaten by rats rests upon reports of his conversation. Dr. Arnott left no written statement on the subject, but he told the story to Sir James Young Simpson, the famous surgeon, and Sir James told it to his nephew, the late Professor Alexander Russel Simpson. The story was that after the *post mortem* examination of Napoleon's body on May 6 th, 1821, the heart of the Emperor was placed in a dish, with a view to its being afterwareds preserved in spirits in a separate vessel, which would be placed in the coffin. During the night, Arnott was disturbed by a noise in the room in which the heart was placed ; and going in he found two rats engaged in trying to carry off the heart».

A fogságba hurcolt VI. Pius pápa holtteste csak évek mulva (1802) volt Rómába szállitható. Napoleon holttestét is csak tizenkilenc év után engedte az angol kormány Franciaországba vitetni.

Még egy adat! Schönbrunnban, a volt bécsi császári kastélyban ma is minden látogatónak megmutatják, melyik szobában lakott Napoleon és melyikben írta alá hirhedt rendeletét, mellyel papiron megszüntette a római államot. (1809. máj. 17.) Tudjuk, hogy az így megszünt államnak mégis főt adott később született csecsemő fia személyében, kit ezért már születésekor «Róma királya» cimmel illettek (1811). Nos ez az egyszülöttje 1832-ben, ugyancsak Schönbrunnban, a föntemlitett szobában, mint Ausztriának foglya, tüdővészben meghalt, a nélkül, hogy életében korona érintette volna homlokát.

Mennyire teljesült Napoleonon a Szentírás örökérvényyű szava: «Aki fölveti a követ, annak fejére esik az és az álnokul ejtett seb az álnoknak okoz sebet. Aki másnak vermet ás, maga esik bele; és aki felebarátja elé követ gördit, maga

ütközik abba és aki másnak tőrt vet, maga vesz el benne».[1]

Napoleonnal szemben viszont mily gyönyörűen alkalmazható a pápára a «Magnificat» nevű gyönyörű szentirási éneknek szava:

«Magasztalja az én lelkem az Urat
És örvendez lelkem az én üdvözítő Istenemben.
Mert megtekintette szolgálójának alázatosságát; ime mostantól boldognak hirdet engem minden nemzedék.
Mert nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas, kinek szent az ő neve.

[1] Jézus Sirák fia, 27, 28—9. Érdekes Róma «meghóditóinak» és ideiglenes «tulajdonosainak» a sorsa is: Odoakert 493-ban orvul megölték. Theodatust 536-ban menekülés közben meggyilkolták. Hildebaldot 541-ben tőrrel szúrták le. Erarichot hat hónappal később ölték meg. Totilát 552-ben lándzsával döfték át. Alboint 572-ben saját felesége gyilkoltatta meg. Klephet 573-ban gyilkolták meg. Adalphaldot 625-ben megölték, Rodoaldot 653-ban agyonütötték. Pantharitot 660-ban trónjától megfosztották és elkergették, Gudbertet 662-ben tőrrel szúrták agyon. Luitpert 701-ben fürdőjében megfulladt. II. Aribert vízbe fúlt. Desideriust Nagy Károly foglyul ejtette, trónjától megfosztotta s kolostorba zárta, ahol hamarosan meghalt 744-ben. II. vagy Kopasz Károlyt megmérgezték. I. Berengárt 924-ben orvul megölték. Rőtszakállú (Barbarossa) Frigyes 1190-ben vízbe fulladt. I. Napoleon számüzetésben, mint fogoly halt meg. Viktor Emánuelt 1878-ban szélütés érte. II. Umbertot 1900-ban egy Bresci nevű anarchista agyonlőtte. (Correspondenz Blatt des oest.-ung. Kler. 1895. okt. 25.)

És az ő irgalmassága nemzedékről-nemzedékre száll az őt félőkön.
Hatalmas dolgot cselekedett az ő karjával, elszélesztette a szívök szándékában kevélykedőket.
Levetette a hatalmasokat a fejedelmi székből és fölmagasztalta az alázatosakat.
Az éhezőket betöltötte jókkal és a gazdagokat üresen bocsátá.
Oltalmába vette Izraelt és az ő szolgáját, megemlékezvén irgalmasságáról».[1]

Napoleon Szent Ilona szigetén Bertrand tábornoknak így nyilatkozott Jézusról: «Ez az, amin legjobban csodálkozom és ami előttem Krisztus istenségét föltétlenül bizonyítja. Én magam tömegeket tudtam lelkesíteni, kik halálba rohantak érettem. De szükség volt jelenlétemre, tekintetem villámló szikrájára, hangomra, szavamra, hogy a szivekben tüzet gyujtsak. Minden bizonnyal meg van bennem ama bűvös erő titka, mely képes az embereket elragadni, de azt másokra átruházni nem tudom; egyik tábornokommal sem tudtam azt közölni és nem ismerem a titkot, mellyel nevemet és az irántam való szeretetet az emberek szivében megtudnám örökíteni, hogy ott csodákat műveljek az anyag segitsége nélkül. Igy volt ez Caesárral, így Nagy Sándorral is. És végül

[1] Luk. 1, 46—54.

is megfeledkeznek rólunk és a hódítónak a neve csak iskolai dolgozatok tárgyaként szerepel.

Milyen szakadék tátong az én nyomorúságom és Krisztus örök országa között, kit az egész világban szeretnek, imádnak és hirdetnek! Vajjon meghalt-e Krisztus? Nem inkább örökké él-e? Persze ez épen *Krisztusnak* halála. Nem egy ember halála, hanem egy Istené».[1]

5. A szenvedés titka.

«Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, sem az én utaim a ti utaitok, úgymond az Úr.»
(Iz. 55, 8.)

«Boldogok a lelki szegények...
Boldogok, akik sírnak...
Boldogok, akik üldözést szenvednek...
(Máté, 5, 3. 5. és 10.)

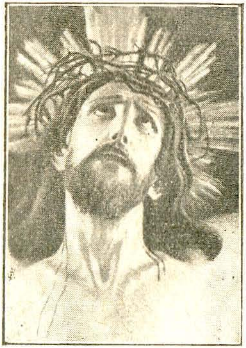
«Ecce homo» («Íme az ember»).
(Ján. 19, 5.)

A szenvedés rejtélyén értjük azt a minden ember elméje elé kerülő kérdést: Miért van e földi életben annyi testi és lelki szenvedés, nélkülözés, gond, betegség, szegénység, nyomor, elhagyatottság, félreértés, igazságtalanság és más annyi

[1] Fr. W. Foerster: Christus und das menschl. Leben. München, 1922. 93. old.

baj, melyet a Krisztus Urunkon elkövetett legnagyobb igazságtalanságról gyüjtőszóval keresztnek is nevezünk.

Rejtélynek pedig azért nevezzük e kérdést, mert ahány bölcs csak élt, tanított és irt e földön, maradék nélkül még meg nem oldotta e kérdést — a mi Urunk Jézus Krisztust kivéve. Ő sem annyira szavával, mint életével és kereszthalálával oldotta meg a rejtélyek e rejtélyét, de úgy, hogy számunkra azért még mindig titok marad: «Fulget crucis *mysterium*, ragyog a kereszt *titka*». (Az Egyház himnusa.)

Nem titok-e az Ecce homo-jelenet?

Nem titok-e, hogy a föltámadt Jézus Péternek a háromszoros szeretet- és hűségnyilatkozat *jutalmául* a kereszthalált igéri és jövendöli? (Ján. 21, 18—19.)

Nem titok-e, hogy az Úr a maga zsenge alkotását, az Egyházat épen a csecsemő-

korban, amikor a leggondosabb ápolásra és a legmelegebb szeretetre szorulna, a katakombák szük, sötét és dohos légkörébe engedi záratni s a vértanuk százezreinek vérével öntözni?

De már eleve gondolkodóba ejthet az a megdöbbentő igazság: Ha az Istenember, a legszentebb, a legártatlanabb, legigazabb, Isten előtt a legkedvesebb ember, az emberi nemnek legméltóbb képviselője nemcsak szenvedett, hanem oly keservesen, megszégyenitő és igazságtalan kinokat szenvedett, hát akkor kell a szenvedésben valamiféle döbbenetes fontosságnak, föltétlen szükségességnek és abszolut nélkülözhetetlenségnek rejlenie. És ez az abszolut fontosság és szükségszerűség nem lehet *magában véve*, nem lehet lényegében és végérvényesen rossz, hanem csak látszatra, viszonylagosan, ideiglenesen, a rövidlátó ember szemszögéből itélve lehet szerencsétlenség.

Viszonylagosságot emlitettem. Ime egy hasonlat: Mi kártékonyaknak mondunk bizonyos állatokat. Milyen állatokat? Azokat, melyek elég vakmerők ahhoz, hogy ugyanolyan izlésük van, mint nekünk, azaz, hogy ép azokra a falatokra fáj a fo-

guk, mint nekünk, a teremtés teremtés koronájának.

Viszont, ha pl. a fűnek is volna esze, a tehenet és a kecskét mondaná a legragadozóbb és legkártékonyabb állatoknak, míg a húsevő tigrist a szelidség mintaképének és a közhasznú előkelőségek ideáljának minősitené.

Ilyenformán vagyunk a szenvedéssel is. Ellenségünknek tekintjük, nem mintha magában véve rossz volna, hanem azért, mert a mi óhajainknak, a mi kivánságainknak és szenvedélyeinknek útjait keresztezi. Ellenben azonnal hátraarcot csinálunk és ugyanazt a keresztet sebtiben boldogságnak, dicsőségnekés szerencsénknek kereszteljük el és érezzük, ha az — ellenségünket éri, pl. háborúban ellenfeleinket, békében haragosunkat, az üzletben konkurrensünket, a kártyában, fogadásnál partnerünket, pályázatnál, versenynél riválisunkat, s. i. t. Mi több, mi magunkat bölcseknek, kötelességteljesítőknek, korrekteknek és a társadalmi rend őreinek nyilvánitjuk, ha azokat a bizonyos kereszteket mi rakjuk mások vállára, pl. mikor a biró elitéli a vádlottat, a tanár megbuktatja növendékét,

a hitelező szorongatja adósát, az elöljáró megbünteti alkalmazottját, a hivatalfőnök áthelyezteti alantas tisztviselőjét s. i. t.

Foerster, a nála megszokott művészi közvetlenséggel ezt a gondolatot a következőképen szemlélteti: «Egy függőleges fa és rajta keresztül egy vízszintes fa. Milyen találó hasonlata az emberi sorsnak! Mert mi az emberi élet? Kívánság, szerencse, szenvedély, melyet keresztülhúz egy felsőbb akarat. Az ember isteníti saját akaratát és ördögőt lát mindenben, ami terveit keresztezi. Ilyenkor a «kereszt» ürügy és alkalom a legvadabb lázadásra a «sors» ellen, mely az emberi gondolatok pókhálóit el merte szakítani és az emberi kívánságok szappanbuborékait vakmerő volt elfújni». (I. m. 104. old.)

Valóban. Vágyaink, óhajaink és szenvedélyeink függélyes felfelé-törekvését a szerint akarjuk elbírálni, aminő megvilágításban a rövidlátó, önző emberi gondolatok állítják azt elénk. Pedig épen a törekvéseinket keresztező erő révén kapcsolódunk bele az objektiv, az igazi világba és lépünk vele viszonyba.

Minden viszonyban kapok és adok va-

lamit. A függőleges felfelé törtetésemmel keresem a módját, hogy szerencse-darabokat *kapjak* az Istentől, a világtól és környezetemtől. Törekvéseim keresztezése révén megfizetem az óhajtott szerencsedarabokért az adót, *adom* azt, amivel Istennek, az ő *felsőbb* terveinek, *magasabb* akaratának, *bölcsebb* irányításának és a *köznek* tartozom!

A függélyes vonalú mozgás tehát mindig emberien egyoldalú és emberien önző. A vízszintes metszés adja meg ennek a korrektúrát, kiigazítja a hibát, gőgünket alázattá lapítja, vakmerőségünket józanságra higítja, önzésünket megőrli és szívünket együttérzésre puhítja.

Milyen feneketlenül önző és lehetetlen, azonfölül Istenhez méltatlan gondolat, Istenben csupán csak életszükségleteink legfőbb, legáltalánosabb beszerzési forrását tekinteni, aki egyszerű felszólításra minden kérelmünket, nagyravágyó, gőgös és erkölcstelen óhajainkat azonnal valóra váltja és tányéron kinálja: a földmívesnek az esőt, a vándornak a felhőt, az uszodatulajdonosnak a napot, az orvosnak a beteget, nekünk egészséget, rabnak a szökést, rendőrnek a jó fogást s. í. t.

Nagyon téved, aki azt véli, hogy Utópia vagy Slaraffia országa csupa jóléttel és baj, szenvedés nélkül *csak emberi szempontból is lehetséges volna.*

Hiszen épen *a kultúrának és a haladásnak* az éhség és gyomorkorgás, a betegség és nyomor, a szenvedés és nélkülözés a legerősebb rugói, hajtóerői és ösztökélői. Szenvedések nélkül megállna a kultúra és megrothadna a civilizáció. Épen a baj és szenvedés kényszerít rá bennünket, hogy igyekezzünk úrrá lenni a természeten.

«Az ember tettiben hamar lelankad resten,
Szeret pihenni gondtalan, henyén,
Társat azért rendeltem én,
Ki késztve, hatva ördögül teremtsen.»

(Az Úr szava Goethe Faustjában.
Kozma A. fordításában.)

Értjük most már, hogy a középkorban a tudománynak és művészetnek minden emlékét miért tervezték a kereszt alakjára és értelmére?

De a külső kultúrán felül a belső kultúra is mennyire megsínylené, ha e földön varázsütésre eltűnnék minden szenvedés, gond, fáradság, betegség és hasonló kereszt, a halálról nem is szólva.

Az emberiség még a sok baj mellett is

már túlontúl, kiállhatatlanul nyegle, beképzelt, gőgös, elkapatott, szertelen, vad, kegyetlen, önző, amint ezt nagyban a háborúk, a nemzetek kölcsönös irigysége s féltékenysége is mutatja. Hiszen — hogy emberi módon fejezzem ki magamat — már így is szinte alig bír velünk az Úr Isten; hátha nem volna mitől tartani, mitől félni, ha nem volna a szenvedés-fék, a fájdalom visszaterelő ostora és a jövendő aggodalmak hangfogója. Mivé fajulna az emberben a bestia? «Mint gőzkörünk a széltől — írja Kölcsey — úgy tisztulnak indulataink a balsorsban; mint virágkehelyben a keresztülfutott zápor cseppjei, úgy ragyognak arcainkon a bú könnyei s általok a belső élet gazdagabban tenyész.»

«Ha van Isten, földtől a fényes égig,
Rángasson minket végig,
Ne legyen egy félpercnyi békességünk,
Mert akkor végünk, végünk.»

(Ady Endre: «Nekünk Mohács kell».)

De a szenvedések nemcsak elcsendesítenek, mérsékelnek, visszatartanak a túlkapásoktól és végletektől, hanem egyúttal lépcsőfokok, melyeken a lelkierőnek, belső függetlenségnek, az igazi szabadságnak és

voltaképeni tökéletességnek magaslataira juthatunk.

Épen a legnagyobb emberek élete tele van szőve szenvedéssel, megnemértéssel, félreértéssel, üldöztetéssel, sokszor a legnagyobb nyomorral és nélkülözéssel.

Viszont a csupa jólétben fürdő emberek között ritka az olyan, aki egész életén át megállaná a helyét jellemben, munkában, megbízhatóságban.

Egészségügyi tekintetben az elkényeztetett embert hamarább eléri a betegség, mint az edzettet; szociális irányban a henyélő, munkátlan elmarad a munkabíróval és munkakedvelővel szemben, az iskolában a szorgalmas elhagyja a hanyagot; a veszélyes harcban a haza csak hőseire támaszkodhatik, mert a gyáva, a pipogya, az erőtlen hamar kidől, megszalad vagy kórházba kerül. Az élet nagy feladataira is csak a szenvedés tesz éretté, edzetté, szilárd jellemüvé, szabad lelkűvé, gyengéd érzelművé, szóval igazán naggyá.

«Nagyobbá mi sem tehet, mint a nagy fájdalom.» (Musset.)

Aki maga mélyen nem szenvedett, az az életnek csak az egyik oldalát ismeri, tehát sem életismerő, sem emberismerő nem lehet.

— Mit csikorogsz? — kérdé az athéni szobrász a márványtömböt, melyből a Parthenon számára szobrot akart faragni.

— Azért csikorgok, mert olyan könyörtelenül forgácsolsz. Nem látod, hogy már tele a padló töredékeimmel?

— Esztelen — felelé a szobrász — hát nem látod át, hogy a templom díszhelyét el nem foglalhatod, az utóvilág bámuló tekintetét magadra nem vonhatod, ha ki nem véslek, ha meg nem faraglak és ha épen kalapácsütéseimmel tömbödet át nem alakítom — szoborrá?

A vallásos tökéletesedés és az igazi, mélységes és komoly megtérések történetében is milyen gyakran és milyen fontos szerepet töltött be a szenvedés. A tékozló fiútól Loyolai sz. Ignácig és a jobb latortól Borg. sz. Ferencig hány megtérést eszközölt már a szenvedés! «Dicsekszünk a szorongatásokban is, tudván, hogy a szorongatás tűrést szerez, a tűrés pedig próbálást, a próbálás pedig reménységet, a reménység pedig meg nem szégyenít, mert az Isten szeretete kiöntetett a mi szíveinkben a Szentlélek által, ki nekünk adatott.» (Róm. 5, 3—5.)

Sok erény (mint a türelem, kitartás,

Isten akaratában való megnyugvás, a felebaráti szeretet gyakorlása, a könyörület, tisztaság, alázatosság, hősiesség és vértanuság) szenvedés nélkül ismeretlen, szinte elgondolhatatlan volna.

«Balsors érezteti velünk, hogy emberek vagyunk s önfájdalmainkban tanuljuk tisztelni a szerencsétlent; önfájdalmainkban ismerjük meg a nemesített vonást, mit a tisztalelkű szenvedő arcán keserv és küzdés nyomul hagytanak. Ezért áll a szenvedő oly közel embertársaihoz; ezért ad és vesz viszonérzelmek közt szánó keblet és vigasztalást; ezért talál részvevőket kínjaiban és részvevőket örömeiben, ha búja szétoszolván, a felette tisztuló égre szemét bánat könnyei nélkül emelheti.» (Kölcsey.)

Így látjuk, hogy a kereszt már csak tisztán emberi és földi szempontból is a bölcseségnek főiskolája, a tárgyilagosságnak bírói széke és a világ egyetemes érdekének ügyésze.

De a szenvedés legnagyobb értékét, becsét és értelmét a hit világítása mellett értjük meg.

A hívő ember a kereszt viselésében nem a vaksors dühöngését vagy handabandá-

zását látja, hanem az isteni akarat döntését és így szenvedésében a súlypontot magáról egy felsőbb világba helyezi át. A szenvedésnek ilyen meglátása a keresztet az egyéni kellemetlenségek keskeny vágányairól az örök gondolat terveinek széles vágányaira állítja. A hívő ember nem azt imádkozza, hogy «legyen meg mindenáron az én kérészéletű, ingadozó, önző akaratom», hanem «legyen meg a *Te*, világot átfogó, örök terveidbe kapcsolt, biztoskezű akaratod! A Te akaratod, mely nemcsak rendelkezni és parancsolni tud, hanem egyúttal védeni, oltalmazni, áldani, jutalmazni is, az ideiglenes sérelmeket orvosolni, megtorolni tudja és elégtételt szolgáltat örökértékű kártalanítással.» Vesd csak össze a dúsgazdagnak és a koldus Lázárnak bibliai történetét!

Igen, legyen meg a *Te* akaratod! A kereszt kiválasztásában is!

Mindenki tapasztalhatta, leginkább a világháború tömegnyomorában, hogy csaknem minden szenvedő beteg, sebesült vagy megcsonkított a maga keresztjét tartotta legnagyobbnak és legterhesebbnek.

Erre vonatkozóan hadd mondjak el egy

szép középkori példabeszédet, melyet már nem is tudom, hogy hol olvastam.

Nagy panasszal fordult egyszer valamelyik szerencsétlen ember az Úr Istenhez, nehezményezve a maga súlyos, nagy keresztjét. Hiszen lehetetlen, hogy ő a maga buzgó, jámbor életével ekkora keresztet érdemelt volna. És miért épen ő? Kérte hát az Urat, hogy rakjon a vállára kisebb keresztet.

Az Úr meghallgatta könyörgését. Egy nagy kereszt-raktárba vezette emberünket. Itt rengeteg nagy és kicsi, súlyos és könnyű kereszt volt található. «Válassz magadnak egyet!» — mondá az Úr.

Sokáig keresett a mi emberünk nekivalót, míg végre talált egy igen kicsi és igen könnyű keresztet. Ezt választotta, az Úr pedig jóváhagyta.

Alig indul el könnyű keresztjével, egyszerre csak szédületesen mély és széles szakadékhoz ér. Értésére adták, hogy e szakadékon túl találhatja fel a boldogságot. Aki e szakadékon át nem jut, sohasem lehet boldog. Hidat pedig ne keressen rajta, mert ki-ki csak a keresztjén át juthat a szakadék túlsó oldalára. Látta is, hogy a többi hogyan segit magán.

Keresztjüket fektetik a szakadék két szirtjére, aztán ki kényelmesen, ki rettegve és félve, de átvonul. A mi emberünk is megkísérli, ámde rémületére csak most veszi észre: a keresztje olyan rövid, hogy nem ér át a szakadék túlsó partjára. Egy pillanatra mentő gondolata támad. A kereszt két fáját széjjelveszi és hosszában toldja őket össze, de hamar át kellett látnia, hogy így meg sehogyse bírná el testének súlyát.

Ekkor jajdult csak fel és visszakívánta előbbi nagy, széles és súlyos keresztjét — de már hiába.

Az Isten kedvéért türelmesen viselt szenvedés egyúttal a lelki erők átváltozásának is egyik csodája.

Amint a modern közgazdaság az állati szemetet és a városok csatornáinak ürülékét drága árúként értékeli és a maga céljaira fölhasználja, úgy a szenvedés erényes elviselésével oly érdemeket szerzünk, melyek tízszeres, százszoros gyümölcsözéssel jutalmazzák a kereszt fájdalmát.

Mi több, ha a keresztet szembeállítom türelmes viselésének érdemével és jutalmával, azt kell mondanom, hogy a kettő

között alig lehet viszonyt felállítani. Hiszen a legnagyobb szenvedés is arányosan rövid lejáratú és végeredményben mulandó, míg az érdem állandó és a jutalom örökös. «Azt állítom — mondja sz. Pál apostol — hogy nem méltók a jelen idei szenvedések a jövendő dicsőségre, mely bennünk ki fog jelentetni.» (Róm. 8, 18.) És «mert maga a teremtmény is fel fog szabadíttatni a romlás szolgaságából az Isten fiai dicsőségének szabadságára.... Tudjuk pedig, hogy az Istent szeretőknek minden javokra szolgál.» (Róm. 8, 21. és 28.)

Ha a tizedes-mérlegen a kis súly tízszeres terhet ellensúlyoz, a földi szenvedések valóban «kis súly»-t jelentenek az értük járó mérhetetlen jutalomhoz képest.

Innen magyarázható meg, hogy a szentek nemcsak szívesen tűrték, hanem még áhitozták is a szenvedést. «Szenvedni vagy meghalni». mondotta sz. Teréz. «Nem meghalni, hanem szenvedni», vélte Pazzi Mária Magdolna; és Alkantarai sz. Péter egyet kért Krisztustól: «szenvedni és megvettetni!» (V. ö. e könyv 4. kérdésének jegyzetét.) Mert a szentek a szenvedés hiányát a kegyelem elmaradásának tekin-

tették, mint az orvos is csak azokat fogja szigorú kezelésre és azoktól von meg sokat, kiken segíteni akar, akikről ellenben már lemondott, azoknak kivétel nélkül mindent megenged. «Mert akit szeret az Úr — mondja sz. Pál apostol — megsanyargatja, megfenyít pedig minden fiat, kit magához fogad.» (Zsid. 12, 6.)

A hívő a földi élet szenvedéseiben sokszor nagypénteket lát, amikor — úgy véli — joggal kiálthat fel: «Uram, Uram, miért hagytál el engem?» És úgy látszik, mintha ilyenkor a felsőbb megértés napja is elsötétednék és az igazságosság sziklái repedeznének. Pedig a nagypénteki keresztet nálunk is a jutalom és dicsőség husvétja követi.

Calderon de la Barcanak van egy remek színjátéka: «El gran teatro del mundo», «A világ nagy szinháza» a címe. Tárgya a következő: Isten a világot színpadnak teremti. Minden ember kap szerepet, melyet végig kell játszania. Az egyik a koldusnak szenvedéssel, nyomorúsággal teli szerepét kapja és ezért felhördül. Az Úr Isten azonban leszól a mennyből és fölvilágosítja, hogy e világ csak színjáték. Nem az határoz, hogy *minő* szerepet ját-

szik valaki, hanem, hogy *miként* játsza azt. A koldus, ha jól játszik, örök jutalmat kap, a királyra pedig, ha rosszul játszik, örök büntetés vár. «Állítsuk csak bele a földi bajt és kínt az örök cél és örök élet keretébe: eltörpül és elveszti minden fullánkját.»[1]

Az Úr különben sem bocsát ránk soha olyan szenvedést, mely erőinket felülmulná, amint a művész sem feszíti a húrt a pattanásig.[2] Sőt az Úr mindnyájunk szenvedését megkönnyíti részint isteni példájával, részint hathatós kegyelmeivel. «Ha a szenvedések ekevasa keresztülszánt szívünkön — mondja egy aszkétikus író — egyben ott van már az Úr keze is, ki áldásának és kegyelmeinek magjait hinti bele az örökkévalóság számára.»[3]

[1] L. Fischer-Colbrie cikkét a szenvedésről: Alkotmány, 1905. 73. sz.

[2] Már a természetes lelki és élettani alkatunk olyan, hogy bizonyos határon túl hang, fény és szenvedés iránt érzéketlen. Fülünk például csak 16—16384 rezgésű hangot fog fel (kb. tíz oktávot). E határon túl a rezgést nem halljuk. Épígy a lélektani és egyéni tapasztalatok mutatják, hogy a fájdalom bizonyos határán túl az ember vagy elveszti öntudatát (pl. elájul) vagy apáthiába és teljes érzéketlenségbe esik. (E tekintetben a Linzer Quartalschrift 1922. és 23. évfolyama több, fölötte érdekes adatot közöl.)

[3] Der Sendbote des göttl. Herzens Jesu. 1918. évf. 3. sz.

Végre óriási jelentőségű a keresztviselés engesztelő jellege is. Hiszen Krisztus keresztáldozata is elsősorban engesztelés volt.

És mi, akik legfőbb Urunkat, értünk vérét ontó Megváltónkat oly sokszor, oly könnyelműen és olyan kicsiségekért megbántottuk s megsértettük, nem éreznénk magunkban annyi tisztességet, lovagiasságot és loyalitást, hogy a milliónyi jó, ú. m. kegyelem, bocsánat és adomány mellett, a reánk rakott szenvedést mea culpával fogadjuk? Megérdemeltük a büntetést s azzal Isten haragját engeszteljük.

A gobelinek hátsó oldala csupa értelmetlen összevisszaságot s kuszáltságot mutat, a szineknek valóságos zagyvalékát, a szerkesztésnek pedig szinte anarchiáját és őrültségét sejteti. A másik oldalon pedig épen ez az összevisszaság milyen plasztikus szépséget, hatalmas művészetet, eleven színpompát, fönséges harmoniát, egységes eszmét és lángeszű alakítást teremt!

Az életörömök és élvezetek, a testi és lelki adományok és kegyelmek mindmegannyi arany- és ezüstszálak. Sötét keresztszálak vannak szőve közéjük. Ezek adják majd meg lelkünk történelmében

azt a többletet és kiegészítést, melyet isteni művészünk, a mi Urunk, szükségesnek tartott jövő bologságunk teljessége és tökéletesítése érdekében. «Nem ezeket kellett-e szenvedni a Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?» (Luk. 24, 26.)

Amint Krisztus keresztje váltotta meg a világot, saját keresztünkkel is hozzájárulhatunk dicsőségünk növeléséhez. Ami ma még csak titokzatos sejtelem, egykor boldog tapasztalás lesz. Akkor majd hálánk fogja beragyogni e földön megvetett, meg nem értett keresztjeinket.

Sokszor imádkozzunk azért a kegyelemért, hogy a szenvedést az örökkévalóságig érő, mélységes hitnek a szemével nézhessük és értékelhessük!

6. A szentmise mint utólérhetetlen istentiszteleti műremek.

A szentmise az újszövetségnek egyetlen és tökéletes áldozata. De egyúttal páratlan és felülmúlhatatlan eszményi istentisztelet is. Ilyen:

a) *Tárgyánál fogva:* A szentmisének középpontja, magva, veleje és lényege az Úr Jézus áldozata; azé az Úr Jézusé, aki

együttal az egész világnak és a világtörténelemnek is középpontja, az élet adója, a kegyelmek forrása. «A szentmise Isten országának titkos központi napja, mely körül kering Krisztusnak minden bolygó lelke s melytől veszi világosságát és életét.» (Schütz, Dogmatika, II. 369.)

b) *Valóságánál fogva.* A szentmise nemcsak jelkép, hanem valóság, nemcsak drámai megjelenítés, hanem — bár titokzatos, de — valóságos megismétlése, megújulása a keresztáldozatnak. A keresztáldozat és szentmiseáldozat valósága és lényege ugyanaz, mert az áldozat bemutatója és az áldozat tárgya is ugyanaz, maga Jézus Krisztus!

c) *Céljában,* mely nem más, mint Istennek legméltóbb és egyesegyedül teljesen megfelelő tisztelete, az istenimádásnak legeszményibb megnyilvánulása.

d) *Hatásában.* A szentmise az ószövetségi áldozatoknak, mint előképeknek megvalósulása, az istenközelség áldásának fényszórója, a szentáldozásban pedig az isteni leereszkedésnek, az ember isteni megtiszteltetésének aktiv csodája.

e) *Eredetében és összetételében.* A szentmisét lényegében és főrészeiben nem közön-

séges ember gyenge, szürke gondolata teremtette meg, hanem azt a Világot üdvözítő Úr Jézus alapította és rendelte el az utolsó vacsorán. Többi részét pedig apostoli hagyomány alapján szintén nem egyesek szeszélye, hanem sok évszázad gyakorlata, szükséglete, érzése, küzdelme, szenvedése és szeretete ihlette és forrasztotta egésszé.

A szentmise nem egy népé vagy nemzeté, nem a nyugaté vagy keleté, nem a latin vagy germán fajé, hanem a világot átölelő katholikus Anyaszentegyháznak ősrégi, lehiggadt, egyetemes jellegű lelkületének, hódolatának és imádásának kijegecesedése, mondhatnám, az egész világ legszentebb és legmélyebb lelki megnyilvánulásának legkisebb közös többese.

A szentmise mai alakjában és összetételében két évezred áhítatán, ezerfajta s ezernyelvű nép vérmérsékletén, jellemén és lelki szükségletén átszivárgott és átszűrődött tiszta párlat, szertartásos közkincs, aminőhöz hasonlót a világtörténelem felmutatni nem tud.

Innen van, hogy a szetmisében nem találunk semmi túlzást, szertelenséget, bizarrságot vagy egyoldalúságot.

Mac Millan északsarki expediciója visz-

szatérőben megállapodott Grönland egyik községében, ahol Langskow kormányzó lakásán mozielőadást is tartott. A helyiség zsúfolásig megtelt eszkimókkal és az eszkimó asszonyok a maguk módja szerint díszesen kiöltözködve (magasszárú csizmában és fókabőrnadrágban) jelentek meg. A film rendkívül tetszett nekik, de midőn a dráma közben a filmhősnő modern táncruhában jelent meg, az eszkimó asszonyok olyan kacagásba törtek ki, hogy oldalukat fogták és az előadást abba kellett hagyni.

Bangha, Jézus társasági atya, ki 1922-ben Amerikában járt, az ugyanamaz évben megjelent Magyar Kultúrában megírta, hogy mikor az amerikai magyaroknak a magyar népszokásokat filmen bemutatta, az idősebbek a meghatottságtól sírtak, a bennszülött fiatalság ellenben gúnyos kacajjal és lesajnálkozással nevetett a neki bizarr furcsaságokon.

Egyes népek, nemzetek, törzsek és osztályok szokásai, szertartásai, divatjai mindig furcsák vagy nevetségesek, megemészthetetlenek, vagy legalább is érthetetlenek az idegenre.

Ellenben a szentmise mint a Világegyház

istentiszteleti közkincse s műremeke itt is csodálatos kivétel. Mindenütt csak tiszteletet, elismerést, áhitatot söt csodálatot vált ki.

Xav. szent Ferenc miséjén áhitattal térdreereszkedtek a kinaiak, Bonifácius miséje meghatotta a kérges lelkű germánokat, a szentgabrieli missziós atyák szentmiséje megszelidíti Új Guinea vadjait.

De a szentmise nemcsak az ú. n. műveletleneket hangolja áhítatra. A protestáns Nagy Frigyes császár részvett egy alkalommal Zinzendorf biboros ünnepélyes szentmiséjén. Ismeretes ez alkalommal tett nyilatkozata: «A kálvinisták — úgymond — mint szolgájukkal bánnak Istennel, a lutheránusok mint magukhoz hasonlóval, a katholikusok pedig mint Istenükkel». Igy ítélt az a nemkatholikus fejedelem, ki bizonyára nem nagyon hatolt be az egyházi szertartások értelmébe. Hátha még a pusztán érzéki hatással azok mély jelentőségének értelmét is egyesíthette volna. A katholikus szentmise és szertartásának magasztossága térítette meg a Jörgenseneket, Huysmansokat, Hermann Bahrokat, Hurtereket és az Egyháznak annyi hozzánk tért nagynevű hívét.

A protestáns Strindberg Ágost, a nagy svéd dráma- és regényíró «I Hafsbandet» című művében így ír: «A svéd földmíves hadd érezze magát ismét világpolgárnak s hadd kapjon ismét valamit a szépségnek abból a kultúrájából, amelyet az egyház azelőtt szóban és képben nyujtott neki. Legyen ismét igazi nagymiséje, amelyet igazi papok mondanak, akik életüket a vallásnak és a lelkipásztorkodásnak szentelik». «Legenden» című művében így ír: «... Gyertyák égnek az oltáron. A pap fehér, piros, aranyos ornátusban csendben imádkozik... Az oltár lábánál két fehérruhás fiú térdel. Kis csengetyű szól. A pap a kezét mossa és valamilyen cselekményre készül, mely előttem ismeretlen. Valami rendkívül szép dolog történik ott fenn az oltáron, amely bele van mártva aranyba, tömjénfüstbe és fénybe. Semmit sem értek, de mégis valami megmagyarázhatatlan tiszteletet érzek magamban, szent borzongás fut rajtam végig. De azután szégyenérzet fog el engem szegény pogányt, kitaszítottat, aki nem való vagyok ide, erre a szent helyre». És «Inferno» című munkájában ezt írja: «Gyermekem, aki akaratom ellenére lett katholikussá, *olyan*

istentisztelet szépségét tárja fel előttem, mely még ma is ugyanaz, mint kezdetben volt, pedig mindig előkerestem a másolat eredetijét.»

A protestáns Schiller mélységes tiszteletét a szentmise iránt élénken igazolja «Maria Stuart»-ja (5. Aufzug, 7. Auftritt) és «Der Gang zum Eisenhammer» című költeménye.

De nem csak egyesekre hat a szentmise fölséges istentisztelete vonzóan, fölemelően és titokzatos erővel, hanem a mai művelt tömegekre, sőt a más vallású papságra is.

1922 október 31-én, *a reformáció emlékünnepén*, Berlinben csodaszerű esemény történt. A német főváros legrégibb *protestáns* templomában, a Nikolaikirche-ben a protestánsok, a lutheránus «Hochkirche» hivei *misét mondtak*, melyen a rossz idő, szél és eső ellenére nagy számmal sereglettek össze. Az oltárnál három protestáns lelkész végezte a szertartást, az egyik — gróf Lüttichau — misézett (!), a másik mint szerpap, a harmadik mint szónok működött. Mindhármon katholikus szabású reverenda és fehér miseing (alba) volt. Természetes, hogy protestáns részről heves támadások érték ezt a protes-

táns «misét», de a tény maga nyomatékosan bizonyítja a kath. szentmise ellenállhatatlan belső erejét, imponáló fölségét és utólérhetetlen értékét. A nevezett protestáns újítók szintén kijelentették, hogy ők igenis vissza akarják állítani az evangélikus egyházban az istentisztelet régi fényét, a vallási élet középpontjába vissza akarják helyezni a szó helyett a cselekvényt, a puszta prédikáció helyett a misét, az Isten jelenlétét, az Oltáriszentséget.[1]

Ismeretes, hogy az anglikán (angol protestáns) egyház kebelén belül hatalmas és mindjobban szélesedő mozgalom indult meg: a *High-Church*, mely mindjobban megközelíteni és utánozni iparkodik a katholikus Egyház szertartásait, elsősorban a szentmisét. Magam hallottam misézni London egyik anglikán templomában protestáns papot katholikus pap módjára *latin* (nem angol!) nyelven.

Mindez az utánzat a tökéletesség után ösztönszerűen vágyó lelkeknek sokszor öntudatlan állásfoglalása és igazodása ahhoz a szentmiséhez, mely a közös emberi természet örök lélektani törvényein

[1] Magyar Kultura. 1925. VI. 282—3. old.

épült fel és így minden időket és minden ember lelkét alkalmas kielégíteni.

Mégis, minden *külső* igazodás hiábavaló és végeredményben teljesen meddő erőlködés marad. A virágok királynéját, a rózsát is teljes megtévesztésig utánozhatjuk papírban, porcellánban, elefántcsontban, korallban s muránói üvegben, de sohasem uralkodói bájában, fejedelmi pompájában, leheletszerű puhaságában és bűvös illatában.

A katholikus szentmise eredeténél és alkatánál, kifejlődésénél és hagyományánál fogva tisztán emberi és lélektani szempontból is csodálatraméltó, páratlan vallási, erkölcsi s szertartásos műremek, de minden, még oly jóakaratú és pontos utánzása csak élettelen, báj és illat nélküli művirág számba megy.

1913-ban Karlsbadban tartott balneologiai (fürdőügyi) kongresszuson az egyik tudós előadó a híres karlsbadi víz vegyelemzéséről beszélt. Egy csomó fiolában (üvegcsőben) bemutatta a csodás víznek minden egyes alkotórészét. Beszéde végén összegezte kutatásainak eredményét: a tudomány ma képes a karlsbadi vizet mesterségesen is előállítani, mely alkotó-

részeiben teljesen azonos a természetes vízzel, *kivéve a — gyógyhatását*, melyet a tudós előadó a víz lelkének nevezett.

A szentmisében is lehet utánozni az alakot, a külsőt, a keretet, a mozdulatokat, a szöveget, az éneket, a ruhát, az oltárt, a kelyhet, az előírásokat, de a szentmisének is van lelke: az Úr Jézus, akit a maga valóságában, Eget áttörő áldozatként, életet fakasztó, lelkeket átizzító napként és természetfeletti energiaforrásként csak érvényesen fölszentelt katholikus pap mutathat fel a szentmise-«áldozatban». Csak ő nyerte el az átváltoztatás csodás hatalmát a felszenteléskor, melyet a fölszentelő püspök révén az Úr közölt vele örökérvényű szavával: ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.

f) A szentmise eszményi istentisztelet lélektani érvényesülésében és lelkünkhöz való alkalmazkodásában.

A szentmise gerince, váza, lényege mindig ugyanaz. Ezen változtatni a papnak nem lehet, nem szabad. De e kereten belül mégis mennyi a változatosság színben,[1]

[1] A szentmisét ötféle színben mondhatjuk: A *fehér* szín az ártatlanság, tisztaság, kegyelem, mennyei boldogság jelképe; használjuk az Úr, a

hangban,[1] rangban,[2] az orátiókban, evangéliumokban, himnusokban, praefatiókban: mindmegannyi színezés, hangolás, alakulás, gazdagítás, szépítés, koszorúzás. A csendes mise üdítő, bájos áhítata, a gyászmise megható, alázatos esedezése, a nagymise lendülete, az ünnepies mise fejedelmi pompája mindmegannyi akkordja a lélek fölfelé törekvésének.

Milyen szemléltetően kiüt minden misén az Egyháznak az ünnepek szerint változó szent hangulata és érzése. Adventkor az erős vágyódás; karácsonykor a hála kitörő lelkesedése; nagyböjtben a magábaszállás és bűnbánat lelkülete; nagyhéten a kesergő siralom; nagypénteken a megrendítő gyász; húsvétkor a hatalmas öröm ujjongása; pünkösdkor az áradozó lelkiség; Úrnap-

boldogságos Szűz és a nem vértanu szentek ünnepein. A *piros* szín a vérnek, áldozatnak és a vértanuságnak színe; használjuk pünkösdkor és a vértanuk ünnepein. A *zöld* szín a remény színe; használjuk a legtöbb vasárnapon. A *viola* szín a bűnbánat jelképe; használjuk adventkor, nagyböjtben és néhány más, bűnbánat-hangulatú napon. A *fekete* színt, mint a gyász jelképét gyászmisékben használjuk.

[1] A misében négyféle hang használatos: a halk, a félhang, a hangos és az énekes.

[2] A szertartásban többféle fokozat van (az egyszerű szertartástól az első osztályú kettős fokozatig).

ján az istenközelség győzedelmes mámora, Szűz Mária ünnepein az eszményi tisztaság és kiválasztottság édes diadala.

Milyen teremtményi hódolatot, dicsőítő imádást és föltétlen alárendeltséget fejez ki a sok térdreereszkedés, az Úrfelmutatás hirtelen csendje és a miseelőírások komoly szigora. De e mellett mekkora keresztény öntudattal mutatjuk, hogy nem vagyunk rabszolgák, hanem Isten gyermekei: a pap nem borul arcra, nem tördeli kezeit, nem fintorítja arcát, nem siránkozik, nem lármáz, hanem nyugodt méltósággal, állva végzi a misét.

Mily mélységes bánatot jelképez a mea culpa mellverése és mellette mily tisztán cseng a glória örömszava vagy a praefatió dicsőítő éneke!

A szentmise nem túlságos rövid, mert ez ellenkeznék Isten iránti hódolatunk komolyságával, de nem is oly hosszú, hogy unalmas és fárasztó lenne.

A gazdagot kielégíti a szertartás dísze és előkelősége, a szegényt pedig felemeli és megnyugtatja a mise egész szelleme: az oltáron a felfeszített, ruhátlan Jézus, a miseimáknak valamennyi hívő nevében, többes számban való végzése, a közös

áldozó asztal, a közösen elhangzó «Uram nem vagyok méltó...»

A szertartás megfelel az aktiv, cselekvő, résztvenni kivánó természetűeknek (ének, zene) és alkalmat ad a passiv, befogadó természetű s befelé élő lelkeknek is az elmélyedésre és a szent titkokban való elmerülésre.

g) *A szentmise szociális jelentősége.*

Az Egyház a legfölségesebb áldozatot évszázadokon át hódolatának és szeretetének, legmélyebb gondolatainak és legszentebb érzéseinek jelképeivel, szertartásaival fonta és himezte körül.

És ahogy a kőszénben elmult korszakok elraktározott naptűzése melegít, a gyémántban évezredes napsugár felgyülemlett fénye ragyog, úgy a szentmise szertartásaiban is az Egyház szelleme s lelkülete, érzése és gondolatvilága tükröződik vissza és sugárzik felénk.

A szentmisének kb. 500 szertartása van. Eltekintve ezeknek egyenkinti és sokoldalú értelmétől és értékétől, már e sok fej- és kézmozdulatban, testtartásban, meghajlásban és térdelésben, a kiejtés különféleségében és a számtalan kisebb-nagyobb előirásban megnyilvánul az Egyház pá-

ratlan lelkiismeretessége, kicsiben való hűsége, megható kegyelete, de egyúttal fegyelme és tekintélytisztelete is, mely utóbbiakat manapság különösen értékelnünk és méltányolnunk kell.

Még pedig a szentmisében nem is csak az általános értelemben vett, hanem az a föltétlen keresztény, eszményi fegyelem nyilvánul meg, mely nem a zsarnokságot szolgálja, hanem a testvériséget, nem az önkényt, hanem az egymásrautaltságot, melynek forrása nem az erősebbnek joga, hanem a kölcsönös szeretet, védője pedig nem a fegyver, hanem Isten akarata.

A főpapi ünnepélyes mise fényét emeli a főpap díszes öltözete, a segédkezők sokasága, a kanonokok asszisztenciája, a káptalan tisztelgése s tiszteletnyilványítása; a főpapnak külön trónja van, aranyhímzésű vagy drágaköves mitrát visel és díszes pásztorbotot hord. A szertartás fénye méltó az Egyház fejedelméhez. De íme, az egyházfejedelem (pápa, érsek, püspök) mindjárt a mise kezdetén, a lépcsőimában mélyen meghajol és egészen fönnhangon, nyilvánosan megvallja bűnös voltát, nemcsak Istennek és szentjeinek, hanem a körülállóknak is és könyörög hozzájuk,

hogy imádkozzanak érte. Csak mikor ez megtörtént és a körülállók leesdekelték részére Isten irgalmát, egyenesedik fel ismét, hogy folytassa imáit. És áldozás előtt mind a pápa és püspök, mind az egyszerű áldozópap, mellét veri és háromszor megvallja, hogy nem méltó az Úr befogadására.

Ismeretes a XIV. Lajos királynak tulajdonított híres mondás: «L' État c' est moi — Az állam én vagyok». Ennek az elvnek megfordítottját látjuk a szentmisében megvalósítva. Az áldozópap, de még a püspök és pápa is, a szentmise imáiban s könyörgéseiben nem az egyes, hanem a többes számot használja.[1] És ez a többes nem az ú. n. pluralis majestatis, a tekintélyt növelő többes (Istennel szemben csak a megalázkodásnak van helye!), sem az ú. n. pluralis modestatis, vagyis az írók s szónokok szokása, hogy — hallgatóikat is beleértve — a többesszámot

[1] Csupán az említett bűnvallomást mondja a misézö egyes számban (másnak a bűnét nem vallhatja meg), az offertorium első imádságát («quam ego indignus, melyet én *méltatlan* . . .») és az áldozás előtti három rövidke imát, melyekben az Egyház helyet enged a misézö magánérzelmeinek. (Mind a négy imádság késői eredetű!)

használják. A szentmise imáinak többese az Egyház szelleméből folyó felebaráti együttérzés, a közös emberi érdek és kölcsönös szeretet természetszerűsége és ösztönszerű szava.

Püspöki vagy főpapi ünnepélyes misén a hozzá nem értő hívő fejét csóválva bámulja, hogy a püspöknek vagy főpapnak a főpapi süveget (infula vagy mitra) egymásután annyiszor hol felteszik, hol leveszik. Pedig ez a föltevés és levevés nagyon egyszerű szabályon alapul. Valahányszor t. i. a püspök híveihez beszél, nekik hirdeti az Úr igéit, az infula — főpapi hatalmának és tekintélyének jeléül — fejét díszíti. Ha ellenben a püspök Istenhez beszél, vagyis imádkozik, a süveg lekerül fejéről: az Úrral szemben mindnyájan egyforma szolgák és teremtmények vagyunk.

Ha a pap a misében az Egyház fejéért vagy egy oratioban (imában) a saját püspökéért imádkozik, ezek neve kiejtésénél — tiszteletből — fejét meghajtja (tekintélytisztelet!); de csak egy kevéssé, mert a mi alárendeltségünk nem szolgai, hanem a keresztény engedelmességen alapuló. Már szűz Mária neve kiejtésénél

valamivel mélyebben hajtja meg fejét, mert Jézus anyjáról van szó; Jézus nevénél pedig a legmélyebb fejhajtást végzi, de egyenes testtartással: az istenfiúi méltóság tudatában! Így tartja a szentmisének már a szertartása is harmonikus egyensúlyban a föltétlen tekintélyelismerést, a gyengéd tiszteletet és a katholikus önérzetet.

Segédlettel végzett misében, a misézö az áldozás előtt a békéért imádkozik, azután megcsókolja az oltárt és utána a szerpap felé fordulva, a régi csók helyett megöleli e szavakkal: Pax tecum, béke veled. A szerpap öleléssel tovább adja a békét az alszerpapnak és aztán végigmegy ez a békeadás az egész segédkező papságon. Íme a szentmise hogyan tükrözi vissza az ölelésig és csókig menő testvéri szeretetet és alázatosságot. De már e gyönyörű s megható szertartáson belül mennyire érvényesül egyúttal a tekintély elve! A békecsók előtt úgy a misézö, mint a szerpap megcsókolja az oltárt, ám a misézö a kehelyabroszon (corporale) belül, a szerpap csak kívül. Aki a békecsókot átveszi, az átadó felé úgy a békecsók előtt, mint után meghajtja magát, az átadó csak viszonozza azt!

És ez a szellem, a fegyelemnek, tiszteletnek, engedelmességnek a szeretettel, alázatossággal, szent önérzettel és katholikus öntudattal való összefonódása végigvonul az egész katholikus liturgián.[1]

A szentmise szociális jelentősége abban is mutatkozik, hogy a lelkeket Krisztushoz vonzza és hitben, érzésben, szeretetben összekovácsolja, eggyé forrasztja.

A szentmise ugyanis összeköti, egyesíti az Egyházat Jézussal, a hiveket pedig az Egyházzal. Midőn Úrfelmutatáskor a pap az Urat föltartja és az oltárszolga csengetyűjelével egyidőben a torony harangja is megkondul, a község otthon maradó híveiben is végiglüktet az áldozat magasztos gondolata, fellobban bennök a szeretet érzése és imádásban, hálában, hódolatban eggyé válnak papjukkal, Egyházukkal, Krisztusukkal.

«A protestantizmus a szentmise elvetésével egyik leghatásosabb szociális kötelékéről mondott le; ellenben a keleti szakadárok mindig görcsösen ragaszkodtak továbbb is a kereszténység ez ősi kincséhez és Rómától való ezeréves elszakadásuk

[1] A liturgia az Egyház hivatalos szertartása.

ellenére még mindig melegednek és fölüdülnek fényénél. Ami a keletnek sok részre széttördelt egyházait bensőleg még valahogyan összetartja és közös nevezőre hozza, az csakis a miséjök szertartása.» (Esser u. Mausbach: Religion, Christentum, Kirche. Verl. Kősel. 1920. I. Band. 391. S.)

A szentmise végre az Egyháznak hősei, a vértanuk iránti tiszteletnek, hálának s elismerésnek zászlaját is magasan lobogtatja és ezzel a hívekben a hősiesség szellemét ápolja, fejleszti és ébrentartja.

1923. évben elrendelte a Honvédelmi Minisztérium a Szolgálati Szabályzat I. rész 348. §. pótlásául, hogy a honvéd egyének és csapatok ezentúl a hősi sírok és hősök emlékoszlopai előtt is tisztelegni tartoznak.[1] Nos, az Egyház ezt már közel 2000 év óta teszi. Csak vértanuk sírja, illetve ereklyéi fölött szabad misézni. És figyeljétek csak meg. Midőn a pap a lépcsőima után felmegy az oltárhoz, a legelső dolga, hogy megcsókolja az oltárt. Ez a csók az oltárban nyugvó vértanuk ereklyéit illeti. Az ő szellemüket akarja

[1] A Honv. Min. 1923. szept. 19-én kelt 166.651—Eln. 1923. sz. körrendelete.

magába szívni, azzal eltelni és azt másoknak tovább juttatni. Mielőtt a misézö a «Dominus vobiscum»-mal (Az Úr legyen veletek) üdvözölné vagy mielőtt megáldaná a híveket, előbb szintén mindig megcsókolja az oltárt, hogy mintegy a győzedelmes és a küzdő egyház között állva, kapcsolatba hozza Krisztust, kit az oltár jelképez s a vértanukat, kiknek sírja az oltár — a hívekkel. Mert a szentmise a hősiesség légkörét terjeszti, vezérünk lévén a hősök hőse, aki irántunk való szeretetből a keresztfán vérét ontotta az utolsó cseppig.

h) *A szentmise és a művészetek.*

A szentmise az igaznak, jónak és szépnek valóságos fókusza, gyújtópontja. Az igazságé, mert benne az örök igazság, az igazság napja lép elénk az áldozat tüzével, szeretetével és éltető erejével. A jóságé, hiszen a szentmise a «legfőbb jót» hozza az oltárra, kínálja és nyújtja az örök boldogság zálogául. És a szépségé, mert a legfölségesebb áldozat igazán csak úgy leheli, ontja, buggyantja az ihletet a művészetekhez és szinte tobzódhatik a maga köré sűrűsített művészetek pazar értékében, sokoldalúságában és változatában.

A legértékesebb építészeti műremekek az Isten házai, a stilusokat megteremtő csodás katholikus templomok, a túlvilág szépségét és édes nyugalmát elénk varázsoló fölséges bazilikák és az égbetörő, imádkozó dómok, melyekben «a kő kicsipkézve s ágba, lombba átvarázsolva a megkövült őserdő igézetét leheli lelkünkbe hódolatos elismerésül az oltár Urának».

A világ legszebb templomai: a római szent Péter bazilika, a kölni dóm, a milanói, reimsi, velencei székesegyház, nálunk a pécsi s kassai püspöki, a jaáki plébánia-templom és a világnak annyi katholikus istenháza mindmegannyi ernyője, védője, kupolája, vitrinje[1] a legfölségesebb miseáldozatnak.

A világ legszebb, legértékesebb, örökértékű képei, festményei, freskói és szobrai az Úr háza díszére készültek. Rafael, Fra Bartolommeo, Bellini, Leonardo da Vinci, Dürer, Holbein, Correggio, Donatello, Rubens, Murillo, Boticelli géniuszát a katholikus liturgia termékenyítette és táplálta tűzzel, eszmével és gondolattal.

A zeneköltészet csillagai tehetségök leg-

[1] Értékes tárgyak megőrzésére szolgáló üvegszekrény.

javát a szentmise szolgálatába állították, annak ellenére, hogy az egyházi zene «rossz üzlet» és a katholikus istentisztelet fölsége, ereje, mélysége és gazdagsága még a lángészt is a legnagyobb nehézségek elé állítja.

Beethoven legnagyobb műve a «Missa solemnis» (ünnepélyes szentmise).

Mozartnak legértékesebb az utolsó alkotása: a «Requiem» (gyászmise). Ő maga különben 16 teljes misét és 34 miséhez való részletet (Tantum ergo, Veni Sancte, Offertorium s. i. t.) zenésített meg.

Hazánkfia, Liszt Ferenc, amikor híres koronázási miséjével elkészült (1867), barátjának, báró Augusz Antalnak úgy nyilatkozott, hogy ezzel a legtöbbet nyujtotta, amire képes volt. Ebben a szinmagyar misében «az udvari pompa ezerszinű ragyogásától ittasult lelket a trón zsámolyától az Úr szine elé emelte.»

Haydnról, a magyarországi (kismartoni) születésű karnagyról azt mondotta Perosi, hogy nála senki sem tudta a Gloria és Credo gondolatait és érzéseit megragadóbban szemléltetni. Schubert miséit állandóan éneklik, mégsem únják meg a hívek, mert abszolut értékű, klasszikus alkotások.

De nemcsak a katholikus Beethoven, Haydn, Schubert, Mozart, Liszt, Perosi és Hartmann lelkét ragadta meg a szentmise utolérhetetlen fölsége, hanem a másvallásúakat is. A protestáns Bach is ezen a téren alkotta legértékesebb művét. És az ugyancsak protestáns Thibaut — elismert tekintély — azt állítja, hogy a zeneművészet Palestrinának, «a zene fejedelmének» († 1594) miséivel és motettáival[1] érte el tetőpontját és azóta hanyatlásnak indult.[2] Proschke a zene történetéről írt műve 4. kötetében azt írja Palestrinának «Assumpta est Maria» cimű miséjéről, hogy ebben az utolérhetetlen mester géniusza a legtisztább étherben lebeg és benne annyi fölség, kellem, báj és lelkesedés van, hogy hozzá mérhető alkotásul csak Rafael sixtinai Madonnáját lehet megemlíteni.[3]

Ami azonban a műzene legmagasztosabb műveinél is magasabban állónak látszik, az az Egyháznak eredeti, hivatalos éneke, a régi gregorián ének, «ez a lapos

[1] Bibliai jelmondatokra írt egyházi ének- illetve zenefaj.

[2] Thibaut Fr. Just: «Über d. Reinheit d. Tonkunst» 1874. 5. Aufl.

[3] Geschichte d. Musik. Leipzig. 1878. IV. 32. S.

és pőre dallam, mely égies és síri egyszerre. Ez a szomorúságok ünnepi szava és az örömök büszke kiáltása, az emberi hitnek hatalmas himnusai, melyek a katedrálisokból buggyannak elő, mint el nem tömhető gejzirek a román pillérek tövében. Micsoda zene, ha még olyan gazdag, olyan fájdalmas és olyan gyengéd is, érhetne fel a Magnificat ünnepélyességével, a Lauda Sion fenséges lendületével, a Salve Regina lelkesedésével, a Miserere, a Stabat sanyargatott kétségbeesésével és a Te Deum mindenható méltóságával. Lángeszű művészek szedték össze minden erejüket, hogy ezeket a szentelt szövegeket átírják: Vittoria, Josquin de Près, Orlando Lassus, Haendel, Bach, Haydn, de műveik megőriztek bizonyos mesterkéltséget és gőgösek maradtak a gregorián ének alázatos pompájával és józan ragyogásával szemben. A gregorián éneknél nem érezzük (mint a műzenénél) a műve mögött lapuló művészt, ki a tudását akarja kimutatni, ki a dicsőségét igyekszik szaporítani s ennélfogva kifelejti Istent.

A liturgikus ének, mely majdnem mindig névtelenül teremtődött, földönkívüli forrásokból fakad, nem szivárog át a bűn

rétegein és hiján van minden művészkedésnek. Ez a hús szolgaságából kiszabadult lélek felszökellése, a túlfeszített szeretetnek és tiszta örömöknek kirobbanása; ez a beszédmódja, a nyelve is az Egyháznak, a zenei Evangélium, mely a legkiműveltebbeknek és a legegyügyűbbeknek is hozzáférhető, mint maga az Evangélium.»[1]

A szentmise légkörében fakadtak a *költészet* ama műremekei (Tantum ergo, Stabat mater, dies irae s i. t.), melyek mint drágakövek és gyöngyök díszítik a misekönyv szövegét.

Az Egyház nevelte, tartotta fenn és tartja ma is életben az *üvegfestészetet.*

A dómok változatos és káprázatos üvegképein a napsugár átverődése kiváltja azokat a csodás tűzszíneket, melyek elénk varázsolják az opál üde mosolyát, a zafir bájos zöldjét, a rubin halavány rózsaszínét, a jácint hajnalpirját, a smaragd villogását. az akvamarin szűzies tisztaságát és az igazgyöngy izzó parázsát, hogy velük kiemelje és fölmagasztalja szentjeinek angyali tisztaságát, természetfeletti

[1] Joris K. Huysmans: «Úton» (En route). Budapest, 1925. 27—8. old.

vonásait, erényeinek ragyogását és túlvilági boldogságát.

A képző-, hang- és költőművészettel nemes versenyre kelnek az alakító és iparművészetek.

Az egyházi *ékesszólás* az Egyházban a 16. századig mindig a szentmise keretében (az Evangélium után) érvényesült. Csak a 16. században kezdik több helyen elválasztani a szentbeszédet a misétől, de ezutánis közvetlenül előtte vagy utána, azaz mégis a misével kapcsolatban mondották.[1] X. Pius pápa több intézkedésével, levelével és buzdításával jelezte forró óhaját, hogy visszatérjünk a régiek szokásához s a szentbeszédet ismét szervesen beillesszük a misébe. X. Pius azt óhajtotta, hogy a misézö vasár- és ünnepnapokon, az Evangélium után, még a csendes misében is, rövid intelmet intézzen a jelenlevőkhöz. Ennek megfelelően, vasár- és ünnepnapokon, ahol nagyobbszámú papság van, ezek egymásután és ne többen egyszerre misézzenek.[2]

[1] Ez a magyarázata annak, hogy az Egyház parancsa nem szól a prédikációhallgatás kötelezettségéről ; mert hiszen azelőtt a szentbeszéd a misével mindig egybeesett.

[2] L. Mihályfi : A nyilvános istentisztelet. Budapest, 1918. II. kiad. 465—6. old.

Az új egyházi törvénykönyv is azt kívánja, hogy vasár- és ünnepnapokon minden *misében* (*«in* Missis») tartson a misézö beszédet.[1]

A misekönyv az *irodalomnak* olyan gyöngye, melyben egyesül az isteni bölcseség az emberi lángésszel, az életszentség imádata a tapasztalatok gyakorlatiasságával és a tekintély szava az évezredes hagyománnyal. Hiszen a misekönyv tartalma nem más, mint Jézus szavaiból, a Szentírás mondataiból, az egyházatyák gondolataiból és a szenthagyomány fönnmaradt szövegéből, az egyházi év minden vasárnapjára, ünnepére és napjára legillőbb részletek művészi csoportositása.

Ameddig a misekönyvek az Egyház kezéből és a kolostorok műhelyéből kerültek az oltárra, a *könyvirás* és *könyvkötészet* remekelt bennök. A legválogatottabb anyagot használták, a leghiresebb szépirókat, másolókat és initiále- (kezdőbetű) festőket alkalmazták, úgyhogy a misekönyvek betűi, rajzai, initiáléi más téren is mintául szolgáltak. A födelet elefántcsont-faragványokkal, drágakövekkel,

[1] Canon 1345.

gyöngyökkel kirakott vagy zománcozott ötvösmunka kerettel vették körül. Csak a 17. századtól kezdve, amióta a misekönyveket is világi «kiadók» kezdték árusítani és főkép amióta a gyáripar is kiveszi részét e téren, jut előtérbe itt is a szemre dolgozó fölületesség. De azért még ma is vezetnek a misekönyvek kiállítás, kezdőbetűs rajzok, művészi képek és gondos nyomás tekintetében:

A vatikán páratlan s egyedülálló misekönyv-gyüjteménye egyúttal a könyvkötészet művészetének és a könyvkiállítás iparának legnagyobb himnusa.

A szentmise szolgálatába szegődött az *ötvös-művészet* is. «Az ötvös-művészet és az egyházi szerelvények története azonos.» Hazánkban is a leghíresebb ötvös-remekek, kezdve a Suky-kehelytől (XV. sz.) Simor bíborosnak vert aranyból öntött szentségtartójáig: miseszerelvények. A Budapesten 1884-ben rendezett ötvösmunka-kiállítás s az iparmúzeum kehelykiállítása (1912) nagyrészt a szentmise szolgálatában álló mestermunkák kiállítása volt.

Ugyancsak minden időben kitüntek az oltár szolgálatában a kertészet, az ornamentika (diszítő-művészet) és az ú. n.

női kézimunkák megannyi faja, a hímzés, horgolás, berakás, azsúrmunkák, plisszirozás, tűmunkák, tambur (géphimzés) s í. t.

Valamikor a szentmiseáldozat előtt még a tánc és szinművészet is lerótta hódolatát, sőt utóbbi — jelen alakjában — épen a templomi szinjátékokból vette eredetét; a mai szinház bölcsője a katholikus oltárok lépcsőin ringott.[1]

Látjuk tehát, hogy a szentmise titka mintegy fürdik a művészetek versenyárjában.

«Ah, a katholicizmus legigazibb bizonysága ez a művészet — kiált fel megtérése útján a francia regényiró —, melyet ő

[1] A klasszikus és az ú. n. késői klasszikus görögrómai szinház a népvándorlás árjába veszett. Egyetlen művelt nép sem tud kapcsolatot kimutatni a kereszténység előtti szinpaddal. Ellentétben a protestáns istentisztelettel, melynek középpontja a prédikáció, a katholikus istentisztelet: tevékenység, «actio». (V. ö. a szentmisében az ú. n. «infra actionem» részt!) A szentmise különböző részeivel, de különösen az ünnepélyes mise a misézővel, szerpapjaival, segédletével, másrészről a karral és a néppel, mellyel az ima- és énekrészleteket váltakozva végzik, már maga drámai képet nyujt, mely a nagyhét szertartásaiban még jelentékenyen bővül. (V. ö.: Creisenach: Gesch. d. neuer. Dramas. Halle. 1913. 3 köt.; P. J. Schweizer: Ursprung d. heut. Theaters: Das neue Reich. VII. Jg. Nr. 16. 373—5.)

teremtett s melyen túl még senki sem haladt! És ez a sok művészet mind ott áll, lobog egyetlen kévébe kötve egyetlen oltáron; az egész összesimulva, egyetlen gondolatcsokorba sűrítve: tisztelni, imádni, szolgálni az ajándékadót, megmutatva neki teremtményének lelkében, mint egy hű tükör által visszavert képben, adományainak még szeplőtelen kölcsönét.»[1]

Valóban, nem találunk más vallást, mely egyrészt a művészeteknek hasonló egyetemességét vonzaná szolgálatába, másrészt, amelyiknek a legnagyobb művészek lelkük legjavát, lángeszük és ügyességük legértékesebb alkotásait áldoznák, mint a katholikus vallást és annak egyetlen, tökéletes áldozatát, a szentmisét!

i) *A szentmise egyetemessége.*

Egy volt hívem, valami csekélység miatt Amerikába szökött. Ott idegen világot talált; más volt a nyelv, mások a szokások, más az élet. Elkeseredett és már azon volt, hogy elemészti magát. Véletlenül templom előtt ment el. Belépett. Épen katholikus templom volt. Akkor jött ki a pap az oltárhoz. Emberünk bá-

[1] Joris K. Huysmans: «Úton» (En route). Budapest, 1925. 28—9. old.

mul, hiszen ennek épen olyan a ruhája, a lépése, a modora, mint az otthoni papnak. Az oltárban sincs különbség. A misét is úgy kezdi. Egyszer csak hallja a pap énekét: Gloria in excelsis Deo... Ugyanaz az ismerős nyelv, ugyanaz a dallam, mint otthon. Majd következett a többi rész, az Evangélium, amely alatt a hívek felkeltek ülőhelyükről, aztán a praefatio, a csengetés. Úrfelmutatáskor a hívek ép oly hódolattal térdeltek le és ép oly szent magábatéréssel verték mellüket, mint ahogyan otthon szokták tenni. És a szíve olvadozni kezdett. Talált egy helyet a messze idegenben is, ahol végre otthont látott, érzett és élvezett. És ez a mise, ez mentette meg életét!

Sajnos, hogy néha csak ilyen rendkívüli körülmény veteti velünk észre a szentmise értékét. Pedig nekünk nem is kell olyan messzire mennünk. Itthon is felemelheti lelkünket az a tudat, hogy ezt a szentmisét immár közel 2000 év óta mondják és főrészeiben így fogják mondani, míg a világ csak fönnáll.

Ezt a szentmisét mondotta az Úr Jézus az utolsó vacsorán, amikor halála előtti estén búcsút vett tanitványaitól. Ezt mon-

dotta szent Péter és Pál. Itt merítették a hősiesség és állhatatosság szellemét a katakombák vértanus őskeresztényei; ezt a misét hallgatta szent Benedek és szent Jeromos; ezt mutatta be szent Ágoston és szent Ambrus. E mellett ájtatoskodott Szent István, Szent László, Nagy Lajos és Mátyás királyunk. Itt imádkoztak erőért, integritásért, föltámadásért és függetlenségért IV. Béla, Hunyadi, Zrinyi és Rákóczi.

Ezen a misén imádkozott késői utódaiért nagyanyánk, dédanyánk, ükanyánk és imádkozott értünk még születésünk előtt édesanyánk.

Ezt a szentmisét ajánltatom fel elhúnytjaim lelkiüdvéért és ezt fogják értem is bemutatni, ha lehúnytam szemem és testem porlad a sirban.

Ezt a szentmisét hallgatja az amerikai farmer, a kinai megtért, ugyanazt mutatják be a tábori sátrakban, a gletserek ormain, Afrika sivatagjában és az oceánjáró hajókon.

Ez az a szentmise, melyhez milliárd és milliárd elhúnyt és élő léleknek imája, áhitata, a tökéletesedés annyi öröme és a vigasztalások megszámlálhatatlan sora

fűződik, amelynek bemutatásáért annyi vértanu halált szenvedett, de egyúttal dicsőséget is aratott.

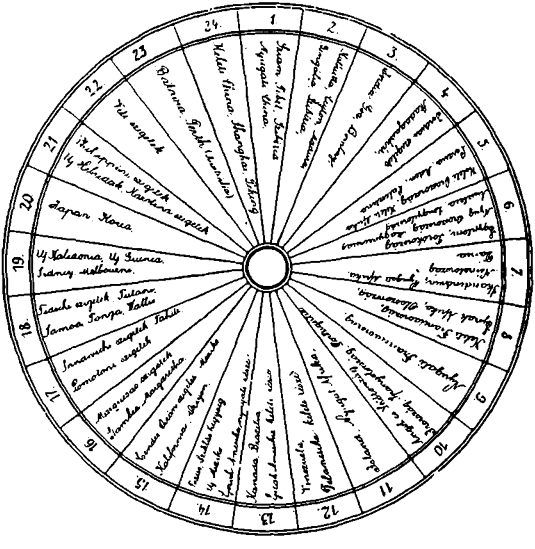
A világ ez egyetlen áldozatánál teljesedik be az ószövetségi Malakiás próféta jövendölése: «Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek Ura». (1, 11.)

Csakugyan nincs az évnek szaka és napnak órája, melyen a világ valamely részében nem hangzanék az ég felé az emberi gyarlóság mea culpája, a szent megihletődöttség hármas sanctusa és az Istenimádás csengetyűszava vagy kereplése.

E legfölségesebb áldozatnak különfélék a papjai, ruháinak szine, szertartásának pompája, különféle a külső kerete és ünnepélyessége, de mindnek egy a lelke, azonos a credója (hitvallása) és a világ minden korának és összes helyeinek valamennyi miséje kiáltó tanuja: ilyen szertartása csak nekünk katholikusoknak van, Jézus igaz híveinek — és ez a szertartás a mienk, egészen a mienk!

Eucharisztikus óra,

mely Malachiás próféta jövendölésének teljesedését igazolva, mutatja, hogy a nap mely órájában a világ melyik részében mutatják be a szentmisét.

«Mert napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek; mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek Ura.» (Malakiák, 1, 11.)

Sőt nemcsak a mienk, hanem miérettünk van:

«Vevén a kenyeret, hálát ada és megszegé és nekik adá, mondván: Ez az én testem, mely *érettetek* adatik. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, mondván: Ez a kehely az újszövetség az én véremben, mely *érettetek* kiontatik». (Luk. 22, 19—20.)

A liturgia szelleme.

A szentmise hitünk legfőbb titkain épült fel. A Szentháromság, a megtestesülés, a megváltás, az Oltáriszentség és a kegyelem titkain.

Számunkra tehát mindig fölfoghatatlan marad.

A szentmise titkát a szentmise jelképes beszéde, a liturgiája sem teszi érthetőbbé. Ezért a szertartások jelentése, értelme is gyakran homályos, titokszerű.

De a szentmise szertartásai még tisztán emberi szempontból is óriási, szinte megoldhatatlan nehézségek elé állítják a kutató értelmet.

Említettük már, hogy a szentmisének Krisztus rendelte főrészei köré, apostoli

hagyomány alapján a kereszténységnek sok százada újabb és újabb drágaköveket, gyöngyöket fűzött. Viszont leköszörült rajtok oly részeket, melyek az összkereszténység szempontjából nem bizonyultak alkalmasaknak.

Ki tudja, e sok századon át, különösen kezdetben, hány és miféle hatás kereszttüzében (katakombák, üldözések stb.) bontakozott ki, csiszolódott és kristályosodott ki a szentmise liturgiája mai alakjáig és milyen tényezők járultak fejlődéséhez és tökéletesítéséhez. Ezért a szentmise keletkezése, fejlődése és változása «egyike a legnehezebb és talán soha egész tisztán meg nem oldható kérdéseknek».[1] Ugyanígy nyilatkozik dr. Baumstark Antal, a liturgia történetének legújabb tudósa[2] és P. Hammerstade Albert, Maria-lachi perjel, a mai liturgikus mozgalom egyik fővezére.[3]

Isten a szentmise csodás áldozati tüzéből is felénk látszik kiáltani az égő csipke-

[1] Dr. Mihályfi Ákos: A nyilv. istentisztelet. Budapest, 1918. II. kiad. 353. és 477. old.

[2] «Vom geschichtlichen Werden der Liturgie» Freiburg, 1923. 5. old.

[3] «Die liturgische Bewegung in Deutschland»: Das Neue Reich, 1923. 817. old.

bokorból Mózeshez intézett szavait: «Ne közelíts ide (mindent fölkutatni, megérteni akaró eszeddel), mert a hely, melyen állasz, *szent!*»

És az Egyház is megérteni látszik e szózatot; papjában mélyen meghajolva visszhangozza: «Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene. Teljes az ég s föld az ő dicsőségével, hozsanna a magasságban!» S az oltárszolga csenget hozzá, akár csak Úrfelmutatáskor, hiszen Isten megközelíthetetlen szentsége is akkora titok számunkra, mint valóságos megjelenése.[1]

Az Úr Isten a maga végtelen bölcseségében talán azt akarta, hogy a szentmisével is úgy legyünk, mint az anya a gyermekével, a hitves hitvestársával, a hős hazájával szemben: szereti kimondhatatlanul, hősies fokban, áldozatosan, lénye minden parányával, de már e szeretetet meghatározni, szavakkal körülírni, magyarázatát adni vagy megokolni nem tudja. E szeretet sokkal gazdagabb, hogysem kincseit föl tudná sorolni, mélyebb,

[1] Sanctuskor a csengetés gyakorlati célját l. a köv. fejezetben.

hogysem ki tudná fürkészni és fölöttébb álló, hogysem maga is megértené.

Az a szeretet, melyet meg lehet okolni, már nem igazi, hanem fölületes, múló, álszeretet. «Aki tudja, miért szeret, nem szeret igazán» — mondja Chesterton.

A legmélyebb érzések is azért némák, mert csodás erejüknek, mélységüknek és hatalmas bensőségüknek jelzésére s kifejezésére nem elég a földi szó.

«Nem érez, aki érez
szavakkal kimondhatót !»

(Vörösmarty.)

Ezt a lélektani tényt döbbenetes drámaisággal s közvetlenséggel mutatja be épen a szentmise. Amikor a legszentebb, a legfölségesebb pillanat elérkezik, az Isten fia leszáll az oltárra: az Egyház megnémul, papja ajkára nem talál szót, az orgona hangja eláll, az ének s zene szent erőlködése is megakad, mintha az Egyház lélekzetvétele megállna; csak a térdreborulás és a néma csend, a szótlan imádás és magába mélyedő áhitat marad megfelelő keretéül a csodák csodájának.

A legmélyebb érzelmek egyúttal megokolhatatlanok is, mert nem találunk nagyságukhoz, értékükhöz és pótolhatat-

lanságukhoz némikép is arányban álló okokat. Magasságukat és mélységüket a logikának semmiféle létrájával meg nem közelíthetjük.

A szives olvasó tehát ne várja, hogy a következő fejezetben a csodálatos szentmise minden szertartását teljesen meg tudjuk értetni.

Sőt a legmagasztosabb érzésekhez szinte lélektanilag szükséges is, hogy teljesen elemezhetők ne legyenek. Kell, hogy legyenek bennök elemek, összetevők, ingerek és hatások, melyeket szavakkal kifejezni, mondatokkal körülírni és bölcseleti úton-módon megokolni nem tudunk.

Mikor Goethe Rómában megpillantotta Tizian egyik örökbecsű festményét, mely lelkét lefogta és elbájolta, naplójába csak ennyit jegyzett: «Nem érdeklődöm a *hogyan* és *miért* iránt, hanem megtörténtnek veszem és bámulom a megbecsülhetetlen művészetet».[1]

És mikor a Szent Péter templomba

[1] Eredeti szövegben: «Wir fragen nicht nach Wie und Warum, wir lassen es geschehen und bewundern die unschätzbare Kunst». Goethes Werke: «Italienische Reise». Rom, d. 3. Nov. 1786.

lépve, ennek nagysága, pompája s csodás művészete lenyűgözte lelkét, a hatást így rögzíti meg naplójában: «Élveztem, mint élvező, a nélkül, hogy birálatra engedtem volna magamat csábítani; elnyomtam minden itéletet: örültem az örülni valón».[1]

Talán épen abban is emberi természetünkhöz akarta szabni az Úr a szentmisét, hogy annak teljes értelmét képletekben ki ne fejezhessük, magasztosságát törpe gondolatainkkal ki ne cövekelhessük és így az értelmi közelség közvetlensége érzéseinket el ne durvítsa, meg ne szentségtelenítse.

Az anyai csók nem lesz édesebb, ha adója megtanulja a csóknak tudományos meghatározását: «két ember szája felső bőrrétegének (epidermis) cuppantással összekötött érintkezése» vagy ha ismeri a csóknak történetét avagy egy újabb tudósnak fölfedezését, hogy a legtöbb nyelven a csók szava a szájnak csókra álló mozdulatát eszközli (csók, Kuss, osculum, embrassement).

Ellenkezően, az ilyen túlzott elemzések-

[1] «. . . Wir erfreuten uns des Erfreulichen.» U. o. 22. Nov. 1786.

kel talán épen a legnagyobb értéktől fosztanánk meg a csókot: a lelkiségtől; az értelem túlságos behatolása által szétrepesztett keretből kihullatnánk a — tartalmat. Egyetlen anyai csók fölérhetetlen szeretetével többet ér, mint a csókra vonatkozó ismeretek oceánja. Ellenben mit használ a mostohának a csók fizikája s lélektana, ha nincs csókolni tudó — szíve! A csókban tehát ne keressük a mechanikát, a dalban ne a fizikát, a boldogságban ne a dialektikát.

A szentmisében pedig ne okozzon nehézséget, ha nem ismerjük pontosan mindegyik szertartás eredetét, történeti változásait, szószerinti vagy átvitt értelmét. Ne akadjunk fenn ezen. Mindezeknek kutatása s ismerete puszta fogalomgyűjtés, rideg adathalmaz, élettelen erőlködés. Ellenben — és ezen múlik a legtöbb — lássuk meg a szentmise liturgiájában, érezzük ki minden mozdulatából, szavából, ténykedéséből Krisztus csodás áldozati szeretetét, másrészt az Egyháznak viszontszeretetét és háláját, jegyesi csókjának melegét, liliomtiszta szeretetének becéző mozdulatait (pl. a sok keresztvetést, még a szent test fölött, sőt a szent

testtel kezünkben is!), soha ki nem apadó hűségének érzelmes ölelését (Gloria, Credo kézmozdulatai!), mélységes hódolatának gesztusait (Te igitur-kor) és imádásának hódoló tömjénfüstjét.

«Minden virágban Istennek egy-egy gondolatát látni: a legtökéletesebb virágszeretet» — mondotta Rudigier.

És a liturgiában a magát érettünk föláldozó Jézus végtelen szeretetének csodás titkát, közbenjáró imájának égbetörését, kegyelmeinek lelkünkbe szivárgását, az Egyház viszonzó szeretetét s hódolatát észrevenni, átérezni, megszívlelni s élvezni: ez a legeszményibb liturgiai tudás, melynél Istennek tetszőbb, lelkünkre hatásosabb nem is lehetséges!

Igy vett részt a keresztáldozat alkalmával a Szűz Anya, szent János, a jobb lator és az a százados, ki felkiáltott: «Valóban, ez Isten Fia volt!».

A szentmise főbb szertartásai.

E fejezetben főkép két szempontot óhajtunk szem előtt tartani:

a) A szentmise részeinek megemlítésénél és magyarázatánál Bona biboros,[1] Pázmány

[1] Rerum liturg. lib. 2. cap. 7. §. 3.

Péter[1] és Gatterer S. J.[2] egyetemi tanár elvét követjük: fölöslegesnek tartjuk a szentmise minden részét fölsorolni, ismertetni s megmagyarázni.

A szentmisében a kisebb szertartások, a gyakori keresztvetések, az oltár többszöri megcsókolása, a többszöri test- s fejhajtások, a különféle kéz-, kar- és testtartás, illetve mozdulatok, valamint a kisebb jelentőségű, vagy csak időnként előforduló önálló részek (Graduale, sequentia stb.) és hasonlók olyanok, mint a gótikus dómban az apróbb díszitések. A hivőt nem is érdeklik. Meg aztán a sok fától nem látnák az erdőt. Azért e fejezetben csak a fontosabb és szembeötlőbb részeket ismertetjük.

b) A szentmisének olyan népszerű magyarázatára törekszünk, hogy ezzel mindenekfölött az Úr szándékának tegyünk eleget, aki elsősorban azért rendelte «ezt a vérnélküli, de látható *áldozatot*, hogy ezzel vér- és keresztáldozatát megújítsa és ennek emlékét Egyháza az egész földkerekségen és a világ végéig megülje».[3]

Szent Pál apostol is azt mondja: «Valahányszor eszitek a kenyeret és isszátok e kelyhet: az Úr halálát hirdetitek, amíg eljő».[4]

Maga a misekönyv is így tanít imádkozni: «Valahányszor ez áldozat emlékét ünnepel-

[1] Pázm. P. összes munkái. Magyar sorozat, II. köt. Budapest, 1895. 85—106. old.
[2] Katechetik. Innsbruck, 1924. III. kiad. 470. old.
[3] Catech. Rom. II. 4. 55. s.
[4] 1 Kor. 11, 26.

jük, mindannyiszor megváltásunk műve újul meg».[1] Vagyis a híres Cochem atya szerint: «Mivel a hívek nem lehetnek jelen Krisztus keresztáldozatán, az Úr gondoskodott róla, hogy legalább megújulásán jelenhessenek meg és ugyanazokat a kegyelmeket nyerjék, mintha a kereszt tövében álltak volna».

Az lesz tehát a legmegfelelőbb és legtökéletesebb misemagyarázat, mely legélénkebben domborítja ki a szentmisének keresztáldozat megújító jellegét.[2]

E tekintetben a szimbolikus (jelképes) magyarázatoknál főkép Gatterer Mihálynak, a világhírű jezsuitának, innsbrucki egyetemi tanárnak módszerét követem, a történelmi magyarázatnál pedig azt a lélektani elvet, hogy csak az érdekesebb, a könnyebben megjegyezhető adatokat közlöm. A tudományos (hittani, liturgia-történeti stb.) szempontból talán fontosabb, de csupán elméleti értékű, a híveket nem érdeklő adatokkal nem akartam megterhelni az érdeklődőt.

A szertartásoknak, mint ilyeneknek jogosultságát, észszerűségét, sőt lélektani szükségességét alig szükséges bővebben megokolni. Isten az ó- és újszövetségben maga rendelte el a szertartásokat. Jézus is használt csodáinál külső jeleket. A mindennapos élet is tele van szertartásos jellegű cselekedetekkel (köszönés, kalapleemelés, kézszorítás, hajlongások, illemszabályok stb.). A léleknek természetes szükséglete a belső érzelmeknek

[1] Pünkösd utáni 9. vasárnapon.
[2] Gatterer: id. mű 466—7. old.

külső jelekkel való közlése. (Az anya nem elégszik meg azzal, hogy gyermekét bensőleg szereti, hanem csókjaival halmozza el, becézi, öleli s i. t.)

A nagy Pázmány Péter bíboros így szól: «A misének mivolta, lényege abban áll, hogy Üdvözítőnk parancsa szerint azt cselekedje a pap, amit végvacsorán cselekvék Krisztus. Úgyhogy, ha minden külső szertartást elhagyna, noha vétkeznék, de a mise, hacsak azt cselekedné, amit Krisztus cselekedék, érvényes maradna.

Mindazonáltal, hogy illetlenül ne járulna a pap ily nagy áldozathoz, külső szertartásokat is rendelt az Egyház. Miképen az, ki udvari ebédre hivatalos, díszes ruhát ölt és felékesíti magát, noha enélkül az ebédet elfogyaszthatná, úgy szent Pál intése szerint (1 Kor. 14, 40.) szükség vala, hogy bizonyos szertartások szabatnának a miseáldozatban is.»[1]

a) *Az oltár és a pap.*

Az oltár a Kálvária-hegyet jelképezi (lépcső vezet föl!), a pap pedig a láthatatlan Krisztust. Ezért hordja magán a misézö Krisztus ruháit: a hosszú, fehér ruhát (míseing, alba), a régiek «tunicá»-ját és fölötte egy köpenyt (miseruha, casula), a régiek vándorköpenyegét, a «paenulá»-t.

[1] Pázmány P.: Imádságos könyv. IV. rész. «A misének ceremóniáiról.»

A misézõ balkarján látható karkötõ (manipulus) a kötélre emlékeztethet, mellyel az Úr kezét megkötözték, a miseinget körülszorító öv pedig azokra a kötelekre, melyekkel szent testét az oszlophoz kötötték. A pap válláról lecsüngő, elől keresztbe fektetett, szalagalakú «stóla« az ostorozás nyomait juttatja eszünkbe. A miseruhán elől látható széles sáv magát az oszlopot jelképezi, melynél megostorozták, a miseruha hátsó oldalán levő kereszt pedig a keresztfát jelenti, melyet az Úr vállára raktak.

A miseruha ékes, mert a szenvedés gondolatán felül a megváltás örömét is jelzi és ezenkívül eszünkbe juttatja, hogy ma már nem a szenvedő, hanem a megdicsőült Jézus áldozza fel magát a szentmisében.

b) *A lépcsőima.*

A pap a Kálváriát jelképező oltárhoz érkezik.[1] Mivel voltakép bűneink feszítették keresztre az Urat, a pap nem mer mindjárt a leendő áldozat színhelyére

[1] Régebben az oltárhoz vonulás ünnepélyes körmenetben történt (accessus) és az e közben végzendő imáknak, énekeknek csak a befejező részét végezték az oltár zsámolya előtt. (Bona : Rer. liturg. lib. 2. cap. 2. §. 3.)

szállni, hanem bűnössége tudatában és méltatlanságának jeléül előbb a lépcsők alján (a Kálvária tövében) végzi imáját (innen az ima neve). Közben mélyen meghajol és mellét verve, hangosan szánjabánja bűneit és bocsánatért esedezik.

A lépcsőima alkalmával nemcsak a pap és az oltárszolga képviselte hívek, hanem Ádámtól kezdve az egész emberiség áll bűnterhelten, megváltást szomjazva, irgalomért esedezve a jelképezett Kálvária lábánál.

c) *Kyrie eleison.*

A lépcsőima végeztével, még mindig irgalomért, bocsánatért esedezve, fölmegy a pap az oltárhoz. Itt megcsókolva a vértanuk ereklyéit, érdemeikre való hivatkozással is bűnbocsánatért esedezik.

Ez nem elég!

Épen csakhogy a misekönyvben még elolvassa a mise vezérgondolatát (Introitus, bevezető), máris újra irgalomért esedezik a Szentháromsághoz. Az oltárszolgával[1] (hívekkel) fölváltva háromszor az Atyához kiált: «Kyrie eleison — Uram irgalmazz!» háromszor a Fiúhoz: «Christe

[1] Az oltárszolga (ministrans) mindig a híveket képviseli. Már csak azért is neki kell a pap szavaira válaszolni, mert manapság a hívek legtöbbje nem tud latinul.

eleison — Krisztus irgalmazz!» és háromszor a Szentlélekhez: «Kyrie eleison — Uram irgalmazz!»[1] Mintha az ó- és újszövetségnek, az egész történelemnek szakadatlan, kifogyhatatlan bűntudata, összesűrített nyomorúsága sikoltana föl ütemszerű egymásutánban.

d) *Az angyali ének: Gloria in excelsis Deo.*

Az ószövetség évezredes sóhajaira, vágyódásaira, kérésére és türelmetlen reménykedésére végre megnyilt az Ég és angyalok válasza volt a megváltó Irgalomnak és üdvözitő Szeretetnek első nyilvános híradása: «Gloria in excelsis Deo... Dicsőség Istennek a magasságban és békesség a földön a jóakaratú embereknek».

A szentmisében is a lépcsőimának, a vértanuk segitségül hívásának és a Kyrie-

[1] Kyrie eleison görög szó. Pontius Pilatus római helytartó Jézus keresztfájára táblát helyeztetett el. «Vala pedig fölülírás is fölötte, görög és latin és zsidó betűkkel írva: A názáreti Jézus, a zsidók királya». (Luk. 23, 38. és Ján. 19, 19.) A kereszt föliirata tehát háromnyelvű volt: görög, az akkori világnyelv, latin, az állam hivatalos nyelve és zsidó, a nép nyelve. A hármas nyelv hagyományát a szentmise is megőrizte. A mise latin szövegében előfordulnak zsidó szavak is, mint Amen, Alleluja, Hosanna; a görög nyelvet pedig a most említett Kyrie eleison képviseli.

eleisonoknak irgalomszomjára és irgalomkiáltásaira, mintha újra megnyilnék az Ég, hogy újra hallhassuk a biztató, megnyugtató, a Megváltó közelségét hirdető angyali éneket: Gloria in excelsis Deo...

Az angyali ének egyúttal Jézus születését juttatja eszünkbe, amikor az angyalok először énekelték a Gloriát.

Az Úr Jézusnak t. i. egész élete voltaképen szakadatlan áldozat volt,[1] mely a kereszthalálban csak betetőzését, legfőbb fokát nyerte. Ezért a misézó a Gloriától kezdve röviden végigszemlélteti Krisztus egész életét.

A Gloria a fekete s lilaszínben tartott szentmisék bánatos hangulatába nem illik, ilyenkor tehát elmarad.

e) *Dominus vobiscum.*

A pap kifordul a hívek felé s őket e szavakkal üdvözli: «Dominus vobiscum — Az Úr legyen veletek».

A válasz: «Et cum spiritu tuo — és a te lelkeddel».

A pap első kifordulása és üdvözlése emlékeztet Krisztus Urunk első nyilvános fellépésére.

[1] V. ö. Máté 8, 20., Luk. 6, 12., Ján. 4, 34. s 8, 50., Fil. 2, 7—8.

A Dominus vobiscum a szentmise folyamán nyolcszor fordul elő. Ez a megismételt, örökszép, kölcsönös üdvözlés lelki egységbe köti a misézőt híveivel; megújítja, föleleveníti, ébrentartja a lelki összetartozás érzését. Hiszen a szentmise nem a pap magánájtatossága, hanem az egész hitközségé s az egész Egyházé, hatása kiárad a földkerekségre, fölér a mennyországig és elér a tisztítóhelyig.

Mi több, a Dominus vobiscum eszünkbe juttatja Istennel kötött «új szövetségünket». Amikor az ószövetségben az Úr megkötötte a zsidó néppel a régi szövetséget, Mózes az áldozat vérét e szavakkal hintette a népre: «Hic est sanguis foederis, quod pepigit *Dominus vobiscum* — Ez a szövetség vére, melyet az *Úr veletek* szerzett». (2 Móz. 24, 8.) Ez a vér azonban csak előképe volt az újszövetség vérének: «Ez az én vérem, az újszövetségé» (Máté 26, 28 és Luk. 22, 20.), melyben az Úr valóra váltja igéretét: «Íme *én veletek (ego vobiscum)* vagyok mindennap a világ végezetéig» (Máté 28, 20.)

f) *Oratio. — Könyörgés.*

Az üdvözlés után a pap az oltár jobboldalára megy (a hívek helyéről nézve!) és ott szétterjesztett kezekkel elmondja az Oratio-t, vagyis a Könyörgést, melyben az illető nap adta címen kéri Isten áldását. Csatolni szokás különös könyörgéseket is, így a pápáért, királyért, békéért, betegért, s i. t.

A Könyörgés Jézus imaéletét juttatja eszünkbe.

A pap a Könyörgést e felszólítással kezdi: «Oremus — könyörögjünk!» és széttárt karjaival mintegy jelzi, hogy a hivek könyörgését is egybefoglalja.

A misekönyv könyörgései valóságos remekművek; rövidek, velősek s változatosak; egyszerűségük mellett eredetiek s ünnepiesek; bájosak és mennyeien zamatosak; gondolataik fordulatosságát pedig hűségesen kiséri a szerkezet ütemszerűsége.

Ime egy példa: «Ébreszd fel Uram hatalmadat és jöjj, hogy segitségeddel bűneink fenyegető veszedelmétől megszabaduljunk és megváltásod által az üdvösséget elnyerhessük; ki élsz és uralkodol... Amen». (Advent 1. vasárnapján.)

Az Atyához intézett könyörgéseket Jézus nevére való hivatkozással fejezzük be: «Per Dominum nostrum Jesum Christum... — A mi Urunk Jézus Krisztus által... Amen». Mert az Úr Jézus maga mondotta: «Amit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek». (Ján. 16, 23.)

g) *Lectio (Epistola). — Szent Lecke.*

A könyörgés után a pap (ugyancsak az oltár jobboldalán) elolvassa a Szentirásnak egyik részletét, mely épen az illető alkalomnak megfelel (többnyire az apostolok leveleiből). Ez az isteni oktatás *lecke ránk nézve,* melyet ezért a nép he-

lyett az oltárszolga hangosan meg is köszön. («Deo gratias — Hála legyen Istennek!»)[1]

A szent lecke Jézus szent tanítását juttatja eszünkbe, melyet az apostolok később írásba foglaltak.

Például halljuk az Advent első vasárnapjára rendelt lectiót: «Atyámfiai! Tudjátok, hogy már elérkezett az ideje annak, hogy álmos semmittevésünkből fölébredjünk. Üdvünk ugyanis most közelebb van hozzánk, mint akkor, amidőn hívők lettünk. Életünk éjtszakája előre haladt és közeledik az örökkévalóság napja.

Hagyjunk fel tehát a bűn sötét tetteivel és öltsük magunkra a jótettek fényes fegyvereit. Járjunk becsülettel, akárcsak világos nappal — nem dorbézolva és részegeskedve, nem fajtalanságban és kicsapongásban, nem pörlekedésben és irigységben.

Legyetek inkább mindjobban hasonlókká a mi Urunk Jézus Krisztushoz». (Róm. 13, 11–14.)

h) *Evangélium.*

A szent lecke végeztével (illetve még néhány kisebb jelentőségű részlet olvasása után) a pap az oltár jobboldaláról (a hivek helyéről nézve) a baloldalra

[1] A szent leckét úgy ismerhetjük föl, hogy a pap a misekönyvre teszi kezét (a figyelmes hallgatás jeléül).

vonul és itt elolvassa a négy evangélium valamelyikéből az illető napra rendelt részletet.

Maga az Evangélium szó annyit jelent, mint «Jó hír». Jó hír minden kornak és minden népnek Isten országáról. Jézus az Evangéliumot elsősorban a zsidóságnak hirdette, de ez nem fogadta el. Ezért az Evangéliumot a pogánysághoz viszik át. Ezt jelképezi a *könyvnek* a Leckeoldalról az Evangéliumoldalra való átvitele. A *papnak* ide-oda járkálása az oltár közepéről a Lecke-, majd az Evangéliumoldalra és vissza, jelképezi az Üdvözítő vándoréletét: «pertransivit benefaciendo — körüljárt jót cselekedvén». (Ap. csel. 10, 38.)

Maga az evangéliumolvasás pedig az Úr Jézus személyes példaadását, közvetlen tanítását, jótéteményeit és csodáit eleveníti föl.[1]

[1] Az Úr Jézust vándorlása, tanítása, példaadása és csodái ellenére sokan «be nem fogadák.»(Ján.1,11.) Nehogy reánk is ilyen eredménytelen hatással legyen az Evangélium, előzetesen az ú. n. kis kereszt jelével jelöljük meg magunkat, mintegy kérve az Urat, hogy tanítását, «a jó hírt» eszünkkel megérthessük, szánkkal bátran megvalljuk és szívünkben megőrizzük.

A régi időben mindig az Evangélium után prédikált a pap, vagyis megmagyarázta a híveknek a fölolvasott Evangéliumrészletet, amint azt az Egyház ma is óhajtja.[1]

A szentmisének az Evangéliumig illetve a szentbeszéd végeig terjedő ú. n. bevezető részét régebben a *keresztényjelöltek* (katechumenok) *miséjének* is nevezték. Ezen a részen ugyanis jelen lehettek a megkeresztelkedni óhajtó zsidók és pogányok is. A szentbeszéd után ezeket a szerpap távozásra szólította fel.

Példa. Húsvét utáni második vasárnapra rendelt Evangélium, melyet szent János írt (10, 11—16.) így szól:

«Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja az ő juhaiért. A béres pedig és aki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, látja a farkast jőni és elhagyván a juhokat, elfut; és a farkas elragadozza és elszéleszti azokat. A béres azért fut, mert béres és nincs köze a juhokhoz. Én vagyok a jó pásztor és ismerem enyéimet és ismernek engem enyéim; amint engem az Atya ismer, én is ismerem az Atyát; és életemet adom az én juhaimért. Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók; azokat is el kell hoznom és

[1] Lásd «A szentmise és a művészetek» című fejezetet, 297—8. old.

hallgatni fogják az én szómat és egy akol leszen s egy pásztor».

i) *Credo — Hiszekegy.*

A szentbeszéd, illetve a keresztényjelöltek távozása után kezdődött a «hivők miséje», melyen csak megkereszteltek vehettek részt.

Annak jeléül, hogy ők már keresztény hivők és Krisztus imént elhangzott Evangéliumának készséges elfogadói s hűséges követői, fönnhangon, együttesen elimádkozták a katholikus hitvallást, a Credót, melynek végeztével keresztet vetettek magukra.[1] A 9. századtól kezdve csak a pap maga mondja el a hitvallást.

A Credo mai alakja lényegben nem egyéb, mint az apostoli hitvallás («Hiszekegy»); csupán kiegészítve azokkal a részletekkel és magyarázatokkal, melyeket a két első egyetemes zsinat (Nicaea: 325 és Konstantinápoly: 381) fűzött hozzá.

A Credo emlékeztet arra, hogy Jézus tanítását sokan elfogadták. Persze több alkalommal nem fogadták el: a Credo is sok miséből elmarad.

[1] A Credo elimádkozása — főkép a különböző eretnekségekkel szemben való tiltakozás jeléül — csak a VI. században vált általánossá.

j) *Offertorium — Fölajánlás,*

A fölajánlás (Offertorium) a szentmisének első főrésze, mert maga az Úr Jézus is fölajánlotta az utolsó vacsorán a kenyeret és bort felsőbb célra.

Hogy mi a fölajánlás és miről lehet fölismerni, azt már tárgyaltuk az V. rész 198—199. kérdésében (181—3. old.)

E helyen az offertoriumnak csak még két szertartását emeljük ki: a kehely lebontását és a bornak vizzel való vegyítését.

Az offertoriummal kezdődik a szentmisében Jézus szenvedésének rövid, de hatásos szemléltetése.

Jézust elhagyták apostolai, sőt az egyik elárulta, a másik megtagadta, a zsidók pedig megfosztották szabadságától (foglyul ejtették), övéitől és ruháitól. Szemléltetően emlékeztet erre a pap, midőn az eddig díszes lepellel leterített kelyhet megfosztja takarójától, a kehelyabroszon (corporale) kívül, kissé félre helyezi, még a fedőjét (palla) és a tányérkát (patena) is leveszi róla.

A pap azután bort önt a kehelybe és a borhoz néhány csepp vizet vegyít.[1] A bor

[1] A hagyomány szerint Krisztus Urunk is vízzel vegyítette a bort az utolsó vacsorán. (S. Cyprián:

fölajánlása az Úr Jézus áldozati szándékát jelképezi, a vizé pedig a mi gyarló fölajánlásunkat, *melyet Krisztuséval egyesíteni akarunk.* Innen van, hogy a pap a kehelybe való öntés előtt a bort nem áldja meg, a vizet ellenben igen.

Nos, amint a borba öntött vízcsepp a bor tulajdonságában, jóságában, erejében, zamatjában részesül, úgy a szentmisében a mi áldozatunk is részesül az Úr áldozata értékében, úgyhogy «a mi üdvünkre s az egész világ üdvére édes illatul száll az isteni fölség szine elé».[1]

A fölajánlási imák a következők:

a) A kenyér fölajánlási imáját lásd V. rész, 198. kérdést (182. old.).

b) A bor és viz vegyitésekor: «Csodálatosan alkottad meg Istenem az emberi természet méltóságát s még csodálatosabban emelted vissza a kegyelem rendjébe. A viz és a bor e titokzatos jelképére kérünk, hogy általa annak istenségében részesülhessünk, ki emberi természetünkben részesülni kegyeskedett: Jézus Krisztus, szent Fiad s a mi Urunk által, ki veled s a Szentlélekkel együtt mint

Ep. ad Caecilium Baseli kiad. 1530. 51. old.) A szent Domonkos-rendi szerzetespapok már a mise kezdetén öntenek vizet a borba, hogy annál jobban összevegyüljön.

[1] A miseszöveg fölajánlási részletéből.

egy Isten él s uralkodik mindörökkön örökké, amen». (Cséfalvay fordítása szerint.)

c) A bor felajánlásánál: «Fölajánljuk neked Úristen, az üdvösség kelyhét és kérjük kegyességedet, hogy a mi üdvünkre s az egész világ üdvére édes illatul szálljon isteni fölséged elé, Ámen.»

d) Utána: «Uram, megalázódott szívvel s töredött lélekkel fogadj be minket s legyen e mai áldozatunk tetszésedre, Urunk, Istenünk!»

k) *Kézmosás.*

Fölajánlás után a pap megmossa kezeit. Régente erre szükség volt. T. i. a 10. századig szokás volt, hogy a szentmiséhez szükséges tárgyakat (kenyér, bor, tömjén, olaj, szegények számára alamizsna stb.) a hívek maguk hozták és fölajánláskor átadták a misézőnek, ki azokat átvette és elrakta, miközben keze beszennyeződött.

A pap kézmosása emlékeztethet Krisztus ártatlan halálraitélésére. (Ilg.)

De a kézmosás egyúttal jelzi, hogy tiszta kézzel és méginkább tiszta lélekkel, azaz méltóan kell a szentmisén megjelennünk. Erre utal a 23. zsoltár néhány verse is, melyet kézmosás közben mond a pap. E célra kikéri híveinek az imáját is, felszólítván őket: «*Orate fratres — Imádkozzatok testvérek*, hogy áldozatunk tetszetős legyen a mindenható Atyaisten előtt».

A hivek válasza: «Fogadja az Úr kezedből kegyesen ez áldozatot nevének tiszteletére és dicsőségére, a mi javunkra és az egész Anyaszentegyház javára!»

l) *Az Offertorium záradéka az örökkévalóság biztatása.*

Amint a látóhatáron érintkezik az ég a földdel, úgy a szentmisében is belekapcsolódik a földi ember elröppenő, gyenge szava az örökkévalóság végtelenségébe.

«Orate fratres» után a pap halkan, suttogva elmondja az ú. n. «csendes könyörgéseket.» (Secreta.) Ezek megismétlései a «Könyörgések» (Orationes) gondolatainak. (Csak míg a könyörgések inkább a nap jelentőségét, addig a csendes könyörgések a szentmise áldozati jellegét domborítják ki.)

A halk suttogást egyszer csak megszakítja néhány hangosan mondott vagy énekelt záró szó: a «Per omnia saecula saeculorum — Mindörökkön örökké». Az ugyancsak hangos, illetve énekelt válasz: «Amen — Úgy legyen».

Ez a záradék nem először fordul elő a szentmisében, nem is utoljára. Ez a négy szó a szentmisének és egyáltalában az egyházi liturgiának folyton-folyton megújuló, visszatérő refrénje. Égi visszhang az ember gyarlóságára, bátorító vigasz nyomorult vergődésünkre, az örökkévalóság biztató fölvillanása a mulandóság árnyékában.

Ez a «Per omnia saecula saeculorum» az ismétlések suggestiójával akarja lelkünkbe süríteni és meggyőződésünkké szilárditani azt a döbbenetes és titokzatos igazságot,

hogy a szentmise minden szava nem csupán közönséges, emberi hang, mely elhull s szétmállik a feledékenység, mulandóság, közönyösség s megszokottság útszélein, hanem fölér az egekig és gyökeret fog a boldog örökkévalóság buja végtelenségében.

Amint a meggyujtott tömjénszemek illata betölti a szentélyt, úgy az áldozat tüzében és az áhitat melegében az Éghez intézett könyörgésünk minden szava is fölhatol az örök szentélybe.

Misekönyörgéseink tele vannak az örök életben felfakadó rügyekkel és minden «per omnia saecula saeculorum» rámutat imaszavunknak e végtelen értékére s föltárja hatásának túlvilági távlatát.

De sehol helyénvalóbban s nagyobb szükségszerűséggel nem csendülhet fel az örökkévalóságnak ez az akkordja, figyelmeztetése, vigasza s biztatása, mint a fölajánlás után. Hisz most fog teljesülni a «csendes könyörgés» vágya és néhány perc mulva a pap átváltoztató szava megnyitja az ég kapuit, hogy lehozza földi oltáraink szegénységébe és nyomorult lelkünk gyarló viskójába azt, ki az Atyával és Szentlélekkel egyetemben él s uralkodik «örökkön örökké».

A «per omnia saecula saeculorum» záradék egyúttal átmenetül is szolgál a szentmise következő részéhez, az Előszózathoz.

m) *Praefatio — Előszózat.*

Urunk születését karácsony napján ünnepeljük, de az Egyház már az előtte való böjti nap vecsernyéjét ünnepi szertartással végez-

teti. Az Úr föltámadását húsvét vasárnap üli meg az Egyház, de mintha nem birná ki az öröm feszitő erejét, már a nagyszombati misében kitör belőle az Alleluja, délben megszünteti a bőjtöt és (nálunk) este dicső föltámadási körmenetben ujjongtatja örömét. Az öröm lélektanának ezt az örökös és természetes vonását megtaláljuk a szentmise praefatiójában, az öröm és hálának ez előszózatában.

Közeledik tehát vágyaink megvalósulásának, Jézus eljövetelének értékes perce, melyben Urunk immár nemcsak lélekben, de valóságban is föláldozza magát értünk mennyei Atyjának.

Kitör az Egyházból az öröm hangja, felcsendül a hála éneke.

Alighogy a pap befejezte a «per omnia saecula saeculorumot» (talán mély jelentőségén kívül épen örömlelkesedésében mondotta ezt is hangosan vagy énekelve), üdvözli a népet (Dominus vobiscum-mal) és fölszólítja kölcsönös hálaadásra:

«Sursum corda — föl a szivekkel!»

(Válasz: «Habemus ad Dominum — Fölemeltük az Úrhoz».)

«Gratias agamus Domino Deo nostro — Adjunk hálát Urunknak, Istenünknek!»

(Válasz: «Dignum et justum est — méltó és igazságos!»)

Erre a pap az összes jelenlevők nevében, ünnepélyesen, kitárt karokkal hangosan mondja, illetve énekli az Egyháznak azt az apostoli eredetű, magasztos és felséges himnusát, melyet Előszózatnak vagy Praefatiónak nevezünk.

Az Egyház különben az átváltoztatás előtti hála-nyilvánítással Krisztus Urunk példáját követi, kiről az Evangélista írja: «És vevén a kenyeret, *hálát ada* és megszegé». (Luk. 22, 19.) Innen ez öröm- s hálaszózatnak neve: előszózat, t. i. a mise legfőbb részének, «az átváltoztatásnak előszózata».

A praefatio páratlan dallamában elömlik a természetesség egyszerű bája és fölcsillan a földöntúli érzések izzó heve.

Ellenállhatatlan ereje, mennyei szépsége, ihlettel teli ősi zamata térdre kényszerítette Huysmanst, elbűvölte Bachot, Mozartot pedig arra a kijelentésre ragadta, hogy boldognak érezné magát, ha összes alkotásait fölcserélhetné ezzel az egy dallammal.

«Lehetetlenség — írja Huysmans, — hogy a hitnek lerakodmányai, melyek ezt a zenei bizonyosságot megteremtették, hamisak legyenek! Ezeknek a vallomásoknak hangja olyan, hogy ez már emberfeletti és mérhetetlen távolságban van a világi zenétől, mely sohasem érte el ennek a pőre éneknek áthatatlan nagyszerűségét.» (Úton, id. kiad. 59. old.)

A praefatio szövege némely részletben az ünnep tárgya szerint változik.

Például, a húsvéti praefatio szövege a következő:

«Valóban méltó és igazságos, illő és üdvös, hogy mindenütt és minden időben, de különösen a mai napon, háladalt zengjünk neked, midőn húsvéti Bárányunkat, Krisztust feláldozták. Mert Ő az igazi Bárány, ki magára vette a világ bűneit. Ő halálával legyőzte halálunkat és föltámadásával megszerezte az életet És azért az angyalok és főangyalok, a trónálló s uralkodó égi szellemekkel s a mennyei seregek egész díszkíséretével együtt zengjük dicsőségednek himnusát s hangoztatjuk szüntelenül: «Szent, szent, szent...» (L. köv. pont.)

n) *Sanctus és csengetés.*

Az Előszózat magasztos énekét e félig halk szavakkal végzi a pap: «Sanctus, sanctus, sanctus... Szent, szent, szent a seregek Ura, Istene! Ég és föld visszhangozza dicsőségedet. Hozsanna néked a magasságban. Áldott, ki az Úr nevében jön. Hozsanna a magasságban.» Ez utóbbi szavakkal üdvözölte a nép az Urat, midőn ünnepélyesen Jeruzsálembe vonult. Nagyon is ide illenek tehát e szavak, midőn az Úr az ő szentélyébe készül betérni a kenyér s bor színei alatt.

Sanctuskor az oltárszolga csengetyűvel

jelt ad, melynek egyedüli célja, hogy a híveket a közeledő átváltoztatásra előkészítse.[1]

o) *Memento vivorum (megemlékezés az élőkről) és figyelmeztető csengetés.*

A szentmisének most következő részét (a Sanctus utáni imától a Miatyánkig kizárólag) *kánonnak* nevezzük. Ez mintegy magja, veleje, legfontosabb része minden szentmisének. A kánon eredetét maga a tridenti egyetemes zsinat (22, 4.) apostoli hagyományra vezeti vissza. Nagy szent Gergely pápa (590—604) óta szövege változatlan. A kánon összes imáit halkan végzi a pap, mert ez a rész kerete az átváltoztatásnak, a titkok titkának, melyhez legjobban illik a csend s az elvonultság. Volt idő, midőn a kánon alatt az oltár és a hívek közé függönyt vontak.

A kánon elején ismét érvényesül az öröm érzelmének egyik általános lélektani tünete. Az Úr említi példabeszédében, hogy az ember, ha nagy öröm éri «egybehívja barátait és szomszédait, mondván nekik: örvendjetek velem.» (Luk. 15, 6.)

A miséző ugyane lélektani törvény alapján, miután ő maga már fölujjongott örömében (praefatio, sanctus), most az oltár köré, a kereszt tövéhez *összegyűjti Isten egész családját,* hogy jelen legyen a világot megváltó áldozat felújításánál.

A miséző megemlékezik a küzdő egy-

[1] Gavantus in thes. sac. rit. tom. 1. part. 2. tit. 7.

házról, élén a pápával és az illető megyéspüspökkel («Te igitur...» imában). Aztán a «Memento» (Emlékezzél) kezdetü imában megemlékezik övéi közül azokról, akiket különösen Isten oltalmába akar ajánlani, nemkülönben az összes jelenlevőkről. Végre közbenjárásuk érdekében megemlékezik a menny győzedelmes egyházának szentjeiről, a Boldogságos Szűzről, a szent apostolokról, vértanukról és minden szentekről. («Communicantes» kezd. imában.)

Ezután a pap összetéve, majd a kenyér s bor fölé kiterjesztve kezeit,[1] a következő imát mondja:

«S most fogadd kegyesen Urunk Istenünk, szolgáid s egész családod — Egyházad — áldozatát, mellyel arra kérünk: intézd egész életünket békés gondviseléssel, főkép pedig ragadj ki mindnyájunkat az örök kárhozat veszélyéből és sorozz be választottjaid nyájába, Krisztus Urunk által. Amen.»

A pap még utoljára megáldja az adományokat, mire az oltárszolga ismét csen-

[1] Az ószövetségi papok, mielőtt az áldozati állatot leölték, kezüket föléje tartották. Ezzel jelezték, hogy az állat, mint engesztelő áldozat, a bűnös embert helyettesítette, kire bűneiket jelképesen átruházták. Ugyanezt a gondolatot jelképezi az újszövetség papja is, midőn kezeit az áldozati tárgyak fölé terjeszti.

get (figyelmeztető csengetés), hogy íme, elérkezett az átváltoztatás, az Úr megjelenésének dicső, csodás pillanata: készüljünk rá!

Csakugyan; mindenki térdre ereszkedik, az ének s zene elhallgat, az orgona szava elnémul s teljes csendben megtörténik az:

p) *Átváltoztatás, illetve Úrfelmutatás.*

Lásd hittani szempontból bővebben: V. rész. 200—201. kérdést! (183—5. old.)

A misézõ — Krisztus személyét helyettesitvén — *a kenyeret és bort* úgy *változtatja át Krisztus szent testévé s vérévé*, mint azt az utolsó vacsoránál maga az Úr tette és az ő emlékére mindenkor cselekedni parancsolta. Először a kenyér fölött ismétli az Úr szavait: «Ez az én testem», letérdel és imádja az immár jelenlévő Megváltót, Üdvözitőt, a királyok királyát; fölkel és *fölmutatja* az Úr szent testét, hogy azt mindnyájan láthassák és imádják (innen az «Úrfelmutatás» szava!).

Ugyanígy jár el a borral, melyet szintén az Úr szavaival[1] változtat át az Ő szent vérévé: «Mert ez az én véremnek kelyhe, az új és örök szövetségé — a hitnek titka — mely érettetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.»[2]

[1] Csupán e két szó: «a hitnek titka» ered az Egyháztól, tehát későbbi betoldás.

[2] A XIV. századig csak a szentostyát mutatták

Emberi kezek nem emelhettek és nem emelhetnek soha értékesebb, istenibb áldozati ajándékot az Ég felé az Úr Jézus áldozati testénél és vérénél.

Az Úr szent testének «fölmutatása» Krisztusnak a kereszten való «fölmagasztaltatását»[1] *vagyis keresztrefeszitését jelképezi; a kehelyben levő vér fölmutatása pedig* azt a jelenetet szemlélteti, melyet a Szentírás így ír le: «Látván őt, hogy már meghalt, nem törék meg szárait, hanem egy a vitézek közül lándzsával megnyitá az ő oldalát és legottan vér és víz jöve ki;»[2] vagyis jelképezi *Jézus halálát.*[3]

A meghatottság és legbensőbb imádás titokzatos csendjét (a 13. század óta) csak az oltár csengetyűszava szakitja meg, ami eredetileg csakis arra szolgált, hogy a toronyban levő harangozóknak jelezze, mikor huzzák meg a harangot, hogy érces hangja a templomon kivül levőket is figyelmeztesse az oltár nagy eseményére.[4]

fel. (A karthausiak ma sem mutatják fel a kelyhet. l. Mihályfi i. m. 482. old.)

[1] V. ö.: Ján. 3, 14; 8, 28 és 12, 32—4.

[2] Ján. 19, 33—34.

[3] Ezt a jelképes értelmet maga az Egyház adja a tridenti zsinaton (Sess. XXII. c. 7.).

[4] Gavantus in thes. sac. rit. tom. 1. part. 2. tit. 7.

g) *«Memento mortuorum — Megemlékezés a holtakról.»*

Úrfelmutalás után a pap az áldozati szent testet a kehelyabrosz (corporale) halotti gyolcsára, majd az érctányérka (patena) koporsójába fekteti, illetve a kehely sírjába helyezi.[1]

Jézus halála után lelke a túlvilágba, a meghalt jámborok lelkeihez szállott a megváltás örömhírével. Ezért Úrfelmutatás után a pap is megemlékezik a tisztítóhelyen szenvedőkről («szenvedő egyház»), még pedig először egyesekről név szerint, majd valamennyi megholt hívőért (Memento mortuorum).[2]

A szentmise csak a *keresztáldozat* megújítása, nem pedig egyúttal a föltámadásé is. Ezért a szentmise az Úr föltámadását és mennybemenetelét nem is szemlélteti. Erről (az «Unde et memores» kezdetü imában) épen csak «megemlékezik».

Amint a szentmise első főrészét, a föl-

A trappista kolostorokban Úrfelmutatáskor ma sem szól a csengetyű, hanem csak a kolostor harangjai kondulnak meg.

[1] V. ö. a kehely, patena és corporale áldás-szövegével.

[2] A megholtakért végzett ima szövegét az őskatakombák sírfeliratiból állították össze vagy legalább is ezekkel egyezik.

ajánlást, úgy a szentmise második főrészét, az átváltoztatást körülölelő, végig csendesen mondott kánont is a hangos illetve énekelt «per omnia saecula saeculorum — mindörökön örökké» zárja le: Ime ismét az örökkévalóságra utaló, a miseszavaknak túlvilágig érő hatását és végtelen értékét jelző liturgiai refrén! A szentmise, de különösen a Kánon legfontosabb eseménye, az áldozat, nem pillanatnyi, múló esemény, hanem oly isteni tett, melynek hatását érezni és élvezni fogjuk — per omnia saecula saeculorum — mindörökön örökké!

r) *Előkészület a szentáldozásra (Miatyánk, Isten báránya, Uram, nem vagyok méltó ...).*

Az áldozatot követi az áldozati lakoma: a szentáldozás, mely a szentmisének harmadik főrésze.

Minden étkezést imával kezdünk, a legszentebb áldozati lakomát a legméltóbb asztali imával, a *Miatyánkkal* (*«Pater noster»*). Ez esetben a «mindennapi kenyerünket» lelkünk táplálékára, az Úr szent testére értjük: «Én vagyok az élő kenyér — mondotta Jézus — ki a mennyből szállottam alá».

A Miatyánk után a pap *széttöri a szentostyát*

(az ú. n. «kenyértörés»), részint mert Jézus is megtörte a kenyeret az utolsó vacsorán és Emmausban, részint történeti szokásból. Régebben t. i. nem használtak az áldoztatáshoz kis ostyákat, ennélfogva a hívek úgy áldoztak, hogy a pap az átváltoztatott nagyobb szent kenyérből egy-egy darabot letört, amint ez a görög katholikusoknál ma is szokás. Ezért nevezték sok századon át a szentáldozást, sőt a szentmisét is kenyértörésnek. Egyébként a szentmiséhez használt nagy ostya ma is még mindig olyan nagy, hogy megtörés nélkül alig tudná a pap magához venni.

A kenyértörés után a pap a szentostya egy kis részecskéjét a kehelybe ejti. Ez a szokás abból az időből maradt fenn, mikor a pap az áldoztatásra nyujtott szent kenyérszeletet a szent vérbe mártotta, ahogy ez a görögkatholikusoknál ma is szokás.

Technikailag tehát minden készen volna a szentáldozáshoz. Ámde az Egyház még két érzelmet akar kiváltani papja és hívei lelkében: a Jézusra váró hitnek vágyát és alázatát. Mindkettőt egy-egy evangéliumi jelenet felújításával fakasztja életre.

Keresztelő szent János hévvel és szenvedéllyel készitette elő a Megváltó útját. Végre megpillantja s magához közeledni látja Urát, Üdvözítőjét, a népek és évezredek vágyát.

A pusztának őserős, hajthatatlan lelkű, edzett idegzetű, bűnbánatot hirdető és vezeklést követelő prófétája, olthatatlan Messiásvágyának teljesülésekor sem vált érzelgőssé. Örömének, lelkesülésének, vágyának s szere-

tetének önkéntelenül kitörő szavait szent hivatásának gondolatköréből, prédikációs szógyűjteményének tartályából merítette és egyszerű lelkének közvetlenségével fölkiáltott: «Ime, az Isten Báránya! Ime, ki elveszi a világ bűneit!» (Ján. 1, 19.) Lelke nem az anyagiakon tapad, nem a farizeusok földi királyát üdvözli, hanem közeledő Mesterében az isteni jóságot, irgalmat és megváltói kegyet szomjúhozza, mint a hosszú, tikkasztó hőségtől megrepedezett agyagföld a zápor levét. Szent János szavait adja az Egyház papjának ajkára, amidőn hozzá is elközelget a Mester, az Üdvözítő.

A misézö szemeit a szentostyára függeszti és mellét verve, így imádkozik: «*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis — Isten Báránya, ki elveszed a világ bűneit, irgalmazz nekünk!*» Ez imát még kétszer megismétli (csupán a harmadik Agnus Dei után az «irgalmazz nekünk» helyett azt mondja: «adj nekünk békét!»)[1]

A pap ezután már kezébe veszi a szentostyát, hogy magához vegye, de mintha az utolsó pillanatban még visszahökkentené

[1] A harmadik Agnus Dei-ben e szavakat «Adj nekünk békét!» a XI. századtól kezdve mondjuk, mikor annyi csapás érte az Egyházat. Gyászmisékben a pap az Agnus Dei-ben a megholt hívek részére kér nyugodalmat és közben nem veri a mellét.

méltatlanságának tudata, háromszor egymásután elrebegi a kafarnaumi százados alázatos mentegetőzését: «*Domine non sum dignus ... — Uram, nem vagyok méltó,* hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondjad és meggyógyul az én lelkem», miközben mindannyiszor mellét veri.

E szavak közben az oltárszolga *csenget,* részint, hogy az áldozókat az oltárhoz szólítsa, részint, hogy azokat, akik nem áldoznak, legalább lelki áldozásra inditsa. (V. ö. V. Rész, 211. kérdés utolsó jegyz.)

s) *Az áldozás (Communio).*

Végre a pap magához veszi a szent testet és vért, majd a hiveknek nyujtja a szent eledelt.

Az áldozásról lásd bővebben: V. Rész 203—210. kérdést. (186—191. old.)

Áldozás után a pap tiszteletből az Oltáriszentség iránt szép ima kiséretében összegyüjti az Oltáriszentség morzsáit, a kehely fölött leöblíti ujjait, nehogy a legfölségesebb Szentség egyes részecskéi ujján vagy a kehely falán tapadjanak s aztán lefödi a kelyhet.

t) *Hálaadás az áldozásért.*

Az áldozatnak és az áldozati lakomának vége van. A szentáldozást néhány kérő

ima és egy vagy több hálaadó könyörgés (az ú. n. «Postcommunio») követi.

u) *A szentmise vége.*

A hálaadás végeztével pap és hivek utóljára üdvözlik egymást (Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo); majd a pap jelzi a szentmise befejezését ez ősrégi szóval: «*Ite missa est*[1] — Menjetek, a misének vége!» A nép a legméltóbb feleletet adja: «Deo gratias — Hála legyen Istennek!»

Böjti s bűnbánati napokon a pap a szentmisét e szavakkal fejezi be: «Benedicamus Domino — Áldjuk az Urat!» gyászmisékben pedig «Requiescant in pace — Nyugodjanak békében!» Régente t. i. e napokon a hivek a szentmise után még a templomban maradtak, hogy imádkozzanak vagy a gyászszertartáson résztvegyenek.

A *papi áldás*[2] (mely a gyászmisékben elmarad) és az *utolsó evangélium* későbbi hozzáadások (a XI. századtól kezdve), melyeket hajdan a miséző az oltártól

[1] «Missa» annyi, mint «missio, dimissio — küldés, a nép elbocsátása». Mások másként magyarázzák, de kevesebb valószinűséggel.

[2] Az áldás a pap kezéből, mely csak az imént érintette a Legfölségesebbet, azoknak szólt, kik nem áldoztak «hogy akik áldozás nélkül elvonulnak, legalább áldással távozzanak» (Micrologus, lyoni kiad. 1677. cap. 21.).

való ünnepélyes elvonulás (recessus) közben végzett.

Lélektani szempontból érdekes megfigyelni a szentmise imáiban s könyörgéseiben az érzelmek és hangulatok fokozatos emelkedését.

Az irgalomra szoruló koldus segélykiáltásait (mea culpa, Kyrie) lassanként elcsitítja az Istenvágy és Krisztusszomj melege, a szeretet derüje s az imádás méltósága, mely a szentáldozás után a győzedelmes béke birtokában napsugaras életörömmé fokozódik és talpraesetten, csattanósan jut kifejezésre az utolsó evangélium e jellemző, tényt megállapító, végső mondatában: «És láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya Egyszülöttének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal».

A liturgia nyelve.

Az Egyház a szentmiséében bárminő nyelvet használhatna. Nem köti ebben a tekintetben sem isteni parancs, sem hittani elv.

Az Egyház azonban, mint bölcs anya, számtalan, fontos okból szertartásainak hivatalos nyelvévé a latint tette.

Nem tagadjuk, hogy a szentmise hazai, élő nyelven való végzésének volna néhány jó oldala is. Igy a hívek egy része megértené a liturgia fölséges szövegének ama

részleteit, melyeket a misézö hangosan mond, illetve énekel és épülne, fölbuzdulna rajtuk.

Viszont azt sem tagadjuk, hogy a latin nyelv használatának van hátránya is, amennyiben ezt a legtöbb hívő nem érti és így a liturgiai szöveg szépsége, ereje, lendülete s tüze nem érvényesül eléggé. Mindezt az Egyház is tudja, érzi és elismeri.

Ezzel szemben azonban a latin nyelvhez való ragaszkodásnak annyi, olyan sokoldalú és magasabb érdekeket érintő előnye van, hogy ezek mellett a honi nyelvek jó oldalai eltörpülnek, tapasztalatlan lelkesedéssel kiszínezett előnyeik látszattá s csalódássá gyengülnek.

Ez az oka annak, hogy az Egyház a liturgiában a latin nyelvtől való eltérést, illetve az élő nyelv használatát csak a legritkábban és legkivételesebb esetekben és csak a lelkek üdvét közvetlenül érintő, legnyomósabb okokból engedte és engedi meg.

Sokan nem tudják, hogy a katholikus Egyházban a latinon kívül helyenkint még tíz más nyelven is miséznek, melyek közül azonban csak az egyik élő, egy

másik többé-kevésbbé élő nyelv, még a többi a nép előtt ismeretlen, holt nyelv. A nem latinnyelvű szertartást hallgató hívek az összes híveknek csak 3%-át teszik. A többi 97% a latin nyelvet használja..

A közös latin nyelv használatának jóoldalai a következők:

a) A közös latin nyelv *kifejezi az Egyház egységét,* híveinek összetartozását. Észak-Amerikának és Délafrikának, Japánnak és a Haiti-szigetnek katholikus papja, a fehér- és a sárgabőrű, a barna- és a feketearcú ugyanazon a nyelven, az Egyház hivatalos latin nyelvén végzi a szentmisét.

Ha — teszem föl — magyar pap a világ bármely részébe vetődik, katholikus templomban elvégezheti miséjét, kisegítheti, helyettesítheti ottani oltártestvérét. Nem kell neki hazai misekönyvet, magyarnyelvű oltárszolgát magával vinnie. Viszont a hívő is, a világ bármely helyére jutva, minden katholikus templomban otthonosnak fogja magát érezni a szertartás és nyelv azonossága miatt.

b) A latin nyelv holt nyelv lévén, *értelme nem változik.*

Az Egyház rendkivül ügyel hite tisztaságára. Egy-egy szóért, sőt volt rá eset, hogy egy-egy betűért, képes volt óriási harcot vivni és hívei nagy részéről lemondani, de hitéből egy pontocskát sem engedett.

Az Egyház nem alkuszik. 1925-ben Stockholmban az összes keresztény vallások nemzetközi összejövetelt hívtak öszsze, hogy egymás között valamely közös alapot teremtsenek. Mindegyik keresztény felekezet képviseltette magát, csak a legrégibb, a legnagyobb, a katholikus Egyház nem, mert ő a 100%-os igazság birtokában, tanításából semmit sem engedhet, azon nem változtathat, más részére engedményeket nem tehet.

Az Egyház még a legkisebb horzsolást sem türi tanításán, azért hitét kifejező nyelvének minden mondatára, szavára és betűjére féltő gonddal ügyel. Már pedig a hittitkoknak megfogalmazására, tévedések elkerülése végett hajszálnyi árnyalatok feltüntetésére a latin nyelv kiválóan alkalmas. Nyelvalakokban páratlanul gazdag, kifejezésmódjában változatos, a legfinomabb árnyalatokat tökéletes csiszoltsággal tünteti fel, mondatszerkezete tömör

és a mellett mégis világos, keresetlenül egyszerű.

A szertartások latin szövege a közös nyelv miatt mintegy az egész Egyház ellenőrzése alatt áll. Innen van, hogy liturgiánk szövegében egy betű, de még csak egy pont sincs, mely Egyházunk hitével, erkölcsével, hagyományával, felfogásával, világnézetével ellentétes volna. Misekönyveinket méltán nevezhetjük hittankönyveknek, melyekből nemcsak hitünket ismerhetjük meg, hanem egyúttal kimutathatjuk, hogy mit hittek hajdan elődeink.

Vannak bizonyos árnyalatok, melyeket a kezdetlegesebb nyelveken egyáltalában nem lehet kifejezni. De a kiművelt nyelveken is kétértelműségre adhatnak alkalmat. Példa rá a Szentírás, melynek fordított szövegére annyi felekezet hivatkozik, mert kifejezéseit mindegyik máskép értelmezi. Valamint a rosszul értett Szentírásból eredtek a szakadások, úgy a rosszul fordított miseszövegből — a fordító akarata ellenére is — könnyen születhetnének vallási félreértések, hittani hibák, melyeket sokszor csak később, alkalomadtán vesz észre valaki és érvet kala-

pácsol saját nézete mellett. Elsőrangú példa rá a misekönyvnek az a francia kiadása, melyet Voisin József nevű burdigalai hittudós több tudós társának közreműködésével fordított francia nyelvre. A szöveget fölülvizsgáló püspökök a fordításban 24 helyet találtak, melyeknek egyenesen hitellenes értelmük volt.

De meg az élő nyelv szavainak értelme idővel meg is változhatik, söt ellentétes értelművé válhatik. Pl. a «trágya» szó valamikor csemegét jelentett, ma épen nem szalonba való fogalmat takar. Valamikor a fejedelemnő is «asszony-állat» volt. A «marha» szó pedig jószágot, értéket, kincset jelentett, úgy hogy a régi egyházi számadásokban gyakran találkozunk efféle kifejezésekkel: ezüstmarha (ezüstjószág), egyházi marha (egyházi javak, bona ecclesiastica). A tiszamenti községekben, pl. Algyőn (Csongrád m.) kb. 40 évvel azelőtt még így imádkoztak prédikáció végén: «Hiszem, hogy egy vagy állatodban, három személyben Atya, Fiú, Szentlélek». (T. i.: az «állat» szó valamikor lényt jelentett.)

De ugyanabban az időben is különböző vidéken különféle jelentése lehet egy-egy

szónak. Pl. ez a szó «hitvány» Dunántúl némely vidékén soványat jelent, minden goromba mellékértelem nélkül. Feszületet akarván venni a falusi, a sok válogatás után végre döntött: «Azt a hitvány Krisztust adja ide» mondotta a vallásos idegen kereskedő nagy megrökönyödésére.

Különösen a kezdetleges nyelveknél, pl. a megtérítendő pogányokénál milyen könnyen megeshetik, hogy egy alkalmazott szó téves hangsúly következtében vagy más szóval kapcsolatban nevetséges értelmet nyer. Kopper missionárius említette az 1924. évi sz. gabrieli missiós összejövetelen, hogy hányszor megjárta fordításaival. Egy alkalommal azt akarta híveinek mondani, hogy «Isten hatalmas», mire nagy hahotára fakadtak. T. i. az illető nyelven «ooda» a. m. «Isten hatalmas», míg «oodha» a. m. «Isten kövér». Hasonló esete volt, amikor «Dávid tornyáról» akart beszélni. Az alkalmazott szó a vadak nyelvén egyúttal madárijesztőt jelent. S. í. t.

De az eredeti szöveg még a legműveltebb nyelven is sokszor nagyot veszít a fordítás következtében erejéből, bájából, csengéséből; különösen az imaszöveg,

melynek fordításához a legtökéletesebb nyelvtudás és nyelvérzék sem elégséges, hanem szükséges hozzá ártatlan lélek, romlatlan kedély, tiszta szív, Isten kimondhatatlan szeretete, mélységes alázat, szinte külön isteni adomány, mely az imában rejlő természetfeletti zamatot, mélységet és lelkiséget kiérezze és újra kifejezésre juttassa.

Mármost a fordításokat ki ellenőrizze tartalom, stilus, szépség, erő stb. szempontjából? A latin szöveget tudja ellenőrizni az egész Egyház és az Egyház feje. De a kopt vagy vend fordítás helyességéért ki áll jót? A püspök? De hát ha ő sem tökéletesen jártas e nyelvben. Talán minden inkább, mint nyelvész és fordító. Vagy lehet-e egy püspöktől, kinek egyházmegyéjében két-három-négy élő nyelvet is beszélnek, azt kívánni, hogy mindegyikben tökéletesen járatos legyen? De talán ideje sem lesz a fordítás lelkiismeretes ellenőrzésének fárasztó munkájára.

Mindezzel szemben most már megérthetjük, hogy az Egyház miért tekinti a latin szövegű liturgiát a legtisztább, a tévelyeknek még az árnyékától is megőrzött katholikus hagyomány edényének.

c) *A latin nyelv az istentiszteletet ünnepiesebbé és magasabb jellegűvé teszi.*

A pap a szentmise bemutatásakor nem mindennapos öltözetében jelenik meg, hanem díszes, drága, külön e célra készült és az Egyház megszentelte ruhákat ölt magára. Ezt kívánja a szentmise méltósága.

A szentmise szövegét sem azon a nyelven mondja, melyen az emberek a piacon, a csapszékekben és egyebütt Istent káromolják s egymást bűnre csábítják, hanem a mindennapos élet használatából már kiesett, az átlagos ember előtti ismeretlenségével kiemelkedő, az Egyház évezredes hagyománya által megszentelt nyelvet használja.

És nincs-e így rendjén?!

Gondoljunk csak a következményekre, ha a szentmisét a nép nyelvén végeznők.

Mennyi visszaélés származnék belőle! Korcsmákban ittas alakok, orfeumokban feslett szereplők, szalonokban éretlen hatásvadászok, tüntető fölvonulásokban tobzódó sihederek, álszellemeskedésükkel kérkedni akaró romlottlelkű tanulók szájukba vennék, elferdítenék, gúnyra, élcelődésre, megbotránkoztató tréfákra, káromkodásra s istenkáromlásra használ-

nák fel a legszentebb szertartás szövegrészleteit.

De az ilyen szentségtörő lelkülettől elválva is, mily sokszor fordulhatna elő, hogy a misézö tájszólásban beszél, tótosan vagy németesen vagy külföldön idegenszerüen ejti ki az élő nyelvet. Mily könynyen nevetésre ingerelné az ilyen idegenszerüség és szokatlan kiejtés a gyermekeket, az ifjúságot, gyakran még a felnőtteket is.

Megeshetik, hogy a szentmisében előforduló komoly szónak, tolvaj-, diák-, vagy játéknyelven egészen más, kétértelmű vagy ocsmány jelentése van.

Aztán meg a pap is ember. Előfordulhat, hogy kevésbbé buzgó pap, nem a kellő figyelemmel, hangsúllyal, ütemmel és lassúsággal végzi a szent szertartást. A nép nyelvén a hívek ezt azonnal észrevennék és megbotránkoznának az elsietett szavakon. Míg így a latin nyelv jótékony palástjával elfödi a papi lelkület e hiányait.

d) *A latin nyelv többnyelvű községekben, országokban vagy nemzetiségi harcok közepette sok viszálynak, torzsalkodásnak és féltékenységnek elejét veszi.*

Épen szerencsétlen, drága hazánk meg-

szállott területének községei, templomai váltak hangos szószólóivá Egyházunk hivatalos, közös nyelvének. A csehek, szerbek és románok egyedül istentiszteletünkre nem erőszakolhatták saját nyelvüket és így az elkeseredett nyelv-ökölharc csupán a szentély csendjét nem zavarta meg.[1]

De még csonka-hazánk területén belül is vannak többnyelvű községek (pl. Érd, Fejér vm.: magyar, német, szerb). Ezekben a községekben állandó a nyelvharc és kölcsönös féltékenykedés; csak az Isten házában tér vissza a nyugalom és béke — a minden nemzetiséget, időt, teret, tengereket és történelmet átfogó, áthidaló tiszteletreméltó közös szent nyelv alapján.

A mai nemzetiségi harcok és politikai stréberség idejében mennyi uszításnak, üldöztetésnek, félreértésnek, harcnak, tem-

[1] Berzeviczy Albert, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke írja: «A mult nyáron abban a faluban időzvén, ahol születtem, ahol gyermekkoromat töltöttem, melynek nevét viselem s melyben most idegen, sőt ellenséges világ környez, abban a kis templomban, amely első, gyermekkori áhitatom színhelye volt, úgy éreztem magamat, mint egy menedékhelyen. Ott és csak ott nem változott semmi; ott régi emlékeim környeznek, bár nem a régi haza, ugyanaz mégis a templom, ugyanaz az Isten és ugyanaz a hit!» («A katholicizmus a művészetben.» 1924.)

plombezárásnak, papáthelyezésnek tenné ki az Egyházat a nemzeti nyelv. Tanu rá az a sokat jelentő tény, hogy sok vegyesnyelvű községben a pap még a misék után végezni szokott imákat sem meri élő nyelven elmondani, amit pedig az Egyház engedélyezett; mert tudják és érzik, hogy még ez a rövid, ártatlan szöveg is — élő nyelven végezve — mekkora robbanóanyagot rejt magában.[1]

Valóban, a liturgia latin nyelve ma jobban, mint bármikor, hatalmas sánc és gát, mely a templomok szentélyét megóvja a politikai zürzavarok, nemzetiségi harcok s torzsalkodások hullámverésétől és szennylerakódásától; egyesítő társadalmi erő, mely átkarolja és közös nevezőre hozza a különféle nyelvű, érzelmű, indulatú, vérmérsékletű katholikus híveket.

e) *A latin nyelv és az emberi természet.* Az Egyháznak elég idő és tapasztalat állott rendelkezésre. Volt elég ideje s alkalma megfigyelni, hogy voltaképen kik a közös liturgiai nyelv ellenségei.

A népnek soha sehol eszébe nem jutott

[1] L. rá élő példát: Hirtentasche. Wien, 1903. VI. 46.

azt kívánni, hogy anyanyelvén hallhassa a szentmisét. Az egyszerű nép szívének ájtatosságával, áhitatának melegével öleli át a szent szertartás titkát és a szeretet közös nyelvének megértésére különös érzéke van.

A latin nyelv helyett a népnyelvet sohasem a vallásos, a latin nyelvet nem értő buzgó hívek követelték, sohasem az Egyház szentjei, jóakaratú tagjai és példás bűnbánói, hanem mindig leghűtlenebb gyermekei.

A Bécsben megjelenő «Hirtentasche» c. papi lap 1903. évi 6. száma jellemző esetet említ. Néhány papról szól, kik a breviárium, vagyis papi zsolozsmakönyv (az Egyház hivatalos imakönyve) latin nyelve ellen izgattak. És kitűnt, hogy ezek az urak az említett imakönyvből egyáltalán nem is imádkoztak.

Igy volt ez mindig. A hitéletet kiölni akaró irányzatok (janzenizmus, gallikanizmus, febronianizmus, jozefinizmus), politikai stréberek és álreformátorok voltak mindenkor a latin liturgiai nyelv ellenzői.

Érdekes az a tény is, hogy az Egyházból kivált új vallás alapítói elsősorban a latin nyelv helyett a honi nyelvet vezet-

ték be. Mintha ösztönszerűen érezték volna, hogy a nyelvvel együtt a szívnek, a ragaszkodásnak, hagyománynak és hűségnek egyik hatalmas szálát metszik el.

«Nyelvében él a nemzet!» mondja a magyar szállóige. Mily igaz ez! A külföldre kivándorló családok addig maradnak magyar érzelműek, míg gyermekeik, unokáik megőrzik, értik, beszélik a nyelvet.

És valahogyan el lehet mondani, hogy nyelvében él az Egyház is; nyelvében él a szent hagyomány, nyelvében a hitnek féltő körülírása; nyelvében a szentmiseáldozatnak titokszerű, misztikus homálya. Utóbbit tekintve is mennyire alkalmazkodik az Egyház a lélek ösztönéhez. Nem érdekes-e, hogy a nép még a javasasszonytól is megkívánja, hogy varázslóigéit idegen, előtte érthetetlen nyelven mondja. És nem kisebb tekintély, mint Billroth, világhírű bécsi orvostanár mondotta, hogy az orvosi recepteket a világ minden kincséért sem volna szabad a nép nyelvén írni, mert akkor az előírt orvosságot a legtöbb beteg be nem venné.

A 8. században annyira elterjedt a nép között az a babona, hogy a latin nyelven végzetti ma, pl. a Miatyánk sokkal hatáso-

sabb, mint a saját nyelvén végzetté, hogy a frankfurti zsinatnak 794-ben külön állást kellett foglalnia és kárhoztatnia ezt az elterjedt babonát.

Az emberi természetben rejlik, hogy a szent, a nagy, lelke-teste boldogságával szorosan összefüggő dolgokban valahogy ösztönszerűen fölül akar emelkedni a mindennapiasságon, a megszokottságon és azokat a titokszerűség szent fátyolán át akarja csak szemlélni.

Hogy e tekintetben milyen általános és egyetemes a hívek kívánsága és meggyőződése, mutatja az a figyelemreméltó körülmény, hogy ott, ahol az Egyház nem a latin nyelvet használja, sőt még a görög keletieknél is *nem a mostani*, az élő, a közhasználatú nyelvet használják, hanem a honi nyelv régi, eredeti alakját. Pl. a görögöknél a régi görög szöveget, melyet a mostani görög nép már nem ért, a ruthéneknél és bolgároknál az ó-szláv nyelvet, az örményeknél a régi örmény, ú. n. haika-i nyelvet használják, s. i. t. A szertartásos nyelvek közül csupán a román élő nyelv. Még az arabok is a korán nyelvét használják.

Tudjuk, hogy a zsidók is (úgy az ortho-

dox, mint a neolog zsidók) istentiszteletüket zsidó nyelven végzik, holott e nyelvet ma már csak elvétve itt-ott érti egyikmásik templombajáró.

A zsidó nyelvről eszünkbe jut magának az Úr Jézusnak példája. Jézus korában a zsinagógákban és a templomban Dávid zsoltárait az akkori zsidók előtt többékevésbbé érthetetlen, tiszta héber nyelven imádkozták és énekelték, mert a hosszú ideig tartó fogságban elfelejtették a régi nyelvet. Jézus annyiszor megfordult a templomban és a zsinagógában, de sehol sincs nyoma, hogy az Úr a zsidó szöveg használatát korholta vagy visszaélésnek minősítette volna, illetve, hogy az akkoriban használatos arami nyelv érdekében fölszólalt volna.

Újabban még a protestánsok is kezdik átlátni, minő jó oldalai vannak a közös istentiszteleti nyelvnek az élővel szemben. Már két századdal azelőtt feltűnést keltett egy névtelen protestánsnak «Ueber Bibel u. liturgische Bücher» című műve (Coburg u. Leipzig, 1798.), melyben a liturgia nyelvéül a latint ajánlja. Egy évre rá az «Erlangener Literatur-Zeitung» (1799. Nr. 48.) és néhány év mulva Dr. Fessler

«Ansichten der Religion u. des Kirchenthums» c. művében (II. Th. 331. S.) szintén a katholikus álláspont mellett nyilatkozott. Palmer Luthernek eredeti nyelvéhez való visszatérést sürgeti (Evangelische Homiletik. 76. o.). Legújabban pedig a protestánsok úgy Németországban (Hochkirche), mint Angolországban (High Church) sok helyütt újra bevezették a latin nyelvet. Anima naturaliter catholica! Az emberiség józan ösztöne mindig visszavezeti a lelkeket a katholikus Egyház ösvényeire.

f) De a honi nyelv mellett kardoskodókat talán még legjobban azzal szerelhetjük le, ha rámutatunk arra, hogy a szentmise szövegét még a honi nyelv használata sem tenné érthetőbbé. Először is azért, mert a szentmise legnagyobb részét, különösen a középső részét, a magját, a velejét, az ú. n. kánont, *amúgyis halkan végzi a pap*, tehát azt bármely nyelven végezné is, a hívek sehogysem érthetnék szövegét.

Mit mond a pap hangosan? A lépcsőimát, az imádságokat, a szentleckét s Evangéliumot, a Gloriát s Credót és a praefatiót. Ezek közül a szentleckét és Evangéliumot a pap minden vasár- s ünnepnapon amúgyis fölolvassa a nép nyel-

vén is. Hogy mit jelent a Gloria, Credo, Ite missa est, azt öt perc alatt meg lehet tanulni és az minden valamire való imakönyvben úgyis megvan. A nagyobb imakönyvekben pedig a honi nyelveken is megtalálható a szentmisének teljes szövege.[1] Sőt megkapható a műveltebb nyelveken, így magyarul is, az egész misekönyv.[2] Az érdeklődő katholikus tehát megtalálhatja és megismerheti a mindenkori szentmise teljes szövegét.

De tovább megyünk, a pap még a hangosan végzett imákat sem mondja el oly hangosan, hogy az összes jelenlevők megértsék. Ha a misézö minden szót oly hangosan és pontos kiejtéssel akarna elmondani, hogy mindenki megértse, akkor vagy a szószéken kellene miséznie vagy (főkép nagyobb templomokban) ugyancsak berekedne.

Ám föltéve, hogy az oltárhoz nagyon közelállók meghallhatnák a misézö min-

[1] Ilyen imakönyv az *Officium divinum*, a Sík-Schütz-féle *Imádságoskönyv* és Wolkenberg *Katholikus Imakönyve*. Előbbi kettőben latin és magyar, utóbbiban csak magyar nyelven megtalálható a teljes miseszöveg.

[2] Ilyen Cséfalvay S. J. : A Szentmise című könyve (Szent István-Társulat) és a Szunyogh-féle fordítás.

den szavát, még ez esetben is, a szentmise szövege sokhelyütt olyan nehéz, hogy a hívek kellő, alapos hittani, földrajzi, történeti, régiségtani, nyelvészeti stb. magyarázat nélkül egyáltalán meg sem értenék, még a legtöbb művelt sem, annál kevésbbé az egyszerűbb hívő.

A szentmise állandó szövege és változó részletei helyenként oly nehézértelműek, hogy a hittudósok maguk is vitatkoztak jelentésükön. Ezenfelül a mise szövege néha (pl. nagyszombaton) oly szorosan összefügg a breviáriummal, az Egyház hivatalos imakönyvével, hogy megértésére ennek szerkezetét, fölosztását is ismernie kellene.

A hívek tehát még a fönnhangon elmondott és jól hallott szöveget is sok helyen nem értenék meg vagy félreértenék. E hiányt azonban az Egyház, mint gondos anya, eléggé pótolja azzal, hogy a lelkipásztoroknak kötelességévé teszi a mise szövegének többszöri magyarázatát, úgy az iskolában, mint a szószéken. (Tridenti zsinat, sess. 22. cap. 8.)

g) De végre is, a *szentmise nem tanítás, nem oktatás, nem szavalás és nem prédikáció, hanem — áldozat!*

A célja tehát nem az, hogy a híveket oktassa és fölvilágosítsa, hanem, hogy vele — *Istent* méltóképen tisztelje, imádja és kiengesztelje.

És amennyiben a szentmisében imák is vannak, azért a szentmise *nem a népnek* az imádsága, hanem imádság a — *népért!* Ha én valakiért imádkozom, akkor nem az a fontos, hogy az illető értse imám szövegét, hanem, hogy imám használjon neki.

Sodoma nem tudott róla, mikor Ábrahám megmentéséért könyörgött. És amikor az Úr az aranyborjú miatt a zsidó népet el akarta törölni a föld színéről, de Mózes könyörgésére kiengesztelődött (2. Móz. 32, 10—14.), vajjon hallott-e a nép csak egy szót is a közbenjáró imából?

Mikor az Úr Jézus a keresztfa oltárán bemutatta véres áldozatát az egész emberi nemért, a világ bűneiért, vajjon meghallotta-e azt az emberiség?

A Szentirás külön kiemeli, hogy amikor az Úr Jézus a kereszten elimádkozta a szenvedését és halálát előre megjövendölő 21. zsoltárt és annak elejét hangosan mondta, a zsidók félreértették, szavát egész másra magyarázták. (Máté 27, 46—7.)

És nem imádkozott-e maga Jézus: «Atyám! bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek»; (Luk. 23, 34.) fogalmuk sincs arról az áldozatról, melyet Neked értök bemutatok.

A szentmise hatása, ereje, gyümölcse nem függ attól, vajjon a nép érti-e vagy sem. Ha ettől függne, nem volna tökéletes, nem volna végtelen erejű áldozat.

Ezért az Egyház nem is tartott soha számot arra, hogy a hívek közvetlenül hallják és a pap szájából megértsék a mise szövegét. Söt!

Az ősegyházban a mise főrészein nem is lehettek jelen a keresztényjelöltek, nyilvános bűnösök és a vezeklőknek egy része. De még a hívek miséje közben is az Úrfelmutatás szent pillanataiban függöny választotta el a szentélyt a hívek helyétől, mintegy jelezve, hogy most az oltáron a titkok titka történik, melyet emberi érzék és értelem fölfogni úgysem tud.

Ma már csak épen a latin nyelv az utolsó függöny, mely némikép elfödi, a közönségtől megvédi, valamikép elkülöníti és megkülönbözteti a szent titkot.

h) A mondottakat egybevetve, hálatelt szivvel csodálhatjuk e téren is az isteni

Gondviselést, mely «mindent kellemesen elrendez» (Bölcs. 8, 1.), mely Egyháza fölött őrködik és ennek hitét, szertartásait, áldozatát és szavát megóvja az újdonságok lázától, a divatok változásaitól, a nyelvek zűrzavarától, az ízlések és stilusok különféleségétől, az emberi érdekek túlzásaitól, egyéni érvényesülések botlásaitól, a közélet piszkolódásaitól és századokon át megőrzi épségében, változatlanságban, egységben, eredeti tisztaságában és érintetlenségében.

A hívek pedig örvendezve és megnyugodva láthatják s tapasztalhatják, hogy az Egyház, drága anyánk, az apostolok nyelvén, a szentek dicsérő szavaival, a katakombák kifejezéseivel, az első pápák szólásmódjával, a régi hitet hirdeti, leheli, nem állhatatlan változásokkal, nem ingatag tétovázással, hanem rendíthetetlen szilárdsággal, hajthatatlan állhatatossággal.

És mikor már réges-rég porladni fog testünk, nevünket, hírünket pedig tökéletesen elnyelte a feledékenység örvénye és késő utódaink immár egészen más szokások között s divatok mellett, elütő ruhában, elváltozott nyelvvel, emelkedett kultúrával, ki tudja, kinek uralkodása alatt,

milyen országhatárok között és milyen államforma mellett, Isten házába vonulnak, akkor is, időtlen időkig, a világ egyik határától a másikig, állandóan és következetesen nagy, szent családunknak, az Egyháznak benső, bizalmas, patriarchális, közös nyelvét, tehát a *mai* mise nyelvét fogják hallani, ezzel együtt a mai hitet vallani, méltó fiaiként annak az Úr Jézusnak, akiről az apostol mondja, hogy «ugyanaz tegnap és ma és mindörökké». (Zsid. 13, 8.)

7. A gyónás intézménye emberi szempontból.

Húsvét napjának estéjén történt. Az apostolok (a szerencsétlen Judás s a hitetlenkedő Tamás kivételével) az utolsó vacsora termében voltak. Lelkük szörnyű izgalom hevében vajúdott.

Mária Magdolna közlése az elhengerített sírkőről, a jámbor asszonyok azonos híre az üres sírról, az angyalról, sőt magának Jézusnak megjelenéséről (Márk 16, 9—10.), megzavarta az apostolokat. Péter és János maguk is látták az üres sírt. Mindez egész napon át hihetetlen feszültségben tartotta lelküket. Mint ilyenkor

szokás, az érthetetlen, csodás dolgok félelemmel telitették szivüket. Gondosan elreteszelték a terem ajtaját. Mi lesz most? Ez a gondolat foglalkoztathatta valamennyit. Egyszerre csak előttük terem a föltámadt Üdvözitő.

Az Úr Jézus halála után most jelenik meg először tanítványainak. Mit fog mondani, mit fog hirdetni? Mivel fogja apostolait bátorítani? Micsoda magyarázatokat és fölvilágositásokat fog adni?

De íme, minderről nem esik szó. Talán kiállott fájdalmait fogja elpanaszolni? Egy szót sem beszél erről. Talán a legyőzött halálról fog diadalmas himnust zengedezni? Nem. Talán Egyházának leendő nagyságáról, az örök város átalakulásáról, tanítványainak közeli sorsáról fog jövendölni? Egy szóval sem.

Hanem azonnal jövetelének, megjelenésének céljával kezdi: «Amint engem küldött az Atya, úgy küldlek én is titeket!» Tehát küldésről, misszióról, bizonyos feladatról beszél. Ezután rájuk lehel és mondja: «Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és a kiknek megtartjátok, meg vannak tartva». (Ján. 20, 21—23.)

Tehát bűnbocsátó hatalmat ad tanitványainak. Ha előbb adhatta volna, előbb tette volna. De halálával előbb meg akarta váltani az embereket és ki akarta érdemelni részünkre bűneink bocsánatát. Hát alighogy föltámad, szinte ki sem várja a három napot, épen csak annyit várt, hogy a jövendölést meg ne hazudtolja, a harmadik nap (vasárnap) hajnalán már föltámad és kellő előkészület után (az asszonyok hirüladása!) még aznap meghozza nekik az első allelujás ajándékot, a bűnbocsánat lehetőségét.

És azóta az Egyháznak világot beárnyékozó «terebélyes fáján» mindenütt felénk kínálkozik ez az isteni kegyelem. Ahol csak templom áll, ahol csak gyóntató pap él, ott érezhető Krisztus lehelete is: «Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneiket, meg vannak bocsátva».

Egy élte derekán a kath. vallásra tért tudósunk mondotta nekem egyszer: «Ha más nem, a gyónás fölséges intézménye meggyőzött volna, hogy a katholikus Egyházat Isten alapította».

Valóban *az egész természet a gyónást prédikálja.* Az egész természet meggyónja, külső jelekkel megvallja örömeit és gyöt-

relmeit. A fizikai fájdalom okozta felkiáltás — a meggyónt fájdalom. Mi a nevetés? Meggyónt örömünk. Mi a sírás? Meggyónt keservünk. Mi a pirulás? A gyengéd lelkiismeretnek gyónó megrezzenése és megvonaglása.

A gyónás *a lelkiismeret természetes ösztöne.* Mindenki tudja, aki már járt külföldön, hogy milyen jóleső, üdítő érzés cikázik végig lelkünkön, ha idegen nyelvű népek forgatagában hirtelen hazai nyelv hangja üti meg fülünket. Szinte fölkiáltunk, fölujjongunk örömünkben. Miért? Mert örülünk, hogy akad valaki, kivel a csupa idegen között végre közölhetjük ügyünket-bajunkat és beszélhetünk arról, ami minket közösen érint, emel és sujt.

Azonban különösen a bűn lélektanához tartozik a gyónásnak, a vallomásnak ellenállhatatlan ösztöne.

A londoni Towerben (régebben börtön) ma is mutogatják a halálraítélteknek vallomásait. A bíró előtt tagadták, később körmükkel vésték és vájták bűneiket a falakba lelkük megkönnyítésére.

Hiába, már Shakespeare, a nagy emberismerő is hangoztatta ezt:

«A beteg lélek a süket vánkosnak is kiadja titkát. Gyóntatóra még jobban rászorul, mint az orvosra!» (Macbeth, V. I.)

Szabó Dezsőnek «Nincs menekvés» c. könyvében, Dalajcsikot halálba kergetik bűnei, öngyilkos lesz, de hátramaradt levelében megvallja bűnét, hogy, ha utólagosan is, de könnyítsen lelkén.

A napilapokban hétről-hétre olvashatunk bűnözőkről, kik önként jelentkeznek a rendőrségen, hogy vallomásukkal könnyítsenek lelkükön.

Ép aznap, hogy e sorokat fogalmazom, előveszem a lapot és feltűnő példát találok benne. A «Nemzeti Ujság» 1925. évi júl. 14. számában (10. old.) «Önként jelentkezett egy gyilkos» c. alatt közli, hogy egy Lőwi Sándor nevű 41 éves, székesfehérvári születésű egyén, aki 1919. évben követte el bűnét, most, tehát *hat esztendő mulva*, önként jelentkezett a rendőrségen. Az «Uj Nemzedék» c. napilap 1926. évi jan. 3. száma (9. old.) közli a következő hírt: «Nyolc év után jelentkezett és vallott a gyilkos. A 26 éves, Potsdamban lakó Hennings Jenő lakatos tegnap megjelent a potsdami rendőrség előtt és lelkiismeretfurdalására hi-

vatkozva megvallotta, hogy *nyolc év előtt* gyilkosságot követett el. Mikor részletes vallomását befejezte, nagyot lélekzett; látszott rajta, hogy *óriási tehertől szabadult meg*». (Aláhúzva az eredeti szövegben is.)

De a legérdekesebb hírt az «Uj Nemzedék» 1925. dec. 17. száma közli (9. old.) «*Húsz év után vallotta be bűnét egy gyilkos*» címen. Egy Sublette J. nevű ember húsz évvel ezelőtt megölt egy Dillard nevű embert. «Húsz éven át — írja az ujság — sikeresen kerülte ki a törvényt, de *már nem birta ki tovább* és önként jelentkezett. Vallomásakor mindössze 43 éves, de úgy néz ki, mintha 60 is elmult volna.»

A «Magyarság» c. napilap 1926. évi március 5-i számában (7. old.) «Naplók» cím alatt a következő cikket közölte:

«Flaxmayer, a kispesti gyilkos, aki most áll a törvényszék előtt, tagadni próbálta tette szándékosságát, de ráolvasták a megtalált naplóját, melyben a gyilkosság gondolatának megfogamzásától kezdve részletesen felírta napról-napra való előkészületeit a nehéz bűntettre. Ez az ember talán soha életében egy sort sem írt, se szépirodalmat, se értekezést, se íróasztalfiókja, se a nagy nyilvánosság számára és most,

hogy végzetes és könnyen fölfedezhető merényletére készült, pontosan megvall magáról mindent előre, mintegy okmányszerű bizonyítékul a büntetőbíróság számára. Mintha csak a bűn első percétől kezdve egy büntetőangyal kényszerítette volna, hogy egy másik énjének büntető kezével hurkolja a maga nyaka köré a maga büntetését.

Vagy ott van a frankhamisítás egyik szereplőjének esete. Vezérkari ezredes volt, aki jól tudta, hogy vállalkozása — még ha nem is vélte volna helytelenithetőnek — de mindenesetre veszedelmekkel kockázatos. És amit az egész világháborúban egyetlen épeszű, vagy a harcszerű viselkedésben hathetes kiképzésű újonc meg nem tett volna, azt elköveti vezérkari ezredes létére: írásos bizonyítékokat jegyez föl, többszáz harci társának nevével, a legveszélyesebb területen. Naplót kezd ő, aki talán sohasem írt se verset, se prózát, mindeddig a napig. Mi ez tőle? Perverz kacérkodás a veszedelemmel, amely arra készti a turistát, hogy egy ingó kőről a mélység fölé hajoljon? Egy lényünk mögött élt, mindeddig néma, másvalakinek a lebírhatatlan suggestiója?

És itt arra az elképedő ráeszmélésre bukkanunk, hogy az egész irodalom is valami ilyen kényszerű lelki megnyilatkozás. Ez az a kényszer, amely naplót irat a kislánnyal, aki inkább meghalna, mint hogy szíve titkát elárulná, mégis beleírja a minden percben megtalálható naplójába: szerelmes vagyok Pityuba! Pityu, szeretlek!
Ez az ösztön, amely a sivatag vándorát is hangos énekszóra vagy káromkodásra készteti, bár tudja, hogy száz mérföldre sincs tőle élő és halló ember. Ez a parancsoló ösztön, amely Midász király borbélyát kényszerítette, hogy a földbe lyukat vájjon és belekiáltsa Midász király fülének titkát: a fülbegyónás kényszere, amelynek különösen alá vannak vetve a gyermekek, nők, a szentek, költők, vagyis körülbelül mindnyájan, kedves felebarátaim. Lakik bennünk valaki, aki félelmetes, mert ellenünk is tehet, aki nekünk nem felelős s akiért mégis minden felelősséget viselünk».
Ami a legérdekesebb, teljesen hitetlen és vallástalan egyének is bámulattal és csodálkozással szólnak a gyónás magasztos intézményéről.

Körülbelül 1600 évvel ezelőtt a hitehagyott Julián császár ki akarta irtani a kereszténységet és vissza akarta állítani a pogányságot. Támadott minden keresztény intézményt, de a gyónással csodálatosképen kivételt tett, sőt meghagyta *pogány* (!) alattvalóinak, hogy pogány papjaiknál keresztény módon gyónjanak és a papokat kötelezte a bűnvallomások meghallgatására.[1]

Megfontolásra méltó, amit a hires Leibnitz, a «második Aristoteles» ír: «Nem tagadható, hogy a gyónás intézménye isteni bölcseségre vall, melyet még Kina és Japán lakói is megbámulnak».[2]

A pantheista[3] Mulford Prentice mondja: «Ha egyik kipróbált barátunkkal azzal a komoly szándékkal közöljük bűnös érzelmeinket, hogy megszabaduljunk tőlük, már majdnem kézzelfoghatókká lesznek, oly alakot öltenek, mely lehetővé teszi, hogy őket eldobjuk magunktól. Hogy ez miért és mi módon megy végbe, megma-

[1] Dr. Aug. Egger: Die Beschimpfung d. Beichtinstitutes. Warnsdorf. 2. Aufl. 15. old.
[2] U. o. 16. old.
[3] A pantheizmus a világot az istenséggel azonosítja, vagyis azt állítja, hogy a világmindenség maga az istenség.

gyarázhatatlan. Mi itt csak a tapasztalati igazságot állapítjuk meg. A gyónásban rejlő megváltás csaknem minden férfi és nő életét átszövi. Érzik, milyen tehertől szabadultak meg, mihelyt gondolataikat, melyek a szó szoros értelmében rájuk nehezedtek, egy-egy résztvevő barátnak elmondhatják».[1]

Ujabban a psychanalizisnak (helytelen szóval psychoanalysis) nevezett ideggyógyító módszernek legerősebb gyógyító eszköze: a gyónás.

Sőt e módszer a léleknek és testnek egymásra gyakorolt hatására alapítva, még testi bajokat is a lelkiállapot részletes feltárásával akar gyógyítani.

Maga Goethe használta ezt a gyógymódot először, midőn egyik beteg nőismerősét egyenesen «abszolválta», illetve a föloldozást csupán utánozta és a beteg ettől meg is gyógyult.[2]

A zsidó Freud, bécsi idegorvos és egyetemi tanár egyenesen meggyóntatja betegeit. A nemkeresztény Steckel Vilmos, hires idegorvos és iró, egyik legjobb művében így

[1] «A győzedelmes élet» című műben, ford.: Varságh J., Singer és Wolfner. 104—6. old.

[2] Brief an Frau von Stein. dr. 25. September 1811.

nyilatkozik: «Soká tartott, míg átlátták, hogy az ú. n. idegbajok lelki betegségek. Most nagy átalakulások történnek. A legtöbb idegorvos lelki orvossá válik. Az orvos nevelővé, *gyóntatóatyává* lett.»[1] Ugyanez az író egyéb műveiben is, különösen a «Was am Grunde der Seele ruht» címűben olyan dicsőítő himnusokat zeng a gyónás lelket gyógyító, fölemelő, megváltó hatásáról, hogy egy katholikus hitszónok sem magasztalhatná szebben a bűnvallomást.

A lelki és testi betegek gyógyításával foglalkozó Dr. Pfister Oszkár, híres lélekbúvár, svájci protestáns pap írja, hogy egy 21 éves hiszteriás nőt hiába kezelt lelkipásztori módon. Minden tanácsadás, vigasztalás és imádkoztatás meddő maradt. «Egy napon — ezek saját szavai — a leány önként meggyónt és ettől a perctől fogva meggyógyult és megszabadult gyomorbajától, mely többé sohasem tért vissza.»[2] Ugyanő a *gyónás* révén eszközölt lelki és testi gyógyításoknak egész sorát közli.

[1] «Das liebe ich» című mű. Berlin, Verlag Otto Salle, 1913. VII. Előszó.
[2] «Die Psychoanalytische Methode» című műben. Leipzig, 1913. Verlag v. J. Klinkhardt. 85. old.

Dr. Pfisterhez hasonlóan sok-sok protestáns is visszakívánja, sokszor visszasírja a fülgyónást. Ime pozitiv adatok:

Jókai kálvinista volt. Előszeretettel szokta a katholikus Egyház szertartásait, intézményeit és szentségeit nevetségessé és gúny tárgyává tenni.[1] Nos, ez a katholikus vallás ellen annyi előítéletet mutató protestáns Jókai így ír:

«Van a katholikus vallásnak egy intézménye, mely *annyira magasztos, annyira vigasztaló, hogy ez magában elég volna arra, hogy mindenütt elterjedjen a kerek földön,* ahol csak szenvedő emberek vannak, akiknek egyéb is tud fájni, nemcsak az ütés és harapás. *Ez a gyónás.* Nagy hiba volt Kálvin Jánostól, hogy ezt meg nem tartotta a hivei számára. Nem ismerte a sziveket.» (A tengerszemü hölgy. II. kötet.)

Luther, a katholikus Egyháztól való elpártolása után írt «Kis katekizmusában», melyben csak két szentségről szól, ezeket mondja: «A gyónás két részből áll, egyik a bűnök megvallása, a másik az abszolució, melyet a gyóntatótól ve-

[1] Lásd ennek alapos és részletes bizonyítását a «Magyar Kultúra» című folyóirat 3—6. számában és részben jelen könyv 33. kérd. jegyzetében.

szünk, mint magától Istentől. Milyen bűnöket gyónjunk meg? Istennel szemben minden bűnről vádoljuk magunkat, azokról is, amelyeket nem ismerünk meg, de a gyóntatónak csak azokat a bűnöket valljuk meg, melyeket tudunk és szivünkben érzünk. Melyek azok? Nézd állásodat a 10 parancs szerint, hogy atya, anya, fiú, leány, úr, úrnő, szolga vagy-e, hogy engedetlen, hűtlen, lusta voltál, valakit megbántottál-e szóval vagy cselekedettel, hogy loptál, valamit elmulasztottál, elhanyagoltál, kárt tettél-e».[1]

Vallási téren az «Agostai hitvallás» a lutheránusok legfőbb irányadója. Ennek 11. fejezete így szól: «A gyónásról tanítjuk, hogy a templomokban magánosan kapjuk az abszoluciót és azt el ne ejtsük». Melanchton pedig, aki az «Ágostai hitvallás» voltaképeni szerkesztője, Apologiájában szóról-szóra így ír: «Jó, ha az egyszerűeket és tapasztalatlanokat utasitjuk, hogy a gyónásban néhány bűnüket megnevezzék, melyek lelküket nyomják; így könnyebb lesz őket oktatni». (XI. fej.) Ugyanitt a XXIV. (régi XII.) fej.-ben így

[1] Der kleine Katechismus. Dr. M. Luther, V. r.

ir: «Mindjárt az elején komolyan kell hangoztatnunk, hogy *mi a misét nem vetjük el* (az eredetiben is dült betükkel!). Mert templomainkban minden vasár- és ünnepnapon miséket mondunk, közben a szentséget is nyujtjuk azoknak, akik kívánják, de úgyhogy előbb meggyóntatjuk és abszolváljuk őket». («also, dass sie erst verhört und absolviert werden.») Nehogy pedig valakinek álmában is az a gondolata támadjon, hogy ez idézeteket még katholikus korukban írták, hangsúlyozom, hogy írásaik a teljes szakítás után keletkeztek, Melanchton pl. az idézett Apologiájában a katholikusokat több helyen «nagy szamaraknak» («grosse Esel») nevezi. Az összes idézeteket, már csak lelkiismeretességből is, nem katholikus, hanem hivatalos protestáns forrásból irtuk át.[1] Melanchton egyébként a fülgyónás elhagyását egyenesen istentelenségnek minősítette.[2]

[1] E mű címe: «Das Evangelische Concordienbuch, enthaltend die symbolischen Bücher der evangelisch-lutherischen Kirche» von J. T. Müller. Gütersloh. Verlag v. C. Bertelsmann. 1871. Fönti idézetek a 212., 26., 98. és 147. old.

[2] Brockhaus: Konvers. Lexicon. 1898. XII. köt., 644. old.

1852-ben a brémai protestáns egyházi kongresszus ezt a határozatot hozta: «Korunk legszomorúbb tünete a bűn és a bánathiány, aminek legfőbb oka a gyónás elvetése».

1856. év májusában Drezdában összegyűltek Szász- és Bajorország, Württemberg és Hannover protestáns képviselői. A gyónást és feloldozást illetőleg 23 pontban állapodtak meg; a második pont így hangzik: «A gyónásnak mai módja hiányos, a magángyónásra való visszatérést üdvösnek és szükségesnek ismerjük».

1881-ben az erlangeni ág. ev. papi gyűlésen von Scherl tanár beszéde kapcsán ismételten elhangzott az inditvány a fülgyónás visszaállítása érdekében.

Berlinben 1918. év október 9-én négy előkelő állású protestáns pap és két világi hatalmas mozgalmat indított a gyónás visszaállítására s mozgalmukat irodalmi művekkel és folyóiratokkal is támogatják.[1]

1922. október 31-én, a reformáció emlékünnepén, Berlin legrégibb protestáns templomában, a Nicolaikirche-ben összejöttek a protestáns «Hochkirche» hívei.

[1] «Grundsätze der hochkirchlichen Vereinigung.» Berlin. II. 3.

Mély sajnálatukat fejezték ki, hogy a gyónás a protestánsoknál megszűnt. A lelki életnek egyik főrésze az önfegyelmezés, ennek pedig pótolhatatlan eszköze a gyónás. A fülgyónás előnyei oly szembeszökőek, annyira megfelelnek az emberi természetnek, az egyéni nevelés és lelkivezetés szükségességének, hogy eltörlését semmi helytálló ok nem igazolja. A gyónást tehát vissza kell állitani. Mosel plébános, a Hochkirche egyik alapítója, gyóntatói tanfolyam szervezését kezdeményezte és a lelkészeknek a római kézikönyvek tanulmányozását ajánlotta.[1]

Az anglikánoknál még gyakoribb, még sűrűbb és még hangosabb a katholikus értelemben vett fülgyónás sürgetése, úgy hogy az idevágó lelkészi, püspöki és kongresszusi határozatok közlésére hely sem jutna.

Manapság, mikor a modern pedagógia az egész vonalon egyéni nevelést sürget és dogmaként hirdeti, hogy az igazi nevelés csak egyéni lehet, a katholikus Egyházon kívül állók is bámulattal veszik észre, hogy az Egyház kezdettől fogva az egyéni ne-

[1] L. «Magyar Kultura» 1925. évf. júniusi szám, 288. old.

velés «modern» elvét követte — épen a gyónás szentségében. És ha az egyéni nevelés már magában véve elengedhetetlenül fontos, még fokozottabb mértékben szükséges bűneinkkel, főkép titkos bűneinkkel szemben, mégpedig két okból. Először is, mert eljárásunk helytelenségét, veszélyességét és bűnösségét mi magunk látjuk legkevésbbé, más embertől pedig, még legjobb barátunktól is ritkán halljuk meg. A gyónásban ellenben *megvesztegethetetlen bíró és tárgyilagos szakértő* szájából halljuk meg az igazságot és a ritka s értékes tanítást, fölvilágosítást és útbaigazítást.

Másodszor és főkép azért szükséges az egyéni vezetésnek és irányításnak gyónási alakja, mert a bűnös — gyónáson kívül — senkivel sem szokta közölni lelkének titkait: «Ember parancsára senki sem bízná legféltettebb titkát emberre» (Chesterton). Hiszen ezzel egyrészt kiszolgáltatná magát felebarátjának, másrészt a vallomás egymagában is nagyfokú önmegtagadással jár.

De íme, mily simán megy a vallomás a gyónásban. Mert itt tisztán emberi szempontból véve is, évezredes tapasztalatok-

kal áll szemben a bűnös és az Egyház szigorú előírásokkal, ellenőrzéssel és körültekintő óvatossággal alapozza meg a gyónó bizalmát.

A fölszentelendő pap a theológiai (hittudományi) főiskolában több éven át tanulja a gyóntatáshoz szükséges erkölcsi, jogi, lélektani és pedagógiai tudnivalókat. A főiskola bevégzése után, a fölszentelés előtt a papjelöltnek, mint végzett theológusnak még egy külön, ú. n. jurisdictionális vizsgát kell letennie, melynek egyetlen tárgya a helyes gyóntatás. E vizsga sikeres letevése után a fölszentelt pap csupán három évre kapja meg a gyóntatási engedélyt; utána új vizsgálatnak vetik alá. Az új egyházi törvénykönyv értelmében minden papnak legalább három évenként vizsgázni kell a gyóntatásból, hacsak ez alól a püspök kellő okból felmentést nem ad.[1] De ha az illető pap önálló plébánosnak készül, előzetesen ismét le kell vizsgáznia a gyónásra vonatkozó tudnivalókról is.

Ennyire szívén viseli az Egyház a gyóntatószékbe küldött lelki vezetők kellő és biztos tudását.

[1] 130. c.

Különben a gyónás intézményének immár tizenkilencszázados fönnállása is bizonyítja el nem muló szükségességét. Mi több, a bűn külső megvallásának megkövetelése az Egyháznál is régibb; oly régi, mint maga a bűn.[1]
Ha a Szentírás lapjait olvassuk, ahol először van szó a bűnről, feltűnhetik, hogy Isten beismerő bűnvallomást kívánt. Igy Adámtól (1 Móz. 9—13.), Évától (u. o.), Kaintól (1 Móz. 4, 9—10.). Sőt az ószövetség ismerte és megkövetelte a pap előtti bűnvallomást is, más szóval már az ószövetségben is megvolt a magángyónásnak valamelyes alakja. A mózesi törvény u. i. előírta, hogy kinek, milyen bűne után milyen áldozatot kell bemutatnia. Mivel pedig áldozatot csak pap mutathatott be, ez az áldozatnak minőségéből következtethetett a bűnnek fajtájára és nagyságára. Sőt többet mondhatunk! A *külső körülményeket* tekintve, az ószövetségi bűnvallomás még nehezebb volt, mint az újszövetségi, mert egész Zsidóországban

[1] «E pont körül csak egy vélemény van, kezdve az anyán, ki kérdőre vonja gyermekét egy eltört csésze vagy egy darab cukor miatt, föl a bíróig, aki ítélőszéke magaslatáról vallatja a tolvajt.» Nicolas: Philos. Studien. III. 405.

csak egyetlen templom volt s minden áldozat bemutatására Jeruzsálembe kellett utazni és azonfelül az áldozati anyag is drága volt.[1]

Ennek a ténynek pedig nemcsak fontos jelképe, hanem egyúttal lélektani jelentősége is volt. Igy történhetett meg, hogy az első zsidó-keresztények szinte magától értődőnek tekintették a szentgyónást. Az apostolok is a legtermészetesebb hangon szólnak róla. «És (mikor Pál Efezusban volt) a hívők közül sokan jövének elé, *megvallván és kibeszélvén* cselekedeteiket.»[2] «Ha pedig megvalljuk bűneinket, hív Ő és igaz, hogy megbocsássa nekünk vétkeinket és megtisztítson minket minden gonoszságtól».»[3] Valljátok meg tehát egymásnak bűneiteket és imádkozzatok egymásért, hogy üdvözüljetek.» [4]

Sőt hátrahagyott könyveikben még a pogányságból megtért keresztény írók is oly hangon tárgyalnak a gyónásról, mint rég meggyökeresedett szokásról. Így az

[1] V. ö. Dr. Vargha Th. : Gyónás az ószövetségben. Egyh. Lapok, 1923. 39—40. old.
[2] Ap. Csel. 19, 18.
[3] 1 Ján. 1, 9.
[4] Jak. 5, 16.

első században római szent Kelemen, kiről szent Pál apostol is megemlékezik egyik levelében (Fil. 4, 3.), ezt írja: «Míg élünk, míg a bűnbánatra időnk van, teljes szívvel térjünk Istenhez, mert mihelyt e világból kilépünk, sem bűneinket meg nem vallhatjuk, sem penitenciát nem tarthatunk.»[1] Hasonlóképen II. Kelemen, Hermas és a Didache.

A 2. században Szent Irén néhány megtért asszonyról így ír: «Ezek igen gyakran betértek a templomba s meggyóntak»; és egyik másik helyen: «Akik nyilvánosan meggyónnak («in manifesto exomologesim faciunt»), azoknak nem kell kétségbeesetten távol állniok az Isten országától».[2] Tudvalevő dolog, hogy az ősegyházban gyakori volt a nyilvános gyónás, főkép a nyilvánosság által ismert bűnöknél, de megelőzte a fülgyónás. (A bírói ténykedésen sem változtat, hogy nyilvános-e vagy zárt a tárgyalás.) Am épen szent Irén szavaiból láthatjuk, hogy még a nyilvános gyónásról is milyen magától értődően beszél.

[1] Epist. 2.

[2] L. 1. c. 9. és 13. Az exomologesis szón az összes régiek a gyónást, illetve a bűnbánat szentségét értették.

A 3. században Tertullián külön könyvet írt a bűnbánatról s abban a gyónástól sokakat visszatartó szégyenérzet leküzdéséről szól. A sok hely közül íme egy: «Többen kerülik, vagy napról-napra halogatják a maguk kinyilatkoztatását (t. i. bűnvallomását), többet hajtván a szégyenre, mint az üdvösségre, épen úgy, mint akik testök szemérmetesebb részein gyulladást kapván, azt az orvosoktól eltitkolják s így a szégyenkezésük miatt halnak meg.[1]

Origenes, előbbinek kortársa, ugyancsak a 3. században, így ír: «Akikben valamely megemészthetetlen étel van vagy a gyomornedvek nagy fokban háborgatják őket, megkönnyebbülnek, ha hánynak. Azonképen akik vétkeztek s magukban tartják vétküket, lelki gyötrelmet szenvednek; aki ellenben magát vádolja és meggyónik, kiokádta bűnét».[2] És más helyen: «Bár nagy munka vétkeink bocsánatának megszerzése a penitencia által, de midőn a bűnös könnyeivel áztatja ágyát s könnyei a kenyere éjjelnappal, nem szégyenli az Úr papjának

[1] Lib. de poenit. c. 10.
[2] Hom. 3. in Levitic.

megvallani a maga bűnét, hiszen orvosságot keres.»[1] És így végig az összes századokon.

És mégis, épen a két utolsó író idézett szavaiból kiérezhető, de meg természetes is, hogy azért a gyónás mégis csak nehéz, terhes dolog; a természetes szégyenérzet fázik tőle s hatalmas önmegtagadást és önmeggyőzést követel.[2]

És ennek ellenére a katholikusok milliói nemcsak gyónnak (a jobbak gyakrabban is), hanem sokszor csak úgy ostromolják a gyóntatószékeket; a hívek messze vidékre elmennek gyónásuk elvégzésére, a nélkül, hogy nehézségről panaszkodnának, sőt vigasztalást találnak benne. Ebből nyilvánvaló, hogy Egyházunkban a Szentlélek működik, az erősség Lelke; Ő segit gyónni, Ő adja az erőt a gyónás nehézségeinek legyőzésére, az önszeretet megtörésére. Így ter-

[1] Hom. 17. in Luc.

[2] «Lehet-e az önmegtagadásnak nagyobb foka, mint egy tán csekélyebb értékű embertársunk előtt, minden hiúság félretevésével, egyenkint leleplezni vétkeinket, erkölcsi fogyatkozásainkat s oly rossznak tüntetni fel magunkat, minőnek bizony nem szívesen láttatnánk az emberek előtt.» (Gr. Széchenyi István szavai: Naplók. 582. idézve Szekfü: Széchenyi igéi. Budapest, 1921.)

meli ebből a keserű gyökérből a legkellemesebb és legkedvesebb gyümölcsöket.

Mi papok tudjuk, hogy egy községet csak a gyónás tud átalakítani. Lakompak községben történt. Egy misszió után a férfiak nagy része a korcsma tájéka felé sem nézett. Különös feltünést keltett két szenvedélyes ivónak teljes megtérése. De a korcsmáros azért nem győzte dícsérni a misszió hatását, sőt arra kérte a lelkipásztort, hogy ezentúl is tartasson ilyent. A csodálkozó plébánosnak így adta szavainak magyarázatát: «A misszió, főtisztelendő uram, a legjobb végrehajtó. Utána minden adósom megfizette régi tartozását és hozzá se haragba, se költségbe nem került. Ilyet csak az Úristen tud csinálni.»[1]

Tóth Tihamér egyetemi tanár vaskos kötetet írt az ifjúság lelki gondozásáról,[2] pedig az egész műnek tartalmát egy mondattal is kifejezte: «Ma általános köztudattá vált, hogy ha az ifjúságot sikerül

[1] Tower V.: A fegyelmezés természetes eszközei. Budapest, 1924. 10. old.
[2] Az intelligencia lelki gondozása. I. kötet 2. kiad. 403 oldallal.

a gyakori gyónás és áldozás eszméjének megnyerni, *megoldottuk* az ifjúság nevelésének s kath. irányú fejlődésének nagy problémáját».[1]

Úgy van, mi lelkipásztorok napról-napra, a gyóntatószékben sokszor percről-percre láthatjuk, tapasztalhatjuk a gyónás szentségének csodásan átalakító, megszentelő, megnyugtató és boldogító hatását.

A szenvedélyek és a nagy bűnök a világnézetek teherképességének erőpróbái. Vannak szenvedélyek, melyekkel szemben minden bölcselet, logika, belátás, rábeszélés, fenyegetés és rémítgetés teljesen hatástalan. Csak a bűnbánat szentségében, Krisztus lehelete és kegyelme olvasztja meg a szívet, alakítja át a lelket és alakít részeg alakokból abstinenseket, erkölcstelenekből tisztalelkűeket és tolvajokból önkéntes visszatérítőket.

De minek is beszéljünk mások megváltozásáról? Aki jól gyónik, önmagán észlelheti és tapasztalhatja a gyónás intézményének nagy áldását, kegyelmeit, vigasztalását és annak a tételnek igazságát, hogy ennek az intézménynek Istentől kell származnia. De persze az ilyen

[1] I. m. 271. old.

tapasztalatot és meggyőződést a mi Urunk Jézus Krisztus nem a vitatkozásnak, lángésznek vagy a bölcselkedésnek igért, hanem a jóakaratú hívőnek: «Aki annak (az Atyának) akaratját akarja cselekedni, megismeri tanítmányomról, vájjon Istentől van-e az, vagy én magamtól szólok?» (Ján. 7, 17.)

És mégis! Mindaz, amit eddig a gyónásról elmondottunk, ami dicsérőt, magasztalót ellenfeleink, a Jókaik, Steckelék, a Hochkirchlerek szájából hallottunk róla, csupán első betűje, csupán rügyfakadása és ízelítője a gyónás voltaképeni áldásának. Mert mindeddig csakis a merő bűnvallomásról beszéltünk, ahol pedig a gyónás intézményének igazi ereje, hatása s eredménye még csak meg sem kezdődött.

A pogányságért rajongó Szabó Dezső «Csodálatos életében» van egy jó lélekismeretre mutató hely. A bűneinek tudatától űzött, hajtott, fullánkcsípte Szabó Pista jólelkű családhoz téved. Ennek a családnak meggyónja szörnyű bűnét. És a hatás?

«A sötét mult és az irtózatos tett kidőlt lelkéből. Megjött étvágya és a dal felfakadt ajkán.»

Pedig ez *csak* gyónás volt, nem pedig *feloldozás!* Csak vallomás volt, de még nem tényleges megváltás, nem felmentő itélet! Ezt csakis a gyónás *szentségében* a föloldozással, az abszolucióval kapjuk! A gyónás, a vallomás enyhítheti a meghasonlott lélek vergődését, elsekélyesitheti a ránehezedő bűntudatot, de a töle való teljes szabadulást csak Krisztus szava eszközölheti, az a *meggyőződés és megbizonyosodás,* hogy Krisztus fölhatalmazottja adta a bocsánatot és mondotta ki a fölmentést.

Meggyónhatunk az emberek ezreinek, sirhatunk, nyilvánosan vezekelhetünk, javulhatunk, de ezzel a bűnjóvátétele nincs elintézve. Ezt *csak Istennek,* nem föltételezett, képzelt vagy remélt, hanem *pozitiv, konkrét, bizonyos bocsánata* eszközölheti, mely nemcsak elfödi a multat, hanem egyúttal újra megnyitja a teljes szeretetet. És ezt a bűntörlő hatalmat, itéletet és kegyelmet *magunkra vonatkoztatva,* bizonyossággal tudni és érezni akarjuk. Csak ez lesz számunkra az a hatalmas *egyéni megváltás,* melyet sehol és senki és semmi nem adhat, *csak a katholikus Egyházban* az Isten nevében, Krisz-

tus leheletére az *egyházi rend szentségében* föloldozásra fölhatalmazott áldozópapnak abszoluciója.

Csak ez hozza meg lelkünknek igazi, állandó, tartós és biztosított békéjét, teljes gyógyulását, egészségét, lelkiismeretünknek igazi, eredeti tisztaságát, Istennek megpecsételt bocsánatát és vele egy új nekilendülés föltételét, alapját és bátorító kiindulópontját.

Ellenvetések :

1. «*Nincs bűnöm !*» Akinek vadonatúj, patyolatfehér ruhája van, legott észreveszi rajta a legkisebb foltot is. Ám mondd a kéményseprőnek, hogy folt esett dolgozó zubbonyán. Nevet rajta. Hová is eshetnék még újabb folt. A tapasztalat bizonyítja, hogy minél tisztább lelkiismeretű és jellemesebb valaki, annál több hibát vesz magán észre. Minél konokabb és eldurvultabb, annál inkább vak saját hibáival szemben.

A Szentírás szava: «Ha azt mondjuk, hogy nincs vétkünk, magunkat csaljuk meg és igazság bennünk nincsen». (1 Ján. 1, 8.)

Imádkozzál, hogy megismerhesd magadat és bűneidet!

2. «*Papok találták fel a gyónást!*» Igaz! Csak egyes számba kell tenni a mondatot. Pap találta fel, még pedig a legfőbb pap, Krisztus Urunk!

Ha más találta volna fel, nyomára lehetne jutni: de, bár ellenségeink nyomoztak is ez irányban, fáradságuk természetesen hiábavalónak bizonyult.

Egyébiránt elgondolható-e józan essszel, hogy papok találták ki a gyónást? Talán szükségük volt rá, hogy nappal és éjjel, esőben, hóban, fagyban, a legnagyobb viharban is haladéktalanul betegekhez kelljen sietniök, hozzá még néha undort keltő és ragályos betegekhez? Vagy azért találták volna ki, hogy heteken, hónapokon át órák hosszat, sokszor egész napon át a gyóntatás kösse le őket s négy deszka között meghúzódva, összetöródötten ott üljenek s e mellett mindenfajta ember leheletét és lelki undokságát magukba szívják?

A XVI. században Borromei sz. Károly idejében Milánóban és környékén a kolera dühöngött. A város papjai a gyóntatás következtében kihaltak. Ekkor egész egyházmegyéjéből jöttek papok, kik közül 1444 halt meg a betegek gyóntatása miatt. E sorok írója 1913-ban Ridnaunban (Tirol)

tanuja volt annak, mikor a plébánost éjjel felköltötték s a 3200 méter magas, meredekségéről hírhedt Becher nevű glecscser csúcsára hívták haldokló túristához. A pap éjfélkor indult el és csak másnap délben érkezett vissza. Csak a jó Isten a megmondhatója, hogy hány pap lett egész életére beteg a gyóntatás miatt! És hozzá mindezt mindennemű ellenszolgáltatás nélkül végzik. Minden más papi működésért szabad fáradságdíjat («stola», «stipendium», «honorárium») elfogadni, de a gyóntatásért soha-soha!

Dr. Winkler Vilmos, az osztrák hadügyminiszterium (Staatsamt für Heereswesen) titkára földolgozta a volt cs. és kir. közös hadügyminiszterium háborús-statisztikai hivatalának (Kriegstatistisches Bureau) adatait és ezek alapján összeállította a világháború első három évére vonatkozó veszteség-statisztikát élethivatás szerint.[1] E hivatalos adatok szerint a hivatásos tisztek után a legtöbb háborús veszteséget a tábori lelkészek szenvedték, jóval nagyobbat, mint pl. a hiva-

[1] Dr. Wilhelm Winkler: Berufsstatistik der Kriegstoten der öst.-ung. Monarchie. Wien, 1919. Verlag von Seidel & Sohn.

tásos katonaorvosok.[1] Ennek egyedüli oka s magyarázata a katholikus tábori lelkészek gyóntatása volt.

És ahol a golyó, gránát és srapnel nem pusztított, ott a halál a kolerás betegeken át vicsorgatta fogát a — gyóntatókra. Váradi Gézának «Feljegyzések a világháború vérzivataros napjaiból» c. kitünő könyvéből[2] értesülünk, hogy a kolerás betegek gyóntatás közben, amikor a papnak egészen közel kellett hajolnia hozzájuk, egymásután szennyezték be hányásukkal a gyóntató mellét, úgyhogy többször csak azért kellett megszakítani a gyóntatást, hogy a pap némikép megtisztogathassa ruháját.

Végre, ha papok találták volna fel a

[1] Fönti könyv alapján (7. old.) a megfelelő hivatáson belül számított ezer hadbavonult közül elesett 119.8 hivatásos tiszt, 40.0 hivatásos tábori lelkész, 25.0 hivatásos katonaorvos, 5.3 katonai tisztviselő s. i. t. Ezek a számok természetesen jelentékenyen növekednek, ha az ezrelékeket az egész világháború idejére számítjuk. Igy Kerchnave osztrák tábornok, katonai író, az osztrák államszövetség elnökéhez intézett memorandumában a hivatásos tisztek veszteségét 330 ezrelékben állapítja meg, aminek a fönti arány szerint a hivatásos tábori lelkészek részéről 123.9 ezrelék veszteség felel meg.

[2] Budapest, 1925. Olysói Gabányi J. tábornok előszavával. 35—38. old.

gyónást, legalább önmagukat felmentették volna e kötelezettség alól. De a papoknak és püspököknek épen úgy meg kell gyónniok, mint a híveknek.

3. *«Magának Istennek gyónom!»* Ez annyi, mintha a tolvaj a bíróság helyett egyenesen a király Ő felségével óhajtaná ügyét elintéztetni, a tanuló közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel, vagy ha századkihallgatásnál a közember a századparancsnok rendelkezését visszautasítva, a fővezér elé szeretné kérését vagy panaszát vinni.

Hiszen a bíró épen a király akaratából, a tanár a miniszter megbízásából és a tiszt a hadvezetőség parancsára teljesíti tisztjét. Ép így Isten maga rendelte el: «Akiknek (ti!) megbocsátjátok bűneiket, meg lesznek bocsátva és akiknek (ti!) fönntartjátok, fönn lesznek tartva». Ép igy mondotta: «Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg, aki pedig engem megvet, azt veti meg, ki engem küldött». (Luk. 10, 16.)

Aki tehát a pap megkerülésével magának Istennek akarná bűneit meggyónni, az meg akarná fejelni, helyre akarná igazítani az Isten rendelkezését és így na-

gyobb úr akarna lenni, mint maga az Isten.

4. *«Igen nagy a bűnöm!»* Ha ezt Istennel szemben mondod, a legnagyobb Istenkáromlást követed el. Mert bármekkora legyen a bűnöd, az Isten irgalma még nagyobb. Ne kövesd Kain és az áruló Júdás példáját, kiknek Isten szintén megbocsátott volna, ha bűneik nagysága miatt kétségbe nem esnek.

Ha pedig a gyóntatóatyával szemben érted, hogy igen nagy a te bűnöd, akkor emlékeztetlek arra, hogy a bűnt elkövetni valóban szégyen, de azt megvallani és bűnbánattal, gyónással jóvátenni: dicsőség! A gyónás jele annak, hogy az illető már szakított a bűnnel, már nem az, aki volt, épen azért már semmi oka sincs magát szégyelnie. És ha ennek ellenére a szégyenérzet mégis bántja lelkünket, nos, nem érdemeljük-e meg ezt a kis fájdalmat? Mit nem tesz a beteg testi egészségének visszaszerzésére? Koplal vagy szedi a legkeserűbb orvosságokat, engedi magát operáltatni, égetni, metszetni. Csak lelkünk egészségének visszaszerzéseért sokallanánk egy kis — álszégyent?

5. *«Úgyis visszaesem a bűnökbe!»* No hát törekedjél arra, hogy ne essél vissza!

De különben is, ha vonakodol gyónni, mert visszaesel a bűnbe, hát akkor ugyanezen a címen ne is mosakodjál, mert újra piszkos leszel; ne kefélkedjél, mert a por újra ellepi ruhádat és ne is egyél, mert ismét megéhezel. Kis gyermekedet ne tanítsd járni és ha elesett, ne emeld fel, mert hiszen megint csak elesik. És végre, ha beteg vagy, ne gyógyíttasd magadat, mert egyszer úgyis meghalsz.

A gyónás azonban nemcsak a bűntől szabadít meg, hanem kegyelmeivel *véd* is a bűntől. Azért járulj csak többször a bűnbánat szentségéhez és magadon fogod tapasztalni a folytonos és biztos javulást.

8. A «betegek szentségeinek» felvétele.

«A hirtelen és előkészületlen haláltól ments meg Uram minket!» (Mindenszentek litániájából.)

A súlyos betegek rendesen három szentséget szoktak egymásután felvenni. Előbb meggyónnak, aztán megáldoznak («útravaló gyanánt»), végre fölveszik a szent

kenetet. Ilyenkor e három szentséget közös szóval a «betegek szentségeinek» nevezzük.

Súlyos betegeknek a pap feladja még az ú. n. «apostoli áldást» is, vagyis a pápa nevében adott áldást. Ennek a révén a beteg teljes búcsúban részesülhet, ha Jézus nevét segítségül hívja és Isten akaratában megnyugszik.

Mielőtt a pap a betegek szentségeinek kiszolgáltatása végett a házba jön, készítsünk a beteg szobájában egyszerű házioltárt. E célra elég, ha egy asztalt fehér abrosszal leterítünk, rá két gyertya közé feszületet helyezünk.

Odakészítünk még egy tányérba kevés sót és gyapotot, egy pohár vizet, tiszta kendőt és ha van szentelt víz, azt is, megfelelő hintővel.

Ha pedig magunk betegszünk meg, idejekorán biztosítsuk lelkünket minden eshetőséggel szemben. «Minél előbb, annál jobb, — minél később, annál rosszabb!»

A beteg ritkán érzi betegségét súlyosnak, ezért a hozzátartozóknak (és orvosnak) szent és súlyos kötelességük, hogy a beteget lelki ügyeinek rendezésére figyelmeztessék (vagy közvetlenül, vagy a lelki-

pásztor útján !) és a papot idejekorán hívják a beteghez.

Súlyos tévedés és a beteggel szemben jóvá nem tehető bűntény, ha a beteget — a fölizgatástól való alaptalan félelmünkben — szentségek nélkül engedjük kimulni.

Fölötte ostoba és megdöbbentően lelkiismeretlen orvos volna, ki nem merné a beteggel közölni, hogy orvosi műtétre (operációra) szorul, mert a beteg ettől esetleg megijedne vagy fölizgulna. Jobb a megijedés, mint — a halál.

A beteg lelkének is jobb, ha most izgul fel a veszedelem hallatára, mintha egykor rémülve és kétségbeesve kell az Úr trónjáról az örök halál és kárhozat itéletét hallania. «A bűnösök halála igen rossz.» (Zs. 33, 22.)

Azonkívül örök lelkiismeretfurdalás fogja mardosni a beteg hozzátartozóit, kik szentségek nélkül engedték kimúlni; Isten előtt számolniok kell kegyetlen mulasztásukért.

Egyébként épen a tapasztalat mutatja, hogy a felizgulástól való félelem ugyancsak alaptalan. Épen ellenkezően, a szentségek hatalmas kegyelmei megnyugtatják,

megerősitik, türelmessé és megadóvá teszik a beteget.[1] Nem is szólva arról, hogy az idejekorán fölvett szent kenet sokszor a beteg testi egészségét is visszaszerzi.

A betegnek tehát a legnagyobb és az örökkévalóságra kiható szivességet teszszük, ha a szentségek fölvételére segitjük.

Szörnyű igazság, hogy sok katholikus egyén szentségek nélkül hal meg, mert nem ismerte fel betegsége súlyos voltát és erre mások nem figyelmeztették.

Gyakran imádkozzunk, hogy hasonló sors ne érje a mi szegény lelkünket!

«A hirtelen és előkészületlen haláltól ments meg minket Uram!» (A mindenszentek litániájából).

[1] Mindenki tapasztalhatta a harctéren, hogy a halálra sebesült katonák, kik iszonyú fájdalmukban kétségbeesően jajveszékeltek és velőtrázóan sikoltoztak, rögtön és véglegesen elhallgattak és csodálatos módon megnyugodtak, amint a katholikus pap ellátta őket a betegek szentségeivel. Mintha kinzó fájdalmukat, jajveszékelő kétségbeesésüket és természetes halálfélelmüket elfujta volna a szertartás.

9. A házassági kötelék fölbonthatatlansága.

«Amit Isten egybeköt, ember el ne válassza!» (Máté 19, 6.)

Az érvényesen megkötött és érvényesített katholikus házasság (mely egyúttal mindig szentség is!) fölbonthatatlan. Az ilyen házasság csak a házastársak egyikének halálával szűnhetik meg.

Ha tehát az egyik házastárs a másiknak életében egy harmadikhoz megy, ez a viszony nem házasság, hanem házasságtörés és ágyasság. «Aki elbocsátja feleségét és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene. És ha az asszony elhagyja férjét és máshoz megyen, paráználkodik.» (Krisztus Urunk szavai: Márk 10, 11—12.) és «Ki férjétől elbocsátottat veszen, paráználkodik». (Krisztus szava: Luk. 16, 18.) Szent Pál apostol pedig így szól: «Azoknak pedig, kik házasságban vannak, nem én parancsolom, hanem az Úr: hogy a feleség el ne váljék férjétől. Hogyha elválik, házasság nélkül maradjon, vagy békéljen meg férjével. És a férfiú el ne bocsássa feleségét». (1 Kor. 7, 10—11.)

Az Úr Jézus tehát az emberi nem fönn-

maradását a fölbonthatatlan házasság intézményére alapította.

De nemcsak Isten szava, akarata, parancsa és döntése, hogy az érvényes és érvényesített házasság fölbonthatatlan legyen, hanem ez egyúttal elsőrangú, életbevágó érdeke az emberiségnek, a társadalomnak és főkép a hazának.

Ha a világtörténelmet nemcsak vakon és az egyes események gördülékeny egymásutánja szerint tanulmányozzuk, hanem lelkialkat és belső összefüggések szerint is, sok érdekes és tanulságos, közös adatra bukkanhatunk.

Igy szemünkbe ötlik, hogy mindazokban az államokban, melyek befelé erős, kompakt, szinte megbonthatatlan egységet alkottak, kifelé pedig mindenkor megállták helyüket és a történelemben évezredeken át fönn tudták magukat tartani, közös vonásuk volt az egyén eltörpülése, szinte beleolvadása a közös jellegbe és a közös érdekbe.

Ha például vesszük a régi rómaiakat vagy a jelenben élő legerősebb nemzeteket, a németeket, japánokat, angolokat: aligalig tud az ember különbségeket felfedezni az A és B között. Valamennyi

egyformán római, egyképen angol, japán, német stb.

Míg ellenben, ha figyelemmél kisérjük a soha szilárdul megállni nem tudó, a százfelé húzó, egymást gyengítő népek történetét, például a görögökét, észrevesszük, hogy ezek nem is egy népnek, hanem az egyeseknek történelmét alkotják. Mindenki a maga egyénisége körül kristályosította és csoportosította, variálta és kombinálta össze a történelmi eseményeket, hívjuk azt bár — teszem fel — a görögöknél Lykurgusnak vagy Solonnak, Miltiadesnak vagy Themistoklesnek, Kimonnak vagy Periklesnek. Valahányszor ilyen nagy egyéniség fellép, ugyanannyiszor a nép jellege, gondolkozásmódja, haladásának iránya, gyorsasága, formája is megváltozik.

Míg az erős, szívós, törhetetlen nemzeteknél az egyesek beolvadnak a közbe, addig a hanyatló, erőtlen, önállótlan, élősdi, mások kegyelmén vagy féltékenységén élő nemzeteknél a nép már nem is él, hanem csak az egyesekben nyer még valahogy formát, dicsőséget vagy szégyent.

Más szóval, míg az erős népeknél egy-

séges, azonos irányú, gyors, hatalmas és föltartóztathatatlanul erősáramú fejlődés tartja fönn és viszi, ragadja tovább az egyeseket, akár csak a hatalmas folyam a rajta és benne úszkáló tárgyakat, addig a gyenge népeknél az egyesek változó, szeszélyes, napijelentőségű eszméinek chaoszában, összevisszaságában surlódik, őrlődik, emésztődik a köznek szinte passziv, alakítható, gyúrható, máról-holnapra megváltoztatható, erőtlen, teherképtelen karaktere.

A nagy és erős *nemzeteknek jellege* körülbelül olyan, mint az acéltömeg. Benne nagyítóval sem lehet részletkülönbségeket felfedezni. Míg a gyenge, hanyatló nemzetet kristálytömeghez hasonlíthatnók, melynek minden csücske, széle, alja, teteje és dísze egy-egy külön alakzat, melyet csak a közös sors véletlensége tart máról-holnapra valamelyes egységben.

«Hiába — mondja Rákosi Jenő, a magyar ujságírók nagymestere — minden naturalizmus, realizmus, verizmus és hogy a végletekre ugorjak, minden kubizmus és dadaizmus: az egyetlen, ami van és állandó és elmulhatatlan, az az idealizmus. És mi az idealizmus? *Az összesség kul-*

tusza a részletekkel szemben. A nemzet szolgálata a politikában, az irodalomban, a művészetben, a polgári életben.»[1]

Isten akarata után ebbe az eszmekörbe kell állítani a házasságnak megitélését és ebből a szemszögből, vagyis a közös érdek, a társadalom és haza szempontjából kell a család kellékeit megállapitanunk, mert a családokból tevődik össze a nemzet, a családok az összetevői, molekulái, alakitó szervei és alapsejtjei.

A halál és föloszlás nem más, mint a szervezet legelemibb részeinek, a sejteknék széthullása. Másszóval minden szervezet föloszlásnak indul, ha épitősejtjei szétbomlanak.

Az emberiségnek, a társadalomnak, a hazának épitősejtjei: a családok. Minden társadalom és minden államszervezet csak addig marad és maradhat egészséges, szilárd és erős, míg a családsejtek épek, erősek, fölbonthatatlanok.

Ezt bizonyitja a történelem, ezt a mindennapos tapasztalat, ezt a statisztika.

Már a pogány római jog, mely minden kultúrállam törvénykönyvének alapja és

[1] Uj Idők. 1926. júl. 18. sz. 61. old.

kincsesbányája, így határozza meg a házasságot: «Matrimonium est maris ac feminae coniunctio, consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio. — A házasság a férfi és nő frigye, az egész életre szóló társulás, az isteni és emberi jognak egyesítése».

A protestáns Houston Stewart Chamberlain gyűlöli a katholikus vallást, de «Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts» c. hatalmas és ismert művében szórólszóra ezt írja: «Kérdezhetjük, hogyan magyarázható meg, hogy a görögök, akik szellemi tehetségben felülmulták a rómaiakat, ezen a téren semmi állandót, semmi tökéletest nem alkottak, hanem csak a rómaiaknak közvetítésével vettek részt a jog kifejlődésének nagy kultúrmunkájában?

Egyetlen, de súlyos következményű hiba volt az oka: a római *a családból* indult ki, a családnak alapjára építette az államot és a jogot. A görög ellenben az államot vette kiindulási pontul. A «polis» (állam) szervezete volt az ideálja, melynek a családot és jogot is alárendelte. Itt rejlik az oka a hellén népek minden nyomorúságának, itt kell keresnünk az

okát, hogy miért nem tudtak sem államot, sem jogot tartósan és mesteri módon fölépiteni ... Egészen másként történt Rómában ... Itt a család megingathatatlanul erős, fölbonthatatlan egységgé lett és végső fokban ezeknek az egységeknek köszönhetjük a római államnak és a római jognak kifejlődését. Nem nehéz megérteni, hogy a család ilyen szigorú felfogásának milyen visszahatással kellett lennie az élet egész vonalára: a férfiak erkölcsére, a gyermekek minőségére, a megszerzett dolgok megtartásának és örökölhetőségének gondjára és főkép a hazaszeretetre, melyet nem kellett mesterségesen szítani, mint Görögországban, hiszen a római polgár állandóan biztosított tulajdonáért, szent otthonáért, gyermekei jövőjéért, a békéért és rendért harcolt.

Még az is, aki nem hivő katholikus, százszor inkább megbarátkozik azzal a fölfogással, hogy a házasság vallási szentség, mint hogy helyeselje Reclus Eliséenek, a tudós anarchista-vezérnek szavát, hogy a házasság csupán törvénymázos fajtalanság.» [1]

[1] München, 1919. XIII. kiadás, I. kötet, 203—9. old.

És érdekes (bár minden politikus és államférfiú szívlelné ezt meg!), a hatalmas, erős, hozzáférhetetlen, a világot kezében tartó római nemzet széthullása, gyengülése, rothadása mathematikai pontossággal ugyanattól az időtől kezdődik, amikor a házassági kötelék kezdett meglazulni, amikor a házasság intézménye alól kibuvókat kerestek, amikor a válások megkezdődtek, és amikor az addig megvetett házasságtörő nők, a heterák és utcai nők otthon-jogot nyertek a társaságban, költészetben és művészetben.

Érdekes és közhasznú, tanulságos tényre bukkant épen a legújabb ethnologia és összehasonlító vallástudomány is.

Még csak félszázaddal előbb meghajoltunk a vad és idegen népekről író olyan tudósok előtt, kikről azóta kisült, hogy az illető népeknek még nyelvét sem értették. A népnek nem csak nyelvét, hanem minden titkát megfigyelő missziónáriusok és a legmodernebb néprajztudósok rájöttek, hogy épen a legvadabb és eddig legműveletlenebbeknek tartott népeknél csodálatosan józan és kifejlett családi és házassági törvények, jobban mondva szent és sérthetet-

len szokásjogok vannak. Ugyanazokat az elveket védik, mint a római jog és az Egyház, t. i. a házasság intézményének szentségét, fontosságát és kikezdhetetlenségét.

Szándékosan ismét csak az Egyházunkat gyűlölő protestáns Chamberlaint szólaltatom meg:

«A szorosan egybeforrt család (Die festgefügte Einzelfamilie) semmiesetre sem a késői civilizációnak vívmánya, hanem *már a legalsó müvelődési fokon, mint kivétel nélküli szabály feltalálható.* (Az eredetiben is dűlt betűkkel!) A pontos adatok megtalálhatók Ernst Grosse: «Die Formen der Familie und die Formen der Wissenschaft» (1896) c. művében. Egyébként az utolsó éveknek valamennyi embertani és néprajzi jelentése egyhangúan bizonyítja, hogy milyen kevésre értékeltük az ú. n. vadembereket, milyen felületesen figyeltük meg őket és milyen meggondolatlan következtetéseket vontunk ősállapotaikra, melyekről biztosan a legjelentékenyebb dolgokat sem tudtuk. Újabban Schurtz H. «Altersklassen und Männerbunde, eine Darstellung der Grundformen der Gesellschaft» c. művében

(Reimer, 1902) részletesen kimutatja, hogy «épen a legprimitívebb törzseknél *a házasság erősebb kifejlődést mutat*» (200. old. Az eredetiben is dűlt betűkkel!). Mivel ez a tárgy elvben fölötte fontos és századunk tudományos gondolkozási erejére és módjára igen jellemző fényt vet, ezért szeretnék nagyon jellemző példát is felhozni. Középausztrália őslakóit szellemi téren tudvalevően az összes népek közül a legelmaradottabbaknak szokták feltüntetni. Lubeck szerint ezek az emberek «nyomorult vadak, kik még a saját ujjaikat, de még csak egyik kezük ujjait sem tudják megszámlálni» (Die vorgeschichtliche Zeit, deutsche Uebers. II, 151.). Nos, két angol, ki éveken át e «nyomorult vadak» között élt és bizalmukat is megnyerte, részletesen beszámolt róluk (Royal Society of Victoria, April 1897) és íme kitünik, hogy egész szellemi életük és elképzelési képességük olyan csodálatosan bonyolult, hogy magunkfajta ember csak nehezen követheti. Igy pl. ezeknek az embereknek, kik, mint írták, ötig sem tudnak számolni, bonyolultabb hitrendszerük van, mint volt Plátónak. De lássuk házassági törvényeiket. Azon a vidéken,

melyről szó van, néprajzi szempontból egységes törzs lakik, az ú. n. Arunta-törzs. Idegen törzsekkel való házassági kötelék tilos. Ezáltal fajukat tisztán megőrzik. E beltenyésztés által előállítható káros következményeket pedig megelőzik a következő szellemes változatossággal: Az egész törzset (természetesen csak gondolatban) négy csoportba osztják; az egyszerűség kedvéért négy betűvel jelzem azokat: *a*, *b*, *c* és *d*. Az *a* csoportból való ifjúnak csak egy *d* csoportból való leányt szabad elvennie, a *b*-ből való férfinak csak a női *c*-ét, a *c*-i férfinak csak a női *b*-t, a férfi *d*-nek csak a női *a*-t. Az *a* és *d* házasságából származó gyermekekből alakul ismét a *b* csoport, a *b* és *c*-ből az *a* csoport, az *a* és *b*-ből a *d*, a *d* és az *a*-ból a *c* csoport. Én nagyon egyszerűsítve és csak velejében adom elő a dolgot, mert, attól tartok, hogy még európai olvasóm jut abba a helyzetbe, hogy nem bír ötig számolni.»[1]

Íme a természetnek szava, ösztöne, irányítása és leleményessége. Csak az ilyen nép maradhat fönn minden vélt műveletlensége, kultúrátlansága és vadsága

[1] U. o. 152—5. old.

mellett is, mert acélszivóssága az őt felépítő család-sejteknek ilyen erősségén és megbonthatatlanságán alapul, ha mindjárt ez a rendszer esetleg *az egyeseknek* szíve vágyát keresztezi is.

Hasonló például szolgálnak a tűzföldi indiánusok, akiket soká az «állatias ősember» iskola-példányaiként kezeltek. Még Darvin is vallásnélküli, emberevő félállatoknak minősítette őket. Az újabb néprajzi tudósok, főkép pedig Kumbudentschis, kimutatták, hogy e félállatoknak hitt embereknek igen gazdag és erősen fejlett nyelvük és pazar szókincsük van, egy Istent imádnak, szigorú erkölcsűek és nemcsak egynejűségben élnek, hanem hitvesi hűség terén annyira mennek, hogy — a keresztény erkölcsöt megközelítve — még a másneműekre vetett kiváncsi tekintetektől is tartózkodnak.[1]

De minek példáért a vadakhoz fordulni. Forduljunk hazánk még romlatlan, őserős jellegű parasztságához. Nem épen

[1] L. Kumbudentschis: Unter Feuerland-Indianern. Stuttgart, 1924. Verlag Strecker u. Schröder. Azonkívül l. Oehl Vilmos dr. svájci egyetemi tanár cikkét: «Eine wichtige Entdeckung der Ethnologie» a Wochenschrift 1925. évf. 929. s köv. old.

parasztságunk adja-e a hazának a kenyeret, a katonát, az erőt, a tiszta vért? Nem épen a parasztság volt-e, mely mind a külső ellenséggel dacolni tudott, mind a kommunizmus terrorjával szemben is teherképesnek és behorpaszthatatlannak bizonyult?[1] És romlatlan parasztjainknál hol hallunk válásokról és válási perekről? Hibának nagy hiba a magyar parasztban, hogy szeret minden kicsiségért ügyvédhez, bíróhoz szaladni, de még nem láttam parasztot házasság-bontásért járni a törvényszéken. Van ereje és becsülete, hogy elbírja a család terhét, azért gyülemlik benne össze annyi erősség és keménység, hogy azután elbírja, kibírja a hazának terhét is és szembe tud vele szállni; nem úgy, mint azok, kik megreszketnek minden támadástól, elvesztik önbizalmukat, mert már kicsiben, a házasságukban is megszokták, hogy minden kellemetlenségtől gyáván megrettenjenek s a hűség, bátorság, jellem és ki-

[1] Helyénvalónak találom itt megemlíteni, hogy W. A. Schmall stockholmi tanár több mint 50.000 közéleti kimagasló szerepet játszó egyén életkörülményeit vizsgálva, azt találta, hogy ezeknek 73 százaléka pusztán és falun született s nevelkedett és csak 27 százaléka nagyvárosban.

tartás mellől odább álljanak más, jobbnak vélt «hűségi» viszonyba.[1]

Hindenburg, a német háború első hőse, később a német békének első munkása, közvetlenül az összeomlás után egy svéd ujságíró ama kérdésére: «A jelen körülmények között mi a németség első teendője?» habozás nélkül azt felelte: «Mentől tisztábban, mentől erősebben megőrizni a családi élet épségét, mint a nemzeti fejlődés alapját.»[2]

Strauss Frigyes Dávid, ki nem volt keresztény, sőt még Istenben sem hitt, boldogtalan házasságban élt. Ennek ellenére a házasság felbonthatatlanságát hirdette a következő versben:

Ein Eheband zu knüpfen, rede
Du nimmer zu,
Da oft, wenn zwei sich hochbeglückt vereinen,
Engel weinen.
Doch wollen Gatten wieder trennen sich,
Da widersprich!

[1] Helyesen állapítja meg Prohászka, hogy «Elválásról csak ott beszélnek, hol a házasság frivol, üres lelkek szeszélye, hozományvadászat, érzékiség, hol nem nemes emberek keltek egybe egy életre, hanem ideggyenge, élvezetsóvár, könnyelmű teremtések próbáltak szerencsét szerencsétlenségükre». (Világosság a sötétségben. Budapest. Évszám nélkül. 118. old.)

[2] Nemzeti Ujság, 1925. jún. 21.

Denn wenn ein Bund sich löst, da ohne Zweifel
Lachen die Teufel.[1]

Értjük már most, hogy miért ragaszkodik az Egyház minden egyéni óhaj és támadás, félreértés és hithagyás ellenére olyan szivósan, olyan keményen, olyan könyörtelennek látszó következetességgel a házasság fölbonthatatlanságához és miért nem engedi a családi kötelékeket meglazítani, az emberi társadalom alapsejtjeit széthullani — épen a társadalom és a haza érdekében, — még ha az egyed szenved is alatta? A kath. Egyház e téren ellentétes a többi vallással, melyek elsősorban az egyéni érdeket nézik.

Nem tiszteletreméltó-e az Egyháznak ez a példát ritkító, törhetetlen szivóssága és ragaszkodása a fölbonthatatlan házasság elvéhez, hogy — például — VIII. Henrik esetében, kész inkább egy egész nemzetnek és királyának az Egyháztól való elszakadását elszenvedni, mint ennek megakadályozása végett egyetlen házassági köteléket fölbontani.

[1] Magyarul: Házasságkötésre sohse beszélj rá senkit, mert gyakran, midőn ketten boldogan egyesülnek: az angyalok sírnak. De ha a házasok válásra gondolnak, ellenezd, mert ahol a frigy széthull: ott kétségtelenül nevetnek az ördögök!

Csak az igazságnak minden emberi gondolatot felülmúló tökéletes átérzése és az isteni akarathoz való meggyőződéses ragaszkodás képes ilyen megpróbáltatások győzedelmes elviselésére.

De a házasság intézménye nemcsak a társadalom alapsejtje és a nemzetnek létföntartója s legkisebb egysége, hanem egyúttal az a tökéletes forma is, mely egyedül alkalmas az emberiség fönntartására a nélkül, hogy ezzel együtt temérdek kár háramoljék az emberiségre.

A fölbonthatatlan házasság az a forma, melyhez az Úr Jézus a házasságot kötötte.

Surányi Miklós mondja egy helyen: «Vannak dolgok a földön, melyekben a látszat az egyedüli valóság és vannak dolgok az emberi életben, mikor a forma az egyedüli lényeg».

A fölbonthatatlanság nem lényege ugyan a házasságnak, hanem igenis lényeges föltétele annak, hogy a házasság intézménye megmaradjon az erkölcsi magaslat ama fokán, mely őt mindenekfölött megilleti. E forma nélkül a házasság lecsúszik és lezüllik vagy az erkölcstelenségbe, vagy legalább is az erkölcsnek a látszatára.

A fölbonthatatlanság, a házasságnak ez a tökéletes formája azért olyan fontos mert ez a forma az emberi élet hatalmas folyamának a medre, az ágya és ezzel az ember nemi ösztöne elé célt tűz, mely nem engedi azt szétfolyatni, elágaztatni és patakocskákra elsekélyesedni.

Jaj, ha a hatalmas folyam elhagyja a neki kiszabott medret! Jaj, ha a tűz kitör tartályából és féktelenül tombolhat. Árvíz és tűzvész pusztításai kiáltják a formának, a keretbeszorításnak szükségességét.

És ezerszeresebben jaj, ha az ember nemének fönnmaradását, ennek szent ügyét nem a legtökéletesebb formához, az Úr Jézus akaratához köti.

Ismételjük: ha a házasság elhajlik e formától, az erkölcsnek — a legjobb esetben is — csak a látszata marad meg.

Azok a vallások vagy világnézetek, melyek a házasságot fölbonthatónak tartják, ezt már a megkötés idején is törékeny holminak minősítik.

Napoleon mondotta, hogy a fölbonthatóság elve a gyakorlatban annyit jelent: «annyi időre házasodom, míg el nem

megy tőle a kedvem».[1] Vagyis a házasság tartamát nem a hazának az érdeke, nem a házastársnak a méltósága, nem a gyermeknek a védelme, nem az erkölcsnek a parancsa szabja meg, hanem az egyén kedve, szeszélye, bogara, perverzitása, változásra való törekvése. Mi ez, ha nem nyilt erkölcstelenség, erkölcsi anarchia?

Nem helyesen mondotta-e a már idézett Reclus Elisée, az anarchisták tudósa, hogy: «A fölbontható házasság nem más, mint törvényes szinezetű fajtalankodás» («lediglich legale Prostitution»). És Papini hasonlókép mondja: «A házasságtörés hazugságra és árulásra alapított titkos válás; a válás, ha új házasság követi, törvényesitett házasságtörés». (Krisztus története. Bpest, V. kiad. 288. old.)

A megolvasztott tüzes érctömeg sistergve ömlik a reá váró és érte készült harangformába. Amelyik rész beleömlik, abból zengő, fölszentelésre váró, Isten hívó szózatát hirdető harang lesz; amelyik pedig félre cseppen, abból nemtelen salak válik.

[1] Taine-Baglyasi: Bonap. Napoleon. Budapest, 1919. 29—30. old.

Igy a szeretet heve és az ösztönösség tüze a házasság szentségében, e krisztusi tökéletességü formában alakot, állandóságot, áldást, harmóniát, értéket és közhasznú feladatot nyer, míg a házasság krisztusi formáján kívül csak veszedelmes, jellemrontó, társadalombontó, gyűlölségszító viszony marad!

Az összes államok statisztikája azt mutatja és bizonyítja, hogy a válásokban nincs határ, hanem egyik rekord a másikat éri. A válások mértani haladványban nőnek. Jellemző, hogy Amerikában a törvényszékek házasságügyi osztályait «válóper-malmoknak» nevezik. Nem mond-e e szó többet köteteknél?

Hazánkban szintén hatalmasan emelkedik a válások száma. A Magyar Társadalomtudományi Társulat folyóiratának 1925. évi harmadik számában Laky Dezső statisztikai adatokat közöl a hazai elválásokról.

1895-ig nálunk százezer érvényben levő házasságra 32·5 elválás esett. Ez az arány az 1905. után következő tíz esztendőben egy csapásra megváltozott, mert csakhamar 152 elválás esett százezer házasságra. 1921—23. években, tehát a megcsonkított

Magyarországon immár 415 elválás esik százezer házasságra. ami *háromszorosan felülmulja a békebeli kimutatást. Az elmult huszonöt év alatt pedig az arányszám nálunk tizenkétszeresre emelkedett,* úgy hogy megdöbbenve kérdjük, mi lesz további huszonöt év mulva.[1]

A külföldön már kezdenek eszmélni. Épen e sorok irása idején Amerikában összehivták a legkülönbözőbb pártállású, vallású és foglalkozású tudósokat, hogy keressék az erkölcsi élet lezüllésének okait és az elhárítás módozatait. És érdekes, hogy az általános erkölcsi züllés egyik főtényezőjének valamennyien *a családi*

[1] Laky statisztikai adatai alapján a katholikusok körében sokkal szórványosabb a válás, mint azt a vallási megoszlás után várhatnók. Arra vonatkozólag különben, hogy a katholikus vallás — hála Istennek — mennyire leghátul marad válások tekintetében a többi vallással szemben : meglepő adatokat közöl Pezenhoffer Antal : «A demográfiai viszonyok befolyása a nép szaporodására» cimű rendkívül érdekes és tanulságos művében. (Budapest, 1922.) Hasonló eredményeket mutat fel a válási statisztika a katholicizmus javára más országokban is. (Lásd Krose : Religionsstatistik ; Hans Rost : Die Kulturkraft des Katholizismus stb.) Jellemző, hogy az ízigvérig katholikus Irországban egymillió házasságra jut csak évenként két elválás, ami kb. azt jelenti, hogy Irországban senki sem hagyja el hitvesét, hiszen a kis szigeten az összes házasságok száma a hatszázezret sem éri el.

élet lazulását jelölik meg. Sőt tovább mennek és ennek okát a házasságkötések meggondolatlanságában látják. Igen ám, de viszont a könnyelmű és meggondolatlan házasodásnak nem-e épen a házasság lesüllyesztése az oka: a házasságnak ideiglenes összeállásra való felcserélése![1]

E hivatalos tanácskozással egyidőben egy nagy amerikai ujság, a Newyorkban megjelenő «Brooklyn Daily Eagle» ankétet nyitott a bűnözés legyűrésének megtárgyalására, hatalmas jutalmakat ígérve a legjobb javaslatoknak. Az ujságolvasók csaknem mind a családi élet erősítésében, az otthon melegében és a vallásosságban látják a legerősebb védekezést.[2]

Ha valakinek egy házat vagy lakást kinálnak azzal a megjegyzéssel, hogy ha nem lesz megfelelő, kaphat jobbat és alkalmasabbat, hát minden hosszabb, nagyobb megfontolás nélkül behurcolkodik a legelső, kinálkozó lakásba. De ha azzal jelölik ki lakását, hogy abból aztán egész életére ki nem moccanhat, ugyan-

[1] Az Egyesült-Államokban 1925. évben 170.867 válás történt. (Egyházi Lapok. 1926, április. 73. old.)

[2] Killián Zoltán: A vallásosság és az amerikai bűnhullám: Nemzeti Ujság 1926 márc. 16. sz. 4. old.

csak alaposan meg fogja gondolni, hogy elfoglalja-e a helyet.

Hiába, a lejtőn nincs megállás, a házassági kötelék meglazításának lejtőjén sincs. Ürügyet az elváláshoz mindig eleget talál a fél, ha találni akar. Ma már rájöttek a bíróságok, hogy sok házastárs magándetektiveket szerződtet, hogy mesterségesen «rendezzenek» házassági elválás okául szolgáló jeleneteket. Indiszkrét fényképeket készíttetnek mesterkedéssel kierőszakolt helyzetekről, tanukat is szegődtetnek hozzá és így iparkodik a ravasz fél a másikon túladni, hogy — legalább egyidőre — egy harmadikkal kössön «házasságnak» nevezett utcai viszonyt. Erre nézve Dr. Weingart biró, törvényszéki tanácsos hajmeresztő példákat gyüjtött össze.[1]

Igen-igen gyakran a válás semmitmondó, jelentéktelen nézeteltérésből indul ki; aztán hiúságból, rátartiságból, dacból vagy keményfejűségből egyik fél sem akar engedni. Révay Bódog dr., a kir. törvényszék válóperes osztályának volt vezetője és most a

[1] Archiv für Kriminalanthropologie u. Kriminalstatistik. Jg. 1891.

Az 1913. évben a berlini rendőrség titkosan működő «házasságtörő intézeteket» («Ehebruchsinstitute») fedezett fel. (Reichspost. 1913. dec. 27. sz.)

házassági perek speciálista ügyvédje írja: «A válás gondolatát legtöbbször pillanatnyi heves indulatok váltják ki. A házasságbontó per megindítása még mindig nem jelenti a szerelem végleges megszünését. Ez magyarázza meg, hogy (ha akad megbékéltető alkalom és a felek nem kötöttek elsietett új házasságot) feltünően sok elvált házaspár újra összeházasodott».[1]

Az Egyház már közel 2000 éve tudja ezt, amit Révay Bódog dr. részint hosszú tapasztalata, részint e téren végzett alapos irodalmi munkássága eredményeül megállapit.

De a házasság felbontása még két másik elvet is sért. Az egyik a gyengébbnek, a jobb elemnek védelme, a másik a nő iránti keresztény, lovagias érzés.

A mindennapos tapasztalat bizonyítja, hogy a házasságok fölbontásával rendesen az ártatlan fél szenved rövidséget. Ami pedig a női nemet illeti, rá a legmegalázóbb a legtöbb válás. A könnyelmű férfi házastársul szemeli ki magának a még viruló, szép, fiatal, egészséges, sok esetben anyagi segítséget is magával hozó nőt. Mikor azután pénzét már elköltötte,

[1] «Ma Este» IV. évf. 4. sz. 48. old.

szépségét elhervasztotta, kitessékeli s mint a kicsavart citromot eldobja magától. A férfi könnyen kaphat más élettársat, de a feleség elesett az újabb házasság legtöbb feltételétől. A házassági elválásoknak elve a nőt portékává, tárggyá süllyeszti alá, amint ezt már Kant[1] és Fichte[2] is hatalmas dialektikával kimutatta.

Hát még mennyi szenvedés, lelki árvaság és meghasonlás, eldurvulás és szeretetlenség fakad az elválások nyomán a gyermekek lelkében.

Az összes élőlények között az embernél tart leghosszabb ideig a tehetetlen gyermekkor s a vezetésre szoruló ifjúság ideje, ami szintén a tartós, fölbonthatatlan házasság mellett szól.

A freudizmus lejárt túlzásnak bizonyult. Ma már csak romjaiból használnak fel egyet-mást ujabb elméletek fölépítésére. De Pfister dr., a freudizmus egyik főapostola (egyébként svájci protestáns lelkész) egy dologban fején találta a szeget, midőn megállapitja, hogy a gyermekek idegességének és ferde lelkületének csirája, for-

[1] Methaphysik der Sitten. I. Teil és Metaphys. Anfangsgründe der Rechtslehre, 24—7. §.
[2] System der Sittenlehre, 27. §.

rása legtöbbször a családi élet megbontása és ennek következtében a gyermekek lelkére rászakadt diszharmonikus hatások rombolása.[1] Ezt különben a Szentírás már körülbelül 3000 évvel azelőtt megírta: «Jobb egy száraz falat örömmel, mint levágott barmokkal tele házviszálykodással». (Példab. 17, 1.)

A gyermek lelke a természet ösztönös szomjuhozásával áhitozza a csendes, állandó, békés szülői szeretet melegét, mint a növény a napfényt. Szeretet nélkül a gyermek lelke elhervad, elcsenevészesedik, elferdül, szinte kibicsaklik. Mindenféle kinövés, szeszély, idegesség, álmatlanság, lelki bágyadtság, életuntság, szeretetlenség, közöny burjánzik a szeretet légkörén kivül növekedő gyermek lelkében. Egyik tapasztalatokban gazdag főigazgató szokta mondani, hogy a gyermekek arcáról, mint barométerről leolvassa a családi élet időjárását.[2]

A gyermeki lélek természetszerüen kapaszkodik a meleg szülői szeretetbe. Ez az oka és a magyarázata annak, hogy a

[1] «Die psychoanalitische Methode.» Leipzig, 1913. Klinkhardt. Több helyen.

[2] Lásd bővebben Tower Vilmos: «Levelek egy szülőhöz». 1925. 18—20. old.

szülői szív melegét a világnak semmiféle más intézménye nem tudja pótolni. Még a legjobb, a legideálisabban megszervezett intézet és internátus sem.[1] Fénelontól, a francia király nevelőjétől egyszer előkelő hölgy tanácsot kért, hogy leányát zárdai intézetbe adja-e. És a pap-nevelő, a későbbi világhirü püspök, azt tanácsolta az anyának, hogy bármennyire kitünőek is a zárdai iskolák, a *jó* anyai nevelés mégis csak a legjobb.[2]

A statisztika is igazolja, hogy a bűnöző gyermekek nagyrészt szétdúlt családok és elvált szülőknek a gyermekei.[3]

1925. év április havában az igazságügyi minisztérium engedélyével lélektani és fiziognómiai tanulmányokat végeztem egyes fogházakban, a gyüjtőfogházzal kapcsolatos megfigyelőintézetben és a lipótmezői elmegyógyintézetben. Kirívóan föltünt, hogy e szerencsétlen helyek lakóinak milyen nagy százaléka vagy mint házastárs, vagy mint gyermek rendetlen családi viszonyok légköréből került ide.

[1] Lásd bővebben : Tower Vilmos id. műve 3—4. oldal.
[2] «De l' Éducation des Filles.» Paris, 1870. 13. c.
[3] «Kath. Nevelés» című folyóirat 1924 júliusi szám, 202. oldal.

1925. év május és június havában Wienben egészségügyi kiállitás volt. («Hygiene-Ausstellung».) A kiállitás legértékesebb része a «Der Mensch» nevü osztály volt. Ebben az osztályban közfeltünést keltő hatalmas tábla e címet viselte: «Die Familie Kalikak».

Kalikak az amerikai szabadságharcok idejében összeállott egy leánnyal, akitől idők folyamán 480 utódja származott. A viszony megszüntével rendes házasságot kötött egy másik leánnyal, ebből 496 utód származott. A kiállitás hatalmas táblája összehasonlitást közöl Kalikaknak a rendes házasságából és a rendetlen viszonyából eredő ivadékai között és a következő eredményről számol be:

A rendes házasságból származott 496 utód közül csak két iszákos és egy erkölcsi lejtőre jutott egyént találunk. Ellenben a rendetlen viszonyból származó 480 utódból 82 korán elhalt, 143 gyenge elméjü, 36 törvénytelen, 33 prostituált, 24 alkoholista, 3 nyavalyatöréses, 3 betörő, 8 nyilvános háznak tulajdonosa volt és csak 46 élt rendes, normális életet.

E dolgokon pedig egyáltalán nem kell csodálkoznunk, ezek csak természetes fo-

lyományok, egyszerű lélektani levezetések eredményei.

Hiszen a szülők a gyermekek első és legfőbb nevelői, született papjai, tanítói, tanfelügyelői, vallás- és közoktatási miniszterei. Már pedig, hogyan kívánhat a szülő a gyermekétől erényes életet, mely mindig küzdelemmel jár; hogyan követelhet tőle áldozatot saját személyével, a társadalommal, a hazával és Istennel szemben, ha maga annyira gyenge akarat dolgában, annyira tehetetlen a kötelességek teljesítésében és olyan pipogya az áldozatok tekintetében, hogy az Úr oltáránál tett esküjét megszegi, házastársának, gyermeke másik szülőjének adott hűségszavát megtöri?

Csak jellem és pedig egész, teljes jellem nevelhet egész és tökéletes jellemet. Aki maga is gyáván, erőtlenül elesik az élet harcában, az elvek küzdelmében, az ne vezessen és nem is vezethet hősöket az élet küzdőterére. Ezért van, hogy az iskolákban és internátusokban, a gyermekbiróságokon és javitóintézetekben az elvált szülők gyermekeinek bűnözési arányszáma olyan megdöbbentően nagy a többihez képest.

Valóban: az élet, tapasztalat és statisztika igazolja, hogy ahol baj van a köz- és magánéletben, annak oka mindig valamely hibás elv, mely ellenkezik a katholikus hittel vagy erkölccsel vagy a katholikus Egyház bölcs törvényeivel.

A fölbonthatatlanság még sok más oldalról is hatalmasan kiemeli a katholikus házasságot az emberi viszonyok szellemtelen laposságából, alacsony önzéséből és hétköznapi alaktalanságából és magasztos erkölcsi s jellem-remekművé teszi, mely hatalmasan visszatükrözi az isteni fényt, az utánozhatatlan tökéletességet és a diadalmas *eszményiséget.*

Mert íme, épen a fölbonthatatlanság elvének világítása mellett láthatjuk, hogy Krisztus Urunk mennyire *egész embert és teljes jellemet* követel, aminőt — másokkal szemben! — mi is követelünk. Jellemet, mely egyszer adott szavát és hűségesküjét nemcsak ideig-óráig állja, de minden akadály és nehézség ellenére az egész életen át meg is tartja!

Hiszen *becsületes* ember még a tréfából tett fogadását is megtartja, a játékszabályokhoz is köti magát, a sport-egyezményeket is állja. Aki nem ehhez tartja

magát, azzal a társadalom, a klub, a kaszinó szóba sem áll. Nem tartják úriembernek, aki kártyaadósságát nem vállalja, ha mindjárt ingéről kelljen is lemondania. Még kevésbbé várhatunk becsületet és szótartást más téren attól, ki szavát adta a legszentebb, az egész emberiség szempontjából is a legfontosabb kötelékre, de igéretét, esküjét megszegi. Helyesen mondja Chesterton: «Ha valakit kihivok, vállalnom kell következményét: meg kell küzdenem vele, ha életembe kerül is. Ha megfogadom, hogy hű leszek, átoknak kell fejemre hullania, ha hűtlenné válok. Még a legvadabb mese szempontjából is a szótartásomnak visszavonhatatlannak, az eredménynek reálisnak kell lennie. A *katholikus* házasság a valódi eredmény és visszavonhatatlan szótartás nagy példája».[1]

«Krisztus Urunk — mondja Papini — ünnepélyes és határozott módon mindig kárhoztatja a házasságtörést és a válást. Egész természete iszonyodott a hűtlenségtől és az árulástól.» (Krisztus története. V. kiad. 288. old.) Valóban Krisztus olyan jellemet akar, mely a *házassági*

[1] Orthodoxy. 7. fejezet.

becsületszót megtartja, ha belepusztul is, mert «Ein Mann, ein Wort!» A társadalom és a haza és mindnyájan olyan emberekre szorulunk, akikben meg lehet bízni, akik adott szavukat akkor is megtartják, ha áldozatba kerül. Máskülönben minden szó és igéret alól könnyen ki lehetne bújni.

A házasság fölbonthatatlansága *áldozatos jellemet* kíván. Aki ma házastársától válik meg, mert terhére van, az holnap hazájától fordul el, ha az kényelmét vagy önzését korlátozza. Az ilyen ember orvos létére magára hagyja a beteget, ha a ragálytól kell félnie; ügyvédi mivoltában cserben hagyja ügyfelét, ha az ellenfél többet kinál neki. Ha a hűség a legbensőbb egyesülésben is csak üres szó, merő frázis, milyen szégyenletes szerepe lesz a társadalmi élet más terén?

Az az ember, akinek jelleme nem ér fel a Krisztus által követelt magasságig, tökéletességig és eszményiségig, az ma a feleségét, holnap Istenét s Egyházát, holnapután hazáját tagadja meg, ha a hűség nehézségeit érzi. Ma házasságtörő, holnap aposztata, holnapután hazaáruló, ha ezzel előnyöket szerezhet.

Mert a hűség, az adott szó és az igéret szentsége nem olyan fogalmak, melyekből darabokat lehet letördelni. Nem lehet az hős, aki a csehvel szemben vitéz, de a román elől megszalad. A hős mindenkivel szemben és minden körülmények között hős. Az erkölcsi hős szintén! Becsületes ember minden téren és minden körülmények között megtartja adott szavát. Nem mindenre pazarolja szavát és nem mindenre vesztegeti igéretét, de ha megtette, ura marad rendületlenül.

Egész életemben azt találtam, hogy akinek nincs Istene, annak hazája sincs. Ezért látjuk, hogy a nemzetköziek egyúttal istentelenek is. És a másik, amit tapasztaltam, az, hogy a fölbonthatatlan házasság, az örök hűség, egyúttal alapja a rendíthetetlen hazaszeretetnek is. Nem üres lélekből beszélek. Szivességből és érdeklődésből hét esztendőn át bejártam a möllersdorfi volt cs. és kir. katonai fegyházba.[1] Már akkor élénk érdeklődéssel kisértem az elitélteknek családi viszonyait. És aki szavaimnak nem hisz, érdek-

[1] V. ö. Tower V.: A fegyelmezés természetes eszközei. Budapest, 1925. 40. oldal.

lődjék nálunk a Margit-köruti fogházban. Csak azt sajnálom, hogy nem készitenek statisztikát arról az összefüggésről, mely a hazaárulások, hazaellenes kémkedések, hadi titkok elárulása és a családi kötelék minősége között természetszerüen fennáll. Lehetséges, hogy már volt rá eset, de én még nem tudok példát, hogy rendezett családi életet élő katholikus férj hazája ellen vétett volna.

A katholikus házasság és családi élet áldozatos, önzetlen életet követel és míg ez neveli a leventéket és szüzeket, a leendő atyákat és anyákat, honfiaink és honleányaink nemcsak az anyagiakban, hanem az élet feláldozásában is példaképek lesznek. Ime, a katholikus család alapja, őre, forrása és biztositéka az igazi, a vérbeli, az áldozatos hazaszeretetnek. A családi élet meglazitásával a hazaszeretet, a honfiúi hűség is csak üres szóvirággá fajzik el és nemzetközi, elvtelen, áldozattól félő, alkalmazkodó, szélkakas jellemeket teremt. A fölbonthatóság elve csak fügefalevél, mellyel eltakarjuk az alkalmazkodó önzést — a köznek rovására.

Elismerjük azt a szomorú és sajnálatos tényt, hogy sok házaspár nem egymásnak

való, hogy ezeknek az együttléte állandó szenvedésnek, tűrésnek, megaláztatásnak forrása.

És az Egyház mégsem enged. Mint a 227. kérdésben mondottuk, a házasfelek közötti egyenetlenségnek az esetek 98 százalékában maguk a házastársak az okai. De az Egyház még abban az esetben sem engedne a fölbonthatatlanságból, ha a felek ártatlanul szenvednének is egymástól. Nem részvétlenségből hajthatatlan az Egyház, hanem elvből és — *közérdekből!* Az Egyház a házaspárokban azokat a sínpárokat látja, melyeken az egészséges, normális, fertőzetlen emberi élet vonata tovahalad. Ezeket a sínpárokat nem engedi sem felszedni, sem gyengíteni s lazítani, mert tudja, hogy épen ezáltal magát az emberi életet őrzi meg a legveszélyesebb jellembeli, erkölcsi és társadalmi kisiklásoktól.

Előfordul a katonaságnál is, hogy egy-egy elöljáró kegyetlenül visszaél fegyelmi jogával s hatalmával és az alárendelt egyén igazságtalanul s keservesen nyög bele, de jaj volna, ha az egyesek túlkapásai és kegyetlenségei miatt magát a fegyelmet lazítanánk! Ez haza-, állam-

és társadalomellenes rombolás, destrukció volna!

Az az igazságtalan vagy kegyetlen katonai elöljáró is épen azáltal élt vissza hatalmával, hogy maga sem tartotta meg a fegyelmet és engedelmességet, mely a hatalmi túlkapást tiltja.

Előfordul, hogy bíróságok ártatlanokat elitéltek, sőt halálra itéltek és kivégeztettek, de jaj, ha az egyeseken ejtett eme nagy és súlyos igazságtalanságok miatt magán a birói itéletek komolyságán akarnánk rést ütni. Ez szintén haza-, állam- és társadalomellenes destrukció volna.

Hány gyermeknek van rossz példát nyujtó, vadlelkű, kegyetlen, sőt gyermekrontó szülője, de azért nem törölhetjük el a IV. parancsolatot, mert ez még nagyobb rombolás volna.

No és ha mindjárt verekszik, veszekedik, pörlekedik és hajba kap is néhány méltatlan házaspár, azért verekedő kezük, goromba szájuk és ütésre szánt öklük ne érje magát az intézményt! Mert akkor épen olyan joggal meg kellene engedni a diáknak is, hogy amikor jól esik neki, csereberélhesse tanárait, a katona elől-

járóit, a tolvaj bíráit és hozzá a gyermek talán még a szüleit is! Hands off! El a kézzel!

Már rég elmult annak az ideje, mikor azt hitték, hogy a hatalmas nap forog a parányi föld körül. Az a társadalom is a kezdetlegességnek alacsonyrendűségét és szánalomraméltóságát árulná el, melynek tanulói, katonái, gyermekei, férjei és feleségei erkölcsi egocentrikus[1] és geocentrikus[2] alapon állva azt tartanák helyénvalónak, hogy egyéniségüknek földje körül keringjen a köznek napja, a helyett, hogy heliocentrikusan[3] és természetszerűen ők alkalmazkodnának a közérdekhez.

Mi elvégre — a férjeket és feleségeket is beleértve — nemcsak azért vagyunk és élünk, hogy csak kapjunk és követeljünk, hanem hogy adjunk is!

A mag a magtárban is mag, de hatványozott mértékben, örök perspektivával és duzzadó erőtöbblettel mag, ha a sötét, mély földbe kerül és itt megrothadva

[1] Egocentrikus világnézet az, mely mindent a saját önző szempontjából itél meg. (Ego = én.)

[2] Geocentrikus világnézet, mely szerint a föld a mindenség központja.

[3] Heliocentrikus felfogás, mely szerint naprendszerünknek a nap a központja.

szétmállik, hogy atomjaiból új mag százszorosa teremjen.

Mi is emberek maradunk minden viszonyban, de emberibb, izzóbb életű, alakítóbb erejű, tökéletesebb és Krisztusszabású emberekké válunk, ha szívünkkel, lelkünkkel és ha kell, szenvedéssel, áldozattal, türelemmel, vérrel és élettel is, a rideg önzés zavaró, átkos alacsonyságából föllendülünk az ideális közérdek és vallásos világnézet magaslatára.

Mennyi érzéke van ehhez az egyszerű, becsületes népléleknek! Eszembe jut egy anyának a válasza, melyet leányának adott, midőn az megvallotta neki szíve választottját:

«Úgy vigyázz, leányom, a választással, hogy amit Krisztus Urunk oltára előtt esküszöl, azt meg nem szegheted. S ha egyszer kék foltokkal jönnél panaszkodni, hogy megvert az urad, azzal küldenélek hozzá vissza: Krisztus is viselt ilyen foltokat a világért és emberekért. Te is viseld el a családi élet szentségéért és gyermekeidért.»[1]

A történelemnek van egy nagyon fontos

[1] «A Szív». 1923 május 12. sz.

tanusága és intőszava, melyet sokszor elhallgatnak könyveink.

A legvéresebb háborúk, a legnagyobb hadi veszteségek és a legmegalázóbb békekötések soha egy nemzetet tönkretenni, végérvényesen megsemmisíteni nem tudtak (nálunk példa a tatárjárás, a mohácsi vész és a világháború).

Ellenkezően! Akármilyen csodálatosan és lehetetlenül hangzik, a harcok, a megaláztatások, még a legnagyobb vérveszteség is, inkább erősítették, fejlesztették, rugékonyabbá tették a nemzeteket. Lelkük a balsorsban csak izmosodott, a sors csapásai alatt acél módjára edződött és a szenvedés tüzében tisztult.

Sanguis martyrum semen christianorum! A vértanuk vére a kereszténységnek magva volt. Ez nemcsak az Egyház életében, hanem az összes nemzetekében valóra vált.

A nemzeteket sohasem a vérontás, hanem a vérrontás tette tönkre! Sohasem a vér-, pénz- és területveszteség, hanem lelküknek az elvesztése, jellemüknek a megromlása, *az erkölcstelenség!*

Már pedig az erkölcsnek a kerete, tartója, medencéje a tiszta családi élet,

az ideális házassági kötelék. Ezért szükséges, hogy a házasság, az emberiségnek ez a gyökere, lelke, veleje, csirája, jellegadója, életszállítója és vérátültetője: szent és sérthetetlen, kikezdhetetlen és fölbonthatatlan legyen!

9. A katholikus sajtó.

a) Sajtó ő felsége.

P. Abel, Bécs apostola mondotta egyszer: «Az igazi katholikust háromról ismerem meg: vasárnapjáról, a húsvéti gyónás-áldozásról és — kedvelt ujságjáról». Igaza van.

A sajtó közvetlenül nem függ össze hitéletünkkel, de közvetve annál jobban. A hitnek légköre, talaja a világnézet szokott lenni, mely az emberben az idő folyamán kiverődik. Már pedig a világnézet kialakításában a sajtónak elsőrangú, szinte hihetetlen ereje s szerepe van. Ezért nevezte Manning bíboros a sajtót hetedik nagyhatalomnak. Ma bízvást az első nagyhatalomnak tekinthetjük.

E nagyhatalomnak, Sajtó ő felségének udvarán képviselve van a világnak minden számottevő tényezője, irányzata,

áramlata és világnézete; képviselve vannak az államok, a vallások, a vallásellenes szervezkedések, a kereskedelem, a nagyipar, a nagytőke, a vállalatok, trösztök és kartellek, a politika és művészet és sok egyéb érdekeltség.

Ám mélységesen megdöbbenve kell megállapitanunk, hogy a képviseletek e vegyes sokaságában épen a legszentebb és legméltóbb, a legeszményibb és legértékesebb hatalomnak, a katholikus világnézetnek vajmi szerény hely s szerep jutott.[1]

Az 1925. évi katholikus nagygyűlésen dr. Krüger A. ügyvéd számokkal is kimutatta, hogy hazánkban a katholikus sajtónak minő hamupipőke szerep jutott: Csonkamagyarországnak 95 százaléka keresztény és 64 százaléka[2] katholikus, tehát a budapesti 20 napilap közül 19-nek kereszténynek, 13-nak kimondottan katholikusnak kellene lennie. Van helyette keresztény öt, katholikus (e sorok írásakor) alig három.

Fölötte elszomorító s megszégyenitő reánk katholikusokra! Jele annak, hogy

[1] V. ö. Prohászka 1909. évi VI. sz. püspöki körlevelével.

[2] A görög katholikusokkal 66.1 %. (Szerző.)

mi, magyar katholikusok még nem ébredtünk tudatára a katholikus sajtó rendkívüli, kimondhatatlan fontosságának.

Bezzeg, az ellentábor másként gondolkodott. Hatalmas sajtót teremtett meg érdekeinek védelmére. «Sajnos — mondja Prohászka — a világosság fiai nem eléggé mozgékonyak a sötétség fiaival szemben. Az igazság érzése lanyhábbá tett bennünket az önzés képviselőinél.»[1]

Pedig ma az ujságoknak bizonyos tekintetben fontosabb szerepe van, mint a templomi prédikációnak. Mert — ha eltekintek a prédikációkban ható isteni kegyelemtől, mely elvégre csodákat is művelhet — a sajtó hatalmas előnyben van a szentbeszédekkel szemben. A prédikációban a pap hetenkint csak egyszer szól hozzánk, az ujság naponta, sőt naponta többször. A templomba sokan nem mehetnek, vagy szándékosan nem mennek, mert az istentisztelet megszabott időben van. Az ujságot azonban bármikor kezünkbe vehetjük, azt olvashatja férfi, nő, öregje, fiatalja, úr és szolga, szegény és gazdag, egészséges és beteg. Néha

[1] A Pázmány Egyesület közgyűlésén. 1909 jan. 28.

kézről-kézre jár, a cseléd is olvassa, végül a kofaasszony csomagolásra használja, de előbb esetleg még ő maga is elolvassa, talán még a vevője is.

Tovább megyek. Egy szempontból a katholikus sajtót még a templomoknál is fontosabbnak tartom. «Mert ha a katholikus sajtót nem támogatjuk, akkor templomaink nemsokára üresen állnak, egyházi s vallási testületeinket elnyomják, iskoláinkat és emberbaráti intézményeinket az Egyházból kivetik.»[1] Míg a «jó sajtó» a lerombolt templomot is újra fel tudja építtetni.

Franciaországban az ú. n. szekularizáció, vagyis az Egyház vagyonának állami elkobzása előtt nem becsülték meg a katholikus sajtót. Nem törődtek vele. A katholikusok milliókat áldoztak iskolákra, templomokra, kórházakra s egyéb intézményekre, csak a sajtóra nem. És e miatt az összes többit elvesztették. Az Egyházat elválasztották az államtól, az egyházi s papi vagyonokat elkobozták. kiűzték a szerzetes és apáca-rendeket és katonaruhába kényszerítették a papokat; úgy-

[1] Báró Hornig Károly bíboros, veszprémi püspök szavai a Szent István-Társulat 51. közgyűlésén.

hogy ennek következtében Franciaország lakosságának egy nagy része meg sincs keresztelve és több, mint egynegyed része semmiféle vallási oktatásban nem részesült.

Ha nincs katholikus sajtónk, templomaink sincsenek biztonságban. A katholikus sajtó a templomok védőfala, hatalmas bástyája. Páratlan hatalom a sajtó. Ha ez nincs kezünkben, akkor hiába minden politikai, gazdasági szervezkedés, minden egyesület és minden prédikáció. E nélkül olyanok vagyunk, mint azok, akik kapával, kaszával akarnának ágyúk és gépfegyverek ellen vonulni.

Hogy micsoda hatalmat jelent manapság a sajtó, azt sejteni engedi a hozzá szükséges papirmennyiség. A világ ujságaira egy évben nyolc milliárd kilogramm vagy nyolc millió tonna papirost használnak fel.[1] A sajtót joggal hasonlíthatjuk világinjekcióhoz (vérbefecskendezéshez), mely gondolatait, érzéseit, tanítását és erkölcsi elveit ritmusosan minden 24 órában az egész emberiség ereibe fecskendezi, még pedig éveken, sőt az egész életen át!

[1] A hivatalos statisztika. L. Das Neue Reich. 1925 XLIII. 1023. old.

A protestáns Carlyle mondotta: «Ami a középkorban volt a pápa, a püspök, a zsinat, az ma egy személyben a sajtó». Prohászka püspök e szavakhoz a következő megjegyzést fűzi: «Ha Carlyle mondása nehéz túlzás is, annyiban igaz, hogy ami gondolat emeli a lelkeket, az mind ott bizsereg az ólmosbetűk soraiban, ott küzdi harcát, ott ölt testet és ezért ezt a szervet felhasználja minden irányzat és törekvés: a politika, a gazdaság, a vallás, a nemzetiség. Mind-mind ott harcol, küzd és ha nem is titánok harca ez, de mindenesetre a felaprózott gondolatok küzdelme. Ezt a szervet nekünk is fel kell használni, ha élni akarunk! Nekünk is a nyilvánosság terére kell állítani az új gondolatok bűvös keretében a magunk igazát».

b) Üzlet.

A katholikus sajtó fontosságát csak akkor értékelhetjük kellően a maga hatalmas méreteiben, ha áttekintünk a túlsó oldalra és szemügyre vesszük a nemkatholikus sajtó természetrajzát.

A nemkatholikus sajtó szerkesztői és munkatársai vallásra nézve megdöbben-

tően nagy százalékban nemcsak nemkatholikusok, de még csak nem is keresztények.

Egy 1918. évi összeállítás szerint abban az évben a fővárosban megjelenő napilapoknak 250 szerkesztője, illetve munkatársa közül 211 nem volt keresztény.[1] A kevésszámú keresztény szerkesztő és munkatárs közül van ugyan katholikus is, de ezeknek a világnézete nem érvényesülhet a más világnézetűek nagy száma mellett. Másrészt a nemkatholikus lapok nem is alkalmaznak olyan munkatársat, ki fönntartás nélkül nem követi mindenben az ő irányukat.

Már pedig a nemkatholikus lapok, mondhatjuk kivétel nélkül, a katholicizmussal ellentétes világnézetet követnek. Tehát az összes eseményeket nem a katholikus világnézet szempontjából tárgyalják, hanem mindent a maguk szájaíze szerint mutatnak be és a saját érdekük szerint bírálnak, pártolnak, ostromolnak, siettetnek vagy akadályoznak.

Ma a sajtó elsősorban üzlet, nagyipar. Úgy a külföldön, mint nálunk a nagyobb

[1] Sajnos, újabb keletű összeállítást nem tudtam szerezni.

vállalatoknak, érdekeltségeknek és bankoknak megvannak a maguk lapjai. Lássunk néhány jellemző példát:

A világnak egyik leghatalmasabb lapja az angol «Times». Tulajdonosa az elhunyt Northcliff lord volt (előbbi neve: Harmsworth), most pedig örökösei. Ez a család kezében egyesíti a világnak legnagyobb sajtóhatalmát. 70 ujságja van. Mindegyiket más-más népréteg és irányzat részére, sőt homlokegyenest ellenkező stílusban s modorban, de mindenkor egy s ugyanamaz érdek szolgálatában szerkesztik. Igy a Times-t az előkelők, a Daily Mail-t az utca részére s í. t.

Mi több, e «lapcég» nemcsak Angolországban, hanem más államokban is hatalmában tartja a sajtó egy részét. Jellemző a «Novoje Vremja» példája. A világháború kezdetén Oroszország érthető okokból hatalmas összegekkel támogatta a Northcliff-sajtót. A sajtókirály pedig összegyüjtve ez összegeket, egyszerüen megvásárolta az oroszok legtekintélyesebb lapját, a Novoje Vremját és ezzel elérte azt, hogy ezentúl az orosz nemzeti szellem főszerve is az angol és a Northcliff-érdekek szócsöve lett.

Még jellemzőbb példa volt a sajtó üzleti jellegére a Stinnes-cég sajtóhálózata. Ez a cég 1924-ig Németországnak leggazdagabb, leghatalmasabb és legbefolyásosabb nagyipari vállalata volt. E vállalatnak nem kevesebb, mint 1200 német lapja és külön sajtóosztálya, mintegy sajtó-vezérkara volt. E lapok ugyancsak a legkülönbözőbb irányúak voltak, kormánypártiak és ellenzékiek, német-nemzetiek és szociáldemokraták, de mind a vállalat érdekét szolgálta. Sőt a vállalat még a volt osztrák-magyar monarchia utódállamaiban, az ottani nyelveken is ki akart adatni lapokat, de közbejött a cég bukása. Jellemzően mondotta dr. Spahn Márton kölni egyetemi tanár, hogy a jámbor olvasó «ujságot» vél olvasni, pedig a valóságban általa megfizetett «árjegyzéket» forgat

Az orosz forradalom hozzáférhetővé tette a titkos levéltárt. Ennek okmányai között megtalálták a többek között Izvolskinak, az oroszok párisi nagykövetének 1913 július 21-én keltezett levelét, melyben az orosz külügyminiszternek jelenti, hogy a párisi lapokat mekkora összeggel vesztegette meg. A megvesztegetési összeg

hárommillió arany frank volt; maga a «Radical» c. lap negyedmillió frankot kapott.[1]

A Panama-pör alkalmával nyilvánosságra került, hogy a társaság 150 millió frankkal vesztegette meg a sajtót.

1924-ben történt Franciaországban, Herriot miniszterelnöksége alatt: a parlament nyilt ülésén szóba került a «Bonnet Rouge» c. lapmegvesztegetése, mely lap a vesztegetés után — ugyanama szerkesztőség mellett — homlokegyenest ellenkező irányt követett.

A monacói játékbarlang — saját mérlege szerint — évente 800.000 frank hallgatási dijat fizet a lapoknak. Ennek fejében nem szabad a Monacóban történt öngyilkosságokat jelenteniök.

A híres «Telegraaf» című amsterdami szabadelvű ujságot 1916-ban azzal vádolta meg valaki, hogy az orosz kormány 60.000 hollandi forinttal megvesztegette. A bíróság a vádlottat a rágalmazás vétsége alól felmentette, mert állítását bizonyítani tudta.

Ismeretes, hogy a legtöbb lap a köz-

[1] Das Neue Reich. 1925. Nr. 45. 1068. old.

gazdasági- és tőzsderovatot a legtöbbet kínálónak utalja ki, vagy azt egy nagyobb bank egyszerűen «en bloc» kibérli, amivel jogot nyer, hogy e rovatban azt közölheti, ami neki tetszik.

Ismeretes, hogy hazánkban 1914-ben a tervbe vett margitszigeti játékbarlang mily hatalmas összegekkel vesztegette meg a lapokat. A bold. Tisza István miniszterelnök a képviselőházban még az összegeket is közölte. Igy csak az osztrák lapok 176.000 koronát kaptak! És az Új Nemzedék c. lap 1925 nov. 29-i száma közölte, hogy Magyarország egyik legnagyobb vállalatának számadásaiban három milliárd korona *bizalmas* kiadásról van szó «sajtócélokra»!

Hasonló példákat az unalomig tudnánk fölsorolni. Látnivaló, hogy a túloldalon a sajtót elsősorban a saját érdeke az üzlet és ezen túl a közvélemény ízlése vezeti. Nem így a katholikus lapoknál. Ezeket nem a közvélemény és nem a közízlés, nem a szerkesztőségnek vagy a kiadóhivatalnak pillanatnyi vagy változó érdekei irányítják, hanem Krisztus Urunknak az akarata s tanítása. Erről az útról soha, senkinek a kedvéért le nem térhet.

c) A hazugság útján.

Az a sajtó, melynek főelve és főcélja az üzlet, az igazságot is csak addig követi, míg érdekeit nem sérti vagy veszélyezteti. Muló anyagi érdekekért, gyülöletből vagy elfogultságból hamar kész az igazság útjáról letérni. Hogy a sajtó e tekintetben milyen lelkiismeretlen tud lenni, azt elméleti fejtegetésnél jobban szemlélteti néhány példa:

1924 tavaszán a «Népszava» c. szociáldemokrata lapban cikk jelent meg e hangulatkeltő címen: «A kegyes püspök városából».

A kegyes püspök városán értsd Vácot. A cikk megírta, hogy 1919 aug. 1-én a kommunizmus Vácott is megbukott. Utána a városnak nagytekintélyű polgári elemeiből azonnal «vészbizottság» alakult, mely a szegény, védtelen elvtársakat összefogdostatta s éjtszakának idején vadállati kegyetlenséggel rakásra lövette. A vészbizottság a cikk szerint az egyik zárdában székelt és elnöke Podhorányi János prelátus-kanonok volt. A cikk címe s tartalma szerint tehát a tömeggyilkolásban

püspök, kanonok, zárda és tekintélyes városi urak szerepeltek.

Az ügy a bírósághoz került, mely 1926. augusztus 6-án a Népszava cikkíróját *másfélévi fogházra és 69 millió korona pénzbüntetésre itélte,* mert kitünt, hogy

a) a cikk címében érintett püspöknek az egész ügyhöz mindössze annyi köze van, hogy véletlenül ő is Vácott lakik;

b) kitünt, hogy Vácott semmiféle «vészbizottság», sem hasonló célú más bizottság nem alakult;

c) kitünt, hogy azok a tekintélyes urak, kiket a cikk a vészbizottság tagjaiul fölemlített, sem egyenkint sem együttesen senki életében kárt nem tettek;

d) mindennél fogva Podhorányi prelátus-kanonok sem volt és nem is lehetett elnöke a vészbizottságnak;

e) mi több, a főtárgyaláson elhangzott vallomások szerint kétségtelenül bebizonyult, hogy a nevezett prelátus-kanonok a lefogott és elhurcolásra itélt kommunisták érdekében közbenjárt és sorsuk enyhitése végett minden tőle telhetőt megtett;

f) a cikkíró a biróság előtt informátora gyanánt a többi között Sáfár nevű református lelkészt jelölte meg. Ez azon-

ban kijelentette, hogy a cikkírót soha nem is látta.

Szóval kitünt, hogy az egész cikk, mely annyira alkalmas volt püspököt, káptalant, zárdát és tekintélyes urakat a gyilkosság vádjával terhelni, elejétől végig légből kapott koholmány, beállítása pedig kiszámítottan egyházellenes irányzatú volt.

De nemcsak ilyen kisebb lapban jelennek meg légből kapott közlemények, hanem az ú. n. legelőkelőbb világlapokban is. A sok közül egy példa:

A «Matin» nevű, legelőkelőbbnek tartott francia lap 1915 jan. 11-iki számában «Dr. Fromlet Montreux-ből» név alatt vezércikk jelent meg I. Ferenc József Magyarország boldogult apostoli királyáról, mely orvosi szempontból a legalávalóbb, határozottan képtelen koholmányokat fogta az ősz királyra. A vezércikk írója állításainak megerősítésére hivatkozott dr. Neipp orvosra, a Német-Svájci Orvos-Egyesület tagjára, ki egy svájci lapban közölte megfigyeléseit. Ennyi adatra való hivatkozás után ki kételkednék még az előkelő lap vezető cikkének állításaiban?

Hát az «Új Helvét Társaság» tisztán s kizárólag azért, hogy az orvosi titoktartást

megsértő orvos ellen felléphessen, kutatni kezdett az ügyben és a következő meglepő eredményre jutott:

a) Dr. Fromlet nevű úr Montreuxben ismeretlen.

b) Dr. Neipp nevű orvos Svájcban nem lakik.

c) «Német-Svájci Orvos-Egyesület» egyáltalán nincs.

d) A vezércikkben jelzett svájci lapról Svájcban senki sem tud!

Ismeretes, hogy a világháborúban a sajtónak legalább is oly nagy része volt az ántánt-hatalmak győzelmében, mint hadseregeiknek. Az ellenséges hatalmak a sajtó útján mozgósították ellenünk az egész világot. A semleges államokban és az egész földön, a szélrózsa minden irányában, minden nyelven, a legdurvább hazugságtól a legfinomabban szőtt cselig minden változatban szították ellenünk a gyűlöletet. Idézetekkel nem győznénk. Csak izelítőül néhány példa:

A világháború első hetében, 1914 aug. 18-án, az «Agence Havas» jelentette, hogy Magyarországon fellázadtak az ezredek és tisztjeiket fölkoncolják. 1914 szept. 17-én jelentette, hogy Budapesten (!) 150.000

főnyi szerb haderő egyesült a győzelmesen előnyomuló orosz hadsereggel. 1914 szept. 27-én el akarta hitetni a világgal, hogy minden magyar katonát naponként 20% dum-dum-lövedékkel látnak el.

1914. év szeptemberében bolgár tisztek jártak Pesten és Bécsben. Ámultak-bámultak, hogy a körutakon nyoma sincs a «lázadó, fosztogató s agyonéhezett tömegek» rombolásának, gyujtogatásának és a polgárháború okozta hullahegyeknek, amint a távirati ügynökségek és ezek nyomán a lapok hirdették.

Tudnunk kell ugyanis, hogy manapság az ujságok a híranyagot nem maguk szerzik meg, hanem az ú. n. távirati- vagy sajtóügynökségek révén, úgyhogy ezek működése e téren födi az összsajtó fogalmát. Ámde a világnak öt legnagyobb sajtóügynöksége (Reuter, Havas, Agenzia Stefani, Wolff, Associated Press) csupa nemkeresztény és teljesen üzleti alapon álló vállalat. Ez azt jelenti, hogy az egyes lapok a nagyvilág eseményeiről csak annyit tudnak, amennyit e távirati-ügynökségek velük közölnek s oly megvilágításban, amilyen azoknak megfelel.

De tegyük fel, hogy a nemkatholikus

sajtó az igazság útján maradna. Akkor is, vajjon elég-e nekünk a hír, a tények közlése? Nem! Nekünk, katholikusoknak, ideálokra is szükségünk van, nagy és szent gondolatokra; nekünk nemcsak föld és eső kell, hanem égbolt és napsugár, nekünk krisztusi légkör, Szentlélek adta fény is kell! Mi nem érjük be sajtóval, mely elsősorban börze, hanem nekünk sajtó kell, melynek nyomában lelkünk magasabbra száll!

Ilyen a katholikus sajtó, mely a muló anyagi érdekekben nem célt, hanem csak eszközt látva, elsősorban Krisztus ösvényeit járja, aki mondotta magáról: «Én vagyok az út, az igazság és az élet!»

d) «Ha ismernéd...»

A sajtó manapság mindenhez hozzászól. Töprengés nélkül mer ítélkezni, dönteni, birálatot mondani az élet minden vonatkozása, béke s háború, vér és könnyek, irodalom s művészet, milliók gondja és nemzetek sorsa fölött. Persze Isten és vallás, Egyház és világnézeti ügyek fölött is!

Ma a sajtó oly színvonalon áll, hogy szerkesztői s munkatársai — ritka kivé-

tellel — általában tartalmas emberek. Ezt el kell ismernünk az ellenséges sajtóról is! Hogy viszont lelkiismeret dolgában hogyan állnak, az más lapra tartozik. De vallási dolgokban a nemkatholikus sajtó emberei általában hihetetlen járatlanságot és hozzá még legtöbbször nagyfokú rosszindulatot is mutatnak.

Olyan emberek mondanak a sajtóban ítéletet a legfontosabb vallási, egyházi és erkölcsi kérdésekben, kikkel — ha ismernők egyéni jellemüket, vallásos érzületüket, esetleg hitetlenségüket, hitben való járatlanságukat, erkölcsüket, rendezetlen családi viszonyaikat, multjukat — szóba sem állnánk, velük egy asztalhoz le nem ülnénk, egyetlen szavuknak hitelt nem adnánk.

Mikor 1915-ben az angol külügyi hivatal, néhány sajtóközleményre utalva, kérdést intézett görög képviseletéhez, ez 1915 nov. 25-i kelettel így válaszolt: «Ha ismernéd azt az emberfajtát, mely ujságlevelezőként működik és ha tudnád, mily szörnyűséges a tudatlanságuk, nem tudnál többé hitelt adni az ujságoknak.»[1]

[1] Az osztrák-magyar tengeralattjáró által elfogott «Spetsai» hajón az angol futárnál talált 2. sz. irat.

«Ha ismernéd...» Ime egy-két példa a sajtó hihetetlen fölületességére és megbízhatatlanságára :

1925 nov. 14-én csaknem az összes magyar lapok *hosszú* cikkben agyondicsérték egy újonnan megjelent könyvet. A cikket nem kisebb tekintély bocsátotta a sajtó rendelkezésére, mint a félhivatalos «Magyar Távirati Iroda», melynek felelőssége annál nagyobb, mivel az egész magyar sajtónak hírszerzője.

Hát utólagosan kitünt, hogy az író, aki az illető könyvről a hosszú «ismertető» és magasztaló cikket írta, a könyvet még csak el sem olvasta. A könyvnek tartalma teljesen ellenkezik azzal, amit róla dicséretként állít. Mi több, a cikkíró még azt sem nézte meg, hogy ki az ismertetett könyvnek szerzője. Garvin művének mondja, holott ez csak a bevezető cikket írta, míg magának a könyvnek más a szerzője. Az azután már csak a véletlen játéka, hogy a magasztalt könyv maga is iskolapéldája a lelkiismeretlen fölületességnek, tudatlanságnak és rosszakaratnak.[1]

[1] L. Teleki Pál gróf fölvilágosító cikkét : Nemzeti Ujság, Budapesti Hirlap és a legtöbb magyar lap 1925 nov. 15. számában.

Egy másik példa: Az egyik ujság közölte olvasóival XV. Benedek pápa napirendjét. Pontosan beszámolt, hogy a pápa hét órakor «kel ki ágyából», holott ekkorra a pápa már megmisézett, egy második misét hallgatott, reggelizett és hivatalos dolgokat is végzett. Azt is közölte az ujság, hogy a pápa milyen szivart használt, sőt hogy a szivargyűrűnek mi volt a felirata. Az már aztán igazán szerencsétlen véletlen volt a cikkíróra, hogy épen XV. Benedek pápa nemcsak soha életében nem dohányzott, hanem ismert ellensége volt a dohányzásnak. Hanem persze a katholikusellenes érzelmű cikkíró e képzelődésszülte adatokkal mégis eléri azt a rejtett célját. hogy a pápát nagyúri kényelemben élő munkátlan egyházfőnek tünteti fel.[1]

e) Amit elhallgatnak.

A nemkatholikus sajtó nemcsak azzal árt és sért, ront és rombol, amit ír s közöl, hanem talán még nagyobb mértékben azzal, amit — elhallgat.

A nemkatholikus sajtó a saját érdekelt-

[1] Idézve: A Szív, 1921 dec. 24.

ségének, irányának, világnézetének, fajának vagy vallásának embereit, tudósait, íróit, művészeit, politikusait, államférfiait az egekig magasztalja s dicsőíti. Sorok, hasábok, vezércikkek jelennek meg róluk. Megemlékezik sikereikről, melyekről maguk sem tudnak, külföldi meghívásaikról, melyeket egyáltalán nem kaptak, elveszett ékszereikről, minőkkel sohasem rendelkeztek; csakhogy ezúton is szellőztesse, forgalomba hozza a nevüket, szerepeltesse őket és hírüket növelje. Síppal-dobbal, a betűorgona minden változatával fújja, játssza, kürtöli és bömböli számukra az elismerést és hódolatot.

De bezzeg azonnal bereked, szótlanná válik s megnémul, ha a katholikus világnézet embereiről, tudósairól, íróiról, politikusairól, művészeiről, ha papokról és szerzetesekről és általában ha katholikus intézményekről vagy megmozdulásokról van szó.

Ha pedig mégis elkerülhetetlen a katholikus személyeknek vagy intézményeknek megemlítése, azonnal fukarrá lesznek a sorok, lesoványodnak a hasábok, leegyszerűsödnek a címek, még a betűk is megkisebbednek, hogy az észrevétlenség árnyé-

kos csendjében suhanhassanak el a kellemetlenkedő tárgy elől. Jaj azonban, ha a katholikus megmozdulás ellenérdeket horzsol vagy veszélyeztet. Ilyenkor a nemkatholikus sajtó orgonáján tüstént a félreértés, keserűség, vádaskodás, gőgös harag és gyűlölködés minden változatát működésbe hozza, megnyílnak a fiókok és előkerülnek a mindig bevált jelszavak és varázsigék: «elmaradt», «túlélt», «maradi», «ósdi», «középkori», «reakciós», «kultúrveszélyes», «nem kultúrérett». «ultramontán», «fanatikus» s hasonlók.

Hithű katholikus iró, művész, szinész stb. ma nem, vagy csak nehezen érvényesül és boldogul, mert a túltengő nemkatholikus sajtó egyszerűen nem vesz róla tudomást.

Soha senkit nem érdeklő alakok ruháiról, viselkedéséről, véleményéről, cipőiről, karpereceiről, kutyáiról terjengős cikkek jelennek meg, de a Wasmannokról és Prohászkákról, egész életüket a súlyos vagy gyógyíthatatlan betegeknél eltöltő apácákról, kath. hittérítők példátlan hősiességéről, nehézségeiről és hasonlókról soha szó nem esik.

Az egyházi felsőbbség ellen ágaskodó

falusi káplán írásait szóról-szóra közlik, de már — teszem föl — a pápák hatalmas és világraszóló szózatairól egy szót sem szólnak.

Egy példa:

1922. márc. 24-én Budapesten a többek között két beszéd hangzott el. Az egyiket dr. Csernoch János, Magyarország bíboros hercegprimása, mondotta el a Szent István-Társulat közgyűlésén. A terjedelmes beszéd úgy tartalom és időszerüség, mint érték és szónoki hatás tekintetében rendkívül nagyjelentőségű volt.

Ugyanabban az órában az egyik bírósági teremben ismeretlen nevű egyént két és félévi fegyházra ítéltek «a magyar állam és nemzet megbecsülése ellen elkövetett vétség miatt». A vádlott az ítélethozatal előtt teljesen jelentéktelen, értéktelen és hozzá aránylag rövid védőbeszédet mondott.

Másnap a nemkatholikus lapok a bíboros hercegprímás beszédéről alig-alig szóltak, míg a magyarellenes viselkedés miatt fegyházra ítélt, szürke, ismeretlen ember beszédét terjedelmesen ismertették.

A Nemzeti Ujság aznap sorra vette a nemkatholikus fővárosi lapokat és jelezte,

hogy a két beszédből melyik lap hány sort közölt.[1] A helyszűke miatt az eredményt összegezve mutatom be: A bíboros hercegprímás beszédének a nemkatholikus napilapok *összesen* 175 sort szentelteg; míg az elítélt egyén beszédének 1025 sort! Az olyan kimondottan ellenséges lapról, mint pl. a szociáldemokraták hivatalos lapja, itt nincs is szó, mely az elítélt védőbeszédét 241 sorban ismertette és ugyanakkor csak azért szentelt 100 sort a hercegprímásnak is, hogy szokott modorában vitatkozhassék vele.

Egy másik példa:

1925. telén a költségvetés tárgyalásánál Strausz István, a marcali kerület képviselője, a nemzetgyűlésen szépen felépített, komoly, tartalmas beszédben kérte a keresztény bölcselet és erkölcstan kimélyítését az egyetemeken; szóvá tette, hogy a Mefhosz nevű egyetemi ifjúsági egyesület elnökségében alig van kath. ifjú; beszélt a tanító-szerzetesrendek érdekében, az egyetemi klinikákon a lelkészi állások tárgyában és hasonló vallási s egyházi ügyekben.

[1] Nemzeti Ujság 1922 márc. 25. sz.

A bátor, hitvalló szónoknak gondolatokkal telt, szép, hosszú beszédét a Nemzeti Ujságon kívül *egyetlenegy lap*, még rövidke kivonatban sem közölte, hanem valamennyi agyonhallgatta.

Hasonló mostoha elbánásban részesült Láng János képviselőnek szintén hitvalló, bátor, katholikus szellemű beszéde is. Ugyanazon a napon egy másik képviselő egy államtitkárnak kisebb jelentőségü, állítólagos botránya ügyében interpellált. Ezt az *összes lapok* nemcsak részletesen közölték, de még szét is lapitották, széttteregették. Erre jutott hely!

Rá kell még mutatnunk a katholikusellenes lapoknak egyik, csaknem mindennapos fogására, a «színezésre», mely még az igazság elhallgatásánál és az egyenes hazugságnál is kártékonyabb.

Legtöbb ember azt hiszi, hogy mindig fekete betüt olvas, mely a híreket, beszédeket, tényeket közli, holott azokat előre meghatározott, előre elkészített színekkel átfestve kapja. Igy van ez még a legnagyobb nyilvánosság előtt elhangzott beszédeknél is.

Nincsen olyan beszéd, melynek kellő kihagyásokkal, rövidítésekkel, összevo-

násokkal, saját szavakkal való közléssel, magyarázatokkal és «kommentárokkal» ne lehetne homlokegyenest ellenkező értelmet adni és így vele épen az ellenkező hatást kiváltani. Mikor 1925. októberében Mac Donald angol munkásvezér, volt kormányelnök, Budapesten járt, itt elhangzott szavait némely lap úgy hozta, hogy abból mindenki a magyar szociáldemokrácia teljes csődjét, más lapból meg annak teljes diadalát olvashatta ki.

A katholikusellenes sajtónak annál inkább alkalma van mindent az általa kivánt megvilágításban bemutatni, mert a félig elhallgatott vagy hamisan beállított tények, mondjuk igazságok között egészen olyan képet nyer az olvasó, amilyent a cikk írója akart eléje tárni és az olvasónak még sejtelme sincs és *nem is lehet róla,* mennyire megtévesztették. Pedig ez az eljárás a katholikusellenes lapoknak *állandóan használt* szerkesztési módja !

f) Erkölcsi szempontból.

A nemkeresztény sajtó — ritka kivétellel — az anyagi világnézetnek, az élvezet-

vágynak és a muló érdekkeresésnek prófétája. Mondhatnám pogány a lelke, pogány a szelleme, pogány az erkölcse.

Jól ismeri az emberek gyöngéit, beteg kíváncsiságát, sikamlósságra való hajlandóságát és könnyelműségét. Ezekre épít. Ide veti karmait. Olvasóit a keritőnek ingerkedő hizelgésével beleringatja, belecsalja a maga könnyű fajsúlyú, sikamlós, buja, tetszetős, léha erkölcsű világnézetébe. Mi sem könnyebb, mint az elkábitott, lázba döntött, megittasodott, szinte elbűvölt olvasót az érzékiség béklyóin át a maga érdekkörébe vonni és ott tartani.

Az ilyenfajta lapok nem emelik az embert, hanem süllyesztik, nem finomítják, hanem züllesztik, nem szeliditik, hanem vadítják, nem teszik gyengédebbé, hanem gyengévé, nem mélyebb érzésűvé, hanem aljassá.

Tessék elolvasni a nemkatholikus lapok regényeit és tárcáit. Ritka kivétellel mindenütt ott pezseg az alacsony szenvedély, bizsereg az érzékiség, mindenütt árasztja az ösztönös mámor, bűn, házasságtörések és szeretkezések penészes, émelyitő, fülledt légkörét. Persze az ú. n. «előkelő» lapok az erkölcsi szennyet nem pőrén,

hanem fátylon és áttetsző ruhán át a művészet álarcával, a műveltség mázával, a technika pazar keretével és a választékos stilus bengáli fényével teszik előkelővé s udvarképessé. Pedig a méreg nem veszít erejéből, ha cukorka alakjában, selyempapirba göngyölítve, árulják. «A napsugártól a mocsár csak még bűzhödtebbé lesz!»

Tessék aztán elolvasni a hírrovatokat. Nem én mondom, hanem püspök és lángész dörgi közénk: «A rossz lapok hírszolgálata kulturális szemétdombokat hord össze s az embert inkább az emberi alávalósággal s bűnnel, mint az élet tiszteletreméltó jelenségeivel foglalkoztatja s valamikép az emberiség megutálására neveli.»[1]

Hírrovatával nem azt a nemes hivatását tölti be, hogy olvasóit a több tudás, a tisztább látás és bölcsebb tapasztalat kupolája alá gyűjtse. Ez magában igen unalmas volna.

Sokkal hálásabbnak bizonyult a «szenzációs» hirek közlése, a botrányok fölkavarása, családi titkok feltárása, ismert

[1] Prohászka O. 1909. évi VI. sz. püspöki körlevele.

nagyságok gyengéinek leleplezése, gyilkosságoknak, öngyilkosságoknak szines részletezése.

Különös falatként üdvözli a nemkatholikus szellemű ujság, ha katholikus személyeken, papokon, szerzeteseken, intézményeken valamiféle hibát szimatolhat. Ezt azonnal nagyítva, eltorzítva, a ravaszság és élelmesség minden fogásával színezve, ívlámpával megvilágítva tálalja fel; nem is egyszer, hanem többízben, különböző rovatokban, hangzatos cím alatt, dült betükkel; nem törődve azzal, hogy az olvasóban minő hatást vált ki a közlés.

Mi több, sokszor a nemkatholikusok bűneit is katholikus vágányra sikkasztja át. Egy jellemző példa: Az Est c. lap 1921 ápr. 14-i számában — természetesen *kövér és dült betükkel!* — az állott, hogy Friedrich István vallomása során ezt mondta: «A szabadkőműves páholyban láttam főpapokat». Mivel ez lehetetlennek látszott, az U. N. kérdőre vonta Friedrichet, ki a következőket jelentette ki: «*Papokat mondtam én és nem főpapokat.* Erre nagyon vigyáztam. *Mert főpapokon kizárólag csak katholikus papokat értenek. Már pedig én*

református papot értettem».[1] Ilyen a nemkatholikus lapok hírszolgálata. Az élelmiszerhamisítók nem dolgozhatnak oly buzgón s oly ravaszul, mint némely katholikusellenes lap.

Az apróhirdetések erkölcsrontó közvetítése ismeretes. «Nézzék — kiáltja közénk Prohászka — az ellenirányzat sajtóját, olvassák vezércikkeit, melyek fölpanaszolják a világ romlását — és 3 centiméterrel lejjebb a tárca már a piszokban lubickol! Nézzék csak a lap szellemi részében az író mint lelkesít az élet ideális javaiért, hátul meg, a hirdetésekben, a kiadó eleven húst árul, emberhúst, mészárszéket nyit.»[2]

Bizony jórészt az erősen szervezett, szellemi irányban közös pályán haladó, anyagiakban gazdag nemkatholikus (legtöbbnyire nem is keresztény) sajtó túltengésének tulajdonítható, hogy közszellemünkön és közállapotainkon nem látszik meg a katholikus, de még csak a keresztény jelleg sem; hogy a hívekben megingott a katholikus meggyőződés, meggyöngült

[1] Uj Nemzedék 1921 ápr. 15. sz. 3. old.
[2] Az Orsz. Pázmány-Egyesület vándorgyűlésén. 1903 jún. 7.

a katholikus önérzet és ügyeink iránt való érdeklődés és hogy oly sok névleges, címzetes, gyengelelkű katholikusunk van.

Prohászka püspök szavával végzem: «Nekünk nem kisértés, hanem lelkesítés kell! Rothadás, bacillus, gomba van elég; erős bükk, tölgy, pálma kell nekünk! Erre csak az a sajtó képes, amelyet egész irányzatában, az első betűtől az utolsóig az erkölcsi törvény foglal le,»[1] tehát a katholikus sajtó!

g) «Nekem nem árt!»

A nemkatholikus lapot járató olvasó ember azzal szokott védekezni: «Nekem nem árt. Vagyok olyan okos, művelt és felvilágosult, hogy az ujság szelleme rajtam nem fog, engem nem befolyásol».

Az effajta közhelyes védekezés rávilágít a védekezőnek hiányos emberismeretére, szegényes önismeretére és fölületes gondolkozására.

Az emberismeret hiányára, mert többékevésbbé minden ember befolyásolható. Sőt a befolyásolhatóságnak (suggestibili-

[1] 1913. jún. 7-i beszédéből.

tas) bizonyos foka az egészséges léleknek kelléke. Hiszen a szellemi s testi élvezetek jó része, a művészetnek minden faja, a regényolvasás, a színpad s mozi élvezése s. i. t. a suggestión alapul. A reklám szintén. Olyan emberrel, akit annyira nem érint a suggestió, hogy neki pl. a tokaji bor épúgy ízlik leveses tálból, mint kristályserlegből, nem mernék egy szobában aludni.[1]

Első olvasásra egy hírt talán nem hiszünk el, még esetleg meg is botránkozunk rajta. Többszöri olvasásra már gyengül értelmünk ellenállása és hitetlenségünk kétkedéssé olvad. Még többszöri olvasásra már azt gondoljuk, hátha mégis van valami a dologban. Végre aztán már elhisszük a hírt, sőt annyira átitatja lelkünket, hogy esküszünk rá és képesek vagyunk hajbakapni azzal, aki más nézeten van.

Mi vadította meg a világháborúban azt a sok semleges államot, hogy a központi hatalmaknak sorban megizenték a háborút? Az a fanatizmusig fokozott harag,

[1] L. Tower V. : «A hipnotizmus elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból». Kőszeg, 1927. 65. old.

megbotránkozás és bosszú érzete, melyet az ántánt-híreket közlő sajtó szított napról-napra.

Amerikában a világháborúban való részvételt erősen ellenezte a munkásság. «Adjatok egy millió dollárt — mondotta Gompers — és egy év mulva a munkásság is lelkesedni fog a háborúért.» Így is lett. Az egymillió dollár a munkássajtóra vetette magát, mint tudjuk, legfényesebb eredménnyel.

A «Honvédelem» c. lap 1925. dec. 20. számában igen érdekes cikk jelent meg dr. Varga Lajos ny. százados tollából. Leírja a világháború vége felé az ellenség leghatásosabb támadását.

«Az olasz tüzérségen meglátszott már a fáradtság. Az ágyúk hangja rekedtes volt már. A porfelhővel belepett égboltozaton egyszerre olasz repülőraj jelent meg. Az augusztusi hőségben tikkasztó, szélcsöndes levegőben orgonaszerűen hallatszott a zúgásuk. Vártuk a nehéz bombákat. De ezek elmaradtak. Helyettük nagy fehér csomagokat dobott le az egyik repülőgép, melyek néhány száz méternyi esés után lassanként szétváltak, szétbomlottak s belőlük hópihékhez hasonlóan

apró cédulák hulldogáltak alá az állásokba s a mögöttük levő területre. Az emberek nem nagy figyelemre méltatták a cédulákat, melyek a monarchia mindenféle nyelvén voltak írva. Sok volt közöttük a magyarnyelvű is. Csodálatos naivsággal és rettenetesen rossz magyarsággal nyomatták valamelyik olasz nyomdában.

Az írások tele voltak nagyitásokkal és hazugságokkal veszteségeinkről, olasz győzelmekről, a foglyok kitűnő állapotáról stb. Azzal végződött mindegyik, hogy a magyar katona ne harcoljon tovább, hanem szökjék át az olaszokhoz, ahol ilyen meg olyan jó dolga lesz.

A katonák nevettek a naiv hazugságokon... A talált röpcédulákat hűségesen beszolgáltatták a századparancsnokságoknak, ezek pedig tovább juttatták felfelé. Hatásuk nem sokat ért. De amikor ez a papirosbombázás mind gyakoribb jelenséggé vált, csak akkor kezdtük felismerni kellemetlen hatásait. Hatalmas, pusztító pergőtüzeivel az ellenség nem tudott megpuhitani, nem tudott legyőzni. A testet nem sikerült megtörni! Tehát olyan fegyvert kellett kitalálni, mely a *lelket* gyil-

kolja meg. Ennek a propaganda-háborúnak történetét egy nemrégen megjelent könyv leírja. Szerzője sir Campbell Stuart angol alezredes, maga is tagja s alelnöke a propaganda-bizottságnak, a propaganda-iratcsempészésről azt írja, hogy csodálatos sikerük volt. Mind több s több szökevény... Az áprilisra előkészített támadást el kellett halasztani. S amikor ez júniusban bekövetkezett, az olasz vezetőség a támadás minden részletét ismerte. A piavei csata után Diaz tábornok külön köszönetét fejezte ki a propaganda vezetőinek s kiemelte, hogy a győzelem nagyrésze nekik köszönhető.

Maga Hindenburg is keserűen panaszkodik emlékirataiban arról, hogyan mérgezték meg a hitegető, boldog békét és nyugalmat igérő cédulák a legderekasabb katonák lelkét is.»

Hiába, ilyen a természetünk, ilyen a lelkünk alkata.

Nemrég közölték a lapok azt az esetet, hogy egy asszony hosszabb időn át esténként altatószert tett férje teájába, hogy elálmosítsa és a korcsmábamenéstől visszatartsa. Csak a cseléd ügyetlenségén múlott, hogy a titok kipattant.

Az altatószer hatása mindig biztos volt, de férjuramnak ugyancsak sohasem jutott volna eszébe arra gondolni, hogy álmossága mesterségesen előidézett.

Az ujságolvasókra is okvetlenül ráragad a hatás, csak nem tudják, nem is sejtik, hogy kialakult nézeteiket nem a saját lelkük termelte, hanem azokat a sajtó jóleső, édes, meleg teaként itatta meg velök, elaltatván egyben saját meggyőződésüket.

De meg aztán kinek is volna alkalma, kinek volna rá módja s ideje, hogy minden hirt ellenőrizzen? Kinek volna inyére a sok mérlegelés, birálat? Kinek is érne el az esze Hollandiáig, Spanyolországig, Angliáig és Amerikáig, ahonnan az ujságok való s valótlan, helyes és elferdített híreket hoznak? Honnan volna lehetőségünk csak gondolatban is ellenőrizni a hírek valódiságát, melyeket az ujságok közölnek az országgyűlésről, a közvéleményről, a hazai s világtörténelemből, különféle néprétegekről, tudományról, közgazdaságról, technikáról, irodalomról, művészetről, politikáról, a Népszövetségről, a tőzsdéről, a sziámi

király véleményéről és a teheráni sah trónbeszédéről?

A Kölnben megjelenő «Apologetische Rundschau» azzal foglalkozik, hogy a német lapokban közölt egyházellenes támadásokat valódiságuk szempontjából ellenőrzi. Ez a lap megdöbbentő és hajmeresztő példákat mutat, hogy milyen teljességgel légből kapott aljas hírekkel támadják az Egyházat; pl. egyik lap rémregénybe illő hírt közöl olyan városnak egyik, névszerint is megemlített papjáról, amilyen város egyáltalán nincs a földtekén és amilyen nevű pap ismeretlen az Egyházban. A lapnak sok munkatársa van és mégis csak épen a legvastagabb álhírek egy töredékét ér rá felderíteni.

Hát még hogyan védekezhetnénk a lapoknak agyonhallgatási cselszövése ellen? Hogyan alkothatunk magunknak helyes ítéletet olyan ügyről, melynél az egyik fél állandóan szóhoz jut, a másik meg sohasem?

«Nekem nem árt!» «Ez az önbizalom — mondja a svájci püspöki kar — már magában szomorú jel. Ez nem a tiszta, istenfélő lelkek szava. A tapasztalat na-

gyon is gyakran meghazudtolja az ilyen önbizalmat».[1]

«Nekem nem árt!» Így gondolkodott és igy szólt a világ kezdetétől eddig még mindenki, aki ostobaságot és bűnt követett el.

Jézus az utolsó vacsora után figyelmeztette apostolait: «Ez éjjel *mindnyájan* megbotránkoztok bennem». Péter azonban így szólt: «Ha mindnyájan megbotránkoznak is benned, *én soha* meg nem botránkozom». Jézus felelte: «Bizony mondom neked: *az éjjel*, mielőtt a kakas kétszer megszólal, *háromszor tagadsz meg engem*». De Péter okosabb akart lenni, azért így válaszolt: «Ha meg kell is halnom veled, nem tagadlak meg téged». És tudjuk, hogy az *apostol* még az éjjel, egy szolgálóleány szavára, gyalázatosan megtagadta, utóbb káromolta és megátkozta Jézusát.

A magukban bízó Péterek nem haltak ki, a szolgáló szerepét betöltő katholikusellenes sajtó pedig tovább ingatja meg a lelkeket.

«Nem árt nekem!» Nem tanított-e min-

[1] 1873. közös pásztorlevél. Idézve: Linz. Quartalschr. 1900. I. 45.

ket Krisztus Urunk, hogy imádkozzunk: «Ne vigy minket a kísértetbe!» És Te, olvasóm, naponta önmagadat döntöd a kísértésbe, ha katholikusellenes lapokat járatsz. Nem hiába mondja a közmondás: «Mondd meg, kivel társalogsz és én megmondom, kicsoda vagy!»

Vegyük csak szemügyre a nemkatholikus lapok állandó olvasóit! Katholikus érzés és öntudat tekintetében egytől-egyig mind pipogya, gerinctelen, bátortalan hive az Egyháznak. Nincs határozott állásfoglalásuk. A közéletben gyávák, meghúzódók. Katholikus minőségükben tudnak ugyan nyögdicsélni, panaszkodni, kritizálni, mérgelődni és zümmögni, de egy tapodtat sem *tesznek* soha hitök, vallásuk, Egyházuk érdekében. Valóságos «denevérkatholikusok», kik csak a sötétben suhognak s csak akkor terpesztik szét katholikus öntudatukat, ha senki sem látja, hallja őket.

De tegyük fel azt a lélektani lehetetlenséget, hogy a nemkatholikus lapok olvasásából nem volna kára az olvasónak, de van vesztesége. Elesik sok lelkesítéstől, bátorítástól, jó példától, katholikust

érdeklő sok hasznos ismerettől, melyekhez katholikus lap járatása révén jutna.

De még ettől is elválva, hát ha az illető, a nemkatholikus lap járatásával nem is árt magának, de *árt vele másoknak*. Árt a rossz példájával. Árt övéinek, gyermekeinek, cselédjének stb., akik a lapot szintén olvassák. És leginkább árt fillléreivel, pengőivel, melyekkel erősíti, támogatja az ellenség sajtóját és megfizeti azokat a pofonokat, melyeket a lap ügyünknek osztogat. Pénzével büntársául szegődik annak a sötét nagyhatalomnak, mely ezreket hitökben megingat, erkölcseikben megszédít; bűntárs lesz abban, hogy pápát és püspököket, papokat s szerzeteseket megrágalmaznak, a hitetlenséget terjesztik és a vallásos érzést elnyomják. Megengedhető-e, hogy csak fillérekkel is hozzájáruljunk a rombolás, pusztítás forrásának erősítésére és táplálására? Pedig a fillérekből lesznek a pengők, az ezer és százezer pengők, mint cseppekből a tenger. És ezt mi megvonjuk a saját vallásunkat, hitünket, érdekünket, lelkünket védő, érte küzdő sajtótól!

És végre a katholikusellenes sajtó pár-

tolása: *bűn!* Már pedig e pontban — lelkünk üdvéről lévén szó! — minden más ellenvetésnek el kell némulnia: «Mit használ az embernek — mondja az édes Üdvözítő — ha az egész világot megnyeri is, lelkének pedig kárát vallja!»

XIII. Leó pápa mondotta: «Hirlapok, hetilapok, folyóiratok, amelyek a vallást vagy a tiszta erkölcsöt szándékosan támadják, nemcsak a természeti, hanem az egyházi törvénynél fogva is *tiltottak*».[1] Prohászka püspök pedig az 1909. évi VI. sz. körlevelében ezt írja: «Nyomatékozzuk, hogy kötelességünk védekezni a rossz sajtó ellen, mert a közöny e részben elmaradt öntudatlanságot, a pártolás pedig határozottan *bűnt jelent!*»

h) A szinvonal.

Nemkatholikus lapok olvasói azzal is szokták magukat menteni, hogy a katholikus lapok színvonala nem éri el a nemkatholikus lapokét.

Valamikor így lehetett! Ma már a katholikus lapok színvonal tekintetében

[1] 1897 január 25-én kelt «Officiorum ac munerum» kezdetű apostoli konstituciójának 21. pontja.

bármely más lappal vetekedhetnek, sőt ezeket felül is mulják.

A «színvonal» különben csak jelszó s frázis, melyet ugyancsak ellenfeleink gyártottak és terjesztenek, hogy a katholikus sajtó előtérbe nyomulását megakadályozzák. És épen ez a jelszó is újabb bizonyitéka annak, hogy milyen befolyásolható a közönségünk. Még a katholikusok is utánamondják, utánaérzik és ismét tovább adják.

Persze elsősorban attól is függ, hogy ki mit ért színvonalon. Ha azt értjük rajta, hogy a sajtó túlteszi magát törvényen, tisztességen és erkölcsön, hogy szabadon lubickolhat és turkálhat az erkölcsi sárban, akkor szívesen elismerjük, hogy e tekintetben a katholikus lapok nem vehetik fel a versenyt a többi lappal. De erkölcs, világnézet, megvesztegethetetlenség, szilárd elvhűség tekintetében a katholikus sajtó mindenesetre toronymagasságnyira áll a legtöbb más lappal szemben. Ilyen szempontból csaknem a sajtóra is alkalmazni lehetne a mai legnagyobb francia regényírónak, Bourgetnak, kemény, de jellemző szavait: «Ha nem volnék meggyőződésemnél fogva

katholikus, már csak azért is azzá lennék, hogy legyen egy magaslatom, amelyről a modern bálványokra leköphetek».

De tegyük fel azt az épenséggel helyt nem álló, sőt képtelen esetet, hogy a katholikus sajtó színvonal tekintetében csakugyan nem ütné meg néhány más lap mértékét; hát akkor is nem te vagy-e ennek az oka és veled együtt az a sok, mondhatnám áruló katholikus, aki pénzével az ellenséges sajtót támogatja, a sajátját meg éhezni hagyja?

Ma a sajtónak óriási kiadásai vannak, tehát óriási bevételekre is szorul. Ha ettől megvonjuk, elsorvad. Minél több a katholikus lap előfizetője s hirdetője, annál többet nyujthat.

Akárhány ember van, aki idegenekkel szemben túlzásig udvarias és émelygésig előzékeny, de a saját otthonában, övéivel szemben kiállhatatlanul érzékeny, kényes, szeszélyes, valóságos zsarnok. Nos, szakasztott ilyen sok katholikus is a sajtóval szemben. Pénzét a nemkatholikus lapnak lelkiismeretes pontossággal beküldi és akármit merészel is ez a lap írni a katholikus hit, erkölcs vagy intézmények ellen: meg sem mer mukkanni,

hanem türelmesen, lakájmódra lenyel mindent. De ha a katholikus sajtóban csak gombostűhegyni hibát, fogyatékosságot talál: hajrá, azonnal fölberzenkedik és szórja rá az átkot.

Vannak olyanok is, akiknek nincs ínyjére, hogy a katholikus lapok néha vallásba vágó ügyeket is közölnek, pl. templomszentelést, egyházi beszédek kivonatát, pápai nyilatkozatokat s i. t.

Hát itt először is megint furcsálni kell a magunkfajta embert. Lám, a zsidó, a szociáldemokrata, a szabadkőműves sohasem sokallja, hogy lapja túlságosan zsidós, vadul szociáldemokrata-ízű vagy rikítóan szabadkőműves; csak katholikus akad, aki ijedezik egy kis vallási többlettől.

Pedig hiába. A katholikusellenes sajtóban épen úgy és épen olyan terjedelemben szerepel a vallás, az Egyház, a pápa, a Vatikán, a jezsuiták s i. t., mint a katholikus lapokban, csak más célzattal és más modorban! Az Úr Isten a katholikus Egyházzal «zászlót emelt föl a nemzetek között»,[1] mellyel a kívüle álló világot szinte kihívja, hogy Krisztussal és vele

[1] Izaias 11, 12.

szemben akár barátságos és megértő, akár pedig ellenséges indulattal, de — színt valljon.[1] Goethe is mondotta: «A világtörténelemnek legjelentősebb, sőt voltaképen egyetlen tárgya a hit és hitetlenség közötti harc». E nélkül nem tud egyetlen ujság sem meglenni.

Példákért nem kell messze mennem. E sorok fogalmazása napján a «Világ» c. szabadkőműves és katholikusellenes lap aznapi, 1925. szeptember 1-i számában, tehát egyetlen számban a következő című cikkeket találom: «*Csodák* nincsenek» (vezércikk), «*A vallás* miatt erkölcsi tömegsír» (3. old.), «*A vallási* hajsza után politikai hajsza» (3. old.), «Honszeretet» (5. old. A cikk nem sejteti, hogy az csak folytatása egy sorozatnak, melyben a lap szenvedélyesen támad egy katholikus püspököt). «Tilos minden *vallási* agitáció» (7. old.), «Seipel *prelátus* (azaz katholikus főpap) és Zita» (9. old.), «A veszprémi *püspök* szerint...» (10. old.) A nevezett ujság tehát ez egyetlen számában négy katholikus főpapot támad.

[1] V. ö.: Dr. Werdenich E.: Az Egyház missziós tevékenységének eschat. jelentősége. Euch. Ért. 1925. VIII. 111. old.

Krisztus Urunkról a Pesti Hirlap így írt 1912 március 22-én: «Jézus csak egy fanatikus forradalmár volt, egy ideális szociálista és demokrata, amilyen nincs Budapesten... Jézus őszinte, szegény, mezítlábas forradalmár volt... naiv és előre nem látó...». Ugyanez a lap a katholicizmust szinte kitessékelte Magyarországból (1914. november 17.).

Magyarország lánglelkű, aranyszájú püspökéről és apostoláról, Prohászkáról, Egyházunk büszkeségéről, mikor a világháború vége felé a zsidóságnak nagyobb százalékban történt itthontartását egyik lapban szóvá tette, így írt az «Egyenlőség»: «Mi, zsidók, edzett nép vagyunk... Kibírjuk ezt a székesfehérvári inquisitort is. Nézem azt a gyűlölettől izzó... hadonászó, vérbenforgószemű alakot... olyan, mint a régi spanyol máglyák tűzrakói... Ha Prohászkában csak szikrányi a jóérzés, csak szemernyi a becsület, ha szíve emberi szív... nyiltan megköveti a zsidóságot. Ezek után, püspök úr, az utolsó tépett, rongyos segédszolgálatos zsidó közlegénynek több joga van a magyar nemzet nevében beszélni, mint önnek» (Id. Alkotmány 1918. VII. 9.).

Ime tehát, hiába ijedezünk a vallási ügyektől. Nélkülök nem találunk ujságot. Csak választanunk kell, hogy melyik lapcsoporthoz szegődjünk. Ahhoz-e, mely a vallás ügyeit hozzáértéssel, szaktudással, jóakarattal, lelkiismerettel, tisztelettel és hódolattal kezeli, vagy pedig ahhoz az ujságfajtához, mely szintén hozzászól e kérdésekhez, de mint idegen s ellenség, legjobb esetben mint műkedvelő, farizeus és kontár!

Egyébként Eberle, a németnyelvű sajtónak ez a vezéralakja, helyesen jegyzi meg: «Épen ma, amikor az átkos csak-politika és csak-közgazdaság folytán oly mélyen süllyedtünk bele az iszapba s minden mélyebb lelkű ember szerint csak a vallási újjászületés az, ami ebből az iszapból ismét a magasba emelhet, a sajtóban is jobban és többet kellene a vallásról beszélni, mint valaha!»

Még egyet! Vannak, akik azzal hozakodnak elő: «Illik tudnom, hogy mi az ellenfél álláspontja».

Ámde jegyezzük meg jól: a tévedés lehet egyoldalú, de az igazság soha! Halljuk egy lángeszű főpap szavát is: «Aki a sötétségben él, annak nincs fogalma a

világosságról, de aki a világosságban él, érti a világosságot is, a sötétséget is».

A tudománynak egyik modern csillaga, Weiss tanár, pedig finom lélekismerettel súgja meg véleményét: «Azok, akik olyan nagyon kiváncsiak a katholikusellenes lapok véleményére, ezzel csak elárulják a nemkatholikus világnézettel való rokonérzésüket (Sympathie)».

i) Kötelességünk.

Kedves olvasó! A tékozló fiú alakja ma is él.

Vannak ma is gyermekek, kik kiszakítják magukat szerető, jóságos szüleik ölelő karjaiból, szívtelen közönnyel és hálátlan könyörtelenséggel hátat fordítanak nekik, epedő lelkük szívettépő marasztalására süketek maradnak és helyettük nemcsak lelketlen, vad, hanem szüleik szent érzését gúnyoló, velök ellenséges indulatot érző, ripők társakhoz szegődnek és a szülőktől elvont pénzüket ezekre pazarolják.

Nem ismersz magadra?

Nem vagy-e te is gyermeke a kegyesszavú, érted aggódó, téged szerető, szent

s katholikus «*Anya*-szentegyháznak», mint neve is mutatja, lelki anyádnak, Krisztus jegyesének? Annak az anyának, mely téged már a bölcsőben megszentelt, egész életeden át hűséggel, kitartással és féltő gonddal kisér, mely első hívásra még halálos ágyadhoz is elsiet; amely halálod után sem fog és nem akar rólad megfeledkezni, hanem koporsódat is megáldja és még akkor is, midőn sírodnak nyoma sem lesz már, érted imádkozni fog! És te ennek az anyának és ilyen anyának tékozló fiú módjára hátat tudnál fordítani, hozzá hűtlen tudnál lenni és helyébe lelkeddel, érdeklődéseddel, pénzeddel és támogatásoddal ahhoz a környezethez akarnál szegődni, mely az újság cégére alatt munkatársainak százával, cikkeinek ezrével, nyelvöltögetéssel, ráfogással, rágalmazással, gúnnyal és gyűlölettel a te lelki anyád, az Egyház ellen támad?

Hogy mást ne mondjak, hát nem pirulsz el épen ellenségeidnek példájára? Hol találsz zsidót, ki katholikus lapot járatna, szociáldemokratát, ki ne az ő lapját vásárolná és hitetlent, ki vallásos folyóiratra fizetne elő? Csak katholikus ember

legyen olyan meggyőződésnélküli, gerinctelen, puhány, önérzet híján levő s hűtlen, hogy neki mindegy, vajjon Egyházát, vallását, meggyőződését tisztelő avagy rugdaló, megbecsülő avagy becsmérlő lapot járat-e?

Eszméljünk és jobbik eszünkkel értsük meg, mi a kötelességünk!

Olvassuk, járassuk a magunk lapjait! Pénzt csak ezekre költsünk, fizessünk elő rájuk pontosan (*«elő»*-fizetés!) Olvassuk őket tüntetően! Kávéházakban, vendéglőkben, kaszinókban, borbélyoknál kérjük őket követelően! Még akkor is, ha otthon már elolvastuk: hadd lássa az a vendéglős, pincér, borbély stb., hogy a közönség igényt tart a kath. lapra. (Szociáldemokrata érzelmű pincérek elvből nem nyujtják soha a kath. lapokat, csak ha követeljük tőlük.)

Utazáskor, vasúton, az állomásokon ne érjük be bármelyik lappal. Nem vagyunk mi értéktelen bárkicsodák vagy bármicsodák. Csak katholikus lapot kérjünk s fogadjunk el és inkább mondjunk le az olvasásról, mintsem ellenséges fegyvernek juttassuk filléreinket! Legyünk áldozatos lelküek! Nagy jellem mindig

áldozatkész is! Terjesszük a *mi* lapjainkat ismerőseink, barátaink között, olvasás után adjuk tovább, juttassuk kórházakba, hagyjuk a vasúti fülkében, s i. t.

Ha tehetségünk engedi, írjunk kath. lapok s folyóiratok számára. Hirdetéseket csak kath. lapban helyezzünk el!

Noblesse oblige! A nemesség is kötelez!

Már csak lovagiasságból, becsületből is illő, szent kötelességünk a katholikus sajtónak védelme, pártolása és támogatása, mert ellenfeleink átgondolt tervszerűséggel, hallatlan ravaszsággal és kíméletlen erőszakkal törekednek azt elnyomni. Katholikus lapjainkat a vasútállomásokon nem árulják, az ujságosbódék nem kínálják, nevét a rikkancsok nem kiáltják, a kirakatokban nem tartogatják. Még sok elárusító is, ki tart katholikus lapot, elbujtatja azt a többi alá, mert a központi szétküldő nyiltan vagy burkoltan, folytonosan becsmérli, lesajnálja és minden kigondolható csellel nyomja a katholikus sajtót.

Az emberek romlottabb része már csak azért is elfordul a tisztességes, komoly katholikus sajtótól és az ellenfélhez pártol, mert ez kacér erkölcsével és a szenvedélyeknek hizelgő modorával jobban

ingerli és leköti érdeklődését. A búzát fáradságos gonddal, verejtékes munkával vetik, a gaz pedig magától nő, sőt a gyomlálás ellenére sokszor fölveri a vetést. A katholikus lapoknak is sokszor tízszeres erőt kell kifejteniök ott, ahol az ellenséges sajtó játszi könnyedséggel terjed.

A többi lapot a közvélemény vezeti, a katholikus lap pedig a közvéleményt törekszik vezetni Krisztus ösvényén, azért neki is sokan hátat fordítanak a régi szavakkal: «Kemény beszéd ez és ki hallgathatja azt?» (Ján. 6, 61.)

Az ujságnak legnagyobb jövedelmét a hirdetések teszik. Pedig a kereskedelem, a gyáripar és a legtöbb vállalat nagyrészt nemkeresztény kezekben van, tehát katholikus lapokban elvből nem hirdet, amivel szintén hatalmasan gyengíti sajtónkat. Mi több, a katholikus sajtó az *egyedüli*, mely erkölcsi okból még sok felkínált hirdetést is visszautasítani köteles. A többi lap lelkiismeretfurdalás nélkül közöl erkölcstelen apróhirdetéseket, katholikus lap ezt nem teheti és így újabb vonalon elesik gazdag jövedelemforrástól. Érdekes pl., hogy a világháború előtt az osztálysorsjáték milyen elterjedt szenvedéllyé

fajult. Ennek a játékszenvedélyre felépített intézménynek rendszeres hirdetése az *összes* ujságoknak jövedelmező mellékkeresete és busásan csurgó pénzforrása volt. Egyesegyedül az akkori Alkotmány c. katholikus lap volt az, mely többszöri felszólítás ellenére sem volt hajlandó olvasóit e játékra csábítani.

A katholikus sajtó tehát a maga tiszta erkölcsével, elveiért való áldozatkészségével, eszményiségével és megvesztegethetetlenségével, mint a farkasok közé jutott bárány, társ és segítség nélkül állván, kihez forduljon oltalomért és legalább megértérést, ha nem a katholikus hívőhöz, tehát hozzád is, kedves olvasó, akinek érdekeiért oly sok áldozattal naponta síkra száll?

És neked volna szíved, volna lelked *ezt* a sajtót irgalmatlanul, lovagiatlanul, hálátlanul és hűtlenül felültetni, cserbenhagyni, maga sorsára hagyni és pénzeddel, példáddal, gyáván az ellenséghez pártolni?!

A próféta szavaival tegyünk szent fogadást:

«Legyen elfeledve jobb kezem,
Ha rólad elfeledkezem» — katholikus sajtó!

Néhány ajánlatos hitvédelmi munka.

Csak a nagyközönség részére való, kevés, de értékes, élvezetes, könnyen hozzáférhető és — olcsó könyveket ajánlunk.

A csillagok száma nem a mű tárgyilagos értékét akarja jelezni, hanem azt, hogy e sorok írója mily mértékben tartja az illető művet alkalmasnak jelen könyv kiegészítésére. (Tehát pl. a *** jelzésű könyvet a legalkalmasabbnak tartja.)

1. Bangha B.: *Istenhit és istentagadás.* ** Budapest, 1923. 248 old. (Nem könnyű olvasmány, de rendkívül tartalmas, tanulságos és sokoldalú mű. Tárgya a világnézetek harca az istenhit körül.)
2. Bangha B.: *Jézus istenségének bizonyítékai.* ** Budapest. 200 old.
3. Bangha B.: *Nagy kérdések útján.* ** Budapest, 1922. 102 old.
4. Klug-Bilkei: *Az örökkévaló dolgok.* ** Székesfehérvár, 1922. 251 old.
5. Klug-Bilkei: *Örök utak.* ** Székesfehérvár, 1922. 237 old.
6. Klug-Bilkei: *Az örök források.* ** Székesfehérvár, 1922. 255 old.
7. Dr. Madarász I.: *Életproblémák.* * Budapest, 1925. 103 old.
8. Pezenhoffer A.: *A demográfiai viszonyok.* * Budapest, 1922. 275 old. (A könyv nem olyan ijesztő, mint a címe. Statisztikai adatok alapján rendkívül érdekes és tanulságos hitvédelmi adatokat nyujt.)

9. Platz Bonifác: *Apologiai vitatkozások.* * Budapest, 1915. 304 old.
10. Prohászka O.: *Dominus Jesus.* * Budapest, 1907. 118 old. (A lánglelkű püspöknek nyolc konferencia-beszédét közli.)
11. Szuszai Antal: *Apologetika, vagyis a katholikus hit alapjainak rendszeres védelme.* *** Győr, 1911. 502 old. (A püspöki kartól megjutalmazott mű.)
12. Werdenich E. dr.: *A boldog ember útja.* * Győr, 1903. 142 old.

Német nyelven:

1. Klimsch R. fr.: *Waffen gegen die Feinde der Wahrheit.* ** Klagenfurt (St. Josef-Bücherbruderschaft), 1902. 320 old.
2. Meffert: *Apologetische Vorträge.* *** M.-Gladbach (Volksvereins-Verlag). 3 kötet (de igen olcsó), 1907—1912. I. k.: 238 old.; II. k.: 270 old,; III. k.: 230 old.
3. Spirago: *Kath. Volks-Katechismus.* *** Trautenau, 1903. 670 old. (Ez a mű nem annyira hitvédelmi, mint inkább hitünket népszerűen ismertető, igen értékes, érdekes, példákkal sűrűn fűszerezett munka.)

Valamennyi itt jelzett munka kapható a Szent István-Társulatnál, a Kordánál és minden kath. könyvkereskedésben.

BETŰSOROS TÁRGYMUTATÓ.

(A számok az oldal számát jelentik.)

TARTALOMJEGYZÉK.

Tower Vilmos egyéb művei:

1. **A búcsúnap megünneplése a legújabb liturgikus jog szerint.** A budapesti m. kir. Pázmány P.-egyetem hittudományi kara által a Horváth-díjjal jutalmazott munka. Budapest, 1907. Ára ... ... 3 P.
2. **Instructio Practica de Missis Votivis et de Requie.** II. kiadás. Budapest, 1925. Ára ... 2 P.
3. **Reformeszmék a papnevelést illetőleg.** Az első kötet. A kisszemináriumokról. Budapest, 1908. Ára ... ... 2 P.
   A második kötet. A nagyszemináriumokról. Elfogyott.
4. **A gyónótükrökről.** Temesvár, 1906. Ára 50 f.
5. **Ecce sacerdos,** seu modus et ritus recipiendi Pontificem occasione Confirmationis. Győr, 1914. Ára ... ... 1 P.
6. **Szent Borbála, a tüzérség védőszentje.** Budapest, 1914. A m. kir. Ludovika Akadémia kiadása. Ára ... ... 2 P.
7. **Die heilige Barbara, Schutzpatronin der Artillerie.** Wien, 1914. A volt cs. és kir. tüzérhadapródiskola kiadásában. Alapár ... ... 2 P.
   Díszkiadásban ... ... 3 P.
8. **Der Monismus und seine Richtungen.** Wien, 1918. Ára ... ... 2 P.
9. **A fegyelmezés természetes eszközei.** Dr. Weszely Ödön egyetemi tanár előszavával. Budapest, 1924. Az I. kiadás elfogyott. A II. kiadás készülőben.
10. **Levelek egy szülőhöz,** arról, hogyan kapcsolódjék a szülő az intézeti nevelésbe. Szombathely, 1925. Ára ... ... 1.50 P
11. **A hipnotizmus,** elméleti, gyakorlati, pedagógiai, orvosi és büntetőjogi szempontból. Kőszeg, 1927. Ára ... ... 3 P.
12. **A katholikus hitvallás.** Budapest, 1926. II. kiadás.